

© TERÜLET ÉS NÉPESSÉG ©

A népszámlálás előzetes eredményei.¹⁾

Les résultats préliminaires du recensement de la population en Hongrie.¹⁾

Résumé. Selon les résultats préliminaires du recensement effectué aux premiers jours de janvier dernier, la Hongrie avait au 31 décembre 1930 8,683.740 habitants (voir le tableau 1er). Sur le territoire actuel, on comptait en 1920 7,989.069 habitants; l'accroissement effectif a donc été de 694.671, soit 8·7%. D'après l'accroissement naturel, la population aurait dû augmenter de 768.150 âmes, soit de 9·6%, mais l'accroissement effectif a été inférieur de 73.479 à ce chiffre; le nombre des émigrés a donc dépassé de 73.479 celui des immigrés venus des territoires enlevés à la Hongrie et des autres pays étrangers.

Dans les comitats, l'accroissement effectif a été égal à celui des villes autonomes, la population de Budapest ayant présenté une augmentation inférieure à la moyenne générale et la population des localités les plus proches de la capitale s'étant accrue de 40% (les données de ces localités figurent parmi celles du comitat Pest).

Parmi les villes, la population n'accuse une augmentation considérable que dans les villes et bourgs de la banlieue de Budapest et pouvant être considérés comme les faubourgs de la capitale (dans le tableau 2, ces communes sont marquées d'un astérisque). Budapest a actuellement 1,004.699 habitants. La population agglomérée de Budapest, y compris les communes se trouvant à proximité immédiate de cette ville et formant avec elle Grand-Budapest, est de 1,420.548 âmes. En dehors de la capitale, il y a deux villes de plus de 100.000 habitants: Szeged et Debrecen, qui ont respectivement 135.131 et 117.410 habitants. La population agglomérée de Szeged, y compris sa banlieue comptant six communes, est de 168.472 âmes. On trouve en Hongrie 111 villes et communes de plus de 10.000 habitants.

Sur la population de la Hongrie, il y a actuellement 4,245.561 hommes et 4,438.179 femmes. Le nombre des hommes s'est accru de 9·6%; celui des femmes, de 7·9% seulement.

Le grand excédent de la population féminine, enregistré après la guerre, a donc considérablement diminué: à présent, il n'y a

que 1045 femmes pour 1.000 hommes contre 1.062 en 1920. Toutefois, dans les villes, le nombre des femmes dépasse encore plus qu'auparavant celui des hommes.

Le nombre des maisons d'habitation accuse un très grand accroissement (23·1%); il s'est élevé de 1,175.338 en 1920 à 1,447.005 en 1930.

Bien que le nombre des logements ait encore plus augmenté, montant de 1,825.565 en 1920 à 2,189.736 en 1930, l'accroissement % (19·9%) en a été légèrement inférieur à celui des maisons d'habitation. Cette grande augmentation a été due au fait qu'au cours de l'application de la réforme agraire, réalisée après la guerre, un grand nombre de personnes ont obtenu des terrains à bâtir, par suite de quoi la construction a pris un vif essor.

En établissant les résultats préliminaires du recensement, on a cherché à relever aussi le nombre des chômeurs. D'après les chiffres des agents recenseurs, qui ont déclaré dans les feuilles récapitulatives les chômeurs appartenant à la catégorie industrie et commerce, ainsi que les chômeurs intellectuels et les ouvriers agricoles chômant depuis six mois, le nombre total de ces sans-travail a été de 227.828, représentant 2·6% de la population totale et environ 5·6% de la population active. Naturellement, la proportion du chômage est bien plus grande dans les villes industrielles que dans la population des comitats, laquelle a un caractère rural.

★

A népszámlálás eredményei elé mindig nagy várakozással szoktunk tekinteni. Mindenkit érdekelhet az, hogy mennyit fejlődünk az utolsó évtized alatt, hol volt a fejlődés üteme gyorsabb, hol mutatkozik stagnálás, vagy éppen visszafejlődése a népességnek. Az egyes városoknak és községeknek is nagy érdeke fűződik ahhoz, hogy

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság 1931 március 10-i előadóülésén tartott előadás. — Communication lue dans la séance d'étude du 10 mars 1931 de la Société Hongroise de Statistique.

Az 1930. évi népszámlálás eredményeit járások és városok szerint a Stat. Havi Közlemények 1930. 10.—12. száma közli.

ismerjék lakosságuk számát. A városokat bizonyos büszkeséggel tölti el az, ha a népszámlálás alapján a rangsorban előbbre kerülnek s bizony gyakran megesik, hogy egy-egy város tíz év alatt a rangsorban nagyot ugrik előre a többiek rovására, amint az a mostani népszámlálás alkalmával is több esetben mutatkozott.

A lélekszámnak az ismerete nemcsak az egyes városokra és községekre nézve fontos és tanulságos, de még fontosabb a nemzet összeségére nézve is. Az ország népességének a száma bizonyos rangsort biztosít magának az országnak is a nemzetek között s a népesség különböző fejlődése folytán időnkint ez a rangsor is változni szokott. Nagy érdekünk tehát, hogy ebben a rangsorban hátrább ne kerüljünk. A háború előtti Nagy-Magyarország idejében rangsorunk az európai államok sorában meglehetősen magas volt. A nagyhatalmak, Oroszország, Németbirodalom, Nagy-Britannia, Franciaország és Olaszország után közvetlenül következett Ausztria és Magyarország, a két állam külön-külön is megtartva ezt a sorrendet. Akkor még 20, sőt 30 millió emberről álmodoztunk és a háború előtt közvetlenül tartott népszámláláskor 1910-ben az első határt el is értük. Az 1910. évi népszámlálás a Magyarbirodalomban Horvát-Szlavonországgal együtt közel 21 millió embert talált s magának az anyaországnak a lakossága jóval felül haladta a 18 milliót. Hol vagyunk ma, szomorú megcsonkításunk után ezektől a számoktól? Ma az ú. n. utódállamok, amelyek akkor vagy nem léteztek, vagy amelyek a mi testünkön hízta nagyra, mind erősen meghaladják megcsonkított országunk népességét. Ezek az államok is valamennyien tartanak az évtized-forduló körül népszámlálást. Elsőnek Cseh-Szlovákia, amelynek népszámlálása 1930 december elsején volt, azután Románia december 27-iki dátummal és végül Jugoszlávia, ahol március elseji dátummal most zajlott le, vagy folyik a népszámlálás. Eddig csupán Cseh-Szlovákia közölte népszámlálásának előzetes eredményeit, amelyek szerint lélekszáma kerekén 14,700.000; Jugoszláviának a lakossága már 1921-ben meghaladta a 12 milliót, Romániában pedig a nagyranövekvés óta első ízben tartott népszámláláson közel 18 milliónyi lakosság számot várnak. E mellett kétségtelen az, hogy Cseh-Szlovákián kívül a másik két állam népessége a

természetes szaporodást tekintve erőteljesebben gyarapodik, mint Magyarországé. Bármennyire is megnehezült az idők járása felettünk és bármennyire megkevesbedett az a kenyér, ami egy-egy embernek jut megnyomorított országunkban, mégse mondhatunk le arról, hogy legalább az egyensúlyt fenntartsuk népesség tekintetében a szomszédos államokkal, s hogy legalább is az az erőviszony, ami eddig fennállt köztünk és az ú. n. utódállamok között, ne romoljék. Népességünk gyarapodását tehát ebből a szempontból is örömmel kell üdvözlönnünk.

A népszámlálás előzetes eredményei természetesen csak a nyers lélekszámot adhatják, legfeljebb néhány fontosabb egyéb adatot közölhetnek. Magának a népszámlálási munkának a feldolgozása óriási, évekig tartó munka, amelynek az eredménye azután teljes keresztmetszetét adja a népesség belső szerkezetének és sok esetben magyarázatát is a fejlődés különböző mértékének. Most egyelőre csak a főbb nyers eredmények ismertetésére szorítkozunk, a nélkül többnyire, hogy azoknak bővebb magyarázatába a részletek ismerete nélkül belebocsátkozhatnánk.

A népesség fejlődésének legfőbb faktora a természetes szaporodás, vagyis a születések többlete a halálozások fölött. Lássuk tehát elsősorban, hogy ennek az alapján milyen szaporulatot várhattunk az utolsó tíz év alatt (l. 1. sz. tábla). A népesség természetes szaporodása 1920-tól 1930-ig 768.150 lelket tett, ami az 1920. évi lélekszámnak 9,6%-a. Annak dacára tehát, hogy a háború óta születési arányunk jelentékenyen csökkent, mégis ebben a tíz évben elég normális természetes szaporodást tudtunk elérni. Ugyanezen a területen a háború előtti békés években ezer lélekre 11,4 volt az évi szaporodási arányszám, ami a tíz év alatt kb. 12%-nak felelt meg. Bizonyos tehát, hogy természetes szaporodásunk csökkent a háború előtti évekhez képest. Ha azonban a részleteket tekintjük, azt az öröndetes jelenséget konstatálhatjuk, hogy magukban a vármegyékben, különválasztva tőlük a törvényhatósági jogú városokat, a fejlődés még mindig igen egészséges. A megcsonkítás után összevont 25 vármegyét tekintve, csak a Duna-Dráva sarkában lévő és egykével régebben fertőzött három vármegye az (Baranya, Tolna, Somogy), ahol a természetes szaporodás nem mondható kielé-

I. Lélekszám 1920-ban és 1930-ban törvényhatóságok szerint; természetes és tényleges szaporodás.
Population en 1920 et 1930 par comitats et villes autonomes; accroissements naturel et effectif.

Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	Lélekszám <i>Population</i>		Tényleges szaporodás v. fogyás (-) <i>Accroissement ou diminution (-) effectifs</i>		Természetes szaporodás v. fogyás (-) <i>Accroissement ou diminution (-) naturels</i>		Vándorlási különbözet <i>Différence de migration</i>		
	1920	1930 ¹⁾	1 9 2 0 — 1 9 3 0		1 9 2 0 — 1 9 3 0		1 9 2 0 — 1 9 3 0		
			szám <i>nombre</i>	%	szám <i>nombre</i>	%	szám <i>nombre</i>	%	
Dunántúli dombosvidék. <i>Transdanubie.</i>									
Baranya vármegye ²⁾	240.043	249.861	9.818	4.1	15.270	6.4	—	5.452	— 2.3
Pécs tjt. ³⁾	47.556	61.801	14.245	29.9	—	279	— 0.6	14.524	+30.5
Fejér vármegye	223.198	230.642	7.444	3.3	28.152	12.6	—	20.708	— 9.3
Székesfehérvár tjt.	39.109	40.731	1.622	4.1	947	2.4	+	675	+ 1.7
Győr, Moson és Pozsony vármegye .	144.195	154.537	10.342	7.2	21.588	15.0	—	11.246	— 7.8
Győr tjt.	50.036	50.977	941	1.9	1.911	3.8	—	970	— 1.9
Komárom és Esztergom vármegye .	166.728	179.045	12.317	7.4	21.654	13.0	—	9.337	— 5.6
Somogy vármegye	368.486	385.371	16.885	4.6	24.771	6.7	—	7.886	— 2.1
Sopron vármegye	139.110	143.344	4.234	3.1	17.747	12.8	—	13.513	— 9.7
Sopron tjt.	35.248	35.887	639	1.8	1.806	5.1	—	1.167	— 3.3
Tolna vármegye	265.728	269.030	3.302	1.2	18.195	6.8	—	14.893	— 5.1
Vas vármegye	268.014	274.913	6.899	2.6	31.555	11.8	—	24.656	— 9.2
Veszprém vármegye	232.554	243.437	10.883	4.7	25.049	10.8	—	14.166	— 6.1
Zala vármegye	347.123	365.120	17.997	5.2	35.530	10.2	—	17.533	— 5.0
Összesen — <i>Total</i>	2,567.128	2,684.696	117.568	4.6	243.896	9.5	—	126.328	— 4.9
Alföld. — Grande plaine.									
Bács-Bodrog vármegye	95.852	107.457	11.605	12.1	9.021	9.4	+	2.584	+ 2.7
Baja tjt.	22.709	27.940	5.231	23.0	67	— 0.3	+	5.298	+23.3
Békés vármegye	311.109	330.242	19.133	6.1	27.826	8.9	—	8.693	— 2.8
Bihar vármegye	161.481	175.711	14.230	8.8	21.190	13.1	—	6.960	— 4.3
Csanád, Arad és Torontál vm. . . .	167.439	174.258	6.819	4.1	17.826	10.7	—	11.007	— 6.6
Csongrád vármegye	142.352	148.477	6.125	4.3	15.473	10.9	—	9.348	— 6.6
Hódmezővásárhely tjt.	60.922	60.176	— 746	— 1.2	1.795	3.0	—	2.541	— 4.2
Szeged tjt.	123.565	135.131	11.566	9.4	7.500	6.1	+	4.066	+ 3.3
Hajdu vármegye	168.320	178.389	10.069	6.0	22.300	13.3	—	12.231	— 7.3
Debrecen tjt.	103.186	117.410	14.224	13.8	7.177	7.0	+	7.047	+ 6.8
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye .	387.225	411.982	24.757	6.4	42.698	11.0	—	17.941	— 4.6
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye .	1,155.371	1,368.667	213.296	18.4	119.133	10.3	+	94.163	+ 8.1
Budapest szfv.	928.996	1,004.699	75.703	8.2	407	0.1	+	75.296	+ 8.1
Kecskemét tjt.	73.109	79.505	6.396	8.7	8.065	11.0	—	1.669	— 2.3
Szabolcs és Ung vármegye	339.618	394.682	55.064	16.2	69.421	20.4	—	14.357	— 4.2
Szatmár, Ugocsa és Bereg vm. . . .	130.701	149.560	18.859	14.4	24.328	18.6	—	5.469	— 4.2
Összesen — <i>Total</i>	4,371.955	4,864.286	492.331	11.3	394.093	9.0	+	98.238	+ 2.3
Északi dombosvidék. — Nord.									
Abaúj-Torna vármegye	85.817	91.413	5.596	6.5	12.407	14.4	—	6.811	— 7.9
Borsod, Gömör és Kishont vm. . . .	266.671	296.411	29.740	11.2	36.796	13.8	—	7.056	— 2.6
Miskolc tjt.	56.982	61.465	4.483	7.9	2.544	4.5	+	1.939	+ 3.4
Heves vármegye	297.590	316.468	18.878	6.3	32.281	10.8	—	13.403	— 4.5
Nógrád és Hont vármegye	206.767	222.817	16.050	7.8	25.496	12.3	—	9.446	— 4.5
Zemplén vármegye	136.159	146.184	10.025	7.4	20.637	15.2	—	10.612	— 7.8
Összesen — <i>Total</i>	1,049.986	1,134.758	84.772	8.0	130.161	12.3	—	45.389	— 4.3
Mindössze: — Total général	7,989.069	8,683.740	694.671	8.7	768.150	9.6	—	73.479	— 0.9
Ebből: { vármegyék — <i>comitats</i>	6,447.651	7,008.018	560.367	8.7	736.344	11.4	—	175.977	— 2.7
Dont { tjt. városok — <i>villes autonomes</i>	1,541.418	1,675.722	134.304	8.7	31.806	2.1	+	102.498	+ 6.6

¹⁾ Előzetes eredmények. — *Chiffres préliminaires.* ²⁾ Várm. (vármegye) = *comitat.* ³⁾ Tjt. = *ville autonome.*

gítőknek. E három megyében a tíz évi szaporodás csupán 6·4 és 6·8% között mozog. E három megyén kívül csupán Bács-Bodrog (9·4) és Békés (8·9) mutat 10%-on aluli növekedést, a többi vármegye természetes szaporodása mind 10%-on felül van, még a nem említett dunántúli vármegyéké is, a csonka ország északkeleti vidékén fekvő vármegyék természetes szaporodása pedig egyenesen kitűnőnek mondható. Vezet e tekintetben szinte kizárólagos joggal Szabolcs és Ung egyesített vármegye, amely ezalatt a tíz év alatt egymaga 69.421 lélekkel, vagyis 20·4%-kal szaporodott természetes úton. A vele szomszédos Szatmár, Ugocsa és Bereg egyesített vármegye természetes népnövekedése már „csak” 18·6%, majd Zemplén következik 15·2 és Abaúj-Torna 14·4%-kal. Az ország más vidékén fekvő vármegyék közül csak Győr, Moson és Pozsony egyesített megye tűnik ki hasonló szaporasággal, 15·0%-kal. Egyébként a felsorolt vármegyéken kívül 12%-on felüli szaporodást ért még el Fejér, Komárom és Esztergom egyesített megye, Sopron, Nógrád és Hont, Borsod és Gömör, végül Bihar és Hajdu vármegye. A 25 vármegye közül tehát 12-ben a természetes szaporodás meghaladja a 12%-ot, ami már a normálisnál is nagyobb szaporodást jelent. Az országos szám romlását így tehát nem a megyékben, hanem a városokban kell keresni. A főbűnös ebben a tekintetben maga a főváros, amely a maga egymilliónyi lakosságával a tíz év alatt mindössze 407 főnyi természetes szaporodást tudott produkálni. Még elrémitőbb ez a megállapítás, ha figyelembe vesszük, hogy a háború előtti normális évtizedben, amikor Budapest lakossága csak 800.000 körül mozgott, a természetes szaporodás Budapesten közel 66.000 főnyi volt. A főváros tehát ebben a tekintetben teljesen meddő test a nemzet életében, amely tisztán csak a bevándorlásra van utalva s míg a háború előtt Budapest természetes szaporodása aránylag nem sokkal maradt el az országos átlag mögött, és a mellett a főváros népe jóval kisebb részét tette az ország lakosságának, ma a maga nagy tömegével, amely a megkisebbedett lakosságnak közel $\frac{1}{8}$ -a, sokkal nagyobb mértékben hat az országos szám kialakulására. Kiviláglik ez mindjárt abból, ha Budapest nélkül számítjuk a népesség szaporodási arányát, így a természetes szaporodás aránya az ország többi részében

10·9-re ugrik, ami már igen egészséges természetes szaporodásnak mondható. Látzik tehát, hogy Budapest teljes meddősége rontja le a nemzet fejlődési lehetőségét. A többi törvényhatósági jogú városok közül szintén akad még két város, amely semmivel sem járul hozzá a nemzet törzsének természetes úton való gyarapításához. Az utolsó tíz év alatt Pécs 279 (0·6%), Baján pedig 67 lélekkel (0·3%) haladta meg a halálozások száma a születéseket. Igaz, hogy ezekben a városokban a kórházakban és klinikákon elhalt idegen halottak is rontják a népesedés mérlegét, de Budapesten már ezzel se lehet szépíteni a dolgot, mert újabban már a szülők között is olyan sok a vidéki szülők gyermeke, hogy azok száma megközelíti az idegen halottakét. A törvényhatósági jogú városok közül csak az egyetlen Kecskemétnek volt normálisnak nevezhető természetes szaporodása, 11·0%-kal. A másik erősen mezőgazdasági jellegű törvényhatósági jogú városunk Hódmezővásárhely, amelyet már régen kikezdett az „egyke”, csupán 3·0%-os természetes szaporodást tud felmutatni tíz év alatt.

Szeged és Debrecen, amely két város még szintén erősen telítve van agrár lakossággal, 6·1, illetőleg 7·0% természetes szaporodást tudott csak elérni; a régi béke-évekhez képest ez is nagyon gyöngye eredmény. Az iparos városok közül Sopron áll első helyen, igaz, hogy szerény 5·1%-os természetes szaporodással, utána következik Miskolc 4·5, Győr 3·8 és Székesfehérvár csupán 2·4%-os szaporodást mutatva fel. Iparos városaink tehát szintén erősen közelednek a teljes meddőséghez. Ha összefoglaljuk a 11 törvényhatósági jogú várost, ezeknek több mint másfél millió lakosa mindössze 31.806 főnyi természetes szaporodást tudott produkálni, ami csupán 2·1%-nak felel meg. A háború előtti béke-évtizedben még az akkori törvényhatósági jogú városok természetes szaporodása 7·3%-ot tett. Ugyanakkor az összes vármegye természetes szaporodása volt 12·4%, a mostani vármegyéké pedig az elmúlt évtizedben 11·4%. Az összehasonlítás ugyan nem tökéletes, de azt a vigasztaló momentumot mégis ki lehet belőle ragadni, hogy az áldott jó vidék népesedése még ma is egészséges, csupán a városok szüntek meg a nemzet természetes propagálói lenni.

Lássuk már most, hogy a természetes szaporodás alapján várható népnövekvés-

sel szemben mit mutat a népszámlálás eredménye. Az általános vélemény az volt, hogy ezúttal a tényleges szaporodás alig fog alatta maradni a természetes szaporodásnak, mert hiszen az elmúlt évtizedben a kivándorlási mozgalom az Amerikai Egyesült Államok elzárkózó politikája miatt hasonlíthatatlanul kisebb volt, mint a háború előtt, viszont tudjuk azt, hogy az elszakított területekről még az 1920. évi népszámlálás után is meglehetősen nagy számmal jöttek a menekültek és kiutasítottak. Egészen joggal lehetett tehát azt gondolni, hogy a tényleges szaporodás ezúttal eléri a természetes szaporodást. Ez azonban nem következett be, a népesség tényleges szaporodása csak 694.671 lelket tett, ami 73.479-cel maradt el a természetes szaporodás mögött. *Maga a lélekszám, amit a népszámlálás előzetes eredményei alapján megállapíthatunk, 8,683.740 lélek.* Ez a szám a részletes revízió és feldolgozás során már valószínűleg kevésbé fog változni. Az 1920. évi népszámlálás által megállapított népességet a pontosabb összehasonlítás kedvéért némileg meg kellett változtatnunk, minthogy a népszámlálás óta kisebb területrészek visszakerültek az országhoz s ezek lakosságát is hozzá kellett az 1920. évi népszámhoz számítani. Különösen jelentékeny számot tett ez Szeged városánál, amelynek alsó tanyáiból 4.456 főnyi lakossággal bíró terület volt az előző népszámlálás alkalmából még megszállva s így az az akkori népszámlálásból kimaradt. Minthogy most a népszámlálás Szeged egész területét felölelte, az 1920. évi, akkor megállapított lélekszámot ezzel a 4.456 fővel emelni kellett. Módosította továbbá az 1920. évi lélekszámot Somoskő, Somoskőújfalú, Susa, Szomoróc és Szent-istvánlak községek visszaadása és egyéb kisebb területrészek visszacsatolása. Mindezek együttesen az 1920. évi lélekszámot 7,980.143-ról 7,989.069-re, vagyis 8.926 lélekkel emelték. A helyes összehasonlítás csak ebből a számból indulhat ki.

A tényleges szaporodás aránya a tíz év alatt 8,7%. Az előző háborús évtized alatt ez az arányszám 4,9%-ot tett, ehhez képest tehát a javulás mindenesetre nagy; nem szabad azonban feledni, hogy a háborús évtizedben természetes szaporodás alig volt, úgyhogy ami tényleges szaporodás mutatkozott, az majdnem teljes egészében a megszállott területekről való menekülé-

seknek tulajdonítható. Most azonban ezt a népnövekvést majdnem teljes egészében maga a lakosság termelte ki. A mai terület szaporodási viszonyait már az előző évtizedekben is megállapítottuk; azt is konstatáltuk, hogy a megmaradt területen úgy a természetes, mint a tényleges szaporodás is állandóan nagyobb volt, mint az elszakított területeken.¹⁾ A mai terület lakosságának tényleges szaporodása a háború előtti normális évtizedekben kétségtelenül nagyobb volt, mint most, csupán az 1869-től 1880-ig teljedő 11 év alatt, amikor a kolera tizedelte meg a lakosságot, volt kisebb a szaporodási arány. Ebben az időszakban u. i. csak 6,3%-kal szaporodott a mai terület lakossága, 1880-tól 1890-ig a szaporodás már 12,7%-ot tesz, 1890-től 1900-ig éri el maximumát 14,0%-kal, míg a század első évtizedében ez az arány 11,0%-ra esik. Ha az egész régi államterület lakosságának szaporodási viszonyait tekintjük, úgy kiderül, hogy a mostani 8,7%-os szaporodást csupán az 1880-tól 1900-ig terjedő két évtized népnövekvése múlja felül, ellenben a háború előtti utolsó évtizedben úgy az anyaországnak, mint az egész Magyarbirodalomnak népnövekvése az akkori nagy kivándorlás következtében valamivel kisebb (8,5%) volt a most elért szaporodásnál.

Törvényhatóságokint vizsgálva a népesség fejlődését, a következő jelenségeket észlelhetjük: A szaporodás rendkívül egyenlőtlenül oszlott el az ország területén. Magában a természetes szaporodásban, ha a városok egészen különleges viszonyait figyelmen kívül hagyjuk, nem voltak túlnagy szélsőségek az egyes vidékek között, a tényleges szaporodás tekintetében azonban már jóval nagyobb különbségeket látunk. Elsősorban feltűnik, hogy ezúttal a törvényhatósági jogú városok összesége pontosan ugyanazt a szaporodási számot (8,7%) mutatja, mint a vármegyéké. Ezt a jelenséget, amely eddig teljesen szokatlan volt, egyrészt az okozza, hogy maga Budapest alatta maradt a városok átlagának, másrészt a Nagy-Budapesthez számítható megyei városok és Budapest távolabbi körzetének igen nagy népnövekvése, mind Pest megye, tehát közvetve a vármegyék arányszámát növeli. A 694.671 főnyi szaporodásból magára Pest vármegyére esett 213.296, ami több mint 30%-át teszi az egész ország népnövekvésének, ha pedig még

¹⁾ L. M. Stat. Közlemények 69. kötet. 6.* lap.

Budapest 75.703 főnyi lélekszámszaporulatát is ideszámítjuk, maga e két törvényhatóság 42%-át foglalja le a népnövekvésnek. Pest megye a maga 18.4%-os népnövekvésével természetesen viszonylag is első helyen áll a vármegyék között s az aránytalanság, amely a népszámban már eddig is meg volt Pest megye és a többi vármegyék között, még inkább fokozódott; még nagyobb mértékben mutatkozik tehát a szüksége annak, hogy a vármegyének régóta tervezett megosztása végrehajtsák. A megosztásra, véleményünk szerint még akkor is szükség lenne, ha Nagy-Budapest létrejönne, mert Pest vármegye lélekszáma még ebben az esetben is közel járna az 1,000.000-hoz. Pestmegyén kívül még négy vármegye akadt, amelynek tényleges népnövekvése meghaladta a tíz százalékot. Ezek Szabolcs és Ung egyesített vármegyék (16.2), azután Szatmár, Ugocsa és Bereg egyesített vármegyék 14.4, Bács-Bodrog 12.1, végül Borsod és Gömör egyesített vármegyék 11.2%-os népnövekvéssel. Bács-Bodrog kivételével ezek a megyék rendkívül kedvező természetes szaporodásuknak köszönhetik ezt az aránylag nagy népnövekvést; míg Bács-Bodrognál a feltűnő népnövekvés magyarázata az lehet, hogy itt az 1920. évi népszámlálás, amelyet a szerb megszállás miatt csak 11 hónappal a rendes terminus után lehetett megtartani, nem volt tökéletes. A többi vármegyék közül Bihar kivételével, amely 8.8%-os szaporodást produkált, egy megye sem volt, amely az országos átlagot elérte volna. A legkisebb szaporodás mutatkozott Tolna vármegyében 1.2%, azután Vas következik 2.6, Sopron 3.1 és Fejér vármegye 3.3%-os szaporodással.

Míg a vármegyék közül egy sem akad, amely veszteséggel zárta volna le az évtized népesedési mérlegét, addig a törvényhatósági jogú városok közül Hódmezővásárhely ezúttal 746 főnyi fogyást mutat fel, ami 1.2%-nak felel meg. Feltűnő nagy szaporodás mutatkozik két délvidéki városnál, Pécsnél és Bajánál, az előbbinek lélekszáma nem kevesebb, mint 14.200-zal növekedett, ami 29.4%-ot jelent. Hasonló nagy arányban növekedett Bajának és a vele most már egyesített Bajaszentistvának a népesége is: 23.0%-kal. A törvényhatósági jogú városok közül e kettőn kívül csak Debrecen népszaporodása haladja meg a tíz százalékot (13.8), Szegedé már csak 9.4, Kecskemété pontosan az országos átlagon áll, vagyis 8.7, míg a többi öt városnak, ideértve a

székesfővárost is, népnövekvése még az országos átlagot sem éri el.

Ha már most a tényleges szaporodást összevetjük a természetes szaporodással törvényhatóságokonkint, megállapíthatjuk, hogy a vármegyék közül ezúttal Pest vármegyén kívül csupán Bács-Bodrognak volt bevándorlási többlete, de még itt is kétséges, hogy ez a 2.584 főnyi bevándorlási többlet tényleg bevándorlást jelent-e, vagy pedig csak az 1920. évi hiányos adatok kiigazítását. Minthogy a természetes szaporodás országos számából ezúttal aránylag csak kis rész hiányzik, azoknak a vándorlási különbözeteknek, amelyek az egyes törvényhatóságoknál mutatkoznak, túlnyomórészt a belső vándorlások adják meg a magyarázatát. A háború előtti évtizedben, az egész anyaországot véve, a természetes szaporodásnak még több mint negyedrésze folyt el a kivándorlás következtében, akkor tehát az egyes törvényhatóságok vándorlási különbözetét — sok helyen túlnyomó részben is — nem a belső vándorlás, hanem a kivándorlás befolyásolta. Most azonban azokat a vándorlási különbözeteket, amelyek az egyes törvényhatóságoknál mutatkoznak, mondhatni kilenc-tizedrészben a belső vándorlások okozták. Minthogy a kivándorlásnak ebben az évtizedben mesterséges akadályai voltak, a vándormozgalomnak elsősorban az ország területén kellett helyet találnia. Ezzel magyarázható, hogy Budapestnek és közvetlen környékének népszaporodása ezúttal sokkal nagyobb részt foglalt le az általános népnövekvésből, mint régebben. Saját falujokban megélni nem tudó és munkát kereső emberek tömegei túlnyomólag a főváros felé gravitálnak. Magának Pest vármegyének (94.200) és Budapest fővárosnak (75.300), együttesen 169.500 főre rúgott a bevándorlási többlete. Ha pedig Pest megyéből kiválasztjuk először is azokat a városokat és községeket (21), amelyek Nagy-Budapest magvát képezik, továbbá azt az ú. n. második övezetet, amely még Budapest hatása alatt áll, (47 község és város), kiderül, hogy Pest megyének ez a része maga 134.400 főnyi ember-tömeget vonzott magához ebben az évtizedben. Ezt az összeget hozzáadva a Budapestre tódult 75.300 főnyi lélekszámhoz, kiszámíthatjuk, hogy Nagy-Budapest és környéke maga 209.700 embert nyelt el az egész ország tíz évi vándormozgalmából. Pest vármegyének ebből a szétválasztásából az is kiviláglik, hogy magának Pest megyének egyéb részei, amelyek 708.700 embert kép-

viselnek, maguk is 40.300 fővel adóztak Nagy-Budapest és környékének.

Azok között a vármegyék között, amelyek régi idő óta legnagyobb számmal adóznak Budapestnek, első helyen áll ezúttal is Fejér vármegye, amely nem kevesebb mint 20.708 lelket veszített elvándorlás folytán, ami lélekszámának 9·3%-át jelenti. Hasonló nagy vesztesége van Sopron és Vas vármegyének, az előbbinek 9·7, az utóbbinak 9·2%. Tudjuk azt, hogy ezekből a megyékből is folyik a Budapestre való vándorlás, de nem olyan nagy mértékben, hogy ezt a nagy veszteséget, amely a természetes szaporodásnak $\frac{3}{4}$ részét elragadta, megmagyarázná. A nyugati megyékből a háború előtti években is erős kivándorlás folyt Ausztriába, főképpen Bécsbe. Nem tudjuk azonban elképzelni, hogy most, a háború után, amikor Bécs a népszámlálások tanúsága szerint is visszafejlődőben van és Ausztriában még nagyobb a munkanélküliség, mint nálunk, ez a vándormozgalom továbbra is ilyen méretekben folya. Annál is kevésbé hisszük ezt, mert a háború előtt is mindkét vármegyének inkább csak a nyugati, német részéről folyt a kivándorlás Ausztriába, míg a keleti, magyar rész lakossága inkább Budapest felé tendált. Budapest és környékének részletes feldolgozása fogja majd megmutatni, hogy a két nyugati vármegye szülőttei milyen arányban szaporodtak a fővárosban. Erős azonban a gyanunk, hogy e két megyénél inkább egyéb külföldre irányuló kivándorlással állunk szemben. A dunántúli vármegyék közül még Győr, Moson és Pozsony egyesített vármegyék is erős vándorlási veszteséget mutatnak. A magyarázat itt is hasonló lesz a Vas és Sopron megyénél mondottakhoz. A dunántúli megyék közül csupán Baranya, Komárom-Esztergom, Somogy és Zala az, amely természetes szaporodásának nagyobb felét meg tudta tartani; leginkább azok a déli vármegyék tehát, amelyek legtávolabb esnek Budapesttől. Az alföldi vármegyék közül viszont legnagyobb elvándorlási veszteséget éppen két déli vármegye, Csongrád és Csanád, Arad és Torontál egyesített vármegye szenvedte, mind a kettő 6·6%-kal adózott az ország más részeinek. Szegednek aránylag kis bevándorlási többlete, amely mindössze 4.066 lelket tesz, csak kis részben magyarázza meg a két megyének több mint 20.000 főnyi veszteségét, amelyet még növel az ott fekvő Hódmezővásárhelynek 2.541 főt tevő elvándorlása is. Hajdu vármegyének is elég te-

kintélyes a vándorlási vesztesége, 7·3%, több mint 12.000 lélek, amelyet azonban részben megmagyaráz Debrecennek 7.000 főt meghaladó bevándorlási többlete. Az északi dombosvidéken legnagyobb vesztesége van Abaúj-Torna és Zemplén vármegyének 7·9, illetőleg 7·8%-kal. Mind a két megye notórius kivándorló megye már évtizedek óta, itt úgylátszik újra lábra kapott az erősebb vándormozgalom, amelynek egy része bizonyára a borsodi bánya- és iparvidék felé is tart. Borsod vármegye egyes részei, különösen az ózdi iparvidék és Miskolc környéke is igen tekintélyes szaporodást értek el, úgy-hogy a megye egyéb részeiről folyó kivándorlás dacára a megye vándorlási vesztesége csak 2·6%. Ennél kisebb vándorlási veszteséget csak Somogyban (2·1) és Baranyában (2·3) találunk. Elég kedvező még a helyzet Békés vármegyében, amely az elvándorlás következtében csak 2·8%-nyi veszteséget szenvedett.

Ezúttal még a törvényhatósági jogú városok között is akadtak olyanok, amelyek ahelyett, hogy vonzották volna a szomszéd területek népességét, még maguk adták le természetes szaporodásuk egy részét. A már említett Hódmezővásárhelyen kívül, amely lakosságának nem kevesebb, mint 4·2%-át veszítette el e címen, ide tartozik még Győr 1·9, Sopron 3·3 és Kecskemét 2·3 elvándorlási többséggel. Egyelőre még nem találjuk magyarázatát ennek a jelenségnek. Ha külföldre irányuló kivándorlásról nincs szó, amit Hódmezővásárhelynél és Kecskemétnél szinte kizártnak kell tartanunk, akkor a születési hely szerint való feldolgozás fog erre a jelenségre világot deríteni.

A belső vándorlásoknak ezek az adatai élénk képét adják annak a gazdasági és társadalmi nyugtalanságnak, amely ezt az egész háború utáni évtizedet jellemzi. Soha ilyen tömegek nem mozdultak el lakóhelyükről, mint ebben az évtizedben és most azok is, akik egyébként kivándoroltak volna, az ország más részében próbáltak elhelyezkedést keresni. Több százezer főre rúg az a tömeg, amely ebben az évtizedben törvényhatósága területét elhagyta és még jóval több százezer azoknak a száma, akik egy-egy vármegye területén változtatták lakóhelyüket. Az összeszorított határu országban mint egy megzavart méhkasban nyüzsgő a nép és keresi az elhelyezkedést.

Hogy részletesebb képét adjunk a népesség fejlődéséről, a 2. sz. táblán összeállítottuk az összes városok és a tízezernél né-

2. A városok és a 10.000 léleknél népesebb községek népességének száma és szaporodása 1920—1930.
Nombre des habitants et accroissement de la population dans les villes et communes de plus de 10.000 habitants, 1920—1930.

Sorszám Numéro d'ordre	Város, község Villes et communes	Jellege t.jv., mv., nk. ¹⁾ Catégorie de ville, de ville de c. et de commune ¹⁾	Lélekszám Nombre des habitants		Tényleges szap. v. fogyás (—) Accroissement ou diminution (—) effectifs		Természetes szap. v. fogyás (—) — Accroissement ou diminution (—) naturels		Vándorlási különbözet Différence de migrations	
			1920	1930 ²⁾	1920		1930		1930	
					szám nombre	o/o	szám nombre	o/o	szám nombre	o/o
1	Budapest	szfv. ³⁾	928.996	1,004.699	75.703	8.2	407	0.0	+75.296	+ 8.2
2	Szeged	tjv.	123.565	135.131	11.566	9.4	7.500	6.1	+ 4.066	+ 3.3
3	Debrecen	tjv.	103.186	117.410	14.224	13.8	7.177	7.0	+ 7.047	+ 6.8
4	Kecskemét	tjv.	73.109	79.505	6.396	8.7	8.065	11.0	— 1.669	— 2.3
5	Pesterzsébet	mv.	40.545	67.871	27.326	67.4	2.952	7.3	+24.374	+60.1
6	Újpest	mv.	56.793	67.374	10.581	18.6	2.930	5.2	+ 7.651	+13.4
7	Kispest	mv.	51.064	64.547	13.483	26.4	2.458	4.8	+11.025	+21.6
8	Pécs	tjv.	47.556	61.801	14.245	29.9	—279	— 0.6	+14.524	+30.5
9	Miskolc	tjv.	56.982	61.465	4.483	7.9	2.544	4.5	+ 1.939	+ 3.4
10	Hódmezővásárhely	tjv.	60.922	60.176	— 746	— 1.2	1.795	3.0	— 2.541	— 4.2
11	Nyiregyháza	mv.	43.340	51.273	7.933	18.3	4.624	10.7	+ 3.309	+ 7.6
12	Győr	tjv.	50.036	50.977	941	1.9	1.911	3.8	— 970	— 1.9
13	Békéscsaba	mv.	44.368	49.295	4.927	11.1	4.413	9.9	+ 514	+ 1.2
14	Rákospalota	mv.	35.704	42.919	7.215	20.2	915	2.6	+ 6.300	+17.6
15	Székesfehérvár	tjv.	39.109	40.731	1.622	4.1	947	2.4	+ 675	+ 1.7
16	Szolnok	mv.	32.539	38.730	6.191	19.0	2.975	9.1	+ 3.216	+ 9.9
17	Kiskunfélegyháza	mv.	36.797	38.204	1.407	3.8	4.607	12.5	— 3.200	— 8.7
18	Cegléd	mv.	36.929	37.344	415	1.1	2.274	6.1	— 1.859	— 5.0
19	Sopron	tjv.	35.248	35.887	639	1.8	1.806	5.1	— 1.167	— 3.3
20	Makó	mv.	37.141	35.814	— 1.327	— 3.6	1.354	3.6	— 2.681	— 7.2
21	Szombathely	mv.	34.699	35.756	1.057	3.0	2.917	8.4	— 1.860	— 5.4
22	Szentes	mv.	32.387	32.885	498	1.5	1.304	4.0	— 806	— 2.5
23	Kaposvár	mv.	29.610	32.688	3.078	10.4	— 68	— 0.2	+ 3.146	+10.6
24	Nagykanizsa	mv.	30.037	30.936	899	3.0	90	0.3	+ 809	+ 2.7
25	Pestszentlőrinc	nk.	11.777	30.557	18.780	159.6	924	7.9	+17.856	+151.7
26	Eger	mv.	28.753	30.328	1.575	5.5	1.397	4.9	+ 178	+ 0.6
27	Jászberény	mv.	31.971	29.874	— 2.097	— 6.6	2.810	8.8	— 4.907	—15.4
28	Hajduböszörmény	mv.	28.706	28.861	155	0.5	2.761	9.6	— 2.606	— 9.1
29	Békés	nk.	28.161	28.835	674	2.4	2.432	8.6	— 1.758	— 6.2
30	Kiskunhalas	mv.	26.088	28.804	2.716	10.4	2.251	8.6	+ 465	+ 1.8
31	Nagykőrös	mv.	28.701	28.584	— 117	— 0.4	1.955	6.8	— 2.072	— 7.2
32	Törökszentmiklós	nk.	26.303	28.396	2.093	8.0	4.123	15.7	— 2.030	— 7.7
33	Baja	tjv.	22.709	27.940	5.231	23.0	— 67	— 0.3	+ 5.298	+23.3
34	Mezőtúr	mv.	26.911	27.645	734	2.7	2.703	10.0	— 1.969	— 7.3
35	Csongrád	mv.	25.888	26.015	127	0.5	2.346	9.1	— 2.219	— 8.6
36	Szarvas	nk.	25.224	25.490	266	1.1	1.943	7.7	— 1.677	— 6.6
37	Gyula	mv.	24.908	25.221	313	1.3	— 970	— 3.9	+ 1.283	+ 5.2
38	Orosháza	nk.	24.079	24.941	862	3.6	1.137	4.7	— 275	— 1.1
39	Karcag	mv.	22.569	24.269	1.700	7.5	1.996	— 8.8	— 296	— 1.3
40	Csepel	nk.	13.990	23.689	9.699	69.3	1.178	8.4	+ 8.521	+60.9
41	Pápa	mv.	19.255	21.352	2.097	10.9	1.089	5.7	+ 1.008	+ 5.2
42	Gyöngyös	mv.	19.715	21.281	1.566	7.9	343	1.7	+ 1.223	+ 6.2
43	Vác	mv.	19.395	21.098	1.703	8.8	1.039	5.4	+ 664	+ 3.4
44	Diósgyőr	nk.	19.236	20.801	1.565	8.1	1.986	10.3	— 421	— 2.2
45	Mezőkövesd	nk.	18.548	20.778	2.230	12.0	3.323	17.9	— 1.093	— 5.9
46	Budafok	mv.	13.686	19.708	6.022	44.0	1.328	9.7	+ 4.694	+34.3
47	Kiskundorozsma	nk.	18.504	18.955	451	2.4	2.071	11.2	— 1.620	— 8.8
48	Sátoraljaújhely	mv.	21.162	18.431	— 2.731	—12.9	455	2.2	— 3.186	—15.1
49	Hajdunánás	mv.	17.085	17.982	897	5.3	2.047	12.0	— 1.150	— 6.7
50	Kiskunmajsa	nk.	16.954	17.893	939	5.5	2.415	14.2	— 1.476	— 8.7
51	Veszprém	mv.	15.586	17.775	2.189	14.0	80	0.5	+ 2.109	+13.5
52	Esztergom	mv.	17.963	17.360	— 603	— 3.4	292	1.6	— 895	— 5.0
53	Mohács	mv.	15.734	17.228	1.494	9.5	412	2.6	+ 1.082	+ 6.9
54	Hajdúszoboszló	mv.	17.722	17.029	— 693	— 3.9	1.670	9.4	— 2.363	—13.3

¹⁾ Tjv. = törvényhatósági jogú város — *ville autonome*; — mv. = megyei város — *ville de comitat*; — nk. = nagyközség — *grande commune*. — ²⁾ Előzetes eredmények. — *Chiffres préliminaires*. — ³⁾ Capitale.

Sorszám Numéro d'ordre	Város, község Villes et communes	Jellege t.j.v., mv., nk. ¹⁾ Catégorie de ville, de ville de c. et de commune	Lélekszám Nombre des habitants		Tényleges szap. v. fogyás (-) Accroissement ou diminution (-) effectifs		Természetes szap. v. fogyás (-) — Accroissement ou diminution (-) naturels		Vándorlási különbözet Différence de migrations	
			1920	1930 ²⁾	1 9 2 0 — 1 9 3 0		3 0			
					szám nombre	o/o	szám nombre	o/o	szám nombre	o/o
55	Salgótarján	mv.	15.213	16.995	1.782	11.7	1.738	11.4	+ 44	+ 0.3
56	Abony	nk.	16.185	15.777	— 408	— 2.5	2.157	13.3	— 2.565	— 15.8
57	Felsőgalla	nk.	13.378	15.557	2.179	16.3	3.961	29.6	— 1.782	— 13.3
58	Hatvan	nk.	14.045	15.367	1.322	9.4	1.409	10.0	— 87	— 0.6
59	Balmazújváros	nk.	13.223	14.859	1.636	12.4	2.476	18.7	— 840	— 6.3
60	Jánoshalma	nk.	13.437	14.845	1.408	10.5	1.368	10.2	+ 40	+ 0.3
61	Dévaványa	nk.	13.349	14.695	1.346	10.1	1.970	14.8	— 624	— 4.7
62	Kisújszállás	mv.	13.766	14.531	765	5.6	1.249	9.1	— 484	— 3.5
63	Mezőberény	nk.	13.477	14.381	904	6.7	1.078	8.0	— 174	— 1.3
64	Soroksár	nk.	12.543	14.378	1.835	14.6	1.056	8.4	+ 779	+ 6.2
65	Szekszárd	mv.	14.025	14.319	294	2.1	— 761	— 5.4	+ 1.055	+ 7.5
66	Püspökladány	nk.	13.246	14.293	1.047	7.9	1.987	15.0	— 940	— 7.1
67	Kisvárd	nk.	11.435	14.147	2.712	23.7	1.406	12.3	+ 1.306	+ 11.4
68	Rákosszentmihály	nk.	9.938	14.056	4.118	41.5	334	3.4	+ 3.784	+ 38.1
69	Jászárokszállás	nk.	13.616	13.980	364	2.7	1.676	12.3	— 1.312	— 9.6
70	Endrőd	nk.	13.850	13.923	73	0.5	1.957	14.1	— 1.884	— 13.6
71	Újfehértó	nk.	11.826	13.533	1.707	14.4	2.868	24.2	— 1.161	— 9.8
72	Polgár	nk.	11.414	13.346	1.932	16.9	2.683	23.5	— 751	— 6.6
73	Túrkeve	mv.	12.973	13.306	333	2.6	832	6.4	— 499	— 3.8
74	Kiskőrös	nk.	12.241	13.135	894	7.3	1.515	12.4	— 621	— 5.1
75	Zalaegerszeg	mv.	13.239	13.100	— 139	— 1.1	32	0.2	— 171	— 1.3
76	Bácsalmás	nk.	11.517	13.045	1.528	13.3	1.112	9.7	+ 416	+ 3.6
77	Vecsés	nk.	9.400	13.006	3.606	38.4	1.016	10.8	+ 2.590	+ 27.6
78	Monor	nk.	12.347	12.875	528	4.3	1.148	9.3	— 620	— 5.0
79	Battonya	nk.	13.737	12.711	— 1.026	— 7.5	802	5.8	— 1.828	— 13.3
80	Jászapáti	nk.	12.313	12.378	65	0.5	1.286	10.4	— 1.221	— 9.9
81	Gyoma	nk.	11.942	12.229	287	2.4	532	4.5	— 245	— 2.1
82	Sarkad	nk.	10.751	12.203	1.452	13.5	1.461	13.6	— 9	— 0.1
83	Kalocsa	mv.	12.332	11.877	— 455	— 3.7	444	3.6	— 899	— 7.3
84	Lajosmizse	nk.	10.676	11.860	1.184	11.1	1.813	17.0	— 629	— 5.9
85	Paks	nk.	12.036	11.817	— 219	— 1.8	1.406	11.7	— 1.625	— 13.5
86	Sashalom	nk.	6.197	11.775	5.578	90.1	456	7.3	+ 5.122	+ 82.8
87	Hajduhadház	mv.	10.480	11.608	1.128	10.8	1.589	15.2	— 461	— 4.4
88	Balassagyarmat	mv.	11.367	11.547	180	1.6	— 563	— 5.0	+ 743	+ 6.6
89	Hajdudorog	nk.	11.235	11.499	264	2.3	1.789	15.9	— 1.525	— 13.6
90	Tiszaföldvár	nk.	9.722	11.453	1.731	17.8	1.047	10.7	+ 684	+ 7.1
91	Sárosputnok	nk.	10.408	11.413	1.005	9.7	2.114	20.3	— 1.109	— 10.6
92	Füzesgyarmat	nk.	9.784	11.352	1.568	16.0	1.331	13.6	+ 237	+ 2.4
93	Dunaföldvár	nk.	11.733	11.350	— 383	— 3.3	493	4.2	— 876	— 7.5
94	Kunszentmárton	nk.	11.526	11.325	— 201	— 1.7	795	6.9	— 996	— 8.6
95	Pestújhely	nk.	7.896	11.314	3.418	43.3	— 1.263	— 16.0	+ 4.681	+ 59.3
96	Tótkomlós	nk.	10.420	11.132	712	6.8	572	5.5	+ 140	+ 1.3
97	Gödöllő	nk.	10.262	11.034	772	7.5	731	7.1	+ 41	+ 0.4
98	Nagykát	nk.	9.975	11.001	1.026	10.3	1.549	15.5	— 523	— 5.2
99	Berettyóújfal	nk.	9.134	10.894	1.760	19.2	980	10.7	+ 780	+ 8.5
100	Kunhegyes	nk.	10.979	10.883	— 96	— 0.9	702	6.4	— 798	— 7.3
101	Nyírbátor	nk.	9.075	10.759	1.684	18.6	1.715	18.9	— 31	— 0.3
102	Keszthely	nk.	10.219	10.664	445	4.4	— 97	— 0.9	+ 542	+ 5.3
103	Kistelek	nk.	9.468	10.526	1.058	11.2	1.394	14.7	— 336	— 3.5
104	Kecel	nk.	9.178	10.360	1.182	12.9	1.268	13.8	— 86	— 0.9
105	Vésztő	nk.	9.373	10.280	907	9.7	827	8.8	+ 80	+ 0.9
106	Szeghalom	nk.	9.460	10.259	799	8.4	903	9.5	— 104	— 1.1
107	Heves	nk.	9.985	10.097	112	1.1	1.030	10.3	— 918	— 9.2
108	Jászládány	nk.	9.442	10.077	635	6.7	1.459	15.4	— 824	— 8.7
109	Tiszafüred	nk.	9.543	10.063	520	5.5	1.239	13.0	— 719	— 7.5
110	Mór	nk.	10.522	10.041	— 481	— 4.6	988	9.4	— 1.469	— 14.0
111	Nádudvar	nk.	9.465	10.037	572	6.1	1.266	13.4	— 694	— 7.3
112	Magyaróvár	mv.	7.100	8.589	1.489	21.0	605	8.5	+ 884	+ 12.5
113	Kőszeg	mv.	8.492	8.539	47	0.6	456	5.4	— 409	— 4.8
114	Komárom	mv.	5.963	7.567	1.604	26.9	665	11.1	+ 939	+ 15.8
115	Szentendre	mv.	5.877	7.214	1.337	22.7	420	7.1	+ 917	+ 15.6

¹⁾ Tjv. = törvényhatósági jogú város — ville autonome; — mv. = megyei város — ville de comitat; — nk. = nagyközség — grande commune. — ²⁾ Előzetes eredmények. — Chiffres préliminaires.

pesebb községek adatait, a két népszámlálás szerint. Ez a kimutatás 115 községet és várost foglal magában, amelyek közül csak 4 megyei városnak a lakossága marad 10.000-en alul. E négy város Magyaróvár, Kőszeg, Komárom és Szentendre. Kőszegen kívül a többi három igen tekintélyes népszaporodást ért el, úgy hogy valószínű, hogy egy-két évtized alatt ezek is el fogják érni a 10.000-es lélekszámot. A városok és községek az 1930. évi lélekszám nagysága szerinti sorrendbe vannak helyezve, így tehát minden egyes városnak rangsora megállapítható. Az élen áll természetesen Budapest, a maga immár több mint egy millió főnyi lakosságával, a százezret meghaladja az eddigi két város, Szeged és Debrecen, azután Kecskemét következik közel 80.000 lakossal. 60 és 70.000 között 6 város lakossága foglal helyet. Ezeknek az élére az amerikai gyorsasággal növekvő Pesterzsébet került, amely majdnem 68.000 főnyi lakosságot ért el. Budapesten kívül egy város sincs, amely abszolút számban ilyen nagy szaporodást mutathatna fel (27.326). Az aztán más lapra tartozik, hogy ez a hirtelen felduzzadt lakosság megtalálja-e ebben a márólholnapra keletkezett és közművekkel csak nagyon gyéren ellátott városban a maga gazdasági és társadalmi életfeltételeit. Újpest és Kispest is felkerült ebbe a csoportba, valamint Pécs és Miskolc is, ellenben Hódmezővásárhely, amely már tíz év előtt is meghaladta a 60.000-et, most kis híja, hogy nem került a határszám alá. Ezután Nyíregyháza és Győr következik; Szabolcs megye erősen fejlődő székvárosa ezúttal elébe került Győrnek. 40 és 50.000 között van Békéscsaba, Rákospalota és Székesfehérvár, a 30.000-es városok sorát pedig Szolnok nyitja meg, amely szintén szépen fejlődött az utolsó tíz évben. Ugyan ebbe a csoportba kerül óriási ugrással Pestszentlőrinc, amely lélekszámát tíz év alatt 11.777-ről 30.557-re növelte, s valamennyi felsorolt város és község között a legnagyobb arányú szaporodást érte el (159.6%). Budapest és Pesterzsébet után még abszolút számban is legnagyobb volt Pestszentlőrinc szaporodása (18.780). 30 és 40.000 között 11 városunk van, a 20.000-ek száma már 19. Ezek közé hat olyan került fel, amely 1920-ban még 20.000-en alul volt, viszont Jászberény, amely tíz év előtt még majdnem 2.000-rel haladta meg a 30.000-et, most ez alá a határszám alá

süllyedt, lélekszáma u. i. 2.097-tel fogyott. Minthogy a városnak természetes szaporodása elég jelentékeny volt (2.810 lélek), itt közel 5.000 főnyi elvándorlással állunk szemben, amire egyelőre nem találunk magyarázatot. Valószínűnek kell tartanunk, hogy a népszámlálási felvétel hiányos volt, erre nézve már el is rendeltük a vizsgálatot. Ugyancsak nagy veszteséget szenvedett a közvetlenül a trianoni határra került Sátoraljaújhely városa, amelynek lélekszáma 21.162-ről 18.431-re csökkent, tehát szintén kiesett a húszezresek csoportjából. Itt azonban meg lehet találni a fogyásra a magyarázatot. 20.000-en alul és 10.000-en felül már nem kevesebb, mint 66 városa és községe van Csonka-Magyarországnak, közte 17 olyan, amely alacsonyabb kategóriából küzdötte fel magát a 10.000-esek közé. Ezek között kiválik a Budapest melletti Sashalom, amely 6.197-ről ugrott fel 11.775 lélekszámig, több mint 90%-os szaporodást érve el.

Városaink és nagy népességű községeink fejlődése ebben az évtizedben egyáltalán nem mondható kielégítőnek. Igazán nagyarányú szaporodás többnyire csak a budapestkörnyéki városoknál és községeknél mutatkozik és ez mind a főváros felszívó hatása folytán jött létre. A vidéki városi centrumok fejlődése azonban nagyon sok kívánnivalót hagy hátra. Alig akadunk olyan vidéki városra, amelyiknek tényleges szaporodása a 20%-ot meghaladná. A már említett Pécsen és Baján kívül csak Kisvárda, azután Magyaróvár, Komárom és Szentendre dicsekedhetik 20%-on felüli szaporodással. Az utóbbinál is valószínűleg Budapest közelsége játszik közre. 20%-hoz közelálló, de azon alulmaradó szaporodást látunk még Nyíregyházán (18.3), Szolnokon (19.0), Felsőgallán (16.3), Polgáron (16.9), Tiszaföldváron (17.8), Füzesgyarmaton (16.0), Berettyóújfaluban (19.2) és Nyírbátorban (18.6). Ezzel ki is merül az igazán érdemleges szaporodást felmutató városok és községek sora, ellenben a felsorolt 115 nagyobb népességű helység között nem kevesebb, mint 16 olyan akadt, amelyeknek fogyott a lakossága tíz év alatt. A már említett Hódmezővásárhelyen, Jászberényen és Sátoraljaújhelyen kívül ezek: Makó, Nagykőrös, Esztergom, Hajdusoboszló, Abony, Zalaegerszeg, Battonya, Kalooca, Paks, Dunaföldvár, Kunszentmárton, Kunhegyes és Mór. Egész sora van még a

városoknak és községeknek, amelyeknek ha nem is fogyott a lakossága, de úgyszólván teljesen stagnált. Még szomorúbb az, hogy míg eddig az ilyen nagyobb népességű városok és községek többnyire vonzották a környező vidékek lakosságát, tényleges szaporodásuk tehát meghaladta a természetes szaporodásukat, most ezek a városok és községek is nagyjából az elvándorlások gócpontjai lettek. A felsorolt 115 helység közül u. i. 67-nek elvándorlási többlete van, amely némelyiknél igen jelentékeny. Tíz százalékon felül van pl. ez az elvándorlási többlet Jászberényben, Sátoraljaújhelyen, Hajduszoboszlón, Abonyban, Endrődön, Battonyán, Pakson, Hajdudorogon, Sáropatakon és Mórton. Leginkább mezőgazdasági lakosságú helyek ezek, amelyek már nem tudják eltartani agrár népességüket. Felsőgallát, amelynél szintén 13·3%-nyi elvándorlás mutatkozik, nem vettük ide, mert a tatabányai bányavidék három fő helye, Felsőgalla, Tatabánya és Bánhida annyira összefügg egymással, hogy a három helység csak együttesen bírálható el.

Nem számítva a Budapesthez közel eső községeket, amelyek természetesen mind óriási bevándorlási többlettel rendelkeznek, a vidéki helyek között nagyon keveset találunk, amelynek bevándorlási többlete a tíz százalékot meghaladná. Pécsen és Baján kívül ilyen csupán Kaposvár, Veszprém, Kisvárd, Magyaróvár, Komárom és Szentendre. Közel áll még a tíz százalékhoz Szolnok (9·9).

A külföldi statisztikák, ha a városok valódi lakosságát akarják kimutatni, rendszeren az ú. n. agglomerált népességet is hozzászámítják a városok lakosságához. Az agglomerált népesség vagy úgy keletkezik, hogy egy-egy város a fejlődés során összeépül a szomszédos községekkel, vagy maga a város az ú. n. city-képződés folytán lakosságát kiárasztja közigazgatási határán túl és ott létesít saját városi lakosságából telepeket, amelyek természetesen az illető városok vagy községek lakosságába vannak számítva, amelyhez közigazgatásilag tartoznak. Természetesen a két variáció vegyesen is előfordul és ez jelenti a tulajdonképeni agglomerált népességet. Idővel azután ezek a városkörüli telepek, különösen hogyha az anyavárossal teljesen össze vannak épülve, egyesülnek azzal. Erre külföldön számos példát találunk, Magyarországon is van eset rá, hogy egyes városok

már beolvasztottak szomszédos községeket. Budapesten kívül azonban nálunk meglehetősen ritka a városfejlődésnek ez a módja, mégis van néhány olyan városunk, amelyet a szomszédos és vele majdnem összeépült községekkel agglomerált népességűnek vehetünk. Budapesthez magához 21 községet lehet hozzászámítani, amelyek valamikor Nagy-Budapest megalkotásánál számbajöhetnek, vagy azért, mert össze vannak vele építve, vagy mert a kedvező közlekedési viszonyok folytán lakosságuk túlnyomó része Budapestre áramlott ki és ott keresi kenyerét. Ezzel a 21 várossal és községgel Nagy-Budapest lakossága 1,420,548-ra rúg, tehát most már megközelíti a másfélmillió lélekszámot. A fejlődés iránya is az, hogy ezek a pestkörnyéki községek és városok immár gyorsabban növekednek, mint maga Budapest. Az olcsóbb házhelyek és lakásbérek, a megélhetési viszonyok kedvezőbb volta s talán nem utolsósorban az embereknek szűk városi falak közül a szabad levegő után való vágyakozása is hozzájárul ahhoz, hogy a budapesti lakosság nagy mértékben áramlik ki a szomszédos községekbe. Ha Budapest lakosságáról beszélünk, különösen nemzetközi viszonylatban, sohasem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Budapestet nemcsak a közigazgatási határok között lévő Budapest képezi, hanem a szomszéd községekkel együtt alkotott nagy gazdasági és társadalmi egység. Ennek az övezetnek lakossága ma már majdnem minden tekintetben azonos összetételű Budapestével.

A nagyobb vidéki városok közül csupán Szeged, Miskolc és Szombathely olyan, amelynek bizonyos agglomerált népessége van (Baja legújabbban olvasztotta be magába a pestmegyei Bajaszentistván községet). Nagy-Szegedhez hozzá lehet számítani Kiskundorozsmát, Tápét, Szőreget, Deszket, Ó- és Újszentivánt. Ezzel a hat községgel Szeged lakossága immár 168,472 lélekre rúg s így ha Nagy-Szeged ideája megvalósulna, valószínű, hogy rövidesen — legfeljebb két évtized alatt — elérné a város lélekszáma a 200,000-et. A másik város, amelyhez környéke hozzászámítható, Miskolc, amely a vele összeépült Diósgyőrrel és Hejőcsabával együtt immár 88,623 főnyi lakosságot képvisel. Nagy-Miskolc tehát a rangsorban tulajdonképen a negyedik a magyar városok között. Szombathely lélekszámát is erősen felduzzasztaná, ha a szomszédos, vele összeépült, vagy hozzá igen közel eső községek-

3. A népesség nemi megoszlása 1920-ban és 1930-ban törvényhatóságokint.
Répartition par sexe de la population en 1920 et 1930, suivant les comitats et les villes autonomes.

Törvényhatóság Comitats et villes autonomes	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Accroissement de la				1.000 férfire esett nő	
	Pop. masc.	Pop. fem.	Pop. masc.	Pop. fem.	A férfiak pop. masc.		A nők pop. fem.		Femmes pour 1.000 hommes	
	1920		1930 ¹⁾		szaporodása 1920 — 1930				1920	1930
					száma nombre	o/o	száma nombre	o/o		
Dunántúli dombosvidék. <i>Transdanubie</i>										
Baranya vm. ²⁾	116.921	123.122	122.623	127.238	5.702	4.9	4.116	3.3	1.053	1.037
Pécs tjt. ³⁾	21.984	25.572	29.342	32.459	7.358	33.5	6.887	26.9	1.163	1.106
Fejér vm.	109.546	113.652	116.277	114.365	6.731	6.1	713	0.6	1.037	984
Székesfehérvár tjt.	19.425	19.684	19.871	20.860	446	2.3	1.176	6.0	1.013	1.050
Győr, Moson és Pozsony vm.	71.149	73.046	78.721	75.816	7.572	10.7	2.770	3.8	1.027	963
Győr tjt.	24.687	25.349	24.037	26.940	— 650	-2.6	1.591	6.3	1.027	1.121
Komárom és Esztergom vm.	83.577	83.151	90.551	88.494	6.974	8.3	5.343	6.4	995	977
Somogy vm.	179.477	189.009	188.992	196.379	9.515	5.3	7.370	3.9	1.053	1.039
Sopron vm.	68.289	70.821	73.020	70.324	4.731	6.9	— 497	-0.7	1.037	963
Sopron tjt.	17.660	17.588	17.379	18.508	— 281	-1.6	920	5.2	996	1.065
Tolna vm.	128.529	137.199	130.920	138.110	2.391	1.9	911	0.7	1.068	1.055
Vas vm.	132.651	135.363	138.057	136.856	5.406	4.1	1.493	1.1	1.021	991
Veszprém vm.	115.598	116.956	122.762	120.675	7.164	6.2	3.719	3.2	1.012	983
Zala vm.	170.227	176.896	180.634	184.486	10.407	6.1	7.590	4.3	1.039	1.021
Összesen: — Total	1,259.720	1,307.408	1,333.186	1,351.510	73.466	5.8	44.102	3.4	1.037	1.014
Alföld. — Grande plaine.										
Bács-Bodrog vm.	47.099	48.753	53.108	54.349	6.009	12.8	5.596	11.5	1.035	1.023
Baja tjt.	10.428	12.281	13.205	14.735	2.777	26.6	2.454	20.0	1.177	1.116
Békés vm.	151.323	159.786	163.089	167.153	11.766	7.8	7.367	4.6	1.056	1.025
Bihar vm.	79.468	82.013	87.208	88.503	7.740	9.7	6.490	7.9	1.032	1.015
Csanád, Arad és Torontál vm.	81.732	85.707	86.205	88.053	4.473	5.5	2.246	2.7	1.049	1.021
Csongrád vm.	69.398	72.954	73.392	75.085	3.994	5.8	2.131	2.9	1.051	1.023
Hódmezővásárhely tjt.	29.697	31.225	29.490	30.686	— 207	-0.7	— 539	-1.7	1.051	1.040
Szeged tjt.	60.612	62.953	65.527	69.604	4.915	8.1	6.651	10.6	1.039	1.062
Hajdu vm.	81.990	86.330	88.304	90.085	6.314	7.7	3.755	4.4	1.053	1.020
Debrecen tjt.	49.868	53.318	56.304	61.106	6.436	12.9	7.788	14.6	1.070	1.085
Jász-Nk.-Szolnok vm.	188.639	198.586	203.967	208.015	15.328	8.1	9.429	4.7	1.053	1.020
Pest-Pilis Solt Kiskun. vm.	562.224	593.147	674.030	694.637	111.806	19.9	101.490	17.1	1.055	1.030
Budapest szfv.	431.290	497.706	458.999	545.700	27.709	6.4	47.994	9.6	1.154	1.189
Kecskemét tjt.	36.372	36.737	39.175	40.330	2.803	7.7	3.593	9.8	1.010	1.030
Szabolcs és Ung vm.	164.656	174.962	193.489	201.193	28.833	17.5	26.231	15.0	1.062	1.040
Szatmár, Ugocsa és Bereg vm.	63.576	67.125	73.926	75.634	10.350	16.3	8.509	12.7	1.056	1.023
Összesen: — Total	2,108.372	2,263.583	2,359.418	2,504.868	251.046	11.9	241.285	10.7	1.074	1.062
Északi dombosvidék. — Nord.										
Abaúj-Torna vm.	41.278	44.539	44.699	46.714	3.421	8.3	2.175	4.9	1.079	1.045
Borsod s Gömör és Kishont vm.	128.444	138.227	145.026	151.385	16.582	12.9	13.158	9.5	1.076	1.044
Miskolc tjt.	28.246	28.736	28.948	32.517	702	2.5	3.781	13.2	1.017	1.123
Heves vm.	143.756	153.834	153.858	162.610	10.102	7.0	8.776	5.7	1.070	1.057
Nógrád és Hont vm.	100.597	106.170	109.613	113.204	9.016	9.0	7.034	6.6	1.056	1.033
Zemplén vm.	64.907	71.252	70.813	75.371	5.906	9.1	4.119	5.8	1.098	1.064
Összesen: — Total	507.228	542.758	552.957	581.801	45.729	9.0	39.043	7.2	1.070	1.052
Mindössze: — Total général	3,875.320	4,113.749	4,245.561	4,438.179	370.241	9.6	324.430	7.9	1.062	1.045
Ebből: { vm. — comitats	3,145.051	3,302.600	3,463.284	3,544.734	318.233	10.1	242.134	7.3	1.050	1.024
Dont { tjt. — villes autonomes.	730.269	811.149	782.277	893.445	52.008	7.1	82.296	10.1	1.110	1.142

¹⁾ Előzetes eredmények. — *Résultats préliminaires.* ²⁾ Vm. = comitat. ³⁾ Tjt. = ville autonome.

kel egyesítenék. Ezek a községek Kámon, Herény, Olad, Gyöngyösszöllős és Gyöngyöshermán. Szombathely agglomerált népessége így 44.113 lélek, s az egyesítéssel a 21. helyről a 14. helyre lépne elő. Magának Szombathelynek csekély népnövekvése meg is magyarázható azzal, hogy az ideáramló népesség a szomszédos községekben telepedett le. Tényleg az 5 község lakossága 54·8%-kal növekedett tíz év alatt, az egész agglomerált népesség pedig 10·1%-kal, ami már számbavehető fejlődés.

Az eddigi népszámlálásoknál tisztán csak a nyers lélekszámot adta a Statisztikai Hivatal, amikor az előzetes eredményeket közzétette. A háború a népességnek nemi megoszlását jelentékenyen megváltoztatta és a háború után mindazokban az államokban, amelyek a világháborúban részt vettek és nagy embervesztéseket szenvedtek, feltűnő nagy nőtöbblet állott elő. A nőtöbblet megvolt már nálunk a háború előtt is, de éppen Magyarországnak ezen a központi területén a munkaképes férfiak idevándorlása folytán a nőtöbblet csak jelentéktelen volt. 1910-ben a mai területen 1.000 férfira 1.007 nő esett. Tíz évvel később ez az arányszám már 1.062-re szökkent. Minthogy a nagy nőtöbbletnek gazdasági és társadalmi jelentősége is van, fontosnak látszott ezúttal már az előzetes eredményeknél is a férfiak és nők számát külön megállapítani. Arra el lehattunk készülni, hogy a nagy nőtöbblet, amely 1920-ban mutatkozott, enyhülni fog, mert maga a természetes szaporodás, amelyet nemek szerint megfigyelhetünk, általában a férfiaknak kedvez. A természetes szaporodásból általában évenként átlag 3.000-rel több esik a férfiakra, mint a nőkre. A tíz év alatt tehát ez a férfítöbblet kb. 30.000 főre rúg. Az előzetes eredmények szerint a lakosságból 4,245.561 a férfi és 4,438.179 a nő (L. a 3. sz. táblát).

A tíz év alatt a férfiak szaporodása 370.241, a nők pedig 324.430. Százalékban a férfiak 9·6, a nők csak 7·9%-os szaporodást értek el. Minthogy a tényleges szaporodás általában elmaradt a természetes szaporodás mögött, tehát kivándorlási többletünk van, azt lehetne gondolni, hogy a nők kivándorlása ebben az évtizedben nagyobb volt, mint a férfiaké. Abból ugyanis, hogy a természetes szaporodásban 30.000-rel haladta meg a férfiak száma a nőké, a tényleges szaporodásban ellenben közel 46.000-rel, ezt lehetne következtetni. A valószínű magyarázat azonban az, hogy a kivándor-

lásban mindenesetre nagyobb számmal vettek részt a férfiak, mint a nők, de ezt a különbséget ellensúlyozta a megszállt, illetőleg elcsatolt területekről való bevándorlás, amely túlnyomóan férfiakat hozott. Vég eredményben a nőtöbblet elég jelentékenyen enyhült, 1.000 férfira u. i. 10 év előtt még 1.062 nő jutott, most már csak 1.045. Érdekes azonban megfigyelni a vármegyék és városok közötti különbséget. A városokban a nőtöbblet, amely tíz év előtt is jóval nagyobb volt, mint a megyékben, még növekedett is (1.110-ről 1.142-re), a vármegyékben ellenben az egyébként is kisebb nőtöbblet még nagyobb mértékben enyhült, mint országos átlagban. Ebből azt lehet következtetni, hogy a városokba való bevándorlás főképp a nők részéről történt, s valószínű, hogy a gyári munkásnőknek és a házi cselédeknek a szaporodásával van összefüggésben. 1920-ban u. i. a házi cselédek száma nagyon megcsökkent annak következtében, hogy a háborús évek alatt a férfimunkaerő pótlására hazament a házi cselédek nagy része. A férfimunkaerő újra megjelenvén, a falusi leányok ismét a városokba, különösen Budapestre tódulnak, ahol mint olcsóbb munkaerőt, a gyárakban is szívesebben alkalmazzák őket. Magában Budapesten a férfiak száma csak 27.700-zal növekedett, a nőké ellenben 48.000-rel. Budapest különben is vezet a nőtöbblet tekintetében. Tíz évvel ezelőtt is már 1.154 nő esett 1.000 férfira, ma már 1.189. A városok nőtöbblete a két agrár jellegű törvényhatósági jogú város, Hódmezővásárhely és Kecskemét kivételével, mindenütt meghaladja az országos átlagot. A vármegyék meglehetősen egyöntetűséget mutatnak, de érdekes, hogy a nagy nőtöbblet dacára, amely országosan mutatkozik, a Dunántúlon 6 vármegye akad, amelynek férfítöbblete van. Ezek Fejér, Győr, Moson és Pozsony, Komárom és Esztergom egyesített megye, Sopron, Vas és Veszprém. Ezek közül Komárom és Esztergom megyénél megmagyarázza a férfítöbbletet a bányamunkások odavándorlása, a többieknél pedig a női házi cselédek és gyári munkásnők városokba húzódása. A felsorolt hat megye közül tíz évvel ezelőtt még 5-ben nőtöbblet volt.

Kísérletet tettünk ezúttal a házak és lakások számának a megállapítására is már az előzetes eredményeknél. Tudjuk, hogy ebben az évtizedben, különösen a házhely-kiosztás révén, igen erősen fellen-

108.057
106.856
21.201

4. A házak és lakások száma 1920-ban és 1930-ban törvényhatóságok szerint.
Nombre des maisons et des logements en 1920 et 1930, par comitats et villes autonomes.

Törvényhatóság Comitats et villes autonomes	A házak száma Nombre des maisons		A házak szaporodása Accroisse- ment des maisons 1920—30		Nombre des logements privés						A magán- lakások szá- porodása Accroisse- ment des logements privés 1920—30	
	1920	1930 ¹⁾	sz. sz. nombre	o/o	Lakott	Nem	Az	Lakott	Nem	Az	sz. sz. nombre	o/o
					habités	lakott non ha- bités	összes au total	habités	lakott non ha- bités	összes au total		
					m a g á n l a k á s o k s z á m a							
1 9 2 0			1 9 3 0 ¹⁾									
Dunántúli Dombosvidék <i>Transdanubie</i>												
Baranya vármegye ⁵⁾	46.115	50.186	4.071	8·8	57.958	1.268	59.226	60.913	2.488	63.401	4.175	7·1
Pécs tjt. ⁶⁾	5.363	6.752	1.389	25·9	13.713	284	13.997	17.432	585	18.017	4.020	28·7
Fejér vármegye	35.201	42.183	6.982	19·8	50.141	1.048	51.189	55.189	2.559	57.748	6.559	12·8
Székesfehérvár tjt.	3.831	5.235	1.404	36·7	9.120	56	9.176	10.377	613	10.990	1.814	19·8
Győr, Moson és Pozsony vármegye	21.495	26.998	5.503	25·6	30.083	307	30.390	84.253	1.229	35.482	5.092	16·8
Győr tjt.	3.617	4.331	714	19·7	10.962	52	11.014	12.289	439	12.728	1.714	15·6
Komárom és Esztergom vármegye	22.532	28.083	5.551	24·6	36.926	618	37.544	42.082	2.444	44.526	6.982	18·6
Somogy vármegye	57.173	71.840	14.667	25·6	82.480	1.284	83.764	92.910	4.381	97.291	13.527	16·2
Sopron vármegye	21.478	25.351	3.873	18·0	28.375	275	28.650	31.198	1.170	32.368	3.718	13·0
Sopron tjt.	2.018	2.686	668	33·1	7.332	66	7.398	8.460	252	8.712	1.314	17·8
Tolna vármegye	48.869	55.253	6.384	13·1	62.898	878	63.776	67.422	2.539	69.961	6.185	9·7
Vas vármegye	36.235	44.090	7.855	21·7	53.767	541	54.308	59.429	2.325	61.754	7.446	13·7
Veszprém vármegye	37.076	43.107	6.031	16·3	50.316	1.092	51.408	55.676	3.473	59.149	7.741	15·1
Zala vármegye	57.388	66.540	9.152	16·0	73.816	1.199	75.015	82.091	3.527	85.618	10.603	14·1
Összesen — Total	398.391	472.635	74.244	18·6	567.887	8.968	576.855	629.721	28.024	657.745	80.890	14·0
Alföld — Grande Plaine												
Bács-Bodrog vármegye	20.543	26.055	5.512	26·8	23.047	463	23.510	28.948	1.389	30.337	6.827	29·0
Baja tjt.	4.045	4.625	580	14·3	6.372	201	6.573	7.653	312	7.965	1.392	21·2
Békés vármegye	57.787	71.580	13.793	23·9	72.238	2.648	74.886	83.908	5.167	89.075	14.189	18·9
Bihar vármegye	30.708	37.773	7.065	23·0	36.837	638	37.475	43.448	2.239	45.687	8.212	21·9
Csanád, Arad és Torontál vármegye	30.691	39.048	8.357	27·2	38.350	1.029	39.379	45.031	2.451	47.482	8.103	20·6
Csongrád vármegye	26.211	32.325	6.114	23·3	31.832	1.028	32.860	36.493	2.231	38.724	5.864	17·8
Hódmezővásárhely tjt.	12.714	13.854	1.140	9·0	16.104	634	16.738	16.763	1.357	18.120	1.382	8·3
Szeged tjt.	14.490	19.348	4.858	33·5	27.963	343	28.306	34.353	1.242	35.595	7.289	25·7
Hajdu vármegye	33.949	39.458	5.509	16·2	38.142	1.538	39.680	43.340	2.853	46.193	6.513	16·4
Debrecen tjt.	11.682	13.566	1.884	16·1	24.406	583	24.989	29.329	1.336	30.665	5.676	22·7
Jász-Nagykun-Szolnok vm. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. Budapest székesfőváros Kecskemét tjt.	77.431 186.752 18.429 11.290	91.002 243.632 27.230 13.844	13.571 59.880 8.801 2.554	17·5 32·1 47·8 22·6	86.677 264.841 211.864 15.775	3.619 5.891 2.474 804	90.296 270.732 214.338 16.579	100.614 342.362 ²⁾ 250.486 ³⁾ 18.583	5.734 18.595 6.685 1.153	106.348 360.957 257.171 19.736	16.052 90.225 42.833 3.157	17·8 33·3 20·0 19·0
Szabolcs és Ung vármegye Szatmár Ugocsa és Bereg vármegye	48.519 21.309	65.328 26.348	16.809 5.039	34·6 23·7	69.992 28.231	898 446	70.890 28.677	84.680 33.562	3.617 1.116	88.297 34.678	17.407 6.001	24·6 20·9
Összesen — Total	606.550	768.016	161.466	26·6	992.671	23.237	1.015.908	1.199.553	57.477	1.257.030	241.122	23·7
Északi dombos vidék <i>Nord</i>												
Abaúj-Torna vármegye	15.781	17.449	1.668	10·6	18.802	328	19.130	20.202	748	20.950	1.820	9·5
Borsod-Gömör és Kishont vármegye	46.880	56.730	9.850	21·0	59.430	851	60.281	68.765	2.866	71.631	11.350	18·8
Miskolc tjt.	5.323	6.125	802	15·1	12.456	56	12.512	15.219	441	15.660	3.148	25·2
Heves vármegye	49.730	61.615	11.885	23·9	64.760	913	65.673	74.946	3.039	77.985	12.312	18·7
Nógrád és Hont vármegye Zemplén vármegye	32.070 20.613	39.934 24.501	7.864 3.888	24·5 18·9	44.304 29.756	791 355	45.095 30.111	51.813 32.690	2.782 1.450	54.595 34.140	9.500 4.029	21·1 13·4
Összesen — Total	170.397	206.354	35.957	21·1	229.508	3.294	232.802	263.635	11.326	274.961	42.159	18·1
Mindössze — Total gén.												
Ebből { Vármegyék Comitats	1.082.536	1.329.409	246.873	22·8	1.433.999	29.946	1.463.945	1.671.965	82.412	1.754.377	290.432	19·8
Dont { Tj. városok Vill. autonomes	92.802	117.596	24.794	26·7	356.067	5.553	361.620	420.944	14.415	435.359	73.739	20·4

¹⁾ Előzetes eredmények. — *Résultats préliminaires.* 2—4. Ebből külön nem lakott ill. üresen álló: — *logem. non habités* et *logem. vides*: ²⁾ 7.561—11.034; ³⁾ 3.510—3.175; ⁴⁾ 38.189—58.638. — ⁵⁾ Várm. = *Comitat.* — ⁶⁾ Tjt. = *Ville autonome.*

dült a házépítési tevékenység, fontos volt tehát minél előbb megtudni, hogy ez a tevékenység milyen mértékű lehetett. Ezeknél az adatoknál a feldolgozás végleges számai esetleg erősebben módosulhatnak, mint a lélekszámnál, mert pl. a házak száma helyett a házi gyűjtőívek darabszáma van beállítva. Az esetek túlnyomó nagy többségében azonban egy házi gyűjtőíven egy ház adatai szerepelnek, úgyhogy ezek az adatok nagyban és egészben a házak számát mutatják. A 4. sz. tábla adatai szerint a lakóházak száma 1,175.338-ról tíz év alatt 1,447.005-re, vagyis 23·1%-kal növekedett. Ilyen nagyarányú növekedést a házaknál eddig még sohasem tapasztaltunk. A növekvés általános és majdnem mindenütt meghaladja a népesség szaporodási arányát. A tj. városokban a növekvés aránya nagyobb, mint a vármegyékben, holott, mint láttuk, a népességszaporulat pontosan egyező. Magában Budapesten mutatkozik a legnagyobb növekvés a házak számában; a feldolgozás során azonban ez valószínűleg erősen le fog csökkenni, mert Budapesten nemcsak a lakóházakat, hanem az egyéb épületeket is összeírták. A 30%-ot meghaladja a házak számának szaporodása Székesfehérvárott, Sopronban, Szegeden, a vármegyék közül pedig Pest-Pilis-Solt-Kiskun, továbbá Szabolcs és Ung egyesített megyében. Különösnek látszik, hogy az egyébként stagnáló népességű Székesfehérvár és Sopron városokban is ilyen nagymértékben növekedett a házak száma. Ugyanitt a lakások szaporodása aránylag sokkal kisebb, meg kell tehát várnunk a végleges feldolgozást, hogy ítéletet mondhassunk.

Fontosabb a házaknál a lakások száma, amely számszerűleg nagyobb, de aránylag kisebb növekvést mutat, mint a házak száma. 1920-ban volt a magánlakások száma 1,825.565, 1930-ban pedig 2,189.736.

A lakások növekvése tehát 364.171, vagyis 19·9%. Minthogy a lélekszám nem növekedett ilyen nagymértékben, az egy-egy lakásra eső lélekszám természetesen jelentékenyen csökkent. Pontosán nem állapíthatjuk ezt meg, mert a magánlakásokban lakó népességet, amely egyébként túlnyomó nagy többségét teszi a lakosságnak, még nem ismerjük. Mutatja a lakások túltermelését, hogy míg 1920-ban még csak 35.499 lakás állott üresen, vagy nem talált bérlőre, addig 1930-ban 96.827, azaz az összes lakásoknak 4·4%-a nem lakott volt,

vagy üresen állott. Ezúttal ezt a két kategóriát külön választottuk, nem lakottnak azt tartva, amelyik rendes körülmények között, vagy csak nyáron, lakásul szolgál, be is van bútorozva, csak a népszámlálás idején nem volt lakója, üresen állónak pedig azt a lakást nevezvén, amely bútorozatlanul és kibérletlenül állott. Kiderült, hogy a nem lakott lakások közül az utóbbiak többségben vannak, mert 38.189 nem lakott lakással 58.638 üresen álló lakás áll szemben. Magában Budapesten 257.171 lakásból 6.685 ilyen nem lakott és üresen álló lakás volt. A lakások szaporodása mindenütt jelentékeny volt, csupán 4 törvényhatóság akadt, Baranya, Tolna és Abaúj-Torna vármegye, továbbá Hódmezővásárhely város, ahol a lakások szaporodása nem érte el a tíz százalékot. Ellenben Pest megyében éppen a budapestkörnyéki községek nagy fejlődése folytán 33·3%-kal növekedett a lakások száma. Ugyancsak nagy szaporodás mutatkozik Bács-Bodrog megyében, 29·0% és Pécssett, 28·7%. Ezek a számok mégis arra engednek következtetni, hogy annak a nagy szaporodásnak, ami Pécssett és Bács-Bodrog megyében mutatkozik, mégis van reális alapja is és nem csupán a tíz év előtti hiányos összeírás adja annak magyarázatát.

A népszámlálás ezúttal is számbavette a munkanélküliséget. Minthogy nekünk rendszeres munkanélküli statisztikánk nincsen, aminek az indoklására most nem terjeszkedhetem ki, a népszámlálás alkalmát kell legalább megragadnunk, hogy a munkanélküliség mértékéről fogalmat alkothassunk. A munkanélküliség aktuális kérdés lévén, nem várhattunk addig, míg az anyag feldolgozásában a sor rákerül, ami a dolog technikája szerint csak hosszabb idő múltán következhetett volna be, hanem már az előzetes adatok beküldésénél a számlálóbiztosoktól, illetőleg a felülvizsgálóktól kívántuk meg, hogy a munkanélküliek számát a községi gyűjtő- és összesítőíveken jelezzék. Az alábbi 5. sz. tábla ezeknek az adatoknak összefoglalása törvényhatóságonként. Előre kell bocsátanom, hogy a mezőgazdasági munkások közül csak azoknak a munkanélkülieknek a kimutatását kívántuk, akik a népszámlálás időpontjában legalább 6 hónapig voltak munka nélkül, míg az egyéb foglalkozású (iparforgalmi, szellemi munkások) munkanélkülieket a munkanélküliség időtartamára való tekintet nélkül kellett számbavenni. A mezőgazdasági munkások-

5. A munkanélküliek száma törvényhatóságokint. (Előzetes eredmények.)
Nombre des chômeurs par comitats et villes autonomes. (Chiffres préliminaires.)

Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	A munkanélküliek <i>Chômeurs</i>		Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	A munkanélküliek <i>Chômeurs</i>		Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	A munkanélküliek <i>Chômeurs</i>	
	száma <i>nombre</i>	anépesség ¹ / ₁₀₀ -ában — en ¹ / ₁₀₀ de la population		száma <i>nombre</i>	anépesség ¹ / ₁₀₀ -ában — en ¹ / ₁₀₀ de la population		száma <i>nombre</i>	anépesség ¹ / ₁₀₀ -ában — en ¹ / ₁₀₀ de la population
Dunántúli dombos vidék. <i>Transdanubie.</i>			Alföld. <i>Grande Plaine.</i>			Északi dombos vidék. <i>Nord.</i>		
Baranya várm. ¹⁾	2.278	0·9	Bács-Bodrog vm.	533	0·5	Abaúj-Torna vm.	447	0·5
Pécs tjv. ²⁾	3.521	5·7	Baja tjv.	780	2·8	Borsod, Gömör, Kishont vm.	2.570	0·9
Fejér vm.	2.274	1·0	Békés vm.	8.460	2·6	Miskolc tjv.	3.420	5·6
Székesfehérvár tjv.	2.011	4·9	Bihar vm.	1.106	0·6	Heves vm.	3.728	1·2
Győr, Moson és Pótzsony vm.	2.298	1·5	Csanád, Arad és Torontál vm.	2.648	1·5	Nógrád és Hont vm.	3.279	1·5
Győr tjv.	2.653	5·2	Csongrád vm.	5.048	3·4	Zemplén vm.	1.453	1·0
Komárom és Esztergom vm.	3.797	2·1	Hódmezővásárhely tjv.	2.436	4·1	Összesen: — Total:	14.897	1·3
Somogy vm.	4.162	1·1	Szeged tjv.	4.734	3·5	Ismétlés. <i>Récapitulation.</i>		
Sopron vm.	1.988	1·4	Hajdu vm.	1.518	0·9	Dunántúli dombos vidék — Transdanubie.	39.222	1·5
Sopron tjv.	894	2·5	Debrecen tjv.	7.210	6·1	Alföld - Grande Plaine	173.709	3·6
Tolna vm.	2.836	1·1	Jász-Nagykun-Szolnok vm.	7.685	1·9	Északi dombos vidék — Nord	14.897	1·3
Vas vm.	4.528	1·7	Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.	47.932	3·5	Mindössze: <i>Total général:</i>	227.828	2·6
Veszprém vm.	2.775	1·1	Budapest szfv.	77.883	7·8	Ebből: — Dont:		
Zala vm.	3.207	0·9	Kecskemét	1.285	1·6	Vármegyék — <i>Comitats</i>	121.001	1·7
Összesen: <i>Total:</i>	39.222	1·5	Szabolcs és Ung vm.	3.640	0·9	Tj. városok — <i>Villes autonomes</i>	106.827	6·4
			Szatmár, Ugocsa és Bereg vm.	811	0·5			
			Összesen: <i>Total:</i>	173.709	3·6			

¹⁾ Várm. = *Comitat.* — ²⁾ Tjv. = *Ville autonome.*

nál az a megfontolás vezetett bennünket, hogy, ha mindenkit munkanélkülinek vesszünk, aki magát annak mondja, a mezőgazdasági munkásoknál közel 100% -os munkanélküliséget kellene kimutatnunk, mert hiszen a népszámlálás időpontjában nem lehet mezőgazdasági munka. A mezőgazdaságban tehát csak azokat lehet munkanélkülieknek tekinteni, akik a legnagyobb munkaidőben, a nyári hónapok folyamán voltak munka nélkül s így a télire való élelmet nem tudhatták maguknak és családjuknak megszerezni. Minthogy a kimutatásban az egyes foglalkozások összefolynak, egyelőre még nem tudjuk megállapítani, hogy mennyi esik a munkanélküliekből a mezőgazdaságra, az iparforgalomra és az értelmiségi foglalkozásokra. A végső szám, amit az 5. sz. kimutatás megállapít, 227.828 lé-

lek. Ennyi volna tehát az iparforgalmi, értelmiségi és a fenti módon vett mezőgazdasági munkanélküliek együttes száma. Mindenesetre igen tekintélyes szám, de az összes népességnek mégis csak 2·6% -át teszi. Az ipari és mezőgazdasági munkanélküliség közti nagy különbséget már az is mutatja, hogy míg a vármegyékben ez a százalék csak 1·7, a törvényhatósági jogú városokban 6·4-re megy fel. Magában Budapesten 77.883 munkanélkülit mutat ki az összeírás, ami a lakosságnak 7·8% -át teszi. Egyéb városok közül Debrecenben (6·1), Miskolcon (5·6), Pécsen (5·7) és Győrben (5·2) magas még a munkanélküliek arányszáma. A vármegyék közül Pest megye áll első helyen Budapest környéke révén 3·5% -kal, majd Csongrád következik, ahol 3·4% -a a lakosságnak volt munkanélküli. Itt a nagyszámú kubikosok rúgtatják fel az arányt. A két

százalékot felülmúlja még az arányszám Komárom és Esztergom egyesített megyében (bányamunkások) és Békésben. Legkevesebb munkanélkülit mutatott ki a csonkaország szélén fekvő Bács-Bodrog, Abaúj-Torna, végül az egyesített Szatmár, Ugocsa és Bereg megye (0.5%), tehát olyan vármegyék, ahol az ipar igen gyengén van képviselve.

A munkanélküliek számát mindenestre helyesebb lenne a kereső népesség számával egybevetni, hogy a munkanélküliség valódi arányát megállapíthassuk, a keresők száma azonban ma még nem áll rendelkezésünkre. Ha a keresők tíz év előtti arányát vesszük, ami az akkori lakosságnak 47%-át tette és ehhez viszonyítjuk a munkanélküliek számát, kiderül, hogy *a keresőknek kb. 5.6%-a volt munka nélkül.* Mindenesetre magas szám ez, de nem fedi azokat a fantasztikus számokat, amelyek a munkanélküliségről forgalomba kerültek. Külföldi adatokkal összehasonlítva sem olyan magas ez a szám, ami a gazdasági helyzetnek viszonylag rosszabb voltát mutatná. Kétségtelen azonban, hogy az ipari munkásság körében jóval nagyobb a munkanélküliség, mint amelyet ez az arányszám jelez. Az ügy fontosságára való tekintettel a Statisztikai Hivatal soronkívül másolatokat készít a munkanélküliek lapjairól és ezeket a lapokat a lehető legrövidebb időn belül fel fogja dolgoztatni, hogy a munkanélküliség minden kérdéséről minél hamarabb teljes képet nyerjünk. Csak a lapok külön feldolgozása révén lehet megállapítani, hogy a munkanélküliek hogyan oszlanak meg foglalkozás, a munkanélküliség időtartama és egyéb fontos szempontok szerint. Valószínűleg ki fog derülni, hogy a munkanélkülieknek jelzettek között, különösen Budapesten, sokan vannak olyanok, akiknek van ugyan keresetük, de nem szakmabeli, vagy nem megfelelő munkakörben. Ezeknek külön számítása bizonyára csökkenteni fogja a valódi munkanélküliek számát.

Összefoglalva azokat a tanulságokat, amelyeket a népszámlálás előzetes eredményeiből le lehet szűrni, ezek a következők: Magyar népünk természetes propagatív ereje még majdnem teljes mértékben megvan, különösen a kisebb lakosságú községekben, csupán az iparos városok azok, amelyek már majdnem a teljes meddőséghez közelednek. A mezőgazdaság azonban nem képes eltartani a folyton szaporodó népességet s minthogy a vidéken alig van számba-

vehető ipar, a munkakereső nép fölöslege a fővárosba és környékére tódul. Különösen a női népesség áramlása a városokba, leginkább Budapestre feltűnő nagy. A centralizáció, amely eddig is megvolt, még nagyobb mértékben következik be, ennek folytán még inkább növekszik az az aránytalanság, ami a megkisebbitett ország és a mesterségesen megduzzasztott főváros között fennáll. Vidéki centrumok csak igen szórva nyosan keletkeznek, régi iparvárosok elsorvadnak. Ez a nagy áramlás a főváros felé csak a munkanélküliséget fokozza, amely éppen itt a fővárosban és környékén kulminál. A fővárosba tóduló nép csak reméli azt, hogy itt munkát fog kapni, de a valóságban nem talál. Vigasztaló tünetnek látszik a házak és lakások feltűnő nagy megszorodása, de ez csak akkor lenne teljesen egészséges tünet, ha tudnók azt, hogy az újabban keletkezett lakások tágasak és mindenben megfelelnek a közegészségügy követelményeinek. Sajnos azonban az a helyzet, hogy, különösen vidéken, egyáltalán nem törődnek azzal, hogy a tömegesen épülő lakások higiénikusak legyenek, még most is sok pl. az új házakban a földes padlójú lakások száma. Az új lakásstatistika, amelyet a népszámlálás révén fogunk nyerni, majd ebbe is be fog világítani, s félő, hogy itt elszomorító adatokat fogunk kapni.

Ami a két nem arányát illeti, a nagy nő-többlet, amit a háború okozott, enyhült ugyan, de ez is csak részben természetes úton, a fő ok az, hogy a munkakeresés végett külföldre vándorolt férfiak helyébe még nagyobb számmal jöttek be az elcsatolt területekről ugyancsak férfiak.

Az egyes törvényhatóságok adatai a népesség nagy belső vándormozgalmáról is tanuskodnak. Látszik, hogy a most már túlságosan sűrű lakosság, amely négyzetkilométerenkint immár 93.4-et tesz, sehogysem tud elhelyezkedni a trianoni határok által összeszorított területen. Nagy-Magyarország idejében a belső vándormozgalom igaz, hogy általánosságban a perifériákról a középpont felé irányult, de a magyar centrum is bocsátott ki állandóan, különösen a délvidékre rajokat, azonkívül a folyóvölgyeken is elhatolt a magyar áramlás az Alföld peremén és a hegyvidéken lévő városokba, bánya- és ipartelepekre. Most ez a kifelé való áramlás megszűnt és csak onnan folyik állandóan csörgedező ereken a befelé való áramlás. A centrum feszültségét ez a

folyamat is állandóan növeli. Ha helyzetünkben hosszabb ideig változás nem történik, igen nagy probléma marad folyton szaporodó népességünk eltartása, viszont kis-

hitőség volna azt az elvet állítani fel, hogy gátat vessünk ennek a népnövekvésnek, amely végeredményben mégis csak nemzetünk erejét növeli. *Kovács Alajos dr.*

II. József magyarországi népszámlálásai.¹⁾

Les recensements de population exécutés sous Joseph II en Hongrie.

Országszerte folyik az általános népszámlálás, amely — ha az osztrák kormány által 1850-ben és 1857-ben végrehajtott két műveletet is számbavesszük — hazánkban immár a kilencedik rendszeres népszámlálás. Látva a népszámlálás mai fejlettségét és rendszerének tökélyét, nem lesz érdektelen, ha visszapillantunk arra az összeírásra, mely — az osztrák népszámlálásokat is hét évtizeddel megelőzve — II. József uralkodása alatt folyt le hazánkban, mint az ország népességét a maga egészében összeíró első általános és rendszeres népszámlálás. Elsőnek mondjuk, mert a 18-ik század folyamán túlnyomóan adópolitikai célokból végrehajtott nagyszámú conscriptiók csak részleges összeírások voltak, melyek nem ölelték fel az összes népességet, hanem a nemességet, a papságot s néhány más társadalmi osztályt mellőzve, az ú. n. nemtelen népesség felvételei (conscriptioes ignobilium) voltak csak és ezeknek keretében is csak a családfők számát állapították meg s nem az összes lélekszámot. E szerint az a nagy országos művelet, melyet II. József az 1784—1787. években végrehajtatott, tekinthető a magyarországi népszámlálások ősiének, mely első ízben ölelte fel az ország egész népességét nemre, felekezetre, rangra és foglalkozásra nézve minden különbség nélkül, nem hagyva ki azokat a társadalmi osztályokat sem, melyek addig — törvényadta joguknál fogva — minden összeírás alól mentesek voltak.

II. József összeírásaival a hazai történetírás sokat foglalkozott,²⁾ a statisztikai irodalom annál kevesebbet. *Schwartner Márton*,³⁾ ki mint kortárs, saját tapasztalatából

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság 1931 január 27-i ülésén tartott előadás. — *Cette conférence, faite dans la séance du 27 janvier 1931 de la Société Hongroise de Statistique, paraîtra en français dans le Journal de la Société Hongroise de Statistique.*

²⁾ Legrészletesebben foglalkozik vele *Marczali Henrik*: Magyarország története II. József korában című munkájában (II. kötet, Budapest 1884, 369—383. lap) és *Szilágyi Sándor*: A magyar nemzet története 8-ik köteté 408—410. lapjain.

³⁾ *Schwartner Márton*: Statistik des Königreichs Ungarn, Pest 1798, 69—74. I. és II. kiad. 105—108. I.

ismerte az összeírás végrehajtásának módzatait, röviden emlékezik meg róla s csak egyes főadatok közlésére szorítkozik. *Fényes Elek*¹⁾ statisztikájában egyetlen végösszeget idéz. *Keleti Károly*²⁾ meg sem említi II. József népszámlálásait. *Konek Sándor*³⁾ pár sorban végez vele. Ugyanígy *Jekelfalussy József*⁴⁾ és *Kenéz Béla*⁵⁾ is. *Buday László*⁶⁾ nem említi. Egyedül *Láng Lajos*⁷⁾ ismerteti részletesebben (*Marczali* nyomán) a népszámlálás politikai történetét, de a művelet méltatásába nem bocsátkozik ő sem. Az 1890. évi népszámlálási munka⁸⁾ I. kötete — tudtommal elsőnek — közölte a József-féle népszámlálás eredményeinek törvényhatóságokintéi főadatait. A népszámlálás kritikai méltatása, eredményeinek tüzetes feldolgozása mindeddig hiányzott. *Marczali* Henrik II. József koráról írt művében az összeírás politikai történetét tüzetesen világította meg. Előadásából elevenen domborodik ki, hogy az uralkodó miként juttatta kifejezésre a népszámlálás végrehajtására irányuló erős szándékát és ellenmondást nem tűrő akaratát, miként zúdult fel a nemzet az alkotmány megsértésével elrendelt összeírás ellen, miként szálltak vele szembe a törvényhatóságok és végül hogyan törte le az uralkodó, még fegyveres erő igénybevételével is, a nemzet ellenállását. Az uralkodó és a nemzet közötti harcban a császár maradt a győztes; de a nemzet gyűlölete kísérte a műveletet s mi-

¹⁾ *Fényes Elek*: Magyarország statisztikája, I. kötet, 57. lap.

²⁾ *Keleti Károly*: Hazánk és népe. Pest, 1871.

³⁾ *Konek Sándor*: A magyarbirodalom statisztikai kézikönyve, II. kiadás, Budapest 1878. 61. lap.

⁴⁾ *Láng Lajos és Jekelfalussy József*: Magyarország statisztikája, I. kötet, Budapest, 1884. a 45. lapon.

⁵⁾ *Kenéz Béla*: Magyarország népességi statisztikája. Budapest, 1906.

⁶⁾ *Buday László*: A statisztika elmélete és története. Budapest, 1922.

⁷⁾ *Láng Lajos*: A statisztika története. Budapest, 1913, a 330—332. I.

⁸⁾ A magyar korona országaiban az 1891. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei. I. rész, Budapest, 1893, a 31. lapon.

dön II. József 1788 elején a népszámlálással kapcsolatos nyilvántartási műveletek további folytatását ideiglenesen felfüggesztette, majd pedig halálával teljesen megszűnt a törvénytelenül elrendelt összeírások végrehajtásának kötelezettsége, a nemzet megkönnyebbülten lélezett fel s a törvényhatóságok azzal kívánták a reájok oktrojált jogellenes műveletnek még az emlékét is kitörölni, hogy az összeírások egész anyagának s a népesség nyilvántartására felfektetett népesedési könyveknek megsemmisítését határozták el.

A népesedési könyvek tényleg megsemmisültek, de az összeírások főeredményei mégsem pusztultak el. Úgy az országos levéltárban, mint a bécsi cs. és k. udvari levéltárban, de egyes törvényhatóságok levéltáraiban is fennmaradtak a népszámlálási ívek vármegyei összesítései, melyekben a felvételek összes szempontjaira vonatkozó adatok községenként vannak közölve. Évekig tartó kutatással sikerült 41 vármegyének és kerületnek községenkénti kimutatásait a maguk teljességében összegyűjtenem, továbbá 13 vármegyéből részleges adatokat felkutatnom. Az akkori 66 vármegye és kerület közül csak 12-nek hiányzik a községenkénti kimutatása, de reményem van arra, hogy ezeket is fel lehet még találni. Mivel pedig a vármegyénként haladó országos főösszesítés, mely Magyarország és kapcsolt részeinek, valamint Erdélynek egész területét felöleli, az országos levéltárban és a m. kir. központi statisztikai hivatal könyvtárában szintén megvan, a népszámlálás összes szempontjait országos főösszegekben is ki tudjuk mutatni. Ezenkívül sikerült néhány város (Kecskemét, Jászberény, Zágráb) népszámlálásának házanként haladó anyagát, Győr városának levéltárában pedig a József-féle népszámlálás egyéenkénti összeírásának teljes eredeti anyagát is megtalálnom.

E rendkívül gazdag anyag statisztikailag tudományos feldolgozása most van folyamatban; eredményeinek közzétételét a Magyar Tudományos Akadémia nemzetgazdasági bizottsága vette fel programjába s ha a Mindenható kegyéből még néhány évig munkaképes leszek, a II. József-féle népszámlálások eredményeinek feldolgozása másfél évszázaddal a műveletek fogantatása után remélhetőleg napvilágot fog látni.

A mai előadás célja nem lehet a népszámlálás eredményeinek ismertetése, amely feladat messze túlhaladná egy rövid előadás

keretét. Ezúttal a népszámlálás végrehajtásának módjával, annak tudományos és gyakorlati értékének megállapításával és a felvételre szolgáló nyomtatványok szakszerű bírálatával kívánok foglalkozni.

I. A népszámlálás keresztülvitele.

Előzmények. A Habsburg-házi uralkodóknak országaik népességének megállapítására irányuló törekvése az osztrák örökös tartományokra vonatkozólag már 1753-ban nyilvánult meg. Mária Terézia már 1754 január 7-én kelt rescriptumával rendelte el a német örökös tartományok összes népességének összeírását, mely művelet végrehajtását a közigazgatási hatóságoknak kellett végrehajtaniok. Ezt a *lélek-consignatiót* későbbi rendelet csak háromévi időközökben írta elő, de az 1754-ben tényleg foganatosított első összeírás — a közbejött hétéves háború miatt — csak 1761-ben ismételtetett, elég silány, az első összeírásnál lényegesen rosszabb eredménnyel. Egy 1762. évi rendelet ezért új alapokra fektette az összeírásokat, a polgári hatóságok és az egyházi anyakönyvvezetők közös feladatává téve a művelet végrehajtását, mely már némileg közeledett a későbbi József-féle összeírások rendszeréhez, de a népesedési szempontokat már azért sem elégíthette ki, mivel a felvétel a nemek megkülönböztetését elejtette.

Az 1770 március 10-i pátens új általános összeírást rendelt el, most már *lélek-conscriptiót*, melyet a polgári hatóságoknak a katonaiakkal karöltve kellett végrehajtaniok; innen kezdve — az osztrák hadseregnek a hadkötelezettség alapján 1769-ben történt újjászervezése folytán és nyilván már Józsefnek befolyása alatt, aki 1766 óta mint társuralkodó törekedett elveit érvényre juttatni — a katonai szempont vált döntővé és még az 1777. évi pátens által elrendelt új, az eddigieknél jóval tüzetesebb és jobban megalapozott összeírás is lényegében katonai célokat, az újonckivetés helyes megosztásának ügyét szolgálta. Ugyanez a pátens rendelte el a népesség állandó nyilvántartását is az összeírás alapján felfektetett s a népmozgalmi esetek bejegyzése útján továbbvezetendő népesedési könyvek (*Populations-Bücher*) alakjában.¹⁾

¹⁾ Az Ausztriában Mária Terézia és II. József korában végrehajtott népszámlálások történetét megírta dr. *Gürtler* Alfréd: *Die Volkszählungen Maria Theresias und Josef II.* Innsbruck, 1909. E munka a magyarországi népszámlálásokkal csak nagyon futólagosan foglalkozik, de magyar szempontból

Az első magyar népszámlálás keletkezése. Mindazok a rendelkezések, melyeket Mária Terézia kormánya a népesség megszámlálása és nyilvántartása érdekében kibocsátott, csak az osztrák örökös tartományokat kötelezték; Magyarországra való kiterjesztésük — törvényes alap hiányában — nem látszott opportunusnak. De megváltozott a helyzet Mária Terézia halálával. II. József — mint a centralizáció híve, ki a birodalom minden részét egységes kormányzás alá akarta hozni — Magyarországot is az osztrák tartományok mintájára kívánván kormányozni, a népszámlálásnak Magyarországra és kapcsolt részeire való kiterjesztését vette célba. Ezt az erős szándékát fejezte ki 1784 május 1-én gróf Esterházy Ferenc magyar főkancellárhoz intézett leiratában. Magyarország — írja — még abban a szerencsétlen helyzetben van, hogy népessége sem összeírva nincs, sem eléggé nem ismeretes s így az adó- és újonckivetésre, valamint egyéb közhasznú tevékenységre megfelelő alapok nincsenek. Ezért ez év nyarától kezdődőleg Magyarországon és Erdélyben — a katonai határőrvidék kivételével — a házakat és a népességet össze akarja iratni. E célra a német örökös tartományokban használatos összeírási ívek fognak alkalmaztatni s az összeírás a vármegyék és kerületek által kiküldött vármegyei tisztviselők által, a helyi papok közbenjöttével, házról-házra menve foganatosítandó. Ez a conscriptio az ezentúl évenként végrehajtandó revízióknak fog alapul szolgálni. „Mivel nem kétlem — írja József —, hogy úgy a kancellária, mint az országos hatóságok és a vármegyék ezen művelet alapos végrehajtását teljesen az abból a közigazgatásra háramló mérhetetlen haszon szerint fogják megítélni, egészen az Ön ismert belátására és ítéletére bízom, hogy nem találja-e Ön maga is tanácsosnak és üdvösnek, ha minden vármegyében az ott amúgy is fekvő katonaságból néhány, az összeírás ügyében már gyakorlott tiszt *pusztán tanuként* bevonatnék, hogy ezen operációnak biztosításék az az óhajtott teljesség, melyet egyedül szem előtt tartok és melyet ezen tanuk közreműködése nélkül is szívesen látok.“¹⁾

tekintve azért fontos, mivel módot ad arra, hogy a magyar népszámlálásokat az osztrák rendszerre való vonatkozásukban vizsgálhatjuk és kimutassuk az utóbbiaknak a magyar összeírásokra gyakorolt hatását s a kétféle művelet közti összefüggést.

¹⁾ Lásd *Marczali* Henrik, id. m. 524—526. lap.

II. Józsefnek ez a leirata kifejezetten és határozottan a polgári hatóságok kezébe kívánja helyezni az összeírás végrehajtását és csak a művelet sikerének biztosítása érdekében látná célszerűnek gyakorlott katonatiszteknek, de csak tanuként való bekapcsolását. II. József itt még számolni látszott a nemzet érzékenységgel, mely minden katonai beavatkozást perhorreszkált és a kiváltságos rendek eddigi jogainak pusztán fejedelmi parancesszóval való csorbítása ellen ab ovo tiltakozott. A további fejlemények azonban egészen más irányba terelték az összeírás ügyét. Ha már az uralkodónak az a szándéka, hogy az országos összeírást az alkotmányos formák mellőzésével rendleti úton lépteti életbe és törvényellenesen terjeszti ki a nemességre is, az országban nagy megütközést keltett, úgy az összeírásnak a katonaság által leendő végrehajtása még nagyobb elkeseredést váltott ki. Már az 1784 július 16-án kelt 7.868. sz. rendeletről, melyet a császár a Helytartó Tanácshoz intézett, kitünik, hogy az összeírás, II. József eredeti tervétől eltérőleg, intézményesen polgári tisztviselők és katonatisztek által közösen lesz végrehajtandó. A katonai jellegnek mindjobban előtérbetolásáról tanuskodik a Cs. k. Haditanácsnak (K. k. Kriegsrath) 1784 augusztus 1-én Bécsben kelt leirata, mely világosan kimondja, hogy az összeírás az újoncjutalék helyesbítésére és kiegyenlítésére fog szolgálni, továbbá, hogy a népszámlálás keresztülvitelére a magyarországi 9 toborzójárás (Werbebezirk) mindegyikébe 1—1 törzstiszt s minden járásba 1—1 alsóbrangú tiszt küldendő ki. Ezekkel a tisztekkel egyvetértőleg kell eljárniok a politikai hatóságok által kirendelt összeíróknak. Mivel pedig a törzstisztek hivatvák arra, hogy a nekik kijelölt járásokban az összeírás műveletét igazgassák („die Direction über das Geschäft zu führen“), alaposan tanulmányozniok kell az összeírás alapelveit, hogy a melléjük adott tiszteknek és politikai számlálóbiztosoknak megfelelő utasításokat adhassanak. Az összeírás sikerének további biztosítása céljából a rendelet még kimondja, hogy az altábornagyok, dandárparancsnokok, törzstisztek, valamint az özszes ezredek, amennyire rájuk szükség lehet, segítő kezet nyújtani és adandó alkalmal teljes létszámmal („mit allen Individuen zu concurrieren“) közreműködni tartoznak. Az összeírásnak túlnyomóan katonai jellege kétségen felül áll tehát s nem lephet meg, hogy *Schwartner* Márton, a pesti

egyetem híres tanára,¹⁾ aki a számlálás szemtanúja volt, egyenesen „Militär-Conscription“-nak nevezi a műveletet. Gürtler²⁾ szerint pedig az 1777 és 1790 közt végrehajtott számlálások még sokkal kifejezettebben voltak katonai jellegűek, mint az 1777 előtti osztrák összeírások.

A népszámlálás időpontja. II. József eredeti szándéka szerint a népszámlálást Magyarországon és kapcsolt részeiben 1784 szeptember 1-én, Erdélyben pedig, mivel az ott elrendelt új vármegyei beosztás, mely a régi állapotot teljesen felforgatta, még nem nyert volt befejezést, december 1-én kellett megkezdeni. Ettől a tervtől el kellett térnie, mivel a művelet végrehajtását elrendelő 7.868. sz. pátens csak július 16-án bocsátott ki s így fizikai lehetetlenség volt az előkészületeknek országszerte való megtétele, a nyomtatványoknak különböző nyelveken való előállítás, a számlálóbiztosok kioktatása s a népességnek megfelelő tájékoztatása. Semmi sem mutatja jobban az uralkodó centralizáló terveinek végrehajtására irányuló mohó sietségét, mint a népszámlálás megindítására hagyott lehetetlenül rövid idő. A jelzett terminus betartásának lehetetlensége végre is arra indította II. Józsefet, hogy a Haditanács útján augusztus 22-én az összeírás megkezdésének időpontját november 1-re halasztassa el.

Erdélyben, ahol a vármegyék új beosztásának munkálatai még folyamatban voltak, az összeírás elhalasztását hozták javaslatba, de a felterjesztéseknek nem volt fogadtatásuk s a művelet megkezdését december 1-ére tűzték ki. De a Hóra és Kloska-féle véres zendülés miatt, melyre közvetlen okot a katonai összeírás adott, a Cancellária december 24-én függőben tartatta az összeírást és csak a nyugalom helyreálltával, 1785. évi január 20-án adott parancsot az összeírás folytatására.

Lényegesen eltér a József-féle összeírás a modern népszámlálásoktól abban, hogy végrehajtása nem ugyanazon egy időben kívántatott meg és így az összeírás nem adta egy bizonyos időpontnak megfelelő állapot képét. Mivel az összeírás fogantatására aránylag kevés katonatiszt és polgári számlálóbiztos rendeltetett ki, ezek — mint látni fogjuk — községről községre haladva heteken és hónapokon keresztül írták össze a lakosságot, mindenütt azon állapot szerint, amelyet az összeírás napján ott találtak. Az

ekként nyert eredményben e szerint hiányzik az időbeli egység s ezt a körülményt azoknak mérlegelésében nem szabad szem elől téveszteni.

A számlálóbiztosok. Az összeírás katonai céljainak megfelelőleg a felvétel alapjául az ország hadügyi beosztása szolgált. A Haditanács rendelete kimondotta, hogy a művelet végrehajtásának alapjául Magyarország 9 toborzójárása (Werbebezirk) fog szolgálni; minden ilyen járásba 1—1 törzstiszt és minden közigazgatási járásba 1—1 alsóbbrendű katonatiszt küldendő ki. E szerint e célra kirendeltetett 9 törzstiszt, a német gyalogsági ezredekétől 24 és a magyarországi sorozójárási gyalogsági ezredekétől, valamint a lovasságtól 165 tiszt.¹⁾ Erdélyre vonatkozólag, mivel ott az új politikai beosztás miatt a népszámlálást december 1-e előtt nem lehetett megkezdeni, a Haditanács az erdélyi katonai főparancsnokságra bízta a szükséges tisztekről való gondoskodást, még pedig olyformán, hogy a két erdélyi sorozójárási központjában 1—1 törzstiszt alkalmazandó, kik mellé a német örökös tartományokból 3—3 tiszt és ezeken kívül még annyi tiszt adandó, amennyi a járások száma szerint szükséges, minden tiszt mellé 1—1 németül tudó és írni tudó közlegény is adandó.²⁾

A kirendelt katonatiszteknek Magyarországon augusztus 15-én, Erdélyben november 15-én kellett a járások vezető törzstisztejeinél jelentkezniük, hogy ezektől a kellő kioktatást elnyerjék. Ennek megtörténtével kellett a nekik kijelölt vármegyékbe menniük, hogy a polgári („politikai“) számlálóbiztosokkal egyetértőleg az összeírást a megállapított időpontban mulhatatlanul megkezdjék. A német gyalogsági ezredekétől kivézényelt 24 tisztnek (7 Csehországból, 8 Morvaországból, 6 Alsó- és Felső-Ausztriából és 3 Belső-Ausztriából) augusztus elején kellett a pozsonyi főparancsnokságnál jelentkeznie és mivel a közelebb fekvő szomszédos tartományokból kirendeltek korábban érkezettek oda, a magyar katonai főparancsnokság ezeket innen a távolabbi (horvát, szlapon és bánági) vármegyékbe irányí-

¹⁾ A Helytartó Tanács augusztus 30-án kelt 20.552. sz. leiratával a tisztek számának 20-szal való felemelését javasolta, mivel a járások száma nem 189, hanem 209.

²⁾ A katonatisztek beosztását feltüntető táblázat mellékelve a Haditanácsnak 1784 augusztus 1-én a magyar-erdélyi katonai főparancsnoksághoz intézett rendeletéhez. (Orsz. Lev. 19.056/84. Conser. Nr. 1., 4. és 20.215/84. Conser. Nr. 1., 16.)

¹⁾ Schwartner, id. m. II. kiadás 106. és 109. lap.

²⁾ Gürtler, id. m. 144. lap.

totta, míg a távolabbi Cseh- és Morvaországból érkezők a közelebb eső magyar vármegyékbe osztattak be. A törzstisztek a sorozójárások központjaiban maradtak, innen kellett a körzetükből érkező kérdéseket, kétélyeket és panaszokat elintézniök, az összeírás tartama alatt pedig ennek a helyszínén való ellenőrzése, a netáni bajok orvoslása és a lakosság megnyugtatósa volt feladatuk.

Látható ebből, hogy az összeírásra a felvételi területet nem ismerő, sok esetben bizonyára a lakosság nyelvét sem értő katonák rendeltettek ki, kiknek e szerint sok nehézséggel kellett megküzdenniök. Ezeken részben segíthettek a kirendelt közigazgatási számlálóbiztosok. A velük való harmónikus együttműködésre irányuló hajlandóság kétségkívül megvolt; a pozsonyi hadtestparancsnokság augusztus 3-án felkérte a Helytartótanácsot, hogy az azon hó 15-ére kitűzött értekezletre a polgári összeírókat is küldje ki minden toborzójárás központjába, hogy a követendő eljárást együttesen tárgyalják meg. A népszámlálás időpontjának elhalasztása folytán ezek az összejövetelek október 15-re tűzettek ki s a Helytartó Tanács ily értelemben utasította szeptember 14-én 21.368. sz. a. a vármegyéket.

A közigazgatási hatóságok részéről kiküldött *polgári* (u. n. politikai) *számlálóbiztosok* a vármegyék és városok tisztviselőiből kerültek ki; ezek számra nézve sokkal többen voltak, mint a katonai összeírók; a Helytartó Tanács egy kimutatása szerint az alább megnevezett¹⁾ 27 vármegyében, a hajduvárosokban és a szepesi városokban, melyekben 5.777 községben 3.321.000 lélek élt, a polgári számlálóbiztosok száma 334 volt, közöttük 159 szolgabíró és alszolgabíró, 133 esküdt (jurassor), 13 commissarius, 23 más alkalmazott és 6 megnevezetlen. 11 alul megnevezett városban,²⁾ melyeknek népszáma 105.000 volt, összesen 22 politikai számlálóbiztos működött, köztük 11 senator, 4 jegyző, aljegyző és cancellista, 2 írnok és 5 egyéb. Ha feltesszük, hogy az ország többi részében hasonló arányban

voltak kirendelve számlálóbiztosok, akkor az összeírásban közreműködött közigazgatási közegek összes számát mintegy 900-ra tehetjük. A katonai részről kirendelt közegekkel együtt tehát körülbelül 1.200 ember végezte el — nagyrészt nehezen hozzáférhető, alig megközelíthető országrészekben, — teljesen tájékozatlan, részben bizalmatlan 8½ milliónyi népesség összeírását, akkora néptömegét, melynek felvételére ma mintegy tízszer annyi egyén szükségeltetik.

A számlálóbiztosok munkateljesítésének sorrendjét a katonai járási parancsnokok a vármegyei fő- és alispánokkal együtt szabályozták és ugyanők közösen állapították meg a számlálóbiztosok munkavégzését szabályozó útirányt is. Arra kellett ügyelni, hogy a biztosok a községek felkeresésében okszerű sorrendet kövessenek, hogy fölös kerülőt vagy keresztezést ne végezzenek. Az egyes községekben csak annyi időt volt szabad tölteniök, amennyi a felvételhez szükséges volt. A községeket érkezésük időpontjáról értesíteniök kellett, hogy az összeírás megkezdésekor mindenki lehetőleg jelen legyen.

A katonai számlálóbiztosoknak ingyen előfogat járt, de négyesfogatnál többet nem igényelhettek; ezt mindenütt készpénzzel kellett megfizetniök, de költségeiket a kincstár megtérítette. Ezenkívül minden törzstisztnak, ha conscriptiós ügyben utazott, 3 forint napidíj, a többi tiszteknek pedig, rangra való tekintet nélkül, az összeírás egész tartama alatt napi 1 frt 30 krajcár pótlék járt, melyet a legközelebbi hadipénztár fizetett ki nekik, utólagos szabályszerű elszámolás kötelezettsége mellett. Minden törzs- és egyéb tiszt mellé kisegítőül egy katonai írnok került, kit az ezredek állományából kellett kiválasztaniök; ezek a közkatona lénungját kapták pótléku. Költségüket minden egyéb kiadással együtt hasonlóképen a hadipénztár viselte. Az előfogaton kívül a katonatisztek ingyen szállást is igényelhettek.

A polgári számlálóbiztosok *díjazást* csak abban az esetben kaphattak, ha saját vármegyéjükön vagy járásukon kívül nyertek beosztást,¹⁾ egyébként a rájuk bízott mun-

¹⁾ Ú. m.: Árva, Bács, Bars, Békés, Vas, Gömör, Esztergom, Heves, Hont, Komárom, Körös, Nyitra, Sopron, Pozsony, Győr, Somogy, Szeverin, Zágráb, Szerém, Tolna, Trencsén, Ung, Verőce, Veszprém, Moson, Zemplén, Zólyom vármegyék, a Hajdu városok és a szepesi városok (Orsz. Levéltár, 32.879—786., Conscr. Nr. 4., 29.)

²⁾ Ú. m.: Bártfa, Breznóbánya, Kőszeg, Károlyváros, Komárom, Újbánya, Körmebánya, Sopron, Pozsony, Győr és Selmebánya.

¹⁾ A Helytartó Tanács utasítása a számvevőséghez, 1786 február 7. 2989/86. és 4276/85. sz. A számvevőség kifejtette, hogy olyan biztosok nem voltak, kik saját vármegyéjükön kívül teljesítettek volna szolgálatot; nézete szerint nincs annak jogsútsága, hogy megkülönböztetés tétessék azok között, kik saját járásukban vagy azon kívül szám-

kát rendes fizetésük fejében voltak kötelesek elvégezni. Ez sok (és gyakran indokolt) zúgolódásra adott okot. Sok törvényhatóság hajlandó volt a számlálóbiztosok nehéz és költséggel is járó (ruharongálás stb.) munkáját külön díjazni, de a Helytartó Tanács az erre vonatkozó felterjesztéseket a legtöbb esetben ridegen elutasította s csak nagyon kivételes esetekben tanúsított több megértést.¹⁾

A számlálóbiztosok a közönséggel szemben való *magatartásuk* tekintetében utasítást nyertek, hogy mindenki vel szemben ildomosan és szerényen viselkedjenek s olyankor is, mikor netán ellenszenvvel találkoznának, a lehető tapintattal igyekezzenek elkerülni minden összekoccanást. Feladatuk a közönség megnyugtatása és bizalmatlanságának eloszlátása. Ez okból a katonatiszteknek szigorúan tilos az összeírt egyéneknek katonai méréseket eszközölni, nehogy az újonckiemelés gyanujába essenek. Ha valamely katonatiszt a polgársággal illetlenül viseltetnék, azonnal leváltandó s szigorú felelősségre vonandó, egyúttal az udvari Haditanácshoz az esetről jelentést kellett tenni.

A népszámlálási munkálatok haladása.
A népszámlálás végrehajtására kirendelt ka-

láltak, mert a két munka közt lényeges különbség nincs és nincs is olyan biztos, aki csakis saját járásában dolgozott. A fősúly az összeírt községek számán és a távolfekvésen van. Egyébiránt is az összeírás egészen új, különleges művelet, mely különösen első ízbeni végrehajtásakor rendkívüli munkának tekintendő, amelynek végzéseért a katonai összeírók is fizetésükön felül napi pótlékot kapnak. Ezért javasolja, hogy a polgári biztosok is részesüljenek a házipénztárból (*Cassa domestica*) pótdíjazásban.

¹⁾ Így Komárom vármegyének a császárhoz intézett kérelmére a Helytartó Tanács 1784 december 6-án 27.590 sz. a. azt jelentette, hogy mivel az összeírás munkálatai fél- vagy egész évig is tarthatnak, a munka tehát az 1726. évi rendelet értelmében rendkívülinek tekintendő, mivel továbbá nagy költséget okoz az összeíróknak, javasolja a napidíjak engedélyezését. Ez a javaslat felső helyen elutasított. Utóbb a Helytartó Tanács még a más járásban működő biztosok díjazását is törölte, mivel nem látta be, miért kelljen a tisztviselőket más járásban foglalkoztatni, mint amelyben alkalmazva vannak, ahol megfelelő helyismeretük is van; mivel a tisztviselők amúgy is ingyen kapnak előfogatot, remunerációban nem részesülhetnek. Elutasította a Helytartó Tanács a pestvárosi összeíró katonatisztek is, kik tüzelőfát kértek; az elutasítás indoka az volt, hogy a tiszték amúgy is kapnak külön napidíjat. Engedélyezte a Cancellária a külön felfogadott (vármegyei szolgálatban nem álló) munkaezők megfelelő díjazását. (1787 november 2-án. 13.802. sz.).

tonai és polgári egyének aránylag csekély száma mellett a műveletnek lassan kellett haladnia. Az Országos Levéltárban számos hivatalos kimutatás található, mely az összeírásra fordított időről beszámol s a művelet haladásáról képet nyújt. Csak néhány példát említünk. *Vas* vármegye 656 községének, összesen 218.860 lélekre rúgó lakosságának összeírását (a katonákon kívül, kiknek munkateljesítéséről adataink nincsenek) 40 számlálóbiztos végezte el, összesen 1.015½ munkanap alatt; átlag 216 lélek összeírása volt egy biztos napi munkája. *Tolna* vármegye 106 községének összeírását mindössze 6 szolgabíró és esküdt végezte; ezeknek a 131.000 főnyi lakosság felvételére 1.137 munkanapra volt szükségük, de ebből 67 nap a községről községre való utazásra esett, ezeknek leszámításával a napi átlag 123 volt; az összeírás november 15-től a rákövetkező nyárig tartott, volt olyan biztos, aki 205 napig járt künn; némely község felvétele heteket vett igénybe, p. o. Szekszárdot 52 nap alatt, Kölesdet 22 nap alatt, Dunaföldvárt 37 nap alatt írták össze. Nagykőrös összeírása (9.655 lélek) 26 napot vett igénybe, a napi teljesítmény 371 volt. Cegléden (8.083 lakos) 21 napi munka mellett a nap átlag 385 volt. A fentebb (116. l. 1 jegyz.) említett 27 vármegye 3.321.000 lakójának összeírása 334 biztosnak 22.157 munkanapját vette igénybe; átlag 150 embert bírt egy biztos napjában összeírni. Meglepően lassú volt az összeírás haladása egyes városokban; 8 városban,¹⁾ melyeknek részletes adatait bírjuk, 61.383 lélek összeírására 105 munkanap kellett, a napi teljesítmény tehát csak 60, sőt Sopronban csak 40 lélek volt. A számlálóbiztosok elfoglaltságának jellemzésére megemlítjük, hogy Pest vármegyében, ahol 272.000 lelket kellett összeírni, 28 számlálóbiztos volt alkalmazva, ú. m. 4 szolgabíró, 7 alszolgabíró, 12 esküdt és 5 tiszteletbeli esküdt, akik közt volt olyan, aki 3.742 házat és 25.193 lelket írt össze, természetesen 7—8 hónapig tartó munkával.

A felsorolt adatok eléggé igazolják, hogy az első népszámlálás lebonyolítása miért haladt sokkal lassúbb tempóban, mintsem a türelmetlen uralkodó remélte és várta. Egészen eltekintve a vármegyék ellenállásától, melyről ezúttal nem emlékezünk meg

¹⁾ Ú. m.: Pozsony, Körmöcbánya, Újbánya, Breznóbánya, Bártfa, Kőszeg, Sopron és Károlyváros.

részletesebben, hiszen *Marczali Henrik* munkájában ezt tüzetesen fejtegette, amely ellenállás a művelet megkezdését is késleltette, eltekintve ettől, a népesség hangulata a népszámlálás lefolytatását érezhetően lassította s a felmerülő nehézségek várakozáson felül nagyoknak bizonyultak. Tudatlanság és bizalmatlanság a közönség részéről, gyakorlatlanság és tapasztalatlanság a számlálóbiztosok részéről, a közlekedés nehézségei, a zord téli idő viszontagságai mind közrejátszottak abban, hogy az összeírás lebonyolítása lassan és döcögösen haladt. Az Országos Levéltárban és vidéki levéltárainkban őrzött hivatalos akták, felterjesztések, leiratok és rendeletek, az összeírás alól kibújni kívánó egyénekkel felvett jegyzőkönyvek élénken világítják meg az összeíróbiztosok nehézségeit, melyekkel meg kellett küzdeniök. Öt hónappal az összeírás megkezdése után a Magyarország és kapcsolt részein (a városokon és Erdélyen kívül) összeírandó 540 mezőváros, 9.800 falu és 969 pusztá közül mindössze csak 288 mezőváros, 4.182 falu és 453 pusztá felvételével végeztek a biztosok, a munkának tehát még a fele sem volt meg s a kis Torna megyén meg a Jászkun kerületen kívül nem volt egyetlen vármegye sem, melynek összeírása befejezést nyert volna. Április hónapban 82 mezőváros és 1.492 falu, májusban 90 mezőváros és 1.251 falu összeírása fejeződött be s 9 vármegye felvétele vált teljessé. Az erélyes sürgetésekre gyorsabbá vált a haladás tempója, de még július végével is 3 mezőváros és 1.288 falu eredményei hiányoztak. 1785 december 27-én a Cancellária (16.470. sz.) szemrehányást tett a Helytartó Tanácsnak, hogy immár hosszabb idő óta semmi jelentést nem kapott az összeírás haladásáról, így Ő Felsége nevében meghagyja, hogy 14 napon belül tegyen jelentést, befejezést nyert-e már, amint feltehető, az egész conscriptiós művelet és mi állt útjában a végeredmény felterjesztésének? Ennek felterjesztése annál sürgősebb, mivel a fennálló rendelkezések szerint a jövő (1786. évi) márciusban már kezdetét kell hogy vegye a népesség nyilvántartása és a helyi revízió, melynek megtörténtével az 1786-ra vonatkozó főösszesítést július vagy augusztus végéig Ő Felségéhez multhatatlanul fel kell terjeszteni.

A Helytartó Tanács erre 1786 január 11-én (1.688. sz.) Ő Felségéhez intézett részletes jelentésében előadta, hogy az országos conscriptió befejezést nyert, a főösszesítés

azonban azért késik, mivel néhány törvényhatóság a vármegyei összesítést nem küldte be, avagy nem az előírt szabályszerű alakban, miért is annak sürgős helyesbítésére, illetve az Individual-Summaria beküldésére kellett az illető törvényhatóságokat utasítani, hogy a Helytartó Tanács ezekből állapíthassa meg a táblázatokba becsúsztott hibákat s azokat ennek alapján kijavíthassa. A kifogásolt vármegyei összesítések végül beérkezvén, a Helytartó Tanács számvevősége 1786 március 30-án — tehát másfél évvel az összeírás megkezdése után — beterjesztette az 1784/5. évi népszámlálás országos főösszesítését, melyet a Helytartó Tanács április 4-én 15.049. sz. a. a császárhoz felterjesztetett. A főösszesítés Magyar- és Horvátország területén 7,001.153 lakót mutatott ki, tehát közel kétannyit, mint amennyire az ország lakosságát addig becsülték. A Helytartó Tanács nézete szerint a fennálló nehézségek részint abban állottak, hogy a családi ív rovatai, különösen a foglalkozásra vonatkozók, tévesen értelmeztettek, főleg azonban abban, hogy a polgári biztosok által felfektetett összeíróíveknek a katonai táblázatokkal való egyeztetése („wie zu vermuthen“) abbanmaradt. Hogy ez a jövőben, mikor az összeírás anyagának revíziója már esedékessé válik, ne történjék meg, a Helytartó Tanács szigorú megtorlás terhe alatt meghagyta a törvényhatóságoknak a szabályokhoz való legszigorúbb ragaszkodást, amiről a katonai főparancsnokságot is értesítette. A Cancellária május 1-én hagyta jóvá a kézhezvett országos főösszesítést. Ezzel az első országos népszámlálás művelete s eredményeinek feldolgozása — ha e szót használhatjuk — végleg befejeztetett.

A népszámlálási műveletek jellemzése. II. József népszámlálásával járó műveletek lényegben két különböző munkakörre vonatkoztak. Két nagy művelet végrehajtását követelte az uralkodó: a házak megszámozását és a népesség összeírását.

Ma talán mosolygunk afölött, hogy a *házak megszámozása* abban az időben oly rendelkezésnek tartatott, mely a nemzet és különösen a nemesség ellenszenvét válthatta ki. II. József természetesnek tartotta, hogy sem nemes, sem főúr nem fogja röstelleni, ha házára számot raknak; hiszen a bécsi császári Burg is meg van számozva. De a nemzet ezt nem találta oly természetesnek. A vármegyék részéről felhangzott sérelmek folytán maga a Cancellária is kérte a nemesi

házak számozásának elejtését, mivel pedig a császár erre nem volt hajlandó, *Komárom* vármegye legalább azt a concessiót kérte a császártól, hogy a nemesek házai ne a nemtelenek házaival egyformán feketeszínű számokkal, hanem külön zöld színnel és N betűvel jelöltessenek meg, — de eredménytelenül. A császár ragaszkodott akaratahoz és egy lépést sem engedett. A számozás végrehajtásának módozataira nézve az utasítás azt írta elő, hogy midőn a számlálóbiztosok egy-egy házban az összes egyéneket összeírták, a háznak kapuja mellé vagy följe fekete festékkel mintegy 3 hüvelyk magas számot fessenek; mivel pedig az eső és az időjárás ezeket a számokat lemoshatja, ugyanaz a szám a ház pitvarában, fedett helyen is alkalmazandó. A számozást minden községben 1-gyel kellett kezdeni és arithmetikai sorrendben folytatni mindaddig, míg az utolsó ház is meg volt számozva. Későbbi parancs elrendelte, hogy újonnan épülő házak, akárhol álljanak is — tehát a folytatólagos sorrend megbontásával is — a következő magasabb számokkal láttassanak el; ha azonban valamely régi ház telkén több új ház épülne, ezek az eredeti szám törtalakú megosztásával (p. o. 25/1, 25/2 vagy 25/a, 25/b stb.) jelöltessenek.

A házak számozásának — kétségkívül üdvös — elrendelésén kívül a számlálóknek kötelességévé tétetett a *községek megszámozása* is. A vármegyék kötelessége volt, hogy a számlálóbiztosokat a vármegye területén fekvő összes községek jegyzékével lássák el, melyben minden község folyószámot nyert. Ezt a számot kellett még az összeírás megkezdése előtt a község elején felállított faoszlopon elhelyezett kis táblán felismerhető módon alkalmazni. Az utasítás nem mondja meg, hogy a községek számozása — vármegyénként 1-gyel kezdődőleg — milyen sorrendben történjék. Miután azonban az összeírók útirányát az utasítás 14. pontja szabályozta, valószínű, hogy a számozás is ennek figyelembevételével történt.

A számozással és az oszlopok felállításával járó költségek is sok panaszra adtak okot. *Moson* vármegye községei megtagadták a névtáblákat hordó faoszlopok felállítását, *Komárom* vármegye panaszkodott, hogy a számozáshoz való festéket és a tábellák szállítására igényelt ládákat is neki kellett fizetnie, holott Ő Felsége engedélyezte a festéknek kincstári költségen való beszerzését. A Helytartó Tanács e kérdés-

ben a vármegyék pártját fogta s ily értelmű felterjesztést intézett a császárhoz. A császár válaszát nem ismerjük, de ismerve II. József felfogását, alig tartjuk valószínűnek, hogy a vármegyék kéréséhez hozzájárult volna.

A műveletek legfontosabb része maga a *népesség összeírása* volt. Ennek fogantatására ú. n. *Egyénekenkinti ház- és családi ív* (Individueller Haus- und Familien-Bogen) vagyis az *A*) minta szolgált. Ez a minta kétféle alakban volt használatban: egy részletesebb a keresztény lakosság összeírására (*A*) minta) és egy egyszerűbb a zsidóság részére (*Aa*) minta). Ezek az ívek a katonaság használatára német nyelven, a polgári összeírás céljaira ellenben az illető nemzeti nyelvén voltak kinyomtatva. A kétféle minta teljesen azonos volt s kitöltésüknek is mindenben egyeznie kellett. A szükséges nyomtatványmennyiséget a német ívből a katonai főparancsnokság, a másnyelvűekből a Helytartó Tanács bocsátotta rendelkezésre. A kétféle nyelvű felvételi ívek, valamint az utasítás és az összesítő ívek azonososságát pontos összeolvasással kellett biztosítani s az egyezést a számlálóbiztosok aláírásukkal igazolták. A családi ívbe a lakásban élő minden egyes egyént kellett beírni, azokkal a személyi adatokkal, melyekről alább tüzetesen fogunk szólni. Minden házban annyi ívet kellett kitölteni (mindegyiket két példányban, t. i. német és más nyelven), ahány család benne lakott, illetve ahány lakás a házban volt. Külön ívet kaptak a lakott vagy lakható középületek (az épület minőségének megjelölésével) és a nem lakott lakások is (a lakatlanság okának megnevezésével). Az ívek folyószámmal láttatván el, ezen szám szerint rakattak sorba a községből kikerülő összes ívek, melyek kemény táblába helyezve ilyenformán a község *Népesezési vagy községi könyvét* (Populations- oder Ortschaftsbuch), másként *Conscriptiós könyvét* alkották, mely könyv a népesség további nyilvántartásának alapjául volt hivatva szolgálni. E könyvet nem volt szabad beköttetni, hanem csak lazán fűzni lehetett, hogy a családi változások bejegyzésére netán szükséges pótlékkal lehessen kibővíteni. A tábla külső lapjára az ország, a vármegye, a község és a földes uraság (melyhez a község tartozott) nevét kellett ráírni, továbbá az összeírás megkezdésének és befejezésének napját. A katonai és

polgári biztosok nevük aláírásával igazolták a könyv hitelességét.

A két példányban kiállított Népesedési könyv német példánya a katonaság kezében maradt, a másik nyelvű példányt pedig a község bírása vagy előljárója vette gondozás alá.

Magában álló házak, puszták és telepek családi íveit azon község népesedési könyvéhez kellett hozzáfűzni, melyhez politikailag tartoztak. Ezeket a könyv tábláján jelezni is kellett; amely községből annyi családi ív került ki, hogy azokat *egy* kötetbe nem lehetett egyesíteni, ott azokat több füzetbe lehetett foglalni, amely füzetek folyószámmal voltak ellátandók.

Ha a község népesedési könyve elkészült, abból a *községi összesítést* (Ortschafts-Summarium) kellett megszerkeszteni. Mivel a családi íveken — a később bejegyzendő változásokra való tekintettel — összesítő rovatok nem voltak előnyomva, a községi összesítés részére külön összesítőívek szolgáltak (*B* minta), melyeknek címe: *Minden Házakat és Familiákat egyben foglaló tábla* (Zusammengezogene Häuser- und Familien-Bogen) volt. Ezek az ívek — néhány apró formaságtól eltekintve — teljesen azonosak voltak a keresztény családi ívekkel s ezeknek összes rovatait magukban foglalták, de ezenkívül rovatjaik voltak a zsidók családi íveiből átvezetendő adatok bejegyzésére is, mert utóbbiak részére külön összegezőívek nem készültek. Ezenkívül külön rovatok voltak rajta a házak számának, valamint a keresztény és a zsidó családok számának feltüntetésére. Ezen ívekbe kellett az egyes családi ívek összegezéséből nyert adatokat a családi ívek folyószámának sorrendjében s e folyószámok, valamint a házsám megjelölésével bevezetni. A táblába beírt adatok a lap alján összegeztettek s az összegek a következő pótívbe (Anstössbogen, *Bb* minta), mely egyébként teljesen azonos volt az első ívvel, átvitettek. Ez az eljárás annyi íven folytatott, amennyire a családi ívek összegeinek bejegyzésére szükség volt. Az utolsó pótív végösszegei ilyformán a községre vonatkozó összes adatok főösszegeit adták.

A községi összesítést 4 példányban kellett kiállítani, melyekből a két községi könyvbe 1—1 példány volt befűzendő, a 3-ik példányt a katonai számlálóbiztos a katonai kerületi parancsnoksághoz (Bezirks-Commandant), a 4-iket a polgári összeíró az illetékes vármegyéhez nyújtotta be.

Hogyha a vármegyék az összes községi összesítéseket megkapták, ezeknek végsorai-ból a *vármegyei főösszesítést* (melyben minden községnek 1—1 sora volt) készítették el. Ennek mintája teljesen azonos volt a községi összesítésével, de bővült 4 rovattal a városok, mezővárosok, faluk és puszták (praedium) számának feltüntetésére. A vármegyei összesítést a vármegyék a Helytartó Tanácshoz, a törzstisztek pedig a saját példányukat a katonai főparancsnoksághoz terjesztették fel. Az utasítás szerint az utóbbinál kellett az *országos főösszesítést* a katonaság közreműködésével s az adatok azonosításával elkészíteni; a valóságban ez az együttes szerkesztés nem történt meg, a Helytartó Tanács a saját számvevőségével külön készítette el az országos főösszesítést és azt közvetlenül terjesztette fel a Cancelláriához. Ez a főösszesítés nem egyezett mindig a katonai kimutatással s a katonai hatóságok ez okból gyakran tettek panaszt. A kétféle főösszesítés eltéréseiből magyarázható ki az a feltűnő jelenség, hogy az egykorú írók munkáiban közölt, szerintük hiteles népszámlálási adatok sem egyeznek egymással. Nyilván más-más forrásból mérítették adataikat. A Cancellária a kész országos eredményeket a császárnak mutatta be, a katonai főparancsnokság viszont az udvari Haditanácshoz terjesztette fel a maga főösszesítését.

A népszámlálás nyomtatványai. A számlálóbiztosoknak a felvételhez szükséges nyomtatványokkal való ellátásáról egyrészt a katonaság, másrészt a Helytartó Tanács gondoskodott. Az előbbi a felvétel katonai részére szükséges német nyelvű nyomtatványokkal látta el a katonatiszteket. Ezeket a nyomtatványokat a bécsi udvari Haditanács a diligence útján szállította a pozsonyi főparancsnokhoz (az első küldemény már 1784 augusztus közepén érkezett oda), aki az anyagnak a törzs- és egyéb tisztekhez való eljuttatásáról gondoskodott, akik viszont azokkal az összeírandó községeket ellátták. A politikai számlálóbiztosok a Helytartó Tanácstól a vármegyék útján kapták meg a lakosság anyanyelvén kiállított nyomtatványokat.

Hogy összesen mekkora nyomtatványtömeg fogyott el, s mibe került ennek előállítására, arról tudomásunk nincs, egyes szállításokról azonban hivatalos adatok maradtak fenn s azok közül néhányat mint érdekes adalékot az alábbiakban felsorolunk.

A Helytartó Tanács 1784 január 1-én Trattner Mátyás pesti nyomdással a népszámlálási nyomtatványok szállítása tárgyában szerződést kötött (22.525/785) s a nyomda, korábbi szállítások után, ez év nyarán többek közt a következő nyomtatványokat szállította:

	Magyarország	Erdély
	r é s z é r e	
Keresztény családi ívet (A)	2,100.000	330.000
Zsidó családi ívet (Aa)	40.000	5.000
Összevont ker. csal. ívet (B)	22.000	8.000
Összevont ker. és pótívet (Bb)	90.000	32.000

Ezen 2,627.000 darab ív összes költsége 15.829 forint 39 krajcár volt. A nyomda számláját II. József július 11-én leküldte a Helytartó Tanácsnak, mely azt átvizsgálva, július 27-én jóváhagyta. (Schwartner szerint, id. m. II. kiad. 108. lap, Trattner bécsi cég Magyarország és Tirol népszámlálási nyomtatványaira 1200 bál írópapirost használt fel s a nyomtatványok előállításáért az udvartól 95.000 forintot kapott.)

Paczka pozsonyi könyvnyomdász két ízben szállított nyomtatványokat, ú. m.:

	1784. szept. 1 —dec. 22-ig	1784. dec. 22 1785. febr. 28-ig
Instructiót	26.000	—
Keresztény családi ívet (A)	1,666.500	276.000
Zsidó családi ívet (Aa)	7.000	2.000
Összevont családi ívet (B)	44.000	10.000
Összevont pótívet (Bb)	357.000	27.000
E nyomtatványok költsége (frt)	22.782	3.780

(Paczka ezen összegeken kívül az első szállítmány alkalmával még a következő összegeket számította fel: fordításokért 950, könyvkötői munkákért 299·20, szállításért 382·18, rác, oláh és ruthén nyomtatványokért 6.735·21 forintot, összesen 8.367·39 forintot. Az országos levéltárban fennmaradt számlák a nyomtatványokat nyelv szerint is részletezik. Itt csak a családi ívek (A) megoszlását közöljük (ezekben): magyar 713, német 94·5, tót 328, horvát 109, illyr 33, rác 33, ruthén 102 és oláh 98. Megjegyezzük, hogy az Instructió is a felsorolt nyelveken nyomtatott ki s azonkívül ezer példányban latin nyelven is.)

A felsorolt adatok, bármennyire hézagok is, mutatják, mennyire gondos és előzékeny volt a népszámlálás legfőbb intézősége, amidőn nemcsak az összeíróíveket, hanem az ehhez való utasítást (Belehrung) is minden hazai nyelven kinyomatta és így a legmesszebbmenőleg tett eleget azon kívánalmaknak, melyeket a népesség e tekintetben támaszthatott. A közönség mindenestre a saját anyanyelvén megfogalmazott összeíróíveket kapott s így — amennyiben akkori műveltségi fokánál fogva erre képes volt — a felvételi íveket megérthette.

II. A népszámlálás tartalmi és technikai méltatása.

A népszámlálás természete és jellege. A Haditanácsnak 1784 augusztus 1-én kelt rendelete a népszámlálás feladatát ekként írta körül: „Ügy Magyarországon, Horvát- és Szlavonországban és a Bánságban, valamint Erdélyben össze kell írni a teljes népességi állapotot, bármi legyen neme, kora, rende, foglalkozása, minémúsége, vallása és természete, valamennyi városban, mezővárosban és faluban, akárki tulajdona legyenek, valamint a jászok és kunok privilegizált kerületeiben, továbbá valamennyi szepesi királyi városban és hajduvárosokban, az emitt-amott található magános házakban és kastélyokban, amiben tehát azok a községek és vidékek is benne foglaltatnak, ahol sóművek és bányák vannak, akár a kincstár, akár magánosok kezében legyenek azok. A felvétel alól egyedül kivételnek a katonai határőrvidékek, melyeknek más a rendeltetésük s így nem tartoznak ide“.

Ezen rendelkezésből kitetszőleg kétségtelen tehát, hogy egyetemes összeírás, *általános népszámlálás* volt az a művelet, melyet II. József végrehajtatott, még pedig az *első* ily összeírás, mely az ország mindennemű lakóhelyének és összes lakosságának felvételére terjedt ki. De nem lehet szó egységes és teljes egyéni felvételtől, a népszámlálási technika mai fejlettségének értelmében; mert bár *mindenkit* kellett összeírni, az összeírást nem kellett mindenkiel szemben *egységes módon* és *azonos tüzetességgel* alkalmazni. Teljes részletességgel csak a keresztény férfinépesség vétetett fel, a zsidó férfinépesség már sokkal szűkebb keretben, a nőket pedig — akár keresztények, akár zsidók voltak — csak sommásan *egy* tételben kellett kimutatni. Itt élesen kidomborodik az összeírás katonai célja, mely bizonyos társadalmi rétegek felvételére kisebb súlyt helyezett.

Az összeírásra, mint már említettük, az *Egyéenkénti ház- és családi ív* szolgált. Ebben egyenként fel kellett sorolni (az alább részletezendő szempontok szerint) a lakásban talált *minden egyént* és a családhoz tartozó *távollévő* egyéneket is. A tüzetes felvétel azonban, különösen a foglalkozás részletezése, csak a *magyar honos férfiak*-a terjedt ki, kikhez számították a 10 éven túl itt lakó külföldieket, nem kutatva honosságuk jogosultságát. Az összesítő *B)* minta azon rovata, mely „Az egész Népség Summája“ címet visel, e szerint nem felel meg

A) minta. (Német szöveg.)

Individueller Haus- und Familien-Bogen Anno 17 . . .

Bezirk Komitat

Herrschaft

Pfarrey

Ort

Nro

Name des Haus-Eigenthümers	Alter	Qualifica-tion	M ä n n l i c h													Hieru das weibliche Geschlecht	
			Geistliche	Adeiche	Beamte und Honoratiore	Bürger in Städten auch Pro-fessionisten auf dem Lande	Bauern	Voranstehender Bürger und Bauern (gewerbs-Nachfolger oder nächste Erben	Häuser, Gärtler etc. und sonst beim Nährstande und Provinzialbeschäftigungen	von Regimentern	Unbe-stimmt Beur-laubte	Fuhrknechte	Zu andern Staats-Nothdürften zu andern	Nach-wachs	von 1 bis 12 Jahr	von 13 bis 17 Jahr	16
Vor- und Zunamen der Inwohner	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		

Unter den voran classificierten männlichen Geschlechts	s i n d	Verheirathete	Ledige und Wittwer	Inner Land	Ausser Land	Absente	Innländer dieses con-scribten Landes	Über das voran classificierte männliche Geschlecht befinden sich in diesem Ort	Haus Nro.	Familien Nro.	Anmerkungen	Nro			
												22	23	24	25
								F r e m d e		männlich		weiblich		Staten	
								Aus andern (Oesterreich-schen Erblanden		Völlig Auslän-der aus andern					

A) minta. (Magyar szöveg.)

Egyénekenkénti ház- és családi ív 17 . . . évről.

Circulus

Vármegye

Földes waság

Plébánia

Helység

Szám

A Ház tulajdonos neve	Kor	Quali-fikáció	F é r j f i ú i N e m b ö l v a l ó k													Ide tartozik az Asszonyi Nép	
			Papi Rendből valók	Nemesi Rendből valók	Tiszttség vagy hivatalbeliek és Honoratiore	Városi Polgárok és Falusi Mester Kímberék	Paraszlok	Most nevezett Polgárok és Paraszlok	legközelebb való örökös	Ház és Kerti Zsellérek és más képen a Tapalásnak státusához tartozók	Ország foglalatosságához tartozók	A Regementektől	Meg nem határozott időre el-bocsátott katonák	A Hadi Szekerektől	A Birodalomnak egyéb szük-segére fordíthatandók	1 Esztendőskötől fogva 12-ig	13 Esztendőskötől fogva 17-ig
A bennlakók vezeték- és keresztnéve	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		

Az itt nevezett	Keresztények között*)	Távollevők	Nem tudatik hol	Az itt nevezett	Házszám	Helység	Szám	Az itt megnevezett			Házszám	
								22	23	24	25	26
Házások				Keresztényeken kívül vagynak				Észrevétel				
Nőfenek és Özegek				Ezen Conscribált (országbeli*)								
Az Országban				Ebben a Helységben Idegenek								
Az Orzágon kívül				MÁS Ausztriai örökös Ország-ból valók								
Nem tudatik hol				Idegen Birodal-mak alatt levő Országokból								

Megjegyzés. Az eredeti nyomtatványokon a rovatok számozása hiányzik. A számozás a szövegbeli utalások megkönnyítésére szolgál.

*) A magyar szövegű minta nem mondja meg, hogy e rovatokban csak a keresztnév férfiak részletezendők, de a német minta, valamint az Utasítás ezt határozottan hangsúlyozza s az anyag feldolgozása tényleg így is történt.

valódi tartalmának, mert a részletes összeállítás eredményei nem a tényleges népeségre, hanem csak az országban honos népeségre, tehát a *jogi népességre* vonatkoznak. Ha azonban a honos népességből levonjuk a távollevőket és hozzáadjuk az itt tartózkodó idegeneket, — kiknek főadatai külön rovatokban foglaltatnak, — a *tényleges népesség* számát konstruálhatjuk.¹⁾ A felvétel kiterjedt a katonasághoz tartozó egyénekre is, ezek azonban nem foglaltattak bele a részletes feldolgozásba, miért is az eredmények csak a *polgári lakosság* adatait nyújtják.

Maga a népszámlálás végrehajtásáról kiadott, 29 oldalra terjedő utasítás („Instruktion und respektive Erklärung“) a népességnek három kategóriáját különbözteti meg:

1. a honos (helyben született s állandóan letelepedett) lakosságot,
2. az idegen születésű (s szülőhelyükön tüzetesen összeírt) jelenlévő magyar honosokat,
3. az itt tartózkodó külföldieket.

Mivel az összeírás családonként történt, annak alapjául a *családot* tekinthetjük, melynek összeíróíve a család összes tagjait felölelte, még a távollevőket is. De a művelet ugyanazon íven felvette a lakásban élő egyéb népelemeket is (cselédek, nevelőszemélyzet, vendégek stb.) s így a család fogalmát összevegyítette a háztartásával. Egyik fogalom sincs tisztán megtartva; mert a távollévő családtagok, kik itt felvételtek, a családhoz tartoznak ugyan, de nem a háztartáshoz, viszont a jelenlévő idegenek a háztartás alkotó részei, de a családi köteléken kívül állanak.

Ezek szerint a névszerint és személyes adataival összeírt népesség a feldolgozás tüzetessége tekintetében 3 osztályra osztható:

1. *Részletesen osztályoztatott és feldolgoztatott:*
minden magyar honos, helyben lakó családtagjaival és távollévő (de még külön családot nem alapított) gyermekeivel,
minden külföldi, ki már 10 év óta lakik helyben vagy itt állandó keresete van (iparos, kereskedő),
minden külföldi nő, kinek férje magyar honos és
minden külföldi özvegyasszony, ki már 10 éve lakik helyben.

¹⁾ *Gürtler* (id. m. 89. l.) rendes lakosságot (Wohnbevölkerung) mond, ami kevésbé felel meg, mivel a rendes lakosság megállapításához szükséges tüzetes adatok a népszámlálásban nem találhatók.

2. *Csak az idegenek különleges rovataiban mutatott ki:*

minden belföldi születésű férfi, kinek szülei másutt laknak.

minden külföldi férfi és nő.

3. *Semmiféle feldolgozási rovatba nem került:*
a családfőnek már önállósult (saját családot alapított) vagy végleg távollévő minden fia,
már férjhez ment minden nő vagy cseléd, kinek családja távol van.

Ezeket a szempontokat kell figyelembe vennünk, amikor a József-féle népszámlálás eredményeként előállott adatokat értékelni kívánjuk.

Katonai szempontok. Alig van II. Józsefnek pátense vagy rendelete, mely ne hangsúlyozná, hogy összeírásainak célja a népesség számának és megoszlásának pontos megismerése, mely nélkül a közigazgatás a nép jólétét szolgáló intézkedéseket nem hozhat; mégis minden ténykedéséből és különösen későbbi szigorú rendelkezéseiből világosan kiderül, hogy ezen szép szavakba burkolt parancsai elsősorban a katonai érdekek szolgálatát célozták s az összeírások voltaképeni célja az újoncjutalék megfelelő kivetésére alkalmas összeírás és nyilvántartás előteremtése volt. Az általános népesezési és közgazdasági célok, melyeket ilv összeírás szolgálhat, ezen főcél mellett teljesen háttérbe szorultak. Ez derül ki azon intézkedésekből, melyek a katonai szolgálat alól mentes társadalmi osztályok összeírásánál eltekintettek sok olyan szempont megállapításától, melyet más rétegekről tüzetesen kellett kitudakolni. Nem kellett p. o. kérdezni a papok, nemesek, honoratorok, a zsidók és az összes nők korát, sem testi fogyatkozásaikat, melyeknek megállapítása más társadalmi rétegekkel szemben kötelező volt; nem kellett kérdezni a nők foglalkozását, ellenben fel kellett jegyezni a 40 éven aluli férfiak természetét (kicsi, közepes vagy nagy), ezeket kor szerint három csoportra (12 éven alul, 13—17 éves, 17—40 év) kellett osztani, ami világosan a leendő újonclétszám megállapításának lehetőségét célozta, meg kellett állapítani, hogy a családtól távollévő fiúgyermek hol tartózkodnak stb. És hogyha a lakosságnak még kétségei lehettek, úgy a későbbi rendeletek, melyek egész nyíltan bevallották a műveletek tisztán katonai céljait, minden kétséget eloszlattak. A Haditanácsnak 1786 elején kelt rendelete világosan kimondja, hogy a népesség változásainak a népesezési könyvbe való bevezetése „a toborzójárások küszöbön lévő és minden további revíziójának“ alapját

kell hogy képezze. Ezek a szempontok az összeíróiveknek már kezdettől fogva oly módosításait tették szükségessé, melyek sok tekintetben visszaesést mutatnak a régebbi osztrák felvételekhez képest. A József-féle összeírásokkal foglalkozó osztrák írók¹⁾ nem is haboznak kijelenteni, hogy Józsefnek idevágó intézkedései „végzetes befolyást“ („unheilvoller Einfluss“) gyakoroltak a népszámlálási műveletek fejlődésének menetére, azt évtizedekre visszavetették s hosszú időn keresztül akadályozták a népesezés általános érdekeinek megismerését szolgáló népszámlálások létrejöttét.²⁾

A felvételi minták kitöltése. Amint említettük, a lakosság összeírására az *Egyénekenkénti ház- és családi ív*nek két különböző változata szolgált, egy tüzetesebb a keresztények, s egy egyszerűbb a zsidók összeírására. Mindkét minta tetején voltak rovatok a kerület (circulus), vármegye, földes uraság, plébánia és község megnevezésére, valamint a házsám bejegyzésére (utóbbit csak a község felvételének befejezése után, az új házsámozás befejeztével, kellett beírni).

Minden család külön ívet töltött ki (az elsőt a háztulajdonos, hogyha a házban lakott). *Család* alatt az utasítás értelmében mindazon egyéneket kellett érteni, kik a családfővel együtt közös élelmezésben részesültek („welche nicht für sich selbst kochen, sondern unter einem und dem nämlichen Hausvater oder Mutter am gemeinschaftlichen Tisch und Brot genähret werden“). Nőtlenek, ha külön háztartást vezet-

tek vagy magukban (de a családon kívül) éltek, külön ívet töltöttek ki. Házasságukat a munkaadó ívén csak meg kellett nevezni, ezeknek tüzetes összeírása férjük lakásán történt. A családi íven minden egyént külön sorba kellett beírni, a sorokat egymástól 1½ hüvelyknyi távolságban húzott vízszintes vonalakkal kellett elválasztani.¹⁾

A lakók összeírására az utasítás *6 alapelve*t („Grundsatz“) állított fel, melyek szerint az anyag bedolgozandó lesz.²⁾ Ezeket röviden a következőkben foglaljuk össze:

1. Minden férficsaládtag, a távollévő is, a családfő lapján irandó össze és dolgozandó be. Végleg elköltözötteket vagy oly családtagokat, kik már saját családot alapítottak, azonban nem kell fel dolgozni.

2. Szülők nélküli fineműek, kik helyben születtek, lakásukon összeírandók és ívükön bedolgozandók.

3. Belföldi születésű fineműek (alkalmazottak, szolgálók), kiknek szülei másutt laktak, név szerint irandók össze, de a rovatokba nem dolgozandók be, csak a belföldi idegenek rovatában mutattatnak ki.

4. Külföldiek megnevezendők, de csak a külföldiek rovatában vetendők ki.

5. Aki már tíz éve él az országban vagy itt állandó foglalkozása van (iparos, kereskedő), az nem tekintendő külföldinek, hanem a honosok módjára irandó be és dolgozandó be.

6. A nők is megnevezendők, a feleség a férje után, a leányok a fiuk után, a nőcselédek az összes férfiak után sorolandók fel és dolgozandók be.

Férjes nők vagy eselédek, kik a családtól távol vannak, ama lakásukon vétetnek fel.

Külföldi nők név szerint összeírandók, de csak a külföldiek között dolgozandók fel.

Külföldi eredetű nők, ha férjük magyar honos és külföldi eredetű nők, ha itt „animo permanenti“ telepedtek le és már tíz éve élnek helyben, belföldieknek tekintendők.

A keresztények családi íve (A) az összeírt egyének személyes viszonyainak (kor, családi állapot, foglalkozás stb.) tudakolásán kívül számos rovatot tartalmazott az

¹⁾ A magyar utasítás csak fél hüvelyknyi közt ír elő, ami nyilván sajtóhiba, mert a soroknak ily sűrítése alig volt lehetséges.

²⁾ „Bedolgozandó“ alatt értjük az egyének a családi ív különböző rovataiba (kor, foglalkozás, családi állapot) való kivetését, amit csak az ott honos egyének után kellett végezni. (Távollévők és olyanok után, kiknek családfője másutt iratott össze, nem.) A kivetés egy egyesnek (1) a megfelelő rovatba való bejegyzésével történt.

¹⁾ Gürtler, id. m. 90—91. lap. — Rauchberg: Die Bevölkerung Österreichs, Wien 1895, a 8. lapon: „Worauf es bei der Conscription ankam, war eben weniger die Übersicht über die gesamte Entwicklung der Bevölkerung oder der Einblick in deren inneren Gang, als wie vielmehr die Evidenzhaltung der wehrpflichtigen Individuen in den „Populationsbüchern“, zu welchen die Zählpapiere zusammengefasst wurden, und deren Revision in dreijährigen Perioden stattfand.“

²⁾ Nem tagadható, hogy II. József eleinte leplezni igyekezett katonai célú terveit s még a Magyarországra szánt népszámlálási utasításban is letpította az eredeti osztrák utasításnak idevágó passzusait. Így az osztrák tartományokban szétosztott „Erklärung“ következő pontját: „um sowohl bei der Evidenzhaltung ihnen nachfragen, als seiner Zeit bei wirklicher Anwendung des Kon-skriptionssystems, derwegen eine wirksame Verfügung treffen zu können...“ a magyar Utasítás ekként közli: „um sowohl bei der Evidenzhaltung ihm nachfragen, als seiner Zeit, bei erheischenden Umständen deswegen eine wirksame Verfügung treffen zu können“. (Az osztrák Erklärungot közli Gürtler, id. m. 64—88. lap, fenti idézet a 81. lapon.)

egyéneknek foglalkozásuk, ill. társadalmi állásuk szerint való bedolgozására, a távollévők és a jelenlévő idegenek feltüntetésére. Ezekről alább lesz szó.

A zsidók összeírására a keresztényekétől eltérő, sokkal egyszerűbb mintát (Aa) használtak. Ez a minta nem tudakolta a zsidók korát, s a foglalkozásukat sem osztályozta a keresztények mintájára. Mindössze a családi állapot részletezésére szorítkozott. Eltérés volt itt abban a tekintetben is, hogy a zsidók családi ívén több családot lehetett felsorolni. Azokat a zsidókat, kiknek szülei másutt éltek, itt csak fel kellett jegyezni, de számbavételük szüleik ívén történt.

A családi ívbe a lakásban lakókat a következő sorrendben kellett beírni:

Családfő.

Felesége.

Fiai koruk sorrendjében (ha köztük házas volt, ennek gyermekeit közvetlenül utána kellett beírni) a távollévőket is, de a távollétük helyét meg kellett nevezni.

Leányai és egyéb rokonai.

Segédek, tanoncok, béresek. (Ha ezeknek szülei másutt éltek, csak az idegenek rovatában kellett őket kimutatni.)

Külföldiek (csak a külföldiek rovatában kivétel).

Ezek után kellett a családban tényleg talált nők számát a megfelelő rovatban kivetni.

Ha az összeírandó egyének egy családi ívén nem értek el, pótívet kellett hozzá mellékelni.

Hogyha a családi ívet mai szemmel nézzük, azt a hibáját kell konstatálnunk, hogy nemcsak a felvétel és a feldolgozás között megkülönböztetést nem tett, hanem hogy maga a felvételi ív az egyének személyes viszonyaira (név, kor, családi állapot, foglalkozás stb.) vonatkozó, tehát a felvétel tulajdonképeni tárgyát képező kérdéseken kívül egyúttal azokat a rovatokat is tartalmazta, melyeknek a feldolgozás eredményeként kellett előállaniuk. Ezt a mintát a korábbi osztrák conscriptiókból, melyek részére azt az 1777. évi császári pátens léptette életbe,¹⁾ szinte változatlanul vette át II. József a magyar népszámlálás részére, eltérés csak annyiban van, hogy a magyarországi minta bővült a „Meg nem határozott időre elbocsátott katonák“ kitüntetésére szolgáló két rubrikával, melyeket osztrák használatra is már az 1779. évi szeptember

29-iki császári Circulare iktatott be, határozottan katonai célzattal.

A családi ív foglalta magában a felvételre szolgáló összes kérdőpontokat, illetve rovatokat. Ezek közül az első három az összeírandó egyén személyes viszonyait tudakolta s ezek foglalták magukban a demografiai szempontokat. Az ív többi rovatai, melyek a lakosságot foglalkozás, családi állapot, távollét és eredet szerint (idegenek) osztályozták, voltaképen a feldolgozás rovatjai voltak s ezekbe a számlálóbiztosoknak már a családi ív feldolgozásának számbeli eredményeit kellett beírniok. A családi ívet eszerint tartalma tekintetében három részre lehet osztani, melyek elseje a demografiai szempontokat öleli fel, a második a foglalkozás szerinti osztályozást adja, végül a harmadik a távollévőkre és az idegenekre vonatkozó adatokat foglalja össze.

Demografiai szempontok. Az összeírt egyének demografiai viszonyainak jellemzésére szolgáló adatok a családi ív első három rovatában foglaltatnak. A rovatok az eredeti családi ívén nem nyertek számozást, a mellékletben közölt ív rovatait a könyvebb megértés céljából folyószámokkal láttuk el s a szövegbeli utalások ezekre vonatkoznak.

1. *Családi és keresztnév.* Ezeket az utasítás értelmében a német kiejtés szerint kellett (volna) beírni.

2. *Kor.* Ezt egész években kellett bejegyezni (a betöltött éveken felül maradó hónapok mellőzésével), egyedül az egyéven aluli gyermekek korát kellett hónapokban, illetve az év törtjeiben ($\frac{2}{12}$, $\frac{3}{12}$. . .) beírni. Akik korukat nem tudták pontosan bevalani, az anyakönyvekből lehetett azt pótolni, esetleg az egyén külseje alapján hozzávetőleg megbecsülni.

A kor tudakolása a legfontosabb demografiai tényezők egyikének kiderítésére szolgálhatott volna, tehát az első pontos korstatisztikát eredményezhette volna, hogyha az utasítás a kor bemondását mindenkire nézve egyformán kötelezővé teszi. Sajnos, a rideg katonai, helyesebben újoncozási érdek lerontotta a kérdés feltevésének jelentőségét. Azzal, hogy a nőktől nem kívánták a kor bemondását, csak a finemre terjeszkedett az adatgyűjtés, de ez sem volt teljes, mert a zsidók családi ívén a kor kérdése egyáltalában nem szerepelt, a keresztény férfilakosság korának összeírásából pedig a papok, a nemesek, a tisztviselők és honoratiorok szintén kivétettek, úgyhogy a ke-

¹⁾ Az 1777. évi mintát közli Gürtler, id. m. 66—67. lapon.

resztény férfilakosság koráról sem kaptunk megfelelő képet. A többi társadalmi osztályok részéről bevallott koradat sem nyert megfelelő vagy akár csak megközelítően kielégítő feldolgozást, mindössze csak a 40 éven aluli lakosságnak (amennyiben nem esett az előző rovatok valamelyikébe) koradolgoztatott fel 3 korcsoport szerint (12 évig, 13—17 év, 18—40 év), tehát Magyar- és Horvátország negyedfél millióra rúgó férfilakosságából mindössze másfélmillió egyén, Erdélyben pedig hétszáz ezer lakosból alig háromszáz ezer. A kizárólagos partikuláris katonai célzat elmulasztotta a kitűnő alkalmat, mely a négy milliót meghaladó férfinépeség korviszonyainak tüzetesebb megismerésére kínálkozott.

3. *Qualifikáció.* Ez a rovat foglalta magában az összeírandó egyénekre vonatkozó személyes adatokat. Itt kellett beírni minden férfi családi állapotát (legény, házas, özvegy), a nőket ellenben nem. A férfi születési rangját (gróf, báró, stb.), méltóságát (püspök stb.), hivatalát és foglalkozását szintén itt kellett bevallani. Ha valamelyik gyermek árva volt („elternlos“) vagy ha törvénytelen ágyból született, azt is itt kellett bejegyezni.

Ha valamely férfi testi fogyatkozásban szenvedett, ezt be kellett mondani, de ez a kötelezettség nem állott fenn az ív 4—8. rovataiban kimutatásra kerülő papokra, nemesekre, tisztviselőkre, polgárookra és parasztokra vonatkozólag. Ugyancsak itt kellett jellemezni az összeírt férfiak termetét: túlkicsi, kicsi, közepes vagy nagy. A magyar utasítás csak általánosságban jelezte a termetet és a mérést egyenesen eltiltotta, Ausztriában ellenben határozott méretek különböztették meg a 4 kategóriát (a határok voltak: 5'1", 5'3" és 5'5"). De a túlkicsiktől eltekintve, a többi három nagyságjelzést csak a 13-ik rovatba tartozó egyéneknél kellett alkalmazni.

A távollévő magyar honosok tartózkodási helyét is itt kellett feltüntetni. A zsidók családi ívén csak a férfiak családi állapota és foglalkozása (Gewerbschaft) volt kitüntendő. Nőknél e rovatban nem kellett semmit sem beírni, ők pusztán csak nevükkel szerepeltek az összeírásban.

A családi állapot bejegyzése szintén a Qualifikáció rovatában volt kötelező, de statisztikai kimutatása a 17. és 18. rovatban történt, még pedig csak a férfinépeségről. A táblázat a családi állapot négy kategóriája részére csak két rubrikát nyitott: egyet

a házasok, egy másikat a nőtlenek és elváltak részére. Valószínűleg az utóbbi rovatba sorolták be az elváltakat is, kikről — nyilván akkor még nagyon alacsony számuk miatt — az utasítás nem emlékezik meg. Ugyanígy történt a zsidó férfiak osztályozása is.

A *nemre* vonatkozólag megemlítjük, hogy a nők úgy a keresztény, mint a zsidó lakosság családi ívén csak *egy* summában (az A táblának 16-ik, az Aa táblának 5-ik rovatában) kerültek számszerű kimutatásra. A férfiak a keresztények ívén — mint alább látni fogjuk — foglalkozás szerint 12 felé osztályozva részleteztettek; ezen rovatok összegezéséből nyerhetjük a férfiak összes létszámát, melynek bejegyzésére az íven nem volt külön rubrika. Ugyanígy nem kellett a táblázatban a lakosság összes létszámát sem kivetni. (Ily összegező rovatok csak a községek családi íveinek összesítésére szánt B) mintán szerepeltek.) A zsidók családi ívén a férfiak létszámát a családi állapot két kategóriájának összegezéséből lehetett megállapítani, összegező rovatról itt sem volt gondoskodás.

Foglalkozási és társadalmi szempontok. A családi ív 4—15. rovatai az összeírt lakosoknak bizonyos foglalkozások és társadalmi rétegek szerint való osztályozására szolgáltak. Ide kellett besorolni a 2. és 3. kérdőpontokra adott válaszok alapján az összes magyar honos férfiakat (beleértve a távollévőket is), ami — mint az alábbi részletekből látni fogjuk — egyáltalában nem volt könnyű dolog, bár az illetékes hatóságok több rendelete, így a Cancelláriának 1786 január 23-iki 558. sz. leirata is, hangsúlyozta „az összeírások egyszerűségét és az utasítás világosságát“. Az osztályozás általában *foglalkozási alapon* történt, de ezt az elvet a rendszer szerkesztője ismételve áttörte, így az 5-ik rovatban, ahol az osztályozás rendi alapon (nemesek) történt. A lelkészek (görög és protestáns) és tisztviselők gyermekeinek a 10. rovatba való besorolása viszont sem foglalkozási, sem társadalmi alapon nem indokolható. Egyéb apró eltéréseket alább egyenként fogunk megemlíteni. Ezen eltérések folytán a népesség tagozódásáról adott kép értékéből sokat veszített.

A kiadott Utasítás tüzetes magyarázatot ad a lakosoknak a Családi ív 4—15. rovataiba történendő besorolásához. Kimondja, hogy mindenki csak *egy* rovatba osztható be, még ha foglalkozásánál fogva több ro-

vatban is foglalhatna helyet. Az egyes osztályokba való besorolás szabályait az alábbiakban röviden összefoglaljuk, megtartva azokat a folyószámokat, melyekkel a Családi ív egyes rovatait jelöltük.

4. *Papok.* Ide sorolandók világi és szerzetes papok (katolikusok, görögök és protestánsok). Utóbbiak gyermekei a 10. rovatba sorolandók.

5. *Nemesek,* valamennyien (de csak fineműek), ha állami szolgálatban állanak is, fiúgyermekeikkel együtt.

6. *Tisztviselők és honoratiorok* (a Családi ív fogalmazása szerint: Tisztség vagy Hivatalbéliek és Honoratiores). Ide sorolandó: Minden állami tisztviselő („in landesfürstlicher Pflicht und Brot“); városokban az állandó vagy huzamos alkalmazásban álló tanácsbéliek (magistratuales), kiknek a tanácsülésben székük és szavuk van. (Ideiglenes megbízású tanácsbéliek a polgárok közé sorolandók.) Értelmiségűek és szabad foglalkozásúak (orvosok, jogi doktorok, prokurátorok, notáriusok). Magánszolgálatban álló „előkelőbb és tekintélyes“ tisztviselők (tanácsosok, Oberamtmann, gazdasági főigazgatók, főerdőmesterek stb.). Ezeknek fiúgyermekei, korra való tekintet nélkül, a 10. rovatba osztandók be.

7. *Városi polgárok és falusi mesteremberek* (a német szöveg szerint: „Professionisten auf dem Lande“). Ide tartoznak: Polgári háztulajdonosok a városokban. Városokban és vidéken iparúzők („Gewerbschaften treibende“) s mesteremberek, mint kézművesek, gyárosok, bányászok és kohászok. Ellenben a házi és szükségiparral foglalkozók a 10. rovatba osztályozandók.

8. *Parasztok:* akiknek saját vagy bérelt földjük (egész, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$ vagy $\frac{1}{4}$ telkes parasztok) vagy szőlejük van; kapások.

9. *A polgárok és parasztok utódai vagy legközelebbi örökösei.* Az előző 7. és 8. rovatba tartozó családfők (vagy özvegy nők) szokás szerint („nach der hergebrachten Gewohnheit des Landes“) legidősb (esetleg más) fiai vagy vejei, kik iparukban vagy foglalkozásukban utódjaik („successori“) lesznek.

10. *Egyéb keresetek.* E név alá foglaljuk a rövidség kedvéért mindazokat a foglalkozású egyéneket, kiket a Családi ív ekként nevez meg: „Házi és kerti zsellérek és másképpen a Táplálásnak Státusához („beym Nährstand“) és az Ország foglaltosságihoz („Provincialbeschäftigungen“)

tartozók.“ Ez az osztály a legkülönbözőbb foglalkozásokat egyesíti magában; ide tartozik az utasítás szerint:

Minden (az előző 4—9. rovatba nem sorolt) házas belföldi férfi, bármely foglalkozású legyen (házi és kerti zsellér, vincellér, napszámos stb.).

Minden, gyermekkel bíró özvegy férfi.

Minden, magánszolgálatban álló (kiseb) hivatalnok, gazda, házi tiszt (nőtlen is).

A bányászat, sóművek, hajózás, útéptés, favágás és úsztatásban állandóan alkalmazottak.

Minden 40 éven felüli férfi; minden túlkicsi (az osztrák utasítás szerint 5' 1"-nél alacsonyabb) férfi; minden testi fogyatkozásban szenvedő férfi.

A nem-nemes tisztviselők és honoratiorok fiai, éppen úgy a protestáns és görög papok fiai.

11—12. *Határozatlan időre szabadságolt katonák.* Ide az ország népességéhez tartozó mindazon egyének számítandók, kik a katonaságtól határozatlan időre szabadságoltattak, akár nők, akár nőtlenek. Ezeket kétfelé kellett választani, a szerint, amint az ezredektől avagy a hadi szekereszettől szabadságoltattak. (E két rovat az osztrák népszámlálásoknál csak 1779 óta szerepelt; a magyar összeírásba e két rovat felvétellett, de sajátságos, hogy a magyar utasításban az osztrák Belehrungnak erre vonatkozó szakaszai hiányoznak.)

13—15. *Egyéb állami szükségletekre felhasználható egyének és sarjadék.* (A Családi ív fogalmazása szerint: „A Birodalomnak egyéb szükségeire fordíthatandók és Nevedékenyek“, a német mintán: Nachwachs.) Ide soroltattak a 10. rovathoz tartozó szülők összes nőtlen fiai a 18—40. életévben, kik épek s nem túlkicsinyek (5' 1"-nél magasabbak). Továbbá minden nőtlen, szülőtlen béres (Knecht), inas (Jungen), napszámos stb. Végül a polgárok és parasztok azon fiai, kik nem tartoznak a 9. rovatba, azaz apjuknak nem közvetlen örököseik. A 18 éven aluli sarjadék („Nevedékenyek“) kikre az összeírás az újoncozás szempontjából különös figyelemmel volt, koruk szerint két alosztályra (12 évig, 13—17 évesek) osztattak.

16. *A női nem* a maga egészében, megkülönböztetés nélkül, soroltatott e rovatba. Mivel a nőknek még korát sem kellett kérdezni s egyedül csak nevüket kellett a Családi ívbe beírni, a felekezeti megoszláson

kívül — mely azonban csak a keresztények és zsidók megkülönböztetésére terjedt ki — semmiféle más adatot a népszámlálás a női lakosságról nem nyújtott.

Távollévők. A Családi ív 19—21. rova-
taiban kellett kimutatni az összeírt magyar
honos férfiak közül távollévők számát, még
pedig külön az országban távollévőket és a
más országban (külföldön) távollévőket; egy
harmadik rovatban azok kerültek kimuta-
tásra, kik ismeretlen helyen voltak távol.
A távollévő nőket az összeírás helyén nem
kellett név szerint sem felemlíteni, ezeknek
száma tehát ismeretlen. (Számuk a távollét
helyének idegen népességéből sem állapít-
ható meg, mert abból is hiányoznak a bel-
földi nők.) E szerint a távollévők teljes
száma ismeretlen maradt. Ezek az adatok
a népesség belső és külső vándorlásaira vet-
nek fényt, azonban az ismeretlen helyen
távollevők aránylag nagy száma ez adatok
értékét csökkenti. A távollévők ismerete a
tényleges népesség megállapítására is módot
nyújt s ez okból igen értékes része a nép-
számlálásnak. (A távollévő nők számának
hiánya nem akadályozza meg a tényleges
népesség számának megállapítását; a távol-
lévő férfiak száma ismeretes lévén, az a
honos népességből levonható, a távollévő
nők levonásának szüksége pedig nem áll
fenn, mivel azok a honos népességben nem
foglaltatnak benn.)

Jelenlévő idegenek. Ezeket a Családi ív
22—26. rovatában kellett kimutatni. E rova-
tokba csak olyanokat volt szabad beírni,
kik a magyar honos népesség részletezésé-
ben *nem* foglaltattak, tehát az ott kimuta-
tott egyéneken *felül* tartózkodtak a község-
ben. Az idegeneket három csoportba kellett
szétosztani: a belföldről való idegenekre, az
osztrák örökös tartományokból eredőkre és
végül az egyéb külföldiekre. A két utóbbi
kategóriába tartozókat nem szerint kellett
megkülönböztetni, míg a belföldiek rova-
tába csak férfiak kerültek, a belföldi nők
ellenben a nők főrovatába (16) voltak be-
osztandók. Ez az eljárás nem volt sem lo-
gikus, sem célszerű; áttörte a beosztási el-
vet s egyben lehetlenné tette az idegenek
főösszegének megállapítását, mivel a bel-
földről itt tartózkodó nők számát nem en-
gedte felismerni. Azzal, hogy az idegeneket
teljesen külön rovatokban kellett kimutatni,
ezeknek társadalmi és foglalkozási tagozó-
dásáról nem kaphatunk tájékoztatást. A
tényleges népesség megállapítására azonban
ezen adatok jó szolgálatot tesznek.

III. A népesség nyilvántartása és az évenkénti revíziók.

A nyilvántartás tervczete és rendszere.
II. József már gróf Esterházy Ferenc fő-
kancellárhoz 1784 május 1-én intézett leg-
első leiratában hangsúlyozta, hogy a nép-
számlálás által előállított családi ívekből
készülő népesedési könyvek a népesség éven-
ként végrehajtandó revíziójának fognak ala-
pul szolgálni, amennyiben ezen ívekbe az
összeírt népességben az idő folyamán be-
álló mindennemű változást be kell vezetni,
más szóval az első összeírást állandóan
nyilván kell tartani, úgyhogy a népesség
valódi állapotát, különösen pedig a katonas-
sor alá kerülő korosztályok erejét állandóan
meg lehessen ismerni. A nyilvántartás mű-
veletének végrehajtására külön részletes
Belehrung jelent meg, melyet a Helytartó
Tanács az országban használatos nyelvekre
lefordított s nyomtatásban leküldött a
vármegyékbe és a számlálóbiztosokhoz. A
magyar nyelvű utasítás címe az akkori
nyelvezetben ekként hangzott: „Az Ország
Népe Számának és Állapottjának minden-
kori tudva tartására való *Oktatás*, mihez
kellessék tudniillik az Embernek magát, a
Népségnek, egy időről más időre esendő
Változásaira nézve tartani, és miképpen kel-
lessék ezen Változásokat, a Helységek Köny-
veiben bé írni“.

Az utasítás lényegét az alábbiakban is-
mertetjük:

Az összeírt népességnek minden változása, sza-
porodása vagy fogyása által történik. Minthogy a
népesedési könyvben minden családnak külön íve
van, minden újszülött gyermek a szüleinek meg-
felelő rovatba vezetendő be, még pedig a nemesek
fiai a nemesek rubrikájába (5), a tisztviselők és
honoratiorok fiai a 10. rovatba, minden egyéb fog-
lalkozási ág fiai az 1—12 éves sarjadékba („Neve-
dékenyek“, 14. rovat) vezetendők be, kivéve a pol-
gárok és parasztok utódjaiként vagy közvetlen
örököseiként szereplő fiúkat, kik az ezekre fenn-
tartott rovatba (9) kerülnek.

Beköltöző idegenek vagy a katonaságtól el-
bocsátott egyének társadalmi állásuknak megfele-
lően osztandók be a polgárok (7), parasztok (8)
vagy az egyéb foglalkozásúak (10) rovatába.

Elhalt egyének, a halál napjának közlésével, a
Családi ívből törlendők.

Ha valamely polgárnak vagy parasztnak ebbeli
minősége változik, eddigi rovatából törlendő s a
10. rovatba vezetendő át; ez esetben azonban az ő
utódja (örököse) is áthelyezendő az egyéb állami
szükségletek vagy az egyéb foglalkozásúak (10)

rovatába, ha pedig 17 évnél fiatalabb, a sarjadék rovatába. Ugyanígy helyezendő át a zsellér, ha paraszttá, vagy a városi lakos, ha polgárrá lesz, a megfelelő rovatba, mely esetben az örökös is oda osztandó be. Ha pedig az örökösök valamelyike apjának halála folytán gazdaságának birtokába kerül, eddigi rovatából a polgárok és parasztlakók rubrikájába megy át.

Ha valamely egyén, ki eddig az egyéb állami szükségletek rovatában szerepelt, gazdasághoz jut vagy polgári ipart kezdeményez, ha nyomorékká válik vagy a 40. évet túlhaladja, eddigi rovatából a polgárok, illetve parasztlakók rovatába, vagy a 10-ik rovatba helyezendő át. Ha ellenben valaki a sarjadék rovatából a 18-ik életévbe lép, akkor az egyéb állami szükségletek rovatába osztandó be, kicsi, közepes vagy nagy jelzéssel, kivéve, ha testi fogyatékossága van, amikor a 10. rovatba sorolandó.

Minden fiú, ki a 12-ik életévet eléri, automaticus a 13—17. évek rovatába helyezendő át.

Minden ilyen áthelyezés az egyesnek (1) az eddigi rovatból való törlése s az új rovatba való beírása által eszközöltetik.

Férjhezmenetel, cselédváltozás vagy más okból eredő változások esetén az illető egyén eddigi ívéből, törlés után, új lakásának (esetleg új községének) új ívébe helyezendő át, minden esetben a változás okának feltüntetésével; egész család költözése alkalmából az egész ív az új ház íveihez helyezendő át; községváltás esetén az ívet meg kell semmisíteni, mivel új lakóhelyén új ív állítatik ki.

A nőket és a zsidókat érintő változások hasonló módon intézendők el.

A nyilvántartás végrehajtása. A népszámlálás lassú haladása mellett csak 1785 őszén került a sor a revízió, illetve a nyilvántartáshoz szükséges intézkedések megtételére. A Helytartó Tanács szeptember 7-én 23.724. sz. a. utasította a számvevőséget (Buchhaltung), hogy mivel az összeírás befejeztével a nyilvántartást azonnal meg kell kezdeni, az utasításnak a hazai nyelvekre való lefordításáról és kinyomatásáról gondoskodják. Ugyanez év 20-án a Helytartó Tanács (25.983. sz. a.) valamennyi vármegyéhez és városhoz rendeletet küldött, melyben közli, hogy a „fővárosokat“¹⁾ kivéve,

¹⁾ A Helytartó Tanács 1786 január 11-én kelt s a budai katonai főparancsnoksághoz intézett 1688. sz. átiratában kérdést intézett aziránt, mely városok értendők *Fővárosok* néven? A főparancsnokság január 18-án kelt jegyzékében kijelentette, hogy fővárosok alatt az összes sz. kir. városok értendők, ahol is a háztulajdonosok a Hadi Tanács 1784 augusztus 1-én kelt rendelete értelmében mindazon változások bejelentésének helyességeért felelni tartoznak, melyek a házukban lakó családok körében

melyekben a háztulajdonosok kötelesek a népességi változások bejelentéséről gondoskodni, mindenütt katonatisztek fognak arról gondoskodni, hogy a változások bejegyeztessenek, ahol pedig hiányok volnának, ott a közigazgatási tisztviselők jelenlétében fogják a rektifikációt eszközölni és a kétféle népesedési könyvet összeegyeztetni. Hasonló rendelet ment a városokhoz is. November 8-án 33.206. sz. a. átirat a Helytartó Tanács a katonai főparancsnoksághoz, hogy mivel számos községben nincsenek írástudó emberek, kik a népesedési könyveket vezethetnék, a hatósági tisztviselőknek és a katonatiszteknek állandóan községről községre kellene utazniok a népesedési könyveket magukkal cipelve, hogy a változásokat bevezethessék. Ezért több vármegye panaszára a Helytartó Tanács átirat a főispánokhoz, hogy a 25.983. sz. rendelet értelmében minden családfő köteles az előfordult változásokat a népesedési könyvet vezető egyénnel közölni, ki a könyvet azonnal helyesbíteni tartozik, hogy a revízió alkalmával, amidőn a két könyv egymással összehasonlítottatik, a katonai példányt a már helyesbített polgári könyv alapján ezzel egyeztetni lehessen; a fennforgó nehézségekre való tekintettel felhívta a főispánokat, mondjanak véleményt, miként lehetne a nyilvántartást, pontosságának veszélyeztetése nélkül, a legjobban és legegyszerűbben foganatosítani. Közben december 3-án 6.169. sz. a. a Hadi Tanács felhívta a Helytartó Tanácsot, utasítsa a törvényhatóságokat, hogy az előírt revíziót az 1786. évre vonatkozólag, úgy, mint az osztrák örökös tartományokban, nálunk is márciustól májusig végezzék el, úgyhogy a helyesbítések útján nyert főösszesítés legkésőbb július vagy augusztus hóban a Hadi Tanácshoz érkezék. A Helytartó Tanács december 13-án ilyen értelemben utasította a szabad királyi városokat, a vármegyéket és a főispánokat. December 22-én a Helytartó Tanács (40.323. sz. a.) a főispánoknak a még hátralevő vagy helytelenül kiállított összesítések beküldésére három heti haladékot engedélyezett.

előfordulnak; a katonatisztek ugyan ezen városokat is be fogják járni, de ott házrevíziót nem fognak gyakorolni, hanem tisztán csak a katonai conscriptiós könyvnek a polgári könyv adataival való egyeztetésére fognak szorítkozni, amely polgári könyvek a háztulajdonosok bejelentései alapján immár kell, hogy megadják a népesség mindenkori állapotának igazi képét.

Nem csodálhatjuk, hogy a nyilvántartás vezetése és a revízió a közigazgatási közegeknek sok munkát és fáradságot okozott. Az eredeti családi ívek helyesbítése — a változások bevezetésével — egyáltalában nem volt könnyű feladat egy, az ilyen statisztikai műveletekben járatlan s a különböző rovatok értelmét sokszor talán kelleg fel sem fogó, személyzetnek. A hibás vagy hiányos bejegyzések folytán a községi összesítésekbe is sok hiba csúszott be, a részletes adatok sok esetben nem egyeztek a főösszeggel és a községi közegek ezt az eltérést számos esetben nem vették észre és a népesedési könyvet a községi összesítéssel együtt, úgy, ahogy volt, felküldték a vármegyéhez. A hibák azonban a községi summáriumoknak a megyei főösszesítésé váló egyesítésekor kiderültek, mert a részletek és az összeg közötti eltérések ilyenkor szembeötlőkké váltak. Ilyenkor a hibás összesítések visszakerültek a községekbe, illetve a számlálóbiztosokhoz s megindult a javító művelet. A Helytartó Tanács figyelmét nem kerülték el a fennforgó bajok és nehézségek, melyekről már 1786 január 11-én 1.688. sz. a. részletes jelentést tett Ő Felségének, egyben a főispánoknak a nyilvántartásokra vonatkozó tapasztalatait is közölte. Ezek szerint, mivel a népesség változásainak nyilvántartását a hivatalos teendőkkel túlhalmozott hatósági személyekre áthárítani lehetetlen, e célra vagy külön díjazott egyéneket kellene alkalmazni, vagy az írástudó bírókra és jegyzőkre, ahol pedig ilyenek nincsenek, a papokra, lelkészekre és pópákra kellene a feljegyzéseket bízni, kik egyházi anyakönyveik útján amúgy is birtokában vannak az erre vonatkozó legtöbb adatnak. Mivel azonban majdnem annyi revizort vagy nyilvántartót kellene alkalmazni, ahány eljárás és szolgabíró van, ezeknek költsége pedig súlyosan nehezednék a vármegyékre, új egyének alkalmazása nem javasolható. Javasolja ezért a Helytartó Tanács:

1. hogy olyan községekben, melyekben jegyző, tanító vagy írástudó bíró vagy esküdt van, ezeknek egyike (a legalkalmasabb) választassék meg megyei conscriptorrá, kinél minden családi változást azonnal be kellene jelenteni, mely eseteket ő külön könyvbe vezetne be. Ebből a könyvből kellene az e célra kirendelt személynek minden hó utolsó napján az előző hó összes változásait külön ív papírra leírni s ezt, a helyi papnak vagy lel-

késznek a községi bíró és esküdt jelenlétében felolvasva és a változásokat igazolva, a nyilvántartóval együtt aláírásukkal ellátva a község bírójához juttatnák, ahonnan az a hivatalos pecséttel ellátva, a conscriptio vezetésével megbízott szolgabíróhoz küldetnék át. Ez az összes változásokat óról-óra bevezetné a népesedési könyvbe. A conscriptor könyve az év végén a község őrzésébe kerülne. A szükséges írószerekről a vármegye gondoskodnék.

2. Ahol községi jegyző vagy tanító nincs, a változások feljegyzésével a papokat kellene megbízni, kiket a község látna el írószerekkel.

3. A szolgabírák, kik idejük legnagyobb részét járásuk beutazásával töltik, utasítsassanak, hogy ily alkalommal a felkeresett községekben a pap vagy conscriptor bejegyzéseit megvizsgálják és ellenőrizzék helyességük iránt.

4. Családfők vagy a nyilvántartó mulasztásait bírsággal vagy testi fenytéssel torolja meg a hatósági személy.

5. A nemesek a beállott változásokról értesítsék a szolgabírókat.

6. Jegyzőt, bírót vagy esküdtet a szolgabíró tudta nélkül ne bocsáthasson el a község, nehogy ez által a nyilvántartás folytonossága szenvedjen.

7. A nyilvántartók vonassanak be az évenkénti revízióba és vezettessenek be e műveletbe.

Közben a Cancellária 1786 január 13-án 336. sz. a. közölte a Helytartó Tanáccsal a Hadi Tanács panaszát, mely szerint az összeírás befejezése óta felmerült időszaki változások sok helyütt nem vezetettek be a polgári hatóság kezében lévő községi könyvekbe, hanem ezek a könyvek még mindig a vármegyék levéltáraiban fekszenek, minek folytán az összeírás befejezésétől a revízió megkezdéséig előfordult változások csak a revízió folyamán iktathatók be, s ebből kifolyólag a revízió véghezvitele majdnem annyi időt fog igényelni, mint a conscriptio maga¹⁾ és a kincstárnak nagy költséget fog okozni; elvárja, hogy a Helytartó Tanács az összes hatóságokat szigorúan utasítsa az 1784. évi 7.868. sz. alatt kiadott *Belehrung* pontos betartására, mely szerint a változások bevezetése kell, hogy alapját képezze „a toborzójárások küszöbön álló és minden

¹⁾ A Hadi Tanácsnak ez a vélekedése nem látszik helytállónak. Egyes fennmaradt jelentésekből kiderül, hogy a revízió munkája általában sokkal gyorsabban haladt, mint az első összeírásé. Így Nagy-Körösön, ahol a népszámlálás alkalmával naponta átlag 371 egyént írtak össze, az 1786. évi revízió alkalmával a napi teljesítmény ennek majdnem kétszerese, 726 volt. Ez az átlag Kecskeméten 634, Pest megye 12 községében 724 volt.

további revíziójának“. A Helytartó Tanács január 23-án 4.584. sz. a. szigorú rendeletben utasította a törvényhatóságokat a népességben beálló változások sürgős bejegyzésére.

A Cancellária 1786 január 23-án (558. sz. a.) válaszolt a Helytartó Tanács felterjesztésére; helyesli az 1.688. sz. előterjesztés javaslatai közül a községi jegyzők és írástudó bíróknak vagy esküdteknek a nyilvántartásba való bevonását, akikre lehetne bízni ezentúl a népesedési könyvek továbbvezetését és őrzését; ezeket olyan községek könyveinek vezetésére is fel lehetne használni, melyekben ily hivatalos személyek nincsenek, de lehetne e célra a papokat is igénybe venni, kiknél a közönség a vasárnapi isteni tisztelet alkalmával jelentheti be a beállott változásokat. „A conscriptiós táblák nagyon egyszerűek s a hozzájuk adott utasítás oly világos, hogy a községi jegyzőknek vagy a népesedési változások bejegyzésére kijelölt egyéneknek nem fog nehezükre esni a havonkénti változásokat bevezetni s azokat az illetékes szolgabíróhoz küldeni.“ A Helytartó Tanács által javasolt „egyszerűsítés“ tehát nem fogadható el, hanem szigorúan betartandók a kiadott utasítások és formuláruk, ellenkező esetben a szolgabírák nem volnának képesek a kezükben lévő népesedési könyvek kellő helyesbítésére s ez esetben az ezeknek megbízható továbbvezetésére irányuló szándék teljesen meghiúsulna“. Helyesli a Cancellária a Helytartó Tanács egyéb javaslatait s elrendeli, hogy a vármegyék levéltáraiban fekvő népesedési könyvek a vármegyei tisztviselőknek adassanak át s ezek a nyilvántartó havi bejelentéseit azokba pontosan vezessék be. Végül felhívja a Cancellária a Helytartó Tanácsot, hogy a conscriptio ügyében a General-Commandóval pontosabb egyetértésben járjon el s a revízióra kirendelt katonai és közigazgatási alkalmazottakat azonos utasításokkal lássa el, a revíziót a kétrendbeli közegek közös eljárásával végeztesse el és a községi nyilvántartókat az ügy megbízható továbbvezetésére a katonatisztek jelenlétében oktassa ki, miáltal az évi revíziók lehetőleg meg fognak könnyíttetni.

A Helytartó Tanács a revízió és nyilvántartás egész körét felölelő s részletekbe menő rendeletet adott ki, melyet 1786 január 31-én 5.219/5.375. sz. a. a törvényhatóságoknak latin, a püspököknek, főis-

pánoknak és a General-Commandónak német nyelven küldött meg; ennek másolatát a budai katonai parancsnokság február 12-én az összes magyarországi ezredeknek küldte meg.¹⁾

Az összeírás nyilvántartása alapján 1787-ben végzett rectificatióból előállott országos főösszesítést, mely Magyar- és Horvátországban 7,116.789 lélekben állapította meg a honos népességet, a császár 1788 január 22-én vette kézhez s annak eredményeit kegyelmesen tudomásul vette. (2.900. sz.) Az előző 1786. évi eredményhez képest 72.327 főnyi népességi szaporulat mutatkozott.

A conscriptiós munkák megszüntetése. Egy évnél tovább tartott a népszámlálás keresztülvitele s két éven át folytak a revíziós munkálatok melyek a népesség állandó nyilvántartását kívánták lehetővé tenni. De a műveletek állandósítása II. József minden erőlködése dacára sem sikerült. II. József napja leáldozóban volt. Birodalmának különböző országaiban nyugtalanság támadt, Magyarországon a magyar nyelv elleni küzdelme, alkotmányellenes uralkodása ellene hangolta az egész nemzetet s 1787 őszén kitört a török háború, mely az ország déli részein nyugtalanította a helyzetet. Ily zavaros időben II. József, kinek Krimiában szerzett súlyos betegsége akaraterejét is csökkentette, nem kívánta a nemzet előtt elenszenves conscriptiós műveleteket tovább erőszakolni. Meghagyásából ez év végén, december 22-én a Haditanács (4.298. sz. a.) értesítette a magyar-erdélyi katonai főparancsnokságot, hogy a revíziós munkálatok további folytatását függőben kell tartani; ugyanakkor utasította a conscriptiós munkákban résztvevő ezredeket, hogy a conscriptiós könyvek katonai példányait a vármegyéktől átvéve biztos őrizetbe helyezték; a Cancellária pedig 1788 január 3-án (16.719. sz. a.) a Helytartó Tanácshoz átírt oly értelemben, hogy a népösszeírás revíziójával „nyugalmasabb időig“ várni kell, a hatóságok azonban értesítendőek, hogy a népesedési könyvek megőrzéséről gondoskod-

¹⁾ E helyen megemlítjük még a Cancelláriának 1786 augusztus 17-én a Helytartó Tanácshoz 9.305. sz. a. intézett leiratát, mely kimondja, hogy mivel az eddig beküldött summáriumok a községeknek csak német neveit („bloss nach der deutschen Nomenclation“) tartalmazzák, a nyilvántartás alkalmával a községek minden hazai nyelven neveztesenek meg és jó helyesírással („gut orthographisch“) vezetessenek be a conscriptiós summáriumokba.

janak s a népességben időről időre előforduló változásokat külön íveken jegyezzék fel oly célból, hogy ezek alapján e könyvek az annak idején újból megindítandó revíziós munkák alkalmával ismét kellőleg rektifikáltathassanak. Ily értelmű rendelkezés ment 1788 január 29-én (4.298. sz. a.) a Helytartó Tanácstól az összes törvényhatóságokhoz s ez volt az utolsó rendelet felső helyről, a népszámlálási műveletek hatyúdala.

A népösszeírás eszméje az 1791-92. évi országgyűlésen merült fel újra, mikor a 23. törvénycikk kimondotta, hogy egy kiküldendő bizottság fogja az új összeírás tervét kidolgozni és az országgyűlés elé terjeszteni. Új összeírás azonban mégis csak 1804-ben jött létre az 1802. évi II. törvénycikk alapján, s ezután 1847-ig évente ismételték ez összeírásokat. Ezek a műveletek azonban nem tekinthetők népszámlálásoknak, mivel — a nemesek és papság kihagyásával — nem ölelték fel az egész népességet. Ezen összeírások történetét és tudományos méltatását még 1903-ban a Magyar Tudományos Akadémia előtt fejtegettem.¹⁾

IV. Összefoglalás.

A II. József által elrendelt és az 1784-85. években végrehajtott összeírasi művelet *népszámlálás* volt a szó szoros értelmében, mert kiterjeszkedve (a Határőrvidék kivételével) Magyar- és Horvátország és Erdély egész területére, a régebbi partiális conscriptiókkal szemben, kivétel nélkül *minden lélek* felvételét követelte meg és vitte keresztül, kifejezetten elsőízbeni akció volt, szemben az osztrák örökös tartományokban ugyanakkor, ugyanilyen módon végrehajtott műveletekkel, melyek az eddigi felfogással szemben²⁾ az újabb kutatások³⁾ szerint csak az ott már 1777 óta rendszeresített conscriptiók újabb, tökéletesebb megisméltléseinek tekintendők. Általános népszámlálás volt, mert név szerint minden lelket irt össze, de nem volt egységes és egyöntetű, mert a népesség egész tömegét nem vette számba

ugyanazon tüzetességgel, hanem a zsidókat a keresztényeknél sokkal egyszerűbb íven írta össze, az egész női népességet pedig egyáltalában csak szám szerint állapította meg, minden részletezés nélkül. A tüzetes felvétel a jogi vagy honos népességen alapult, de a távollevők és a jelenlévő idegen honosok számszerű feltüntetése lehetővé teszi a tényleges népesség számának megállapítását is. A demografiai szempontok csak a férfilakossággal szemben juttattak érvényre, ugyanígy a csak a keresztény lakosság részére felállított foglalkozási rendszer is, melyet azonban több ízben áttörnek más felosztási elvek. Ilyenformán a népszámlálásból kínálkozó demografiai és foglalkozásstatisztikai anyag nagyon összezsugorodott és még ez az anyag is csak kis mértékben aknáztatott ki.

Ezen nem csodálkozhatunk, ha figyelemmel vagyunk a népszámlálás elrendelésének tulajdonképeni indokaira. II. Józsefnek minden ékesszavú biztosításával szemben, hogy az összeírás a közjót kívánja szolgálni, a legfőbb, szinte az egyedüli indok mégis csak a katonai cél volt. A császár az egész műveletet ennek a célnak szolgálatába állította, kizárólag ennek érdekeihez formálta a felvételi mintákat, nem törődve azzal, hogy így megfosztja magát a népesség tüzetes megismerésének lehetőségétől, mire ez a nagy erővel és fáradsággal végrehajtott művelet az első és kitűnő alkalmat adta volna. Szinte tragikuma a császárnak, hogy amidőn e cél kérlelhetetlen megvalósítása érdekében szembeszállt a nemzettel, alkotmányát lábbal tiporta s a nemzet elkeseredését szinte a lázadásig fokozta, célját mégsem érte el: az éveken keresztül végrehajtott összeírások őt nem elégítették ki s ezért 1788-ban az egyéni felvételeknek egészen más szempontok szerint való összeállítását rendelte el. De erre Magyarországon már nem került a sor.

Tagadhatatlan, hogy II. József kezdeményezése — bár alkotmányunkba ütközött — oly magas színvonalon állott, mely abban az időben messze megelőzte a korát. Még inkább mondható ez az első népszámlálás által nyert anyag tervezett nyilvántartásáról. A császárnak az volt a kívánsága, hogy a felvétel, melynek eredetije a községekben maradt, a népességben beálló mindennemű változás (születés, haláleset, házasságkötés, vándorlás) pontos keresztülvitelével állandóan nyilvántartassék és így mindig rendel-

¹⁾ Thirring Gusztáv: Népesedésünk kútforrásai a múlt század első felében. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből, XII. kötet, 10. szám.) Budapest, 1903.

²⁾ Ficker Adolf: Die Gesetzgebung in Volkszählungsangelegenheiten von 1753—1757. Wien, 1867.

³⁾ Gürtler, id. m. 130. lap.

kezésre álljon az a törzsanyag, melyből a várható újoncoknak nemcsak számát, de azoknak neveit és lakóhelyét is bármikor meg lehessen tudni. Ezzel az intézkedéssel II. József voltaképen népességi regiszterek létesítését kívánta elérni, aminők Svédországban már régebb idő óta voltak meg, Belgiumban pedig csak egy félszázaddal későbbben valósultak meg. De hol volt az a hivatalos apparátus, mely ily munkát sikeresen végezhetett volna? II. József nem számolt azzal, hogy amikor száz meg száz községben nem volt sem pap, sem tanító, sem jegyző, de még írni tudó egyén sem, hogy akkor ily nyilvántartás, melyben a konkrét népmozgalmi eseteken kívül még a kor haladtával a foglalkozási sémában automatikusan előálló változásokat is keresztül kellett vinni, olyan utópia volt, melyet csak a tényleges viszonyok ismeretének teljes hiánya avagy az ellenmondást nem tűrő császár autokratikus akarata hozhatott létre.

Mindezek után mi tehát a II. József-féle népszámlálásnak és a vele kapcsolatos műveleteknek voltaképeni értéke a populacionisztika és az általános honisme szempontjából? Minden hiánya mellett el kell ismerünk, hogy a császár az ország megismerésének rendkívüli szolgálatot tett. Egészen az ő idejéig semmi pozitív tudomása nem volt sem a kormánynak, sem a közigazgatásnak az ország lakosságának valóságos számáról és topografiai eloszlásáról. A legjelesebb tudósok 3-4 millióra becsülték azt. S most az új népszámlálás megállapítja, hogy a Szent István korona országainak területén közel kilencmillió ember él; megállapítja, hogy a lakosság hogyan oszlik meg vármegyénként, városonként, le a legkisebb közigazgatási egységig, a községig, sőt annak egyes pusztáig, telepeiig. Megállapítja, mennyi a keresztény és mennyi a zsidó, mennyi a férfi és mennyi a nő, a férfiak közt

hány a családos és a nőtlen-özvegy, mennyi a magyar honos férfi, mennyi a külföldi, a távollevők száma útján rávilágít a belső vándormozgalomra, némi képet ad a lakosságának foglalkozás és társadalmi rétegek szerinti tagozódásáról, még a nemesség létszámát is (a finemre vonatkozólag) kideríti; megállapítja a házak számát, a keresztény és zsidó családok létszámát. S mindezt községenként. A statisztika fáklyája rávilágít népességünk tömörülésére, demografiai összetételére és társadalmunk tagozódására. Ha abban az időben van már statisztikai szerv, amely ezt az anyagot — mely mai fogalmaink szerint szegényes ugyan, de az akkori viszonyok között egy új világot tárt fel a szemlélő előtt — feldolgozza és publikálja, vagy ha akad tudós, aki ez anyag fontosságát és értékét felismeri és akinek ez az anyag hozzáférhetővé válik: mennyi üdvös újításra, az állam és a népesség javát szolgáló intézkedésre adhatott volna módot és alkalmat. De a részletes anyag, a népese-dési könyv, ott feküdt a község bírójánál vagy előljárójánál, aki rossz szemmel nézett rá, meg a katonaságnál, melyet csak az újonckivetés lehetősége érdekelt; a vármegyei summárium a vármegye levéltárába került, az országos föösszesítést a Helytartó Tanács a Cancellária útján felterjesztette a császárhoz, de a legfelsőbb rendeletekben hangoztatott közjó szempontjából senki sem törődött vele. És amikor II. József a nemzet előtt gyűlöletes összeírást, illetve ennek évenkénti rectificatióját felfüggesztette, majd erre vonatkozó rendeleteit visszavonta, az éveken át folytatott műveletek gazdag eredményei feledésbe mentek, nagyrészt el is kallódtak, s még népese-déstörténeti szempontból, avagy a történelmi statisztika szempontjából sem kerültek eddig feldolgozásra, a magyar statisztikai tudománynak minden-estetre nagy kárára.

Thirring Gusztáv dr.

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1930. évben.

Le commerce extérieur de la Hongrie en 1930.

Résumé. En 1930, les importations ont représenté en Hongrie 832·9 millions de pengős et les exportations, 910·4 millions de pengős; par rapport à l'année précédente, les premières ont diminué de 230·8 millions de pengős et les dernières, de 128·1 millions de pengős. Ainsi, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent d'exportations de 77·5 millions de pengős contre un passif de 25·2 millions de pengős en 1929. Parmi les plus importants articles d'importation, les bois bruts et ouvrés ont occupé la première place avec un pourcentage de 11·2; toutefois, on y voit une diminution de 39 millions de pengős comparativement à 1929. Les importations de charbon ont été inférieures de 23 millions de pengős à celles de 1929. Aux textiles, qui jouent un grand rôle dans l'importation de la Hongrie, on voit depuis des années une régression, qui a continué en 1930. Aux tissus de coton et de laine, la diminution a été de 17 millions de pengős. Les importations de fils ont également fléchi, à l'exception des fils de soie artificielle où l'on note une augmentation de 5 millions de pengős par rapport à 1929. Aux autres importants articles d'importation, on constate une régression, sauf le coton brut, les peaux brutes, l'huile minérale et le tabac bruts dont l'importation a augmenté.

Parmi les plus importants articles d'exportation, les animaux de boucherie et de trait ont occupé la première place. On y voit une progression particulière: l'exportation de ces animaux a, y compris les volailles, représenté 26% des exportations totales contre 18·5% en 1929. Les ventes de produits animaux ont également augmenté, surtout en ce qui concerne le saindoux, le beurre, l'oeuf et la viande. Mais les exportations de céréales et de farine, ainsi que celles des autres principaux produits agricoles, furent en général inférieures aux chiffres correspondants de 1929. Quant aux articles industriels, les ventes de pelleteries d'agneau ont extrêmement augmenté; elles ont représenté 21 millions de pengős. On voit en outre une augmentation considérable aux

ventes de tissus de soie artificielle, qui ont représenté 10 millions de pengős.

En examinant le commerce extérieur par matières premières, demi-produits et objets fabriqués, on constate les faits suivants:

Dans l'importation, le pourcentage des matières premières s'est élevé de 37·79 à 39·44. Cela était dû surtout à l'augmentation des achats d'huile minérale brute, de coton brut, de peaux brutes et de graines oléagineuses. Aux demi-produits, on a enregistré une légère augmentation. En raison de la régression générale de l'importation d'objets fabriqués, le pourcentage de ceux-ci est tombé de 39·38 à 37·47.

Dans l'exportation, le pourcentage des demi-produits s'est élevé en raison surtout de l'augmentation notable des ventes de pelleteries, et celui des objets fabriqués et des matières premières a diminué; à ces dernières, il a baissé de 59·90 à 59·39 à cause de la régression des ventes de produits agricoles. La diminution du pourcentage des objets fabriqués peut être attribuée en premier lieu à la baisse de l'exportation de farine, de sucre et de machines.

En 1930, la balance du commerce extérieur de la Hongrie a été, pour la plupart des plus importants pays qui y figurent, plus favorable pour la Hongrie qu'en 1929. Comparativement à cette année-là, elle a été moins favorable envers l'Autriche et la Belgique, à l'égard desquelles l'excédent d'exportations de la Hongrie a diminué, ainsi qu'envers les Pays-Bas, la Bulgarie et la Turquie; à l'égard des Pays-Bas et de la Bulgarie, elle est devenue encore plus déficitaire, et envers la Turquie elle s'est soldée par un passif contre un actif en 1929.

Le nombre des pays vis-à-vis desquels la balance était active, a été le même qu'en 1929, avec cette différence que la Suède et la Turquie y ont changé de place, la balance étant devenue excédentaire envers la première et déficitaire envers la deuxième.

A l'égard de l'Italie et de la Grande-Bretagne, le commerce extérieur de la Hongrie a pris un développement extrêmement favorable, la balance présentant, au profit

de cette dernière, un excédent d'exportations considérable. Parmi les pays ayant plus exporté en Hongrie qu'ils n'en ont importé, c'est envers la Tchéco-Slovaquie, la Pologne et la France que le passif de la balance a essentiellement diminué par rapport à 1929.

Les chiffres de l'importation en Hongrie présentent, au point de vue de la valeur, une diminution pour tous les pays, à l'exception de la Bulgarie et de la Turquie. Cependant, plusieurs pays y ont, au point de vue de leur pourcentage, progressé au détriment surtout de l'Autriche et de la Pologne.

L'exportation de la Hongrie a fléchi en valeur envers tous les pays, sauf l'Italie, la Grande-Bretagne et la France. Elle s'est développée extrêmement envers l'Italie, accusant un accroissement de 45 millions de pengős par rapport à 1929. C'est également le pourcentage de l'Italie qui s'est le plus élevé en 1930. La Grande-Bretagne, la Tchéco-Slovaquie, la Suisse, la France, la Suède, avaient dans l'exportation hongroise un pourcentage dépassant celui de 1929.

★

Az 1930. évben a behozatal értéke 832·9 millió pengőt tett, 230·8 millió pengővel kevesebbet, mint az előző évben. A kivitel értéke 910·4 millió pengő volt, s 128·1 millió pengővel kisebbedett. A külkereskedelmi mérleg tehát 1930-ban 77·5 millió pengő kiviteli többlettel zárult, szemben az előző évi 25·2 millió pengő passzívummal. A forgalom a behozatali és a kiviteli oldalon egyaránt hanyatlást mutatott, a behozatal visszaesése azonban nagyobb arányt öltött, s ez idézte elő a mérleg aktív eredményét. A külkereskedelmi mérleg számszerűen kedvezőnek látszó adatai mellett azonban a forgalom részleteinek kutatása során megállapítható kedvezőtlen jelenségek az ismert válságos gazdasági helyzet képét tükröztetik vissza. Nagy vonásokban vizsgálva a forgalom képét, a behozatal visszaesése jórészt a fogyasztás csökkenésével függ össze, ami az általános pangás következtében nehezedik a legtöbb országra. A kereslet megcsappanása az árak nagymérvű lemorzsolódását idézte elő, ami főképen a nyersanyagárak alakulásában jutott kifejezésre, de természetesen a készgyártmányok ára is megfelelő arányban nyomást gyakorolt. Importunk értékének csökkenésében tehát

az áralakulás is szerepet játszott. A hitelviszonyok sem mutattak az előző évhez képest nagyobb változást, s így ennek a tényezőnek a külkereskedelemre gyakorolt hatása sem változott. A belföldi ipar fejlődését is szűkebb korlátok közé szorította a fogyasztás leromlása, bizonyos irányban pedig a termelés csökkenését is maga után vonta, de a nyersanyagok egy részének behozatali adataiból megállapítható, hogy az importált árukkal szemben a belföldi ipar termékei nagyobb tért foglaltak el, mint az előző években. A kivitel értékének csökkenését nagyobbrészt a mezőgazdasági cikkek áresése idézte elő, bár az állatok és állati termékek kivételével a mezőgazdasági cikkek kiviteli mennyisége is általában hanyatlást mutatott. De figyelembe kell vennünk, hogy az előző évben a mezőgazdasági cikkek nagy részénél összetorlódott készletek kerültek piacra, s ez a körülmény az összehasonlítást zavarja. Az 1928. évi kiviteli adatokkal szembeállítva az 1930. évi adatokat, azt látjuk, hogy a mezőgazdasági cikkek exportja általában fejlődött.

Az 1. számú kimutatás a külkereskedelmi mérleg havi eredményeit az előző évi eredményekkel összehasonlítva tünteti fel. Ha a behozatal havonkénti alakulását vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a tárgyalt év minden hónapjában kisebb volt az import, mint az előző évben. A legnagyobb vissza-

1. A külkereskedelmi forgalom hónapok szerint.

Commerce extérieur par mois.

Hónap Mois	1929			1930		
	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) v. kiv. (+) többlet - Excéd. des importations (-) ou des exportations (+)	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) v. kiv. (+) többlet - Excéd. des importations (-) ou des exportations (+)
	millió pengő — millions de pengős					
I.	83·3	53·3	— 30·0	67·5	79·5	+ 12·0
II.	70·5	52·6	— 17·9	61·3	60·4	— 0·9
III.	93·8	77·2	— 16·6	69·2	78·5	+ 9·3
IV.	106·6	74·4	— 32·2	74·0	72·4	— 1·6
V.	99·2	69·3	— 29·9	73·4	85·0	+ 11·6
VI.	91·1	70·3	— 20·8	63·5	75·9	+ 12·4
VII.	85·6	82·0	— 3·6	70·7	60·5	— 10·2
VIII.	87·0	87·1	+ 0·1	70·5	76·1	+ 5·6
IX.	89·7	111·1	+ 21·4	77·7	76·4	— 1·3
X.	89·9	118·1	+ 28·2	72·7	86·6	+ 13·9
XI.	82·3	122·7	+ 40·4	65·1	86·9	+ 21·8
XII.	84·7	120·4	+ 35·7	67·3	72·2	+ 4·9
I-XII.	1,063·7	1,038·5	— 25·2	832·9	910·4	+ 77·5

esés a márciustól-júniusig terjedő négy hónapban mutatkozott, s ezek közt is kiemelkedik a tárgyalt évben és az előző évben is a legnagyobb importtal szereplő áprilisi havi behozatal nagy visszaesése. Az átlagos havi behozatal értéke 1929-ben 88·6 millió pengő, 1930-ban pedig 69·4 millió pengő volt. A havi adatok szerint a kivitel az 1930. év első felében az áprilisi export kivételével minden hónapban erősödött, az év második felében azonban minden hónap gyengébb exportot mutatott fel, mint az előző évben. A kivitel havi átlaga 1929-ben 86·5 millió, 1930-ban pedig 75·9 millió pengő volt. A külkereskedelmi forgalom 1930. évi havi mérlegei igen változatos képet mutatnak, amennyiben a behozatali többlet a kiviteli többlettel váltakozva, mindkettő elég nagy hullámzást ért el. A forgalom aktív eredménnyel végződött nyolc hónapban, s az aktivitás legnagyobb volt novemberben, legkisebb pedig decemberben. A legnagyobb passzívum a július havi forgalomnál jelentkezett a kiviteli forgalom átmeneti megakadása folytán, amit időlegesen a gabonajegy bevezetése idézett elő. Februárban, áprilisban és szeptemberben a behozatali többlet jelentéktelen volt.

A behozatalt árucsoportok szerint a 2. A) sz. tábla részletezi.

A behozatalban szereplő legfontosabb áruk közt első helyen állt a nyers és megmunkált fa 11·2 százalékos részesedéssel. Az importált nyers és megmunkált fa értéke az 1929. évi behozatalhoz viszonyítva 39 millió pengővel kisebbedett. Ez a nagy visszaesés a legfontosabb fafajtáknál mindenütt jelentkezett. A kisebb tűzifaimport az enyhe időjárással magyarázható, az épület- és szerfa jóval kisebb mértékű behozatalát pedig az építőipar pangása magyarázza meg. A fáért fizetett értékösszeg kisebbedését a faárak némi visszaesése is előidézte. A szénbehozatal értéke 23 millió pengővel volt alacsonyabb mint 1929-ben. A kőszén behozatala egyharmadával kisebbedett, ami részben a fűtőszénből való kisebb szükségletnek, másrészt a szűkebb körű ipari tevékenységnek a következménye. A pírészénimport hasonlóképpen egyharmadával csökkent, ami főképpen a vasipar kisebb mértékű pírészénfelhasználására vezethető vissza.

A behozatalunkban nagy szerepet játszó textiliák importja, amely évről-évre fogy, ezúttal is lejjebb szállt. A pamut- és gyapjuszöveteknél a visszaesés értékben 17

millió pengőt tett. A pamutszöveteknél érdemes felemlítenünk, hogy a nyersszövet aránya közel 55%-ra nőtt az előző évi 47·6 százalékkal szemben. A félgyártmányok közül a pamutfonál értéke 9 millió pengővel, a gyapjúfonálé pedig 5 millió pengővel volt alacsonyabb, mint az előző évben. A lenfonál és jutafonál külföldi beszerzése is rendkívüli mértékben csökkent. A műselyemfonál importja azonban ezúttal is fejlődött, s értéke 5 millió pengővel többet tett ki, mint 1929-ben. A textilnyersanyagok közül a nyerspamut mennyisége nőtt. A pamutfonóipar évről-évre fokozódó mennyiségű nyersanyagot használ fel, s ennek következtében a pamutfonalakból évről-évre kisebb mennyiséget vásárolunk külföldön. Az értékösszegben mutatkozó visszaesést a pamut alacsony áralakulása magyarázza meg. A külföldről érkezett nyers gyapjú mennyisége alig változott s a nyers jutából is majdnem annyit hoztunk be, mint az előző évben.

A külföldi papiros beszerzése is megcsappant, s 5 és félmillió pengővel kevesebbet tett ki a külföldi papirosért fizetett értékösszeg.

A tovább feldolgozásra szolgáló papirosanyag forgalma gyarapodott, míg az összes papirosfajták importja a selyempapiros kivételével kisebb mértékű volt, mint az előző évben.

A gépek és készülékek értékösszegének közel 10 millió pengővel való visszaesése főképpen a talajmívelő gépeknek és a textilipari gépeknek megcsappant importjával függ össze. A fémmegmunkáló gépekből azonban többet vásároltunk, mint az előző évben. A varrógépek behozatala is gyarapodott. A külföldről beszerzett villamosgépek és készülékek értéke a felére szállt le. Legnagyobb mértékben az elektromotorok, transzformátorok, villamos kapcsolók és rádiócikkek érkeztek kisebb mennyiségben az országba, mint az előző évben. A járóművek közül az autók behozatalának visszaesése volt a legjelentősebb, amennyiben több mint 7 millió pengővel csökkent az import értéke. A kerékpárok mennyisége is rendkívül megfogyott, a javítás céljából behozott vasúti kocsik száma azonban gyarapodott.

A vasárak behozatalának értéke 5 millió pengővel kisebbedett. A csökkenés jelentékeny része az öntött vasárakra, vasúti kerekekre, a mezőgazdasági és ipari szerszámokra, továbbá a különböző lemez-

árakra esett. A fontosabb vasárukból általában kevesebbet vásároltunk külföldön, mint az előző évben.

A vasfélgártmányok mennyisége 48%-kal esett vissza, ami értékben több mint 2 millió pengőt képviselt. Ha figyelembe

2. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1929. és 1930. évben.

Commerce extérieur de la Hongrie en 1929 et 1930.

A) Behozatal — A) Importations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység - <i>Unité</i>	Mennyiség q-ban, db-ban v. párokban <i>Quantité en q, en pièces ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en milliers de p.</i>		Az összérték %-ában <i>En % de la valeur totale</i>	
		1929	1930	1929	1930	1929	1930
		Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré.</i>	q	27,239.934	19,507.278	131.990	93.262
Szén — <i>Charbon</i>	"	18,603.049	12,373.546	71.664	48.722	6.74	5.85
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	68.990	60.315	57.113	44.167	5.37	5.30
Papiros és papirosárak — <i>Papier et articles en papier</i>	"	798.439	769.670	43.981	38.514	4.13	4.62
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils.</i>	"	151.631	119.631	43.010	33.638	4.04	4.04
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	"	2,083.343	2,485.805	30.194	33.092	2.84	3.97
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	"	19.406	16.026	32.953	29.346	3.10	3.52
Nyers pamut — <i>Coton brut</i>	"	131.622	146.179	32.783	29.177	3.08	3.50
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	"	13.173	17.876	21.468	25.462	2.02	3.06
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	"	70.329	125.080	21.948	24.851	2.06	2.98
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	"	29.405	31.648	21.064	23.068	1.98	2.77
Nyers fémek — <i>Métaux bruts</i>	"	208.073	175.346	27.908	20.245	2.62	2.43
Pamutfonálés-cérna — <i>Fils de cot. et fils à coudre de cot.</i>	"	48.649	29.778	24.959	16.086	2.35	1.93
Kikészített bőr — <i>Peaux préparées</i>	"	11.024	11.049	17.527	15.930	1.65	1.91
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	127.192	78.551	18.221	13.408	1.71	1.61
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	¹⁾ 24.030	²⁾ 15.349	26.219	13.308	2.46	1.60
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	"	22.837	19.492	17.375	12.792	1.63	1.54
Déligyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	"	234.918	282.298	12.235	11.566	1.15	1.39
Üveg és üvegárak — <i>Verres et verreries</i>	"	184.948	129.132	11.137	9.205	1.05	1.11
Vasérc — <i>Minerais de fer</i>	"	5,704.465	4,366.525	9.227	8.678	0.87	1.04
Nyers kávé — <i>Café brut</i>	"	36.220	34.664	9.236	8.618	0.87	1.03
Nyers juta — <i>Jute brut</i>	"	112.576	109.292	11.008	8.429	1.03	1.01
Kaucsukárak — <i>Articles en caoutchouc</i>	"	14.005	12.068	9.550	7.967	0.90	0.96
Selyem- és félselyemszövet (gaze is) — <i>Tissus de soie et de mi-soie (même gazes)</i>	"	1.254	959	10.274	7.314	0.97	0.88
Nyers rizs — <i>Riz brut</i>	"	255.912	145.844	10.756	6.895	1.01	0.83
Olajos magvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	99.144	123.042	5.588	6.623	0.53	0.80
Vasúti kocsik — <i>Wagons</i>	"	³⁾ 28.492	⁴⁾ 35.023	5.141	6.279	0.48	0.75
Kátrányfestőanyagok — <i>Substances colorantes dérivées de goudron</i>	"	8.215	9.644	4.132	6.100	0.39	0.73
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	"	82.037	88.707	6.573	5.801	0.62	0.70
Prémbőr kikészített — <i>Pelleteries apprêtées</i>	"	998	819	10.290	4.817	0.97	0.58
Személyszállító automobil — <i>Autos p. personnes</i>	"	⁵⁾ 21.985	⁶⁾ 7.962	10.981	3.667	1.03	0.44
Technikai zsiradékok — <i>Graisses techniques</i>	"	40.755	40.667	3.971	3.585	0.37	0.43
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	10.182	9.738	4.669	3.332	0.44	0.40
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferrailles</i>	"	505.398	217.182	6.115	3.193	0.57	0.38
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	"	109.133	57.073	5.393	3.146	0.51	0.38
Kalapok — <i>Chapeaux</i>	db pièces	612.271	331.978	4.533	2.826	0.43	0.34
Összesen — <i>Total</i>	db pièces	616.064	423.417	791.186	633.109	74.38	76.01
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	q	57,101.763	41,653.258	272.511	199.838	25.62	23.99
	db	353.068	304.716				
	pár paires	627.774	347.469				
Behozatal összesen — <i>Importations totales.</i>	q	9,991.920	7,167.316	1063.697	832.947	100.00	100.00
	db pièces	969.132	728.133				
	pár paires	627.774	347.469				
	q	67,093.683	48,820.574				

¹⁾ Ezenkívül 3.793 db és 523 folyóméter — *En outre, 3.793 unités et 523 mètres courants.*

²⁾ Ezenkívül 91.439 db és 1.458 folyóméter. — *En outre, 91.439 unités et 1.458 mètres courants.*

³⁾ 80, ⁴⁾ 87, ⁵⁾ 1704, ⁶⁾ 606 db — *unités.*

B) Kivitel. — B) Exportations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység - Unité	Mennyiség q-ban, db-ban vagy párokban <i>Quantité en q, en pièces ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en milliers de pengős</i>		Az összérték %-ában <i>En % de la valeur totale</i>	
		1929	1930	1929	1930	1929	1930
		Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	db lètes	434.668	525.834	151.422	188.089
Ebből — <i>Dont</i> :							
Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	"	89.179	167.275	61.357	113.878	5.91	12.51
Sertés — <i>Porcs</i>	"	273.135	248.500	74.762	57.328	7.20	6.30
Ló — <i>Chevaux</i>	"	29.965	28.565	13.431	13.993	1.29	1.54
Juh — <i>Moutons</i>	"	42.299	81.421	1.861	2.876	0.18	0.31
Liszt — <i>Farine</i>	q	2,681.950	2,368.419	106.336	82.911	10.24	9.11
Búza — <i>Froment</i>	"	4,859.997	3,470.888	126.360	73.684	12.17	8.09
Baromfi — <i>Volaille</i>	"	¹⁾ 147.548	²⁾ 222.106	40.900	48.273	3.94	5.30
Ebből — <i>Dont</i> :							
Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	"	³⁾ 31.475	⁴⁾ 55.762	7.843	12.201	0.76	1.34
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	"	⁵⁾ 116.073	⁶⁾ 166.344	33.057	36.072	3.18	3.96
Cukor — <i>Sucre</i>	"	1,214.289	1,068.496	40.957	29.963	3.94	3.29
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	⁷⁾ 37.722	⁸⁾ 35.310	22.582	23.352	2.17	2.57
Prémhör, kikészített — <i>Pelleteries apprêtées</i>	"	2.165	6.371	11.664	20.941	1.12	2.30
Tojás — <i>Oeufs</i>	"	72.050	131.771	16.283	19.371	1.57	2.13
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	167.715	106.944	31.653	18.969	3.05	2.08
Vasfélgyártm. — <i>Demi-produits en fer</i>	"	1,209.040	854.955	23.769	17.423	2.29	1.91
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	804.788	1,001.502	16.901	15.730	1.63	1.73
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	"	492.437	479.172	18.071	15.584	1.74	1.71
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	"	136.588	105.273	18.030	14.758	1.74	1.62
Toll — <i>Plumes</i>	"	29.636	22.349	22.642	14.589	2.18	1.60
Disznósír, szalonna — <i>Saindoux, lard</i>	"	34.519	83.794	7.119	14.492	0.69	1.59
Bor — <i>Vin</i>	"	313.238	312.195	16.107	14.466	1.55	1.59
Friss és elkészített hús — <i>Viande fraîche et préparée</i>	"	52.164	62.011	14.807	14.382	1.43	1.58
Rozs — <i>Seigle</i>	"	1,154.405	1,021.411	23.088	13.040	2.22	1.43
Vasúti kocsik — <i>Wagons</i>	"	⁹⁾ 67.242	¹⁰⁾ 95.413	7.869	11.462	0.76	1.26
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	150.381	160.343	9.880	10.896	0.95	1.20
Selyem- és félselyemszövet (gaze is) — <i>Tissus de soie et de mi-soie (même gazes)</i>	"	635	3.004	2.360	9.949	0.23	1.09
Olajos magvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	256.682	278.855	9.351	9.738	0.90	1.07
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	56.241	43.796	16.949	8.445	1.63	0.93
Szén — <i>Charbon</i>	"	4,086.343	3,838.599	9.041	8.237	0.87	0.91
Árpa — <i>Orge</i>	"	896.709	430.303	20.575	8.204	1.98	0.90
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	"	34.629	29.590	9.626	7.194	0.92	0.79
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	"	43.420	52.013	6.270	6.863	0.60	0.75
Maláta — <i>Malt</i>	"	142.108	143.230	7.390	6.027	0.71	0.66
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	11.470	7.114	10.726	5.863	1.03	0.64
Kikészített bőr — <i>Peaux préparées</i>	"	8.190	6.019	7.361	5.623	0.71	0.62
Vaj, természetes — <i>Beurre naturel</i>	"	5.397	15.564	2.456	5.543	0.24	0.61
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	"	617.101	336.315	8.661	5.517	0.83	0.61
Szalámi és kolbász — <i>Salami et saucisses</i>	"	11.618	10.332	6.201	5.197	0.60	0.57
Összesen — <i>Total</i>	db pièces	437.128	982.922	843.407	754.775	81.21	82.90
	q	19798.417	16,803.457				
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db	174.808	96.679	195.133	155.656	18.79	17.10
	pár paires	24.006	72.017				
	q	7,749.035	6,100.367				
Kivitel összesen — <i>Exportations totales</i>	db	611.936	1,079.601	1,038.540	910.431	100.00	100.00
	pár paires	24.006	72.017				
	q	27547.452	22,903.824				

¹⁾ 9,235.781, ²⁾ 16,193.727, ³⁾ 2,907.468, ⁴⁾ 5,280.501, ⁵⁾ 6,328.313, ⁶⁾ 10,913.226 db. — *pièces*. — ⁷⁾ Ezenkívül 2.460 db — *En outre*, 2.460 *unités*. — ⁸⁾ Ezenkívül 457.088 db és 14 folyóméter — *En outre* 457 088 *unités* et 14 *mètres courants*. — ⁹⁾ 974 db, amelyből 303 db. (23.234 q) 1.394 ezer pengő értékben jóvátételi szállítás. — 974 *wag.*, *dont* 303 (23.234 q) *d'une valeur de 1.394 mille pengős au titre des réparations, en vertu du traité de paix*. — ¹⁰⁾ 1,027 db, amelyből 642 db (56.032 q) 4.200 ezer pengő értékben jóvátételi szállítás. — 1.027 *wag.*, *dont* 642 (56.032 q) *d'une valeur de 4.200 mille pengős au titre des réparations, en vertu du traité de paix*.

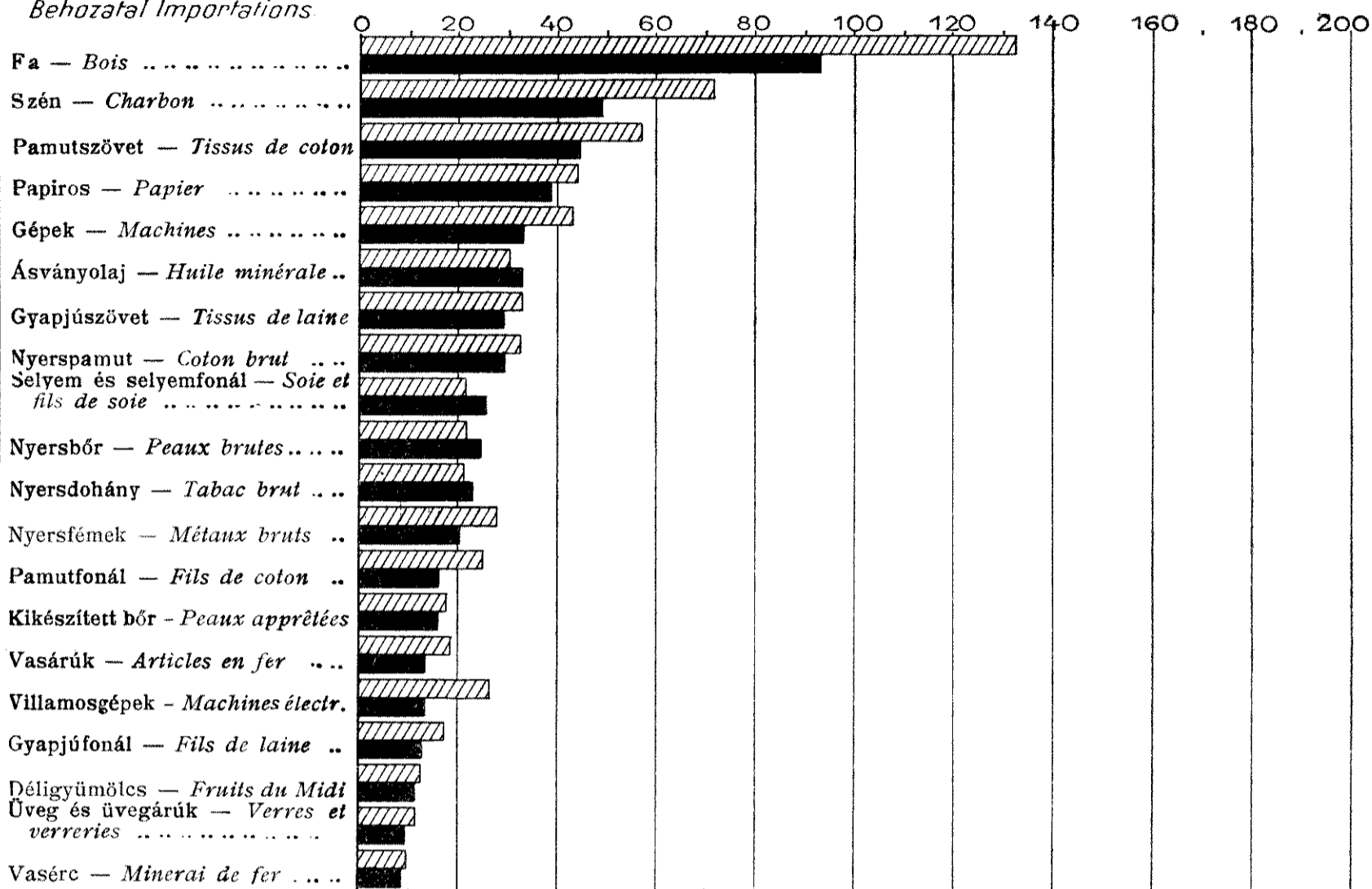
A FONTOSABB ÁRÚK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA.

Mouvement des marchandises importantes.

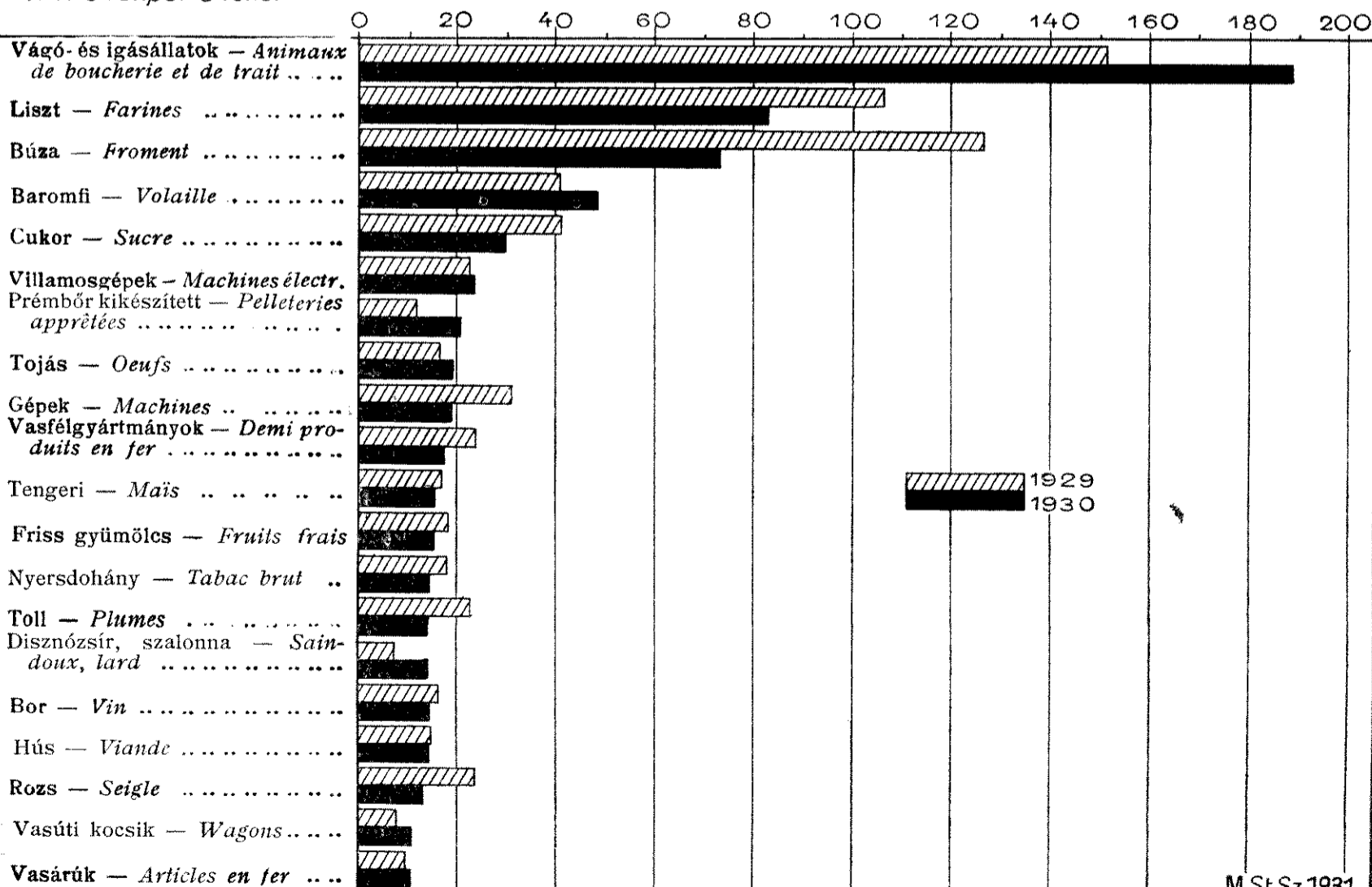
1929 I - XII. 1930 I - XII.

Millió pengőben. En millions de pengős.

Behozatal Importations

Kivitel. Exportations.

vesszük, hogy már az előző évben az 1928. évi behozatalhoz képest félannyira esett a vasfélgyártmányok behozatala, az újabb visszaesést nagyjelentőségűnek kell tekintenünk. Legnagyobb arányban a rúdvas és vaslemez importja hanyatlott, de tekintélyes mennyiséggel süllyedt a vasdrót behozatala is. A belföldi vasipar nyersanyagfelhasználása is jóval alatta maradt az előző évinek, amennyiben 57%-kal kevesebb külföldi vasat vásárolt, s a vasérc beszerzése is 23%-kal csökkent.

A nyers fémek értékösszege 8 millió pengővel kisebbedett, s a csökkenés mennyisége megközelítette a 33 ezer métermázsát. Különösen feltűnően csökkent a réz és horgany felhasználása. A visszaesés a két fémnél együttvéve 27 ezer métermázsát tett. A többi fémfajtából is kevesebb érkezett az országba, mint az előző évben.

Az ásványolajbehozatal 2·1 millió métermázsáról 2·5 millió métermázsára nőtt. Növekedés csak a nyers ásványolajnál volt és pedig igen tekintélyes, amennyiben a nyersolaj mennyisége 1·4 millió métermázsáról 2·2 millió métermázsára nőtt, értékben pedig 9 milliós értékgyarapodást ért el. Ezzel szemben a benzin több mint egyharmadára, a világító kőolaj és a gázolaj több mint a felére esett vissza. A kenőolajok mennyisége is csökkent.

A nyersbőr mennyiségének jelentős emelkedése ellenére az értékösszeg csak 3 millió pengős többletet ért el. Ennek részben a nyersbőr világpiaci áresése az oka, másrészt pedig az egyes bőrfajtákban mutatkozó, az előző évitől eltérő részesedési arány. Az importált báránybőrök mennyisége megkétszereződött, s különösen a Németországból és Nagy-Britanniából behozott sózott báránybőrök mennyisége nőtt meg. A friss borjúbőr importált mennyisége közel háromszorosára, a friss lóbőr pedig több mint háromszorosára emelkedett, s a friss marhabőről is jóval többet szereztünk be külföldről, mint az előző évben. A kikészített bőrök mennyisége nem változott, az értékösszegben azonban az áresések folytán csökkenés állt be. Az üvegárak értékösszege az előző évhez viszonyítva közel 2 millió pengővel, a kaucsukáraké pedig másfél millió pengővel volt alacsonyabb. Az üvegárak közül leginkább a táblaüveg és a csomagolásra szolgáló öblösüveg forgalma apadt le.

A nyersdohány mennyiségének emelkedése nem volt jelentős, értékben a gyara-

podás 2 millió pengőt tett. Főleg a narancsfogyasztás emelkedése idézte elő a déligyümölcsök mennyiségének közel 50 ezer métermázsával való növekedését. Az értékösszegben mutatkozó visszaesés oka az alacsonyabb áralakulásban keresendő. A nyersrizs fogyasztása rendkívüli mértékben kisebbedett, az import 256 ezer métermázsáról 146 ezer métermázsára szállt le. A kávébehozatal csökkenése csak kisebb mértékű volt. Az olajos magvak közül a lenmag behozatalának több mint 50%-os növekedése érdemes az említésre.

A *kivitelnek* a legfontosabb áruk és árucsoportok szerint való tagozódását a 2. B) sz. táblázat tünteti fel.

A legfontosabb kiviteli cikkek közül a vágó- és igásállatok szerepeltek az első helyen. Állatkivitelünk rendkívüli megerősödését tanúsítja, hogy a tárgyalt évben a vágó- és igásállatok kivitele a baromfikivittel együtt Magyarország egész exportjának 26%-át tette az előző évi 18·5%-kal szemben. A kivitt szarvasmarhák száma 89 ezer darabról 167 ezer darabra nőtt, az értékösszeg pedig 53 millió pengővel gyarapodott. Ezzel szemben a sertés kivitel az előző évi kitűnő export eredményéhez képest csökkent, s 17 millió pengővel kevesebb értékű sertést tudtunk külföldön elhelyezni, mint az előző évben. Az értékösszeg csökkenésénél természetesen figyelembe kell vennünk az árak esését is. Ló kivitelünk alig változott, a juhexport azonban megkétszereződött. Baromfikivitelünknek 50%-os, tehát igen öröndetes javulása az értékesítési viszonyok rosszabbodása folytán a baromfi külföldi eladásából befolyt értékösszegben megfelelő növekedést nem ért el.

A búza mennyisége 4·9 millió métermázsáról 3·5 millió métermázsára apadt le, a külföld által a búzáért fizetett összeg pedig 53 millió pengővel lejjebb szállt. A mennyiségnek az értékadattal való összehasonlításából kitűnik, hogy a búzának az év második felében bekövetkezett újabb árzuhanása annak külföldi értékesítését rendkívül kedvezőtlenül befolyásolta. A rozs értékösszegénél még szembetűnőbb a katasztrófális áralakulás. Az exportált rozs mennyisége 133 ezer métermázsával kisebbedett, az értékösszegben pedig 10 millió pengő a visszaesés. A tengeri kivitelének növekedése mellett a tengeriért kapott összeg kisebb volt, mint az előző évben. Árpakivitelünk a fele volt az előző évinek.

A liszt külföldi elhelyezése is lenyomott áron történt. A tárgyalt évben az előző évhez viszonyítva 314 ezer métermázsával volt kisebb a liszt külföldre vitt mennyisége, a lisztért bevett összeg pedig 23 millió pengővel csökkent.

A friss és elkészített hús mennyisége gyarapodott ugyan, de a kedvezőtlen áralakulás miatt az értékösszeg csekély csökkenést mutatott. Zsírkivitelünk ebben az évben igen kedvező eredményt ért el, amennyiben a kiszállított mennyiség az előző évnek több mint a kétszeresére emelkedett. A fellendülés az exportált zsír elsőrendű minőségének köszönhető. Vajkivitelünk fellendülése egybeesik a zsír-export javulásával. A kivitt vaj mennyisége közel háromszorosa volt az előző évnek.

Tojásból 132 ezer métermázsát adtuk el a külföldnek, míg az előző évben 72 ezer métermázsa volt a kivitel. A tojásarak hanyatlása az értékeredményt kedvezőtlenül befolyásolta, az értéknövekedés alig haladta meg a 3 millió pengőt. Tollkivitelünk mennyiségi hanyatlása mellett az árvesztés is hozzájárult ahhoz, hogy a tollért a külföldtől bevett összeg 8 millió pengővel lejjebb szállt.

A friss gyümölcs kiviteli adatai szerint egyes gyümölcsfélékből jóval kevesebbet vittünk külföldre, mint az előző évben. Ezek az alma és a szilva. De több mint kétszeresére emelkedett a szőlőexport, s nagyobb mennyiségben adtuk el a külföldnek dinnyét, barackot, cseresznyét és meggyet. Végeredményben a kivitt friss gyümölcs értékösszege két és félmillió pengővel hanyatlott. A friss főzelékfélék, a saláta és a paprika kivételével kevésbé találtak elhelyezésre a külföldön, mint a korábbi évben. Főképpen a vereshagyma és az uborka mennyiségének visszaesése szembetűnő, de jelentősnek tekinthető a káposzta kivitelének kisebbéde is. A friss főzelékfélékért a külföld által fizetett összeg az előző évhez képest több mint 3 millió pengővel esett vissza.

Babkivitelünk az előző évi nagy fellendülés után ebben az évben sokkal gyengébb eredménnyel végződött, amennyiben az exportált bab értéke 13 millió pengőről 3 millió pengőre süllyedt. A lóhere- és lucernamag forgalma kedvezőbb volt, mint az előző évben. A kivitt mennyiség negyedrésze a kikészítési eljárásban érkezett és tisztítás után kiszállított áru volt. Az olajos magvak közül a repce, a lenmag és a mák

kivitele jelentékenyen megerősödött, ezzel szemben a napraforgómag kiszállítása kedvezőtlenebb volt. A nyersdohány exportjának előző évi jelentős megduzzadása után a tárgyalt évben exportunk értéke több mint 3 millió pengővel kisebb eredményt ért el.

Borkivitelünk mennyiségi adatai alig változtak, az árak esése miatt azonban a borért bevett összeg másfél millió pengővel csökkent. A kiszállított szesz értéke 2 és félmillió pengővel alatta maradt az előző évnek. A cukor értékösszegénél mutatkozó nagy visszaesés a cukor külföldi értékesítésének rendkívüli nehézségeit tükrözteti vissza.

A nyersbőr külföldi eladása főleg a marhabőrnél és a lóbőrnél volt kedvezőtlenebb, mint a korábbi évben, míg a borjúbőr mennyisége gyarapodott, a nyers juh- és báránybőr pedig körülbelül ugyanazon a színvonalon maradt, mint az előző évben. A kikészített bőrök forgalma is kisebbedett, főleg a talpbőr és a hulladékbőr exportjának ellanyhulása miatt. Azonban rendkívüli jelentőségre tett szert exportunkban a kikészített prémőr és pedig főképpen a báránybőr, a hazai kikészítési eljárás fejlődésének eredményeképpen. Már az előző évben fellendült kivitel 11,7 millió pengős értéke 21 millió pengőre emelkedett.

A gépek és készülékek közül feltűnően megfogyott a cséplőgépek mennyisége, ezenkívül a gőzkazánok exportja mutatott jelentős visszaesést a brit-indiai szállítások időleges hanyatlása folytán. A malomipari és fémmegmunkáló gépek mennyiségének csökkenése említendő még fel. Végösszegekben a gépek és készülékek értéke 1930-ban közel 13 millió pengővel volt alacsonyabb, mint 1929-ben. A villamos-gépek és elektrotechnikai cikkeknel a mennyiség kisebb apadása mellett az értékösszeg emelkedett, mert a csökkenés a kisebb értékű árukra esett, míg az értékeesebb áruknál némi gyarapodás volt.

A járóművek közül Jugoszláviába kiszállított vasúti kocsik száma gyarapodott, míg a gőzmozdonyok forgalma majdnem a felére esett vissza.

A vassfélgártmányok legjelentősebb tételeinél általában nagy mértékben csökkent az export. Legnagyobb mértékű volt a hanyatlás a bugavasnál, ezenkívül számottevő mennyiséggel hanyatlott a vaslemez

3. Magyarország külkereskedelmi forgalma gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1929. és 1930. években.

Commerce extérieur de la Hongrie, suivant les branches économiques et la destination, en 1929 et 1930.

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése <i>Désignation des matières premières, des demi-produits et des articles fabriqués</i>	Behozatal — <i>Importations</i>				Kivitel — <i>Exportations</i>			
	1929		1930		1929		1930	
	É r t é k — V a l e u r							
	1.000 P pengős	o/o	1.000 P pengős	o/o	1.000 P pengős	o/o	1.000 P pengős	o/o
I. Élelmezési és élvezeti cikkek <i>Comestibles, boissons, tabac</i>	98.459	9.26	84.702	10.16	516.210	49.70	398.702	43.79
II. Élő állatok — <i>Animaux sur pied</i>	1.098	0.10	1.064	0.13	159.942	15.40	200.863	22.06
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — <i>Matières auxiliaires de l'agriculture et de l'industrie</i>	146.858	13.81	96.029	11.53	66.752	6.43	46.329	5.09
IV. Ipar — <i>Industrie</i>	817.282	76.83	651.152	78.18	295.636	28.47	264.537	29.06
Összes áruforgalom — <i>Mouvement total des marchandises</i>	1,063.697	100.00	832.947	100.00	1,038.540	100.00	910.431	100.00
Ebből — <i>Dont</i> :								
Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	401.946	37.79	328.536	39.44	622.073	59.90	540.721	59.39
Félgyártmányok — <i>Demi-produits</i>	242.897	22.83	192.274	23.09	73.958	7.12	73.468	8.07
Gyártmányok — <i>Articles fabriqués</i>	418.854	39.38	312.137	37.47	342.509	32.98	296.242	32.54

és sín exportja is. A kivitt vasfélgyártmányok értéke a múlt évihez képest 6 millió pengővel volt kisebb. A vasárúknál mutatózó némi növekedést a kovácsolt vascsővek, vasszerkezetek és kisebb mértékben a drótszegek és tüskésdrót emelkedő exportja idézte elő. A sínmege erősítő eszközök és a vasúti váltók exportja azonban nagy mértékben visszaesett.

A legfontosabb kiviteli cikkek közül megemlítjük még az aktív kikészítésben kivitt pamutszövetek mennyiségének visszaesését és a műselyemszövetek értékének az előző évi 2.4 millió pengőről közel 10 millió pengőre való emelkedését.

A külkereskedelmi forgalmat nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok szerint a 3. sz. tábla részletezi.

A behozatalban a nyersanyagok arányszáma 37.79 százalékról 39.44 százalékra emelkedett. Főképen a nyers ásványolaj, a nyers pamut, a nyersbőr és az olajos magvak nagyobb lendületű behozatala idézte elő a változást. A félgyártmányoknál is némi növekedés mutatkozott. A gyártmányok részesedésének aránya alászállt 39.38 százalékról 37.47 százalékra. A hanyatlást a gyártmányok importjának általános visszaesése idézte elő.

A kivitelben a részesedési százalék a nyersanyagok és gyártmányok rovására a félgyártmányok javára alakult. A nyers-

anyagoknak 59.90 százalékról 59.39 százalékra való esése a mezőgazdasági cikkek kivitelének visszaesésében találja magyarázatát. A félgyártmányok részesedésének százalékos növekedését főleg a kikészített prémbőrök exportjának lendületes emelkedése idézte elő. A gyártmányok arányszámának süllyedése leginkább a liszt, a cukor és a gépek kivitelének megcsappanásával hozható összefüggésbe.

A külkereskedelmi forgalmat származási és rendeltetési országok szerint a 4. sz. tábla tünteti fel.

A külkereskedelmünkben résztvevő legfontosabb országokkal lebonyolított forgalmunk mérlegeredményeit vizsgálva azt látjuk, hogy a tárgyalt évben az egyenleg az országok legnagyobb részénél Magyarország javára kedvezőbben alakult, mint az előző évben. Forgalmunk kedvezőtlenebbül alakult az Ausztriával és Belgiummal lebonyolított árucserénkben, mert ez országokkal szemben kiviteli többletünk csökkent, de kedvezőtlenül alakult Németalfölddel és Bulgáriával szemben is, amennyiben mérlegünk passzivitása ezeknél az országoknál emelkedett, végül a Törökországgal lebonyolított forgalmunknak az előző évi aktív eredményével szemben a törökországi forgalom a tárgyalt évben passzív mérleggel végződött.

Az aktív mérlegű országok száma az előző évhez képest nem változott, csupán

4. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1929. és 1930. években.

Répartition, suivant les pays, du commerce extérieur de la Hongrie, en 1929 et 1930.

Származási, illetőleg rendeltetési országok <i>Pays de provenance et de destination</i>	Behozatal — <i>Importations</i>				Kivitel — <i>Exportations</i>				Behozatali (—), ill. kiviteli (+) többlet <i>Excédent d'im- portations (—) ou d'export. (+)</i>	
	1929		1930		1929		1930		1929	1930
	1,000.000 P <i>pengős</i>	0/0	1,000.000 P <i>pengős</i>	0/0	1,000.000 P <i>pengős</i>	0/0	1,000.000 P <i>pengős</i>	0/0	1,000.000 P — <i>pengős</i>	
Ausztria — <i>Autriche</i>	140.1	13.17	98.3	11.80	315.6	30.38	257.0	28.23	+175.5	+158.7
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slov.</i>	228.7	21.50	180.5	21.68	170.1	16.38	154.7	16.99	— 58.6	— 25.8
Románia — <i>Roumanie</i>	96.2	9.04	74.6	8.96	47.1	4.53	30.2	3.32	— 49.1	— 44.4
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	53.9	5.07	42.8	5.14	61.3	5.90	52.7	5.80	+ 7.4	+ 9.9
Németország — <i>Allemagne</i>	212.5	19.98	174.7	20.98	121.2	11.67	92.9	10.21	— 91.3	— 81.8
Svájc — <i>Suisse</i>	28.1	2.64	19.3	2.32	41.8	4.02	37.5	4.12	+ 13.7	+ 18.2
Olaszország — <i>Italie</i>	46.9	4.41	40.7	4.89	71.5	6.89	116.4	12.78	+ 24.6	+ 75.7
Franciaország — <i>France</i>	24.8	2.33	22.8	2.74	12.9	1.24	16.5	1.81	— 11.9	— 6.3
Belgium — <i>Belgique</i>	8.8	0.83	7.7	0.92	10.9	1.05	8.1	0.89	+ 2.1	+ 0.4
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	28.3	2.66	20.5	2.46	13.3	1.28	4.4	0.49	— 15.0	— 16.1
Nagy-Britannia (Írországgal <i>Grande-Bretagne (Irlande comprise)</i>	30.0	2.82	25.3	3.03	37.2	3.58	49.4	5.42	+ 7.2	+ 24.1
Svédország — <i>Suède</i>	3.3	0.31	1.9	0.23	2.6	0.25	2.4	0.27	— 0.7	+ 0.5
Lengyelország — <i>Pologne</i>	50.9	4.79	30.2	3.63	17.4	1.68	11.3	1.24	— 33.5	— 18.9
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	10.3	0.96	14.0	1.68	8.2	0.79	5.5	0.60	— 2.1	— 8.5
Görögország — <i>Grèce</i>	7.6	0.72	1.9	0.22	11.5	1.10	6.4	0.70	+ 3.9	+ 4.5
Törökország — <i>Turquie</i>	2.2	0.20	6.1	0.73	10.8	1.04	4.8	0.52	+ 8.6	— 1.3
Amerikai Egyesült Államok — <i>États-Unis d'Amérique</i>	49.0	4.61	39.0	4.68	11.4	1.10	3.8	0.42	— 37.6	— 35.2
Egyéb országok — <i>Autres pays</i>	42.1	3.96	32.6	3.91	73.7	7.12	56.4	6.19	+ 31.6	+ 23.8
Összesen — <i>Au total</i>	1,063.7	100.00	832.9	100.00	1,038.5	100.00	910.4	100.00	— 25.2	+ 77.5

Svédország és Törökország helyet cseréltek, amennyiben Svédország az aktív forgalmú, Törökország pedig a passzív forgalmú országok közé lépett.

Az olaszországi és nagy-britanniai árucserénk mérlegeredménye az előző évhez viszonyítva rendkívül kedvező fejlődési irányt vett, ugyanis a két országgal szemben kiviteli többletünk jelentős emelkedést ért el. A passzív forgalmú országok közül ki kell emelnünk Cseh-Szlovákiát, Lengyelországot és Franciaországot, amelyeknél passzivitásunk lényegesen lejjebb szállt.

A behozatalban az értékek szerint Bulgária és Törökország kivételével a többi országnál mindenütt csökkenő volt a forgalom. A százalékos részesedés szerint azon-

ban számos állam növelte arányát főképen Ausztria és Lengyelország hátrányára.

A kivitelen az értékek szerint Olaszország, Nagy-Britannia és Franciaország kivételével a többi országok felé irányuló exportunk elgyengült. Exportunknak úgyszólván általános hanyatlása mellett az Olaszországba irányuló forgalom fejlődése rendkívüli eredményt ért el. Olaszországi kivitelnünk értékének növekedése 45 millió pengőt tett. A százalékos részesedés emelkedése szerint is Olaszország aránya domborodik ki, ezenkívül Nagy-Britannia, Cseh-Szlovákia, Svájc, Franciaország és Svédország részesedett nagyobb arányban kivitelnünkben, mint az előző évben.

Meszlényi Emil dr.

A forgalomban levő gépjárművek állománya Magyarországon az 1930. év végén.

L'effectif des véhicules à moteur en circulation en Hongrie à la fin de 1930.

Résumé. En Hongrie, l'effectif des véhicules à moteur en circulation s'est élevé en 1930 à 30.305, accusant un accroissement de 888 unités par rapport à l'année précédente, et à la fin de l'année, il comprenait 19.264 automobiles et 11.041 motocyclettes.

A Budapest, le nombre des automobiles a augmenté de 1·1% et il en a été de même en province; l'accroissement a été également de 1·1% pour la Hongrie entière. Quant aux motocyclettes, l'effectif en a diminué de 1·4% à Budapest et augmenté de 13·9% dans le reste du pays. Par suite de ces changements, la proportion de l'effectif des véhicules à moteur présente de nouveau une diminution à Budapest: elle y représente 50·5% de l'effectif du pays entier contre 51·9% dans l'année précédente.

★

Hazánk gépjárműállományáról szóló évi jelentéseinkben az utolsó három évben bizonyos fokú elégedetlenséggel voltunk kénytelenek rámutatni arra a körülményre, hogy az a lendületes fejlődés, melyet ezt megelőzőleg évente tapasztalhattunk, alább hagyott. Megállapítottuk, hogy a motoros járműveink számának növekedésében észlelhető visszacsúszás gazdasági okokra volt visszavezethető. Általában tudott dolog, hogy az elmúlt év folyamán az általános gazdasági helyzetben ismét bizonyos fokú rosszabbodás következett be. El lehettünk tehát készülvén arra, hogy ez a körülmény újból nyomot fog hagyni a gépjárművek állományának alakulásában is. Ezek ellenére is meglepetésként fog hatni, ha az 1930. évi feldolgozásunk végső eredményeit az előző éveikkel szembeállítjuk.

Az 1930. év folyamán az újonnan forgalomba került, valamint az ideiglenesen leállított és ismételtelen forgalomba helyezett járművek összes száma 3.981 darabra rúgott. Ez már magábanvéve is alatta marad az előző évben elért tiszta növekedésnek, amikor a gépjárművek 5.167 darabbal gyarapodtak. A fent írt szaporulatból azonban levonásba kell hoznunk az év folyamán a forgalomból kivont és külföldre távozott járműveket, melyek száma eddig még nem észlelt magasságra, 3.093-ra szökkent fel. E két összeg szembeállítása után az előző évi állapottal szemben mindössze 888 darabot kitevő emelkedés mutatkozik. Így tehát Magyarország 1930. év végén forgalomban lévő gépjárműveinek állománya 30.305-re növekedett, melyből 19.264 darab volt a gépkocsik és 11.041 a motorkerékpárok száma.

A fentebb felsorolt néhány adathoz bővebb kommentár nem kell. Csak azt tartjuk még a rész-

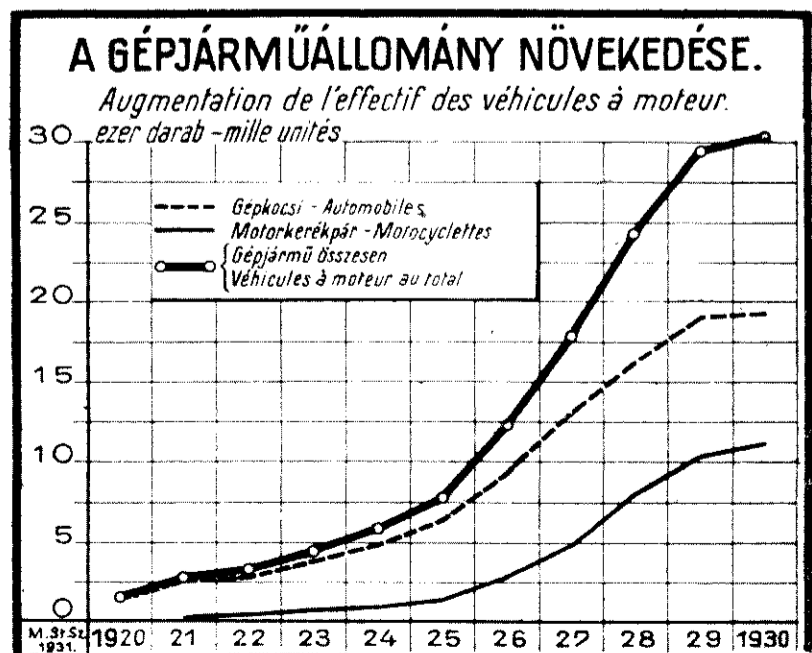
letes ismertetés előtt megemlítenedőnek, hogy az 1930. év utolsó hónapjaiban ideiglenesen forgalmon kívül helyezett járművek között elsőzben szerepel-

1. A gépjárművek száma az 1910—1930. évek végén.

Nombre des véhicules à moteur, à la fin des années 1910—1930.

Év Année	Személy Autom. p. per sonnes	Teher Camions	Egyéb Autres véhi- cules	Gépkocsik összes Automobiles au total	Motorkerékpárok Motocyclettes	Gépjárművek mind- össze — Ensemble des véhicules à moteur
	k o c s i k			s z á m a — n o m b r e		
1910	937	110	1)	1.047	—	1.047
1911	1.460	151		1.611	—	1.611
1912	1.926	252		2.178	—	2.178
1913	2.612	264		2.876	—	2.876
1914	2.877	316		3.193	—	3.193
1915	2.748	293		3.041	—	3.041
1916	2.478	386		2.864	—	2.864
1917	2.829	345	3.174	—	3.174	
1918	Nincs adat — Pas de données					
1919	Nincs adat — Pas de données					
1920	1.413	259	1)	1.672	—	1.672
1921	2.184	380		2.564	161	2.725
1922	2.342	531		2.873	430	3.303
1923	3.078	721		3.799	650	4.449
1924	4.027	968		4.995	970	5.965
1925	4.943	1.472		6.415	1.462	7.877
1926	6.712	1.950		629	9.291	2.941
1927	9.259	2.886	856	13.001	4.905	17.906
1928	11.480	3.609	1.113	16.202	8.048	24.250
1929	13.293	4.401	1.358	19.052	10.365	29.417
1930	13.394	4.493	1.377	19.264	11.041	30.305

1) Az „egyéb kocsik“ részben a személy-, részben a teherkocsik között szerepelnek. — Les „autres véhicules“ figurent en partie parmi les autom. p. personnes, en partie parmi les camions.

2. A gépjárművek kerületenkinti megoszlása.
Répartition, par districts, des véhicules à moteur.

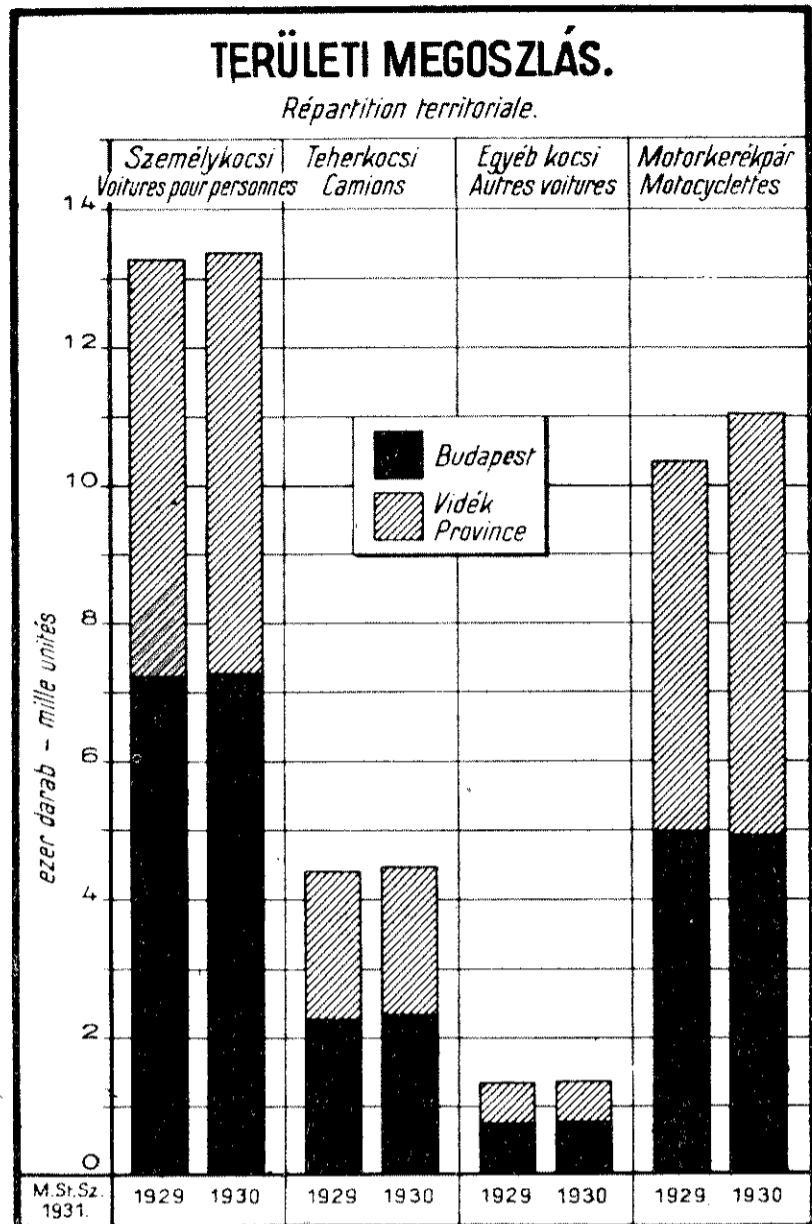
Gépjárműkerület, év (vége) Districts de véhicules à moteur, fin d'année	N o m b r e m m a													s		A kerületek lélekszáma (1920) Population des districts (1920)	Hány lélekre jutott átlag egy Combien y avait-il d'habitants, en moyenne, pour 1			motorkerékpár motoscycle	gépjármű véhicule à moteur
	Személykocsik autos p. personnes	Teherkocsik camions	Autobusok autobus	Bérautók autos de louage	Betegszállító kocsik autom. transp. d. malad.	Köztisztasági kocsik balayennes et arroseuses	Tartánykocsik auto-récipients	Tűzoltókocsik autos de pompiers	Vontatókocsik autos remorqueurs	Egyéb rendelt. kocsik autr. automob.	Gépkocsik összes automobiles au total	Motorkerékpár motoscycles	Összes gépjárművek ensemble des véhicules à moteur	személy- auto p. personnes	teher- camion		egyéb autre automob.				
												Melléküléssel sidecars	Mellékülés nélk. - de 1 siège								
1. Budapest ...	1929	5.953	2.271	307	1.278	92	26	14	37	75	227	503	4.491	15.274		928.996	128	409	1.194	186	61
1930	5.842	2.327	308	1.425	107	37	14	39	76	217	10.392	638	4.286	15.316		928.996	128	399	1.164	189	61
2. Vidék - Province Budapestvidéki Distr. des envi- rons de Bpest	1929	948	541	86	7	7	12	2	4	6	1.620	65	1.116	2.801		1.504.953	1.576	2.782	12.137	1.274	537
1930	995	580	81	10	6	12	2	8	1	6	1.701	96	1.323	3.120		1.504.953	1.497	2.595	12.973	1.061	482
Debrecen ...	1929	713	143	31	37	4	5	—	2	1	941	53	491	1.485		902.331	1.203	6.310	18.798	1.659	608
1930	676	133	27	48	4	5	—	2	4	3	902	64	491	1.457		902.331	1.246	6.784	20.052	1.626	619
Győr ...	1929	254	71	18	12	2	3	1	—	1	297	40	157	494		141.004	530	1.986	4.862	644	241
1930	203	52	18	15	3	1	1	3	—	1	297	47	172	585		141.004	647	2.712	5.222	716	285
Miskolc ...	1929	702	222	44	125	6	3	4	1	—	1.111	43	467	1.621		842.960	1.019	3.797	13.596	1.653	520
1930	679	222	46	121	5	3	4	5	1	—	1.086	51	560	1.697		842.960	1.054	3.797	13.171	1.379	497
Pécs ...	1929	697	204	55	45	8	8	1	4	1	1.027	53	536	1.616		919.197	1.239	4.506	11.348	1.561	569
1930	748	210	55	48	6	11	1	4	3	—	1.086	77	646	1.809		919.197	1.155	4.377	11.490	1.271	508
Sopron ...	1929	172	53	13	8	1	3	—	—	—	255	94	120	469		227.246	1.262	4.288	10.329	1.062	485
1930	229	61	12	10	1	2	—	5	2	1	323	109	157	589		227.246	951	3.725	9.880	854	386
Szeged ...	1929	1.093	572	84	124	2	14	—	10	6	1.912	100	875	2.887		1.292.885	1.062	2.260	10.511	1.326	445
1930	1.060	566	73	114	4	9	1	15	8	5	1.855	103	951	2.909		1.292.885	1.101	2.284	11.242	1.227	444
Székesfehérvár	1929	458	214	35	45	2	4	1	3	6	773	64	554	1.391		605.796	1.204	2.831	10.818	980	436
1930	493	234	40	39	2	7	1	5	9	6	836	82	656	1.574		605.796	1.139	2.589	8.654	821	385
Szombathely ..	1929	562	110	17	60	3	7	—	—	—	767	171	350	1.288		614.775	988	5.589	17.565	1.180	477
1930	574	108	19	65	4	9	—	6	—	1	786	163	391	1.340		614.775	962	5.692	15.756	1.109	459
Vidék összesen	1929	5.599	2.130	383	463	35	59	10	26	20	8.772	690	4.681	14.143		7.051.147	1.163	3.310	12.157	1.313	499
Province, total	1930	5.657	2.166	371	470	35	59	10	28	23	8.872	785	5.332	14.989		7.051.147	1.151	3.255	12.178	1.153	470
Mindössze... ..	1929	11.552	4.401	690	1.741	127	85	24	84	101	247	1.193	9.172	29.417		7.980.143	600	1.813	5.876	770	271
Total général..	1930	11.499	4.493	679	1.895	142	96	24	92	104	240	1.423	9.618	30.305		7.980.143	596	1.776	5.795	723	263

nek olyan esetek, mikor a tulajdonos nem önként vonta ki járművét a forgalomból, hanem adótartozás miatt a hatóság vonta be a forgalomban tartásához szükséges rendszámot.

Állománynövekedés havonként.

Az a felfelé ívelő vonal, mely a forgalomban levő járművek havonkénti szaporodását jelzi, a tárgyalt évben négyszer törik meg s január, október, november és december hónapokban az állomány csökkenését mutatja. A négy hónap közül legkisebb volt az apadás januárban, amikor 54-gyel s a legnagyobb decemberben, amikor igen erősen, összesen 329-cel fogyott a járművek száma. A többi hónap mindegyikében emelkedést találunk, ami azonban természetesen az előző év egyes hónapjaiban elért növekedésnek néhol jóval alatta marad. Az állomány szaporodása egyébként február hónapban indul meg, melynek 43 darabot kitevő gyarapodása képviseli e tekintetben a minimumot. A következő hónapban 105, áprilisban 173, májusban pedig 310 darabbal növekszik a forgalomban levő járművek állománya. Az emelkedés maximumát a szokásos módon, egyik nyári hónapban, júniusban érte el, mikor az állomány 351 járművel múlta felül az előző havit. Innen kezdve a gyarapodás mértéke alaposan megesappant, úgyhogy a július havi szaporodás már mindössze 199 darabot tett s a rákövetkező hónapban 229 volt a gyarapodás, míg szeptemberben 117-re szállott alá s az év két utolsó hónapjának mindegyikében, mint említettük, csökkent a gépjárművek száma.

A forgalomban volt autók és motorkerékpárok számának havonkénti változását külön-külön vizsgálva, a tárgyalt évben ebből a szempontból a gépkocsinál valamivel nagyobb kilengéseket tapasztalhatunk, mint a motorkerékpároknál. Az autók állományában december hónapban jelentkező 229-et kitevő csökkenéssel a május hónapban 154 darabból álló növekedés áll szemben. A motorbicikliknél viszont a december havi apadás 100 darabot tett s a legnagyobb szaporodás június hónapban következett be, amikor állományuk az előző havival szemben 201 darabban volt nagyobb. A gépjárműveknek ebben a két nagy csoportjában abból a szempontból megegyező a helyzet, hogy mind az autók, mind pedig a motorkerékpárok állományában öt hónapban csökkenés, a többiekben növekedés állt be. A különbség mindössze abban áll, hogy a motorbiciklik száma márciusban az autókénál tapasztalható fogyással szemben elég jelentős gyarapodást ért el, e helyett viszont a motorkerékpárok állományában februárban mutatkozik némi kis apadás, amikor a gépkocsik növekedést képesek felmutatni. Ettől eltekintve a csökkenéssel szereplő hónapok — január, október, november és december — mindkét csoportnál ugyanazok.

Területi megoszlás.

Az 1927. év folyamán felállított három új kerületbe, illetőleg az 1930. év folyamán felállított szolnoki kerületbe tartozó járművek átsorozása különböző technikai, illetőleg pénzügyi nehézségek miatt még ezidőszerint nem volt megvalósítható. Erre előreláthatólag csak akkor fog sor kerülni, mikor a motoros járművek rendszámainak tervezett kicserélése megtörténik. Ezért addig a járműveket az előző évekhez hasonlóan ez alkalommal is 10 kerületbe osztva mutatjuk be, még pedig a nyíregyházi kerületbe tartozó járművek a debreceni, a gyulaiak a szegedi és a nagykanizsai kerület a szombathelyi, míg a szolnoki kerület hatásköre alá eső járművek a budapestvidéki kerület adataiba vannak belefoglalva.

Az ország gépjárműállományában beállott változások képét mozgalmasabbakká teszik még azok a hullámzások, melyek az ország területén belül, az egyes kerületekbe beosztott járművek létszámában észlelhetők. Az ország területét tekintve, a járművek szaporodása vagy fogyása folytán összesen 7.074 egységgel növekedett, illetőleg csökkent a gépjárművek állománya, mely mellett még 2.532 alkalommal változott meg a gépek kerületi beosztása.

Az állomány szaporodásánál három módot különböztethetünk meg. Gyarapodás állhat be az új

járművek forgalombahelyezése, valamint az ideiglenesen forgalmon kívül levő gépek újbóli forgalomba állítása, végül más kerületekből való áthelyezés folytán.

Az újonnan forgalomba helyezett járművek még a felét sem érték el az előző évi mennyiségnek s számuk 2.953 darabra rúgott (1929-ben 6.243). Az új gépeknek kb. kétharmada, szám szerint 2.091 budapesti rendszámmal kezdte meg pályafutását. Ezek azonban nem igen növelték a főváros motorjárműállományát, mert jórésük a különböző vidéki kerületek lakosaiban találván vevőre, rövidebb-hosszabb idő után budapesti rendszámuk helyett az illető vidéki kerület rendszámát vették fel. A vidéki kerületek közül különben új járművek forgalombahelyezésével a budapestvidéki, szegedi és miskolci érte el a legnagyobb szaporulatot; a növekedés az elől említetténél 210-et, a két utóbbinál 141-et, illetőleg 124-et tett. Ezen a réven legkisebb volt a soproni kerületnek a gyarapodása, melynek területén 38 új gépet helyeztek forgalomba. Az adatok ebben a formában azonban nem fedik teljesen a valóságot, mert — mint már előbb is rámutattunk — igen sok vidéki kerületbe eladott gépkocsi azon a réven, hogy a legtöbb ilyenmű gyár képviselője és üzlete Budapesten van, a forgalombahelyezés alkalmával fővárosi rendszámmal bír s csak később veszi fel kerületének rendszámát. Ezen az úton tehát a tulajdonképeni új gépek egy része a vidéki kerületekben a kerületváltások révén jelentkezik.

A forgalomból ideiglenesen kivont járművek újbóli forgalombahelyezésével az állomány az előző évi 320-szal szemben 1.028-cal növekedett. Az ezen a réven elért emelkedés csaknem háromszorosa az 1929. évinek s abban leli magyarázatát, hogy a gazdasági viszonyok romlása több gépjárműtulajdonost kényszerített arra, hogy gépét az adótól való mentesülés céljából ideiglenesen leállítsa. Az 1930. év folyamán újból forgalomba helyezett gépkocsik és motorkerékpárok 482 darabbal növelték a főváros állományát. A vidéki kerületek között itt a szegedi áll első helyen, ahol az ilyenmódon bekövetkezett szaporulat 138 darabot tett. Jelentősebb volt még évenként a gyarapodás a budapestvidéki (114), debreceni (86) és miskolci (73) kerületnek. A legkisebb, mindössze két járművet kitevő növekedés egyik kis kerületre, a sopronira esett.

Kerületáthelyezések folytán az egyes kerületek állománya a tárgyalt év folyamán az előző évinél 458-cal kevesebb, összesen 2.532 géppel emelkedett. Ez a csoport Budapest szempontjából az előzőeknél jóval kisebb jelentőségű, amennyiben a fővárosi közlekedés ezen a réven mindössze 397 darabbal lett gazdagabb. Budapest kerületének a kerületáthelyezésekkel az elől említett oknál fogva, inkább meglehetősen nagy a vesztesége. Ezt abból is láthatjuk, hogy a kerületváltások folytán a vidéki kerületek

állománya 2.135 darabbal gyarapodott, aminek jórésze a fővárosi kerület rovására történt. E kerületek közül a legerősebb növekedést a budapestvidéki (554), székesfehérvári (324) és szegedi (276) mutatja fel; a legkevésbé — 73 darabbal — a győri szaporodott.

A gépjárművek állományának csökkenése ideiglenesen forgalmon kívül való helyezés, külföldre való eltávozás, vagy kerületváltás folytán következhetik be.

A forgalomból ideiglenesen kivont járművek száma az előző évi eseteknek több mint kétszerezésére, 1.396-ról 3.085-re emelkedett. A leállított járművek hiányát legjobban a budapesti kerület érezte meg, ahol ezeknek a járműveknek száma 1.456-ra rúgott. A vidéki kerületben a forgalomból ideiglenesen kivont járművek legnagyobb számmal a szegedi (374), budapestvidéki (310) és miskolci (264) kerületben fordultak elő, a legkevesebb — 36 eset — itt is a sopronira esik. Az év folyamán külföldre távozott járművek száma 8 volt, melyek mindegyike a budapesti kerületbe tartozott.

Más kerületbe való áthelyezés — mint említettük — 2.532 esetben fordult elő, ami a főváros gépjárműállományát 1.464 darabbal csökkentette. Ezen a réven nagyobb veszteséget szenvedett még a budapestvidéki (249), szegedi (159) és győri (158) kerület; a legkisebbet a soproni (19).

Az évközben forgalomba állított és a forgalomból kivont járművek számának egybevetése után az ország gépkocsiállományában egy év leforgása alatt 1·1%-ot kitevő emelkedés jelentkezik. Ugyanez a növekedés aránya akkor is, ha Budapestet és a vidéket külön-külön tekintjük. A motorkerékpárok szaporodásának mértéke már nem volt ennyire egyöntetű. A motorbiciklik állománya ugyanis a fővárosban 1·4%-kal csökkent, ezzel szemben a vidék 13·9%-os növekedést képes felmutatni. Az összes gépjárműveket, vagyis az automobiloikat és motorkerékpárokat együtt tekintve Budapest gépjárműszaporulata 0·3%-ot, a vidéki 6·0%-ot tett. A vidéki kerületek állományának a fővárosénál nagyobb arányú növekedésével az ország területén levő gépjárművek megoszlásában Budapest rovására ismét némi újabb eltolódás tapasztalható. Ebben a tekintetben az utolsó öt évben észlelhető változást az alábbi adataink mutatják.

	Budapest	Vidék
	%	%
1926	64·4	35·6
1927	59·4	40·6
1928	55·0	45·0
1929	51·9	48·1
1930	50·5	49·5

A vidék évek óta tartó előrenyomulása folytán az ország gépjárműállományának már csaknem a

felét a vidéki kerületek mondhatják magukénak. Abban az esetben pedig, ha a gépkocsik és motorkerékpárok eloszlását külön-külön vesszük számba, azt látjuk, hogy a motorbicikliknek már több mint a fele — pontosan 54·5%-a — esik a vidéki kerületekre (1929-ben 51·8%). Vidéken az automobilon a motorbicikliknél aránylag lassúbb tempóban szaporodtak s így arányszámuk az előző évvel szemben mindössze 0·1%-kal emelkedve az év végével 46·1%-ot tett.

A járművek területi megoszlásának megítélésére alkalmasabb, ha a gépjárművek számát az illető területek lakosságának számával vetjük egybe. A lélekszámhoz való viszonyítás az előző évvel szemben nem mutat jelentősebb változást. A fővárosban — az előző évihez hasonlóan — átlag minden 128 lakosra jutott egy automobil; viszont a vidéken némi javulás észlelhető, amennyiben a tárgyalt év végén nem minden 1.163, hanem minden 1.151 lakosnak volt egy személykocsija. A motorkerékpároknál Budapesten valamivel kedvezőtlenebb lett a helyzet s a lélekszámhoz viszonyított arány 186-ról 189-re emelkedett. A vidéki kerületeket nézve a motorbicikliknél is kedvezőbb a helyzet, amennyiben 1930. év végén minden 1.153 lakosnak volt motorkerékpárja, míg az előző évben csak minden 1.313 lakosra jutott egy-egy motorbicikli.

A gépjárművek neme.

Az év folyamán beállott változásokat a tíz gépkocsikategórián belül vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy az állomány változása a fővárosban és a vidéki kerületben nem volt egyöntetű. Öt csoportban a budapesti, négy csoportban pedig a fővároson kívül álló kerület gépei érték el nagyobb növekedést; egy kategória állománya változatlan maradt.

A járművek állománya a budapesti kerületben a teherkocsik, autóbuszok, bérautók, betegszállító és köztisztasági kocsik kategóriájában mutat a vidéki kerületeknél nagyobb gyarapodást. A teherautók száma ugyanis Budapesten 2·5%-kal, míg vidéken 1·7%-kal növekedett. Az autóbuszoknál a főváros 0·3%-ot kitevő szaporulatával a vidék állományának 3·1%-os fogyása áll szemben. A vidéken forgalomban levő autóbuszok megcsappanása arra vezethető vissza, hogy az év folyamán több személyszállító autóbuszvállalat üzemét beszüntetve forgalmon kívül helyezte gépeit. A nagyközönség igényeinek lehető kielégítése érdekében a tárgyalt év folyamán Budapest autótaxiállományát az ország egyéb területeirészein levőknél jóval erősebben növelték s ezért az emelkedés aránya a fővárosban 11·5%-ot, míg vidéken mindössze 1·5%-ot tett. Budapest a betegszállító és köztisztasági célokra rendelt gépkocsiknál is 16·3, illetőleg 42·3%-os gyarapodást ért el, míg a vidéki kerületeknek ilyenmű állománya változatlan maradt.

A vidéki kerületek szempontjából a személyszállító, tűzoltó, vontató és az „egyéb“ kategóriába tartozó gépek csoportjában volt kedvezőbb az állomány növekedése, mint a fővárosban. A személyautóknál a vidéki kerületek 1·0%-os növekedésével szemben Budapest 1·9%-os veszteséget szenvedett. A vidéki városok tűzbiztonsági berendezések tökéletesítése érdekében beszerzett tűzoltókocsikkal ilyen rendeltetésű gépek állományát 12·8%-kal emelték; ezzel szemben a fővárosban használatban levő tűzoltókocsik száma 5·4%-kal növekedett. A vontatásra szolgáló gépeknél a vidék szaporulata 7·7%-ot, a budapesti pedig 1·3%-ot tett. Végül az „egyéb“ gyűjtőnév alá foglalt gépkocsik vidéken levő állománya 15·0%-os növekedést mutat, míg a fővárosnál — több postai gépkocsi kicselezése folytán 4·4%-ot kitevő apadás jelentkezik.

A gépjárművek gyártmányok szerint.

Az ország területén forgalomban levő személykocsik között 225, a teherautomobilon között 145, végül az egyéb, különféle célra rendelt gépek között 80 különféle gyártmány volt képviselve. A motorkerékpárok nem kevesebb, mint 190 különféle gyár műhelyéből kerültek ki.

A forgalomban levő gépjárművek állományának az a nagy hullámszáma, melyet a gépeknek ideiglenesen forgalmon kívül helyezése, majd újbóli forgalomba állítása idézett elő, a gépjárművek gyártmányok szerinti vizsgálatánál is észrevehetően mutatja hatását. Az előző években csak szórványosan fordult elő olyan eset, hogy egyes gyártmányoknál az előző évi állapottal szemben csökkenés állott be. Ezeknek a kivételes eseteknek nagyrésze is inkább csak az elavult gyártmányoknál, vagy olyan típusoknál adódott, melyek készítését az illető gyár beszüntette. A tárgyalt év végére vonatkozólag összeállított adatok eredményei az előző évi állapottal való összehasonlítás után igen sok esetben néhány egészen modern és közkedvelt márka állományának kisebb-nagyobb csökkenését mutatják, amit csaknem kizárólag a már többször említett gazdasági okok folytán ideiglenesen leállított gépek idéztek elő.

Ezek a változások azonban a gépjárműveket előállító országok sorrendjét nem változtatták meg. A személykocsik között ezúttal is az Amerikai Egyesült Államoké az első, melynek gyártmányai az év folyamán némi szaporodást értek el, úgyhogy az összes személykocsikhoz viszonyított arányuk 33·2%-ról 33·6%-ra emelkedett. A második hely tekintetében is változatlan a helyzet s itt az olaszországi eredetű automobilon állanak. Ezek végeredményben csaknem változatlan állománnyal szerepelnek, azonban a többi országból származó gépek szaporodása folytán viszonyszámuk jelentéktelenül csökkent, s 15·2%-ról 15·1%-ra szállott alá. Örvedetes, hogy ebben a kategóriában a hazai ipar termékei mu-

3. A gépjárművek gyártmányok szerint.
Véhicules à moteur en Hongrie, suivant les marques.

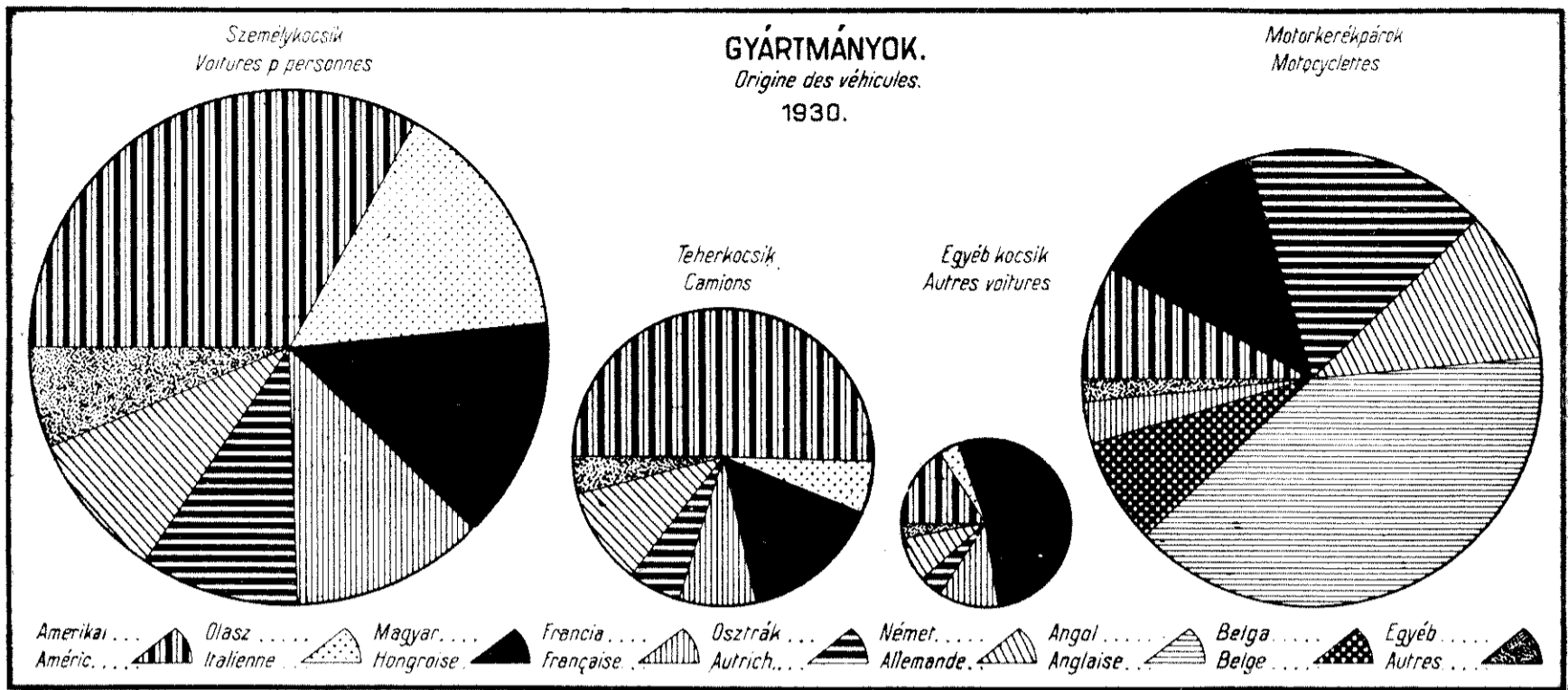
A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma <i>Nombre des véhicules à moteur</i>			A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma <i>Nombre des véhicules à moteur</i>			A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma <i>Nombre des véhicules à moteur</i>		
	összesen <i>total</i>	Buda- pest			összesen <i>total</i>	Buda- pest			összesen <i>total</i>	Buda- pest	
		1929	1930			1930	1929			1930	1930
	XII. 31.				XII. 31.				XII. 31.		
I. Személykocsik <i>I. Autom. p. personnes</i>											
Amerikai Egyesült Államok <i>Etats-Unis</i>											
Ford	1.344	1.378	298	Mathis	70	66	24	Rower	30	27	18
Buick	502	509	308	Berliet	71	52	28	Austin	13	19	9
Chevrolet	445	474	90	Donnet-Zedel	43	45	20	Singer	24	16	12
Chrysler	425	420	213	Amilcar	46	44	23	Anglo-Daimler	26	13	12
Hudson-Essex	282	354	214	De Dion Bouton	60	35	16	Triumph	3	13	9
Nash	246	270	162	Dolaunaye-Belleville	27	27	15	Rolls-Royce	10	7	5
Overland-Whippet	161	198	119	Salmson	32	25	16	Egyéb — <i>Autres</i>	47	38	26
Studebaker	168	153	72	Bugatti	28	22	17	Összesen — Total	282	291	174
Peerless	82	81	46	Egyéb — <i>Autres</i>	227	245	166				
Auburn	62	61	46	Összesen — Total	1.645	1.619	907	Belgium — Belgique			
Oldsmobile	65	60	25	Ausztia — Autriche				Minerva	206	211	151
Packard	60	57	52	Steyr	613	675	277	Métallurgique	22	11	7
Hupmobile	66	54	30	Austro-Daimler	335	302	201	F. N.	10	9	3
Dodge	47	54	27	Puch	162	146	84	Egyéb — <i>Autres</i>	2	2	1
Egyéb — <i>Autres</i>	461	372	230	Graef-Stift	101	93	51	Összesen — Total	240	233	162
Összesen — Total	4.416	4.495	1.932	Austro-Fiat	44	48	32	Spanyolország			
Olaszország — Italie				Perl	33	26	17	Espagne			
Fiat	1.373	1.420	617	W. A. F.	17	13	11	Hispano-Suisa	23	22	21
Lancia	165	174	137	Egyéb — <i>Autres</i>	2	2	1	Svájc — Suisse			
O. M.	126	106	50	Összesen — Total	1.307	1.305	674	Martini	6	6	4
Diatto	85	80	50	Németország — Allemagne				Pic-Pic	1	1	1
Itala	89	64	38	Benz-Mercedes	551	560	397	Összesen — Total	7	7	5
Ansaldo	42	51	23	Opel	198	223	93	Ismeretlen — <i>Inconnu</i>	86	5	1
Alfa Romeo	37	41	25	Adler	64	75	41	Személykocsik			
Bianchi	41	34	18	Hanomag	26	41	18	mindössze —			
Spa	26	16	10	Wanderer	53	38	13	<i>Autom. p. personnes au total</i>			
Egyéb — <i>Autres</i>	36	33	8	N. S. U.	34	35	15	13.293	13.394	7.267	
Összesen — Total	2.020	2.019	976	Presto	53	34	12	II. Teherkocsik — II. Camions.			
Magyarország — Hongrie				Protos	46	31	18	Amerikai Egyesült Államok			
Mág	1.356	1.524	1.283	Aga	37	31	15	Etats-Unis			
Marta	203	130	120	Horch	24	25	14	Ford	1.134	1.155	468
Weiss Manfréd	105	129	126	N. A. G.	33	19	7	Chevrolet	657	787	299
Rába	40	23	10	Egyéb — <i>Autres</i>	127	122	53	International	76	86	53
Fejes	19	12	9	Összesen — Total	1.246	1.234	696	Overland-Whippet	60	67	56
Csonka	7	6	5	Cseh-Szlovákia				Packard	86	57	45
Egyéb — <i>Autres</i>	18	27	22	Tchéco-Slovaquie				Durant-Rugby	19	27	9
Összesen — Total	1.748	1.851	1.575	Tatra	87	141	81	G. M. C.	—	13	4
Franciaország — France				Laurint-Klement	152	92	41	Egyéb — <i>Autres</i>	70	72	46
Citroën	340	427	220	Praga	30	68	17	Összesen — Total	2.102	2.264	980
Renault	374	347	216	Egyéb — <i>Autres</i>	4	12	5	II. Teherkocsik — II. Camions.			
Peugeot	238	211	108	Összesen — Total	273	313	144	Amerikai Egyesült Államok			
Talbot-Darracque	89	73	38	Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne				Etats-Unis			
				Morris	72	93	36	Ford	1.134	1.155	468
				Morgan	57	65	47	Chevrolet	657	787	299

A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma <i>Nombre des véhicules à moteur</i>			A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma <i>Nombre des véhicules à moteur</i>			A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma <i>Nombre des véhicules à moteur</i>		
	összesen <i>total</i>	Buda- pest			összesen <i>total</i>	Buda- pest			összesen <i>total</i>	Buda- pest	
		1929	1930			1930	1929			1930	1930
	XII. 31.				XII. 31.				XII. 31.		
Magyarország — Hongrie				Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>				Amerikai Egyesült Államok <i>Etats-Unis</i>			
Rába	170	191	109	Laurint-Klement	30	32	23	Ford	151	145	24
Mávg	26	134	93	Praga	29	31	13	Chevrolet	44	45	3
Ganz-Fiat	96	112	94	Tátra	19	23	15	International	7	10	—
Méray	49	76	69	Egyéb — <i>Autres</i>	4	4	2	Studebaker	5	5	4
Márta	73	54	21	Összesen — <i>Total</i>	82	90	53	Egyéb — <i>Autres</i>	8	11	1
Mág	121	52	26					Összesen — <i>Total</i>	215	216	32
Weiss Manfréd	30	36	25	Svájc — Suisse				Franciaország — France			
Egyéb — <i>Autres</i>	19	26	21	Sauer	24	22	5	Chenard-Walker	63	60	51
Összesen — <i>Total</i>	584	681	458	Franz	14	10	7	Renault	32	32	9
Németország — Allemagne				Berna	20	9	5	Latil	22	22	3
Benz-Mercedes	170	159	88	Arbenz	5	5	3	Berliet	25	21	2
Opel	75	82	41	Martini	5	1	1	Egyéb — <i>Autres</i>	34	23	15
Büssing	77	34	13	Összesen — <i>Total</i>	68	47	21	Összesen — <i>Total</i>	176	158	80
D. K. W.	30	25	18	Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne				Németország — Allemagne			
N. A. G.	29	25	13	Morris	22	23	16	Benz-Mercedes	40	35	26
Bergmann	35	21	9	Egyéb — <i>Autres</i>	16	17	13	Krupp	27	30	15
Hansa-Lloyd	33	18	12	Összesen — <i>Total</i>	38	40	29	Büssing	11	9	8
Adler	17	15	7	Belgium — Belgique				Opel	6	5	1
Egyéb — <i>Autres</i>	94	92	51	Minerva	13	13	10	Bergmann	4	5	5
Összesen — <i>Total</i>	560	471	252	Métallurgique	4	1	—	Egyéb — <i>Autres</i>	29	31	23
Franciaország — France				Egyéb — <i>Autres</i>	19	—	—	Összesen — <i>Total</i>	117	115	78
Renault	120	121	75	Összesen — <i>Total</i>	36	14	10	Ausztria — Autriche			
Berliet	96	88	40	Ismeretlen — <i>Inconnu</i>	33	—	—	Austro-Daimler	20	19	18
Latil	40	34	15	Teherkocsik				Austro-Fiat	13	18	4
Citroën	33	30	23	mindössze —				Steyr	15	15	9
De Dion Bouton	17	17	11	<i>Camions au total</i>	4401	4493	2327	Graef-Stift	4	5	4
Somua	12	13	13	III. Egyéb kocsik				Puch	3	2	1
Panhart Levasser	10	9	8	<i>Autres véhicules</i>				Fross-Büssing	2	2	2
Egyéb — <i>Autres</i>	67	61	40	Magyarország — Hongrie				Összesen — <i>Total</i>	57	61	38
Összesen — <i>Total</i>	395	373	225	Mávg	273	269	186	Olaszország — Italie			
Olaszország — Italie				Rába	203	218	139	Fiat	49	44	14
Fiat	219	209	126	Mág	26	119	95	Lancia	7	4	2
Lancia	19	24	16	Csonka	87	54	54	Egyéb — <i>Autres</i>	5	5	1
Itala	21	14	6	Weiss Manfréd	20	26	11	Összesen — <i>Total</i>	61	53	17
O. M.	10	10	5	Röck	22	14	12	Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>			
Egyéb — <i>Autres</i>	14	10	5	Fejes	14	14	14	Laurint-Klement	19	16	13
Összesen — <i>Total</i>	283	267	158	Egyéb — <i>Autres</i>	30	19	9	Praga	4	4	3
Ausztria — Autriche				Összesen — <i>Total</i>	675	733	520	Összesen — <i>Total</i>	23	20	16
Austro-Fiat	40	60	28	Magyarország — Hongrie				Ausztria — Autriche			
Graef-Stift	44	46	31	Mávg	273	269	186	Austro-Daimler	20	19	18
Steyr	32	42	28	Rába	203	218	139	Austro-Fiat	13	18	4
Fross-Büssing	48	37	25	Mág	26	119	95	Steyr	15	15	9
Puch	18	23	6	Csonka	87	54	54	Graef-Stift	4	5	4
Austro Daimler	23	20	13	Weiss Manfréd	20	26	11	Puch	3	2	1
W. A. F.	7	8	3	Röck	22	14	12	Fross-Büssing	2	2	2
Egyéb — <i>Autres</i>	8	10	7	Fejes	14	14	14	Összesen — <i>Total</i>	57	61	38
Összesen — <i>Total</i>	220	246	141	Egyéb — <i>Autres</i>	30	19	9	Olaszország — Italie			
Ausztria — Autriche				Összesen — <i>Total</i>	675	733	520	Fiat	49	44	14
Austro-Fiat	40	60	28	Magyarország — Hongrie				Lancia	7	4	2
Graef-Stift	44	46	31	Mávg	273	269	186	Egyéb — <i>Autres</i>	5	5	1
Steyr	32	42	28	Rába	203	218	139	Összesen — <i>Total</i>	61	53	17
Fross-Büssing	48	37	25	Mág	26	119	95	Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>			
Puch	18	23	6	Csonka	87	54	54	Laurint-Klement	19	16	13
Austro Daimler	23	20	13	Weiss Manfréd	20	26	11	Praga	4	4	3
W. A. F.	7	8	3	Röck	22	14	12	Összesen — <i>Total</i>	23	20	16
Egyéb — <i>Autres</i>	8	10	7	Fejes	14	14	14	Ausztria — Autriche			
Összesen — <i>Total</i>	220	246	141	Egyéb — <i>Autres</i>	30	19	9	Austro-Daimler	20	19	18
Ausztria — Autriche				Összesen — <i>Total</i>	675	733	520	Austro-Fiat	13	18	4
Austro-Fiat	40	60	28	Magyarország — Hongrie				Steyr	15	15	9
Graef-Stift	44	46	31	Mávg	273	269	186	Graef-Stift	4	5	4
Steyr	32	42	28	Rába	203	218	139	Puch	3	2	1
Fross-Büssing	48	37	25	Mág	26	119	95	Fross-Büssing	2	2	2
Puch	18	23	6	Csonka	87	54	54	Összesen — <i>Total</i>	57	61	38
Austro Daimler	23	20	13	Weiss Manfréd	20	26	11	Olaszország — Italie			
W. A. F.	7	8	3	Röck	22	14	12	Fiat	49	44	14
Egyéb — <i>Autres</i>	8	10	7	Fejes	14	14	14	Lancia	7	4	2
Összesen — <i>Total</i>	220	246	141	Egyéb — <i>Autres</i>	30	19	9	Egyéb — <i>Autres</i>	5	5	1
Ausztria — Autriche				Összesen — <i>Total</i>	675	733	520	Összesen — <i>Total</i>	61	53	17
Austro-Fiat	40	60	28	Magyarország — Hongrie				Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>			
Graef-Stift	44	46	31	Mávg	273	269	186	Laurint-Klement	19	16	13
Steyr	32	42	28	Rába	203	218	139	Praga	4	4	3
Fross-Büssing	48	37	25	Mág	26	119	95	Összesen — <i>Total</i>	23	20	16
Puch	18	23	6	Csonka	87	54	54	Ausztria — Autriche			
Austro Daimler	23	20	13	Weiss Manfréd	20	26	11	Austro-Daimler	20	19	18
W. A. F.	7	8	3	Röck	22	14	12	Austro-Fiat	13	18	4
Egyéb — <i>Autres</i>	8	10	7	Fejes	14	14	14	Steyr	15	15	9
Összesen — <i>Total</i>	220	246	141	Egyéb — <i>Autres</i>	30	19	9	Graef-Stift	4	5	4
Ausztria — Autriche				Összesen — <i>Total</i>	675	733	520	Puch	3	2	1
Austro-Fiat	40	60	28	Magyarország — Hongrie				Fross-Büssing	2	2	2
Graef-Stift	44	46	31	Mávg	273	269	186	Összesen — <i>Total</i>	57	61	38
Steyr	32	42	28	Rába	203	218	139	Olaszország — Italie			
Fross-Büssing	48	37	25	Mág	26	119	95	Fiat	49	44	14
Puch	18	23	6	Csonka	87	54	54	Lancia	7	4	2
Austro Daimler	23	20	13	Weiss Manfréd	20	26	11	Egyéb — <i>Autres</i>	5	5	1
W. A. F.	7	8	3	Röck	22	14	12	Összesen — <i>Total</i>	61	53	17
Egyéb — <i>Autres</i>	8	10	7	Fejes	14	14	14	Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>			
Összesen — <i>Total</i>	220	246	141	Egyéb — <i>Autres</i>	30	19	9	Laurint-Klement	19	16	13
Ausztria — Autriche				Összesen — <i>Total</i>	675	733	520	Praga	4	4	3
Austro-Fiat	40	60	28	Magyarország — Hongrie				Összesen — <i>Total</i>	23	20	16
Graef-Stift	44	46	31	Mávg	273	269	186	Ausztria — Autriche			
Steyr	32	42	28	Rába	203	218	139	Austro-Daimler	20	19	18
Fross-Büssing	48	37	25	Mág	26	119	95	Austro-Fiat	13	18	4
Puch	18	23	6	Csonka	87	54	54	Steyr	15	15	9
Austro Daimler	23	20	13	Weiss Manfréd	20	26	11	Graef-Stift	4	5	4
W. A. F.	7	8	3	Röck	22	14	12	Puch	3	2	1
Egyéb — <i>Autres</i>	8	10	7	Fejes	14	14	14	Fross-Büssing	2	2	2
Összesen — <i>Total</i>	220	246	141	Egyéb — <i>Autres</i>	30	19	9	Összesen — <i>Total</i>	57	61	38
Ausztria — Autriche				Összesen — <i>Total</i>	675	733	520	Olaszország — Italie			
Austro-Fiat	40	60	28	Magyarország — Hongrie				Fiat	49	44	14
Graef-Stift	44	46	31	Mávg	273	269	186	Lancia	7	4	2
Steyr	32	42	28	Rába	203	218	139	Egyéb — <i>Autres</i>	5	5	1
Fross-Büssing	48	37									

A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma <i>Nombre des véhicules à moteur</i>			A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma <i>Nombre des véhicules à moteur</i>			A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma <i>Nombre des véhicules à moteur</i>		
	összesen <i>total</i>	Buda- pest			összesen <i>total</i>	Buda- pest			összesen <i>total</i>	Buda- pest	
		1929	1930			1930	1929			1930	1930
	XII. 31.				XII. 31.				XII. 31.		
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne				Calthorpe	70	86	54	Belgium — Belgique			
Wauxhall	2	2	2	Raleigh	77	81	37	F. N.	277	348	115
Zebre	—	2	—	Egyéb — <i>Autres</i>	893	826	438	Sarolea	257	268	131
Egyéb — <i>Autres</i>	5	6	6	Összesen — Total	4.060	4.361	2.091	Gillet	219	194	121
Összesen — Total	7	10	8					Egyéb — <i>Autres</i>	3	2	1
				Ausztria — Autriche				Összesen — Total	756	812	368
Svájc — Suisse				Puch	1.508	1.709	534	Franciaország — France			
Sauer	7	6	5	Austro-Motorette	163	143	25	Peugeot	77	75	45
				L. A. G.	28	29	21	Monet Goyon	24	48	25
Belgium — Belgique				Roth	25	22	7	Terrot-Jap	25	28	18
Minerva	4	3	3	Styria	9	7	3	Automoto	22	28	16
F. N.	7	2	1	Egyéb — <i>Autres</i>	11	6	2	Gnome-Rhone	14	21	8
Összesen — Total	11	5	4	Összesen — Total	1.744	1.916	592	René Gillet	—	15	9
				Magyarország — Hongrie				Le Grimpeur	18	15	7
Ismeretlen — <i>Inconnu</i>	9	—	—	Méray	1.026	1.145	559	Egyéb — <i>Autres</i>	73	99	50
				Nova	98	89	53	Összesen — Total	253	329	178
Egyéb kocsik mindössze — Autres véhicules au total	1.358	1.377	798	Egyéb — <i>Autres</i>	84	117	73				
				Összesen — Total	1.208	1.351	685	Svájc — Suisse			
IV. Motorkerékpárok				Németország — Allemagne				Motosacoche	73	83	42
<i>IV. Motocyclettes</i>				D. K. W.	279	320	113	Walter	2	2	2
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne				Deutsche Werke	185	190	82	Egyéb — <i>Autres</i>	10	3	—
A. J. S.	589	645	286	N. S. U.	128	136	70	Összesen — Total	85	88	44
B. S. A.	312	363	156	B. M. W.	109	124	56				
Ariel	290	359	193	Wanderer	76	77	31	Olaszország — Italie			
Triumph	256	297	88	Zündapp	50	50	31	Frera	34	35	21
Matschless	243	266	114	Opel	47	47	8	Moto-Guzzi	23	20	15
Rudge	236	245	82	Diamant	43	39	24	Egyéb — <i>Autres</i>	11	12	5
James	209	217	79	Egyéb — <i>Autres</i>	192	209	95	Összesen — Total	68	67	41
Douglas	172	195	134	Összesen — Total	1.109	1.192	510				
Sunbeam	165	175	119	Amerikai Egyesült Államok				Cseh-Szlovákia			
Enfield	151	174	93	<i>Etats-Unis</i>				<i>Tchéco-Slovaquie</i>			
Velocette	107	116	77	Harley-Davidson	437	437	193	Laurint-Klement	37	36	10
New-Hudson	102	113	64	Indian	362	355	144	Ismeretlen — <i>Inconnu</i>	144	2	—
Excelsior	106	107	38	Super „X“	45	44	28	Motorkerékpárok mindössze — Motocycl. au total	10.365	11.041	4.924
Radco	82	96	39	Neracar	43	31	26				
				Egyéb — <i>Autres</i>	14	20	14				
				Összesen — Total	901	887	405				

tatják a legnagyobb szaporulatot. A magyarországi gépek ezzel az összes személykocsiknak 13·8%-át tették (1929-ben 13·2%). A többi országok gyártmányainál néhol némi emelkedést, néhol pedig kisebb csökkenést találunk. Magyarország után a legnagyobb emelkedést Cseh-Szlovákiában érte el, a legerősebb csökkenést pedig a franciaországi kocsik szenvedték.

Az élen levő gyártmányok szempontjából a tchorszallító automobiloknál is változatlan a helyzet. A gépkocsiknak ebben a csoportjában ezúttal is az Amerikai Egyesült Államok (50·4%, 1929-ben 47·8%) előzik meg hazánkat. Az ebből az államból származó járművek aránylag elég jelentősen szaporodtak, ami viszonyszámuk változásában is kifejezésre jut. Az amerikai eredetű autók után az

év folyamán a hazai gépek száma növekedett a leg-erősebben s így Magyarország a 13·3%-ról 15·2%-ra emelkedett arányával a második helyet tartotta meg. Ebben a csoportban a Németországból származó gépek száma csappant meg a legjobban, tekintve azonban, hogy teherautóállományunknak még mindig 10·5%-át tették (1929-ben 12·7%), továbbra is a harmadik helyet foglalták el.

A különleges célokra szolgáló gépkocsik csoportjában sem történt az országok sorrendjében eltolódás. Az ebbe a kategóriába tartozó gépek zöme a különféle állami és egyéb közhatóságok szolgálatában áll, érthető tehát, hogy itt az új beszerzéseknél a hazai ipar termékeit részesítették előnyben. Az év folyamán forgalomba állított gépekkel ezeknek a kocsitípusoknak már több, mint fele (53·2%, 1929-ben 49·7%) magyar gyártmány volt. A külföldi származású autók állománya néhány darabot kitevő jelentéktelen emelkedéstől, illetőleg esökkenéstől eltekintve, jóformán változatlan maradt. A magyar kocsik aránylag erős növekedése folytán azonban továbbra is a második helyen következő Amerika aránya 15·8%-ról 15·7%-ra, a harmadik helyen álló Franciaországé pedig 13·0%-ról 11·5%-ra szállott alá.

A motorkerékpárok a gépkocsikénál jóval erősebb gyarapodása sem okozott az országok sorrendjében változást, mert az év folyamán is a már ezelőtt is leginkább kedvelt márkák szaporodtak a legjobban. Az első hely továbbra is Nagy-Britannia gyártmányaié, melyek aránya 39·2%-ról 39·5%-ra nőtt. Emelkedett az eddig második helyen állott osztrák eredetű gépek száma is, melyek ezzel motorkerékpárjaink 17·4%-át tették (1929-ben 16·8%). A nagy versenyben a hazai ipar termékeinek is sikerült újabb teret hódítani s ezzel a harmadik helyet megőrizni. A magyar gyártmányú gépek aránya egyébként 11·7%-ról 12·2%-ra emelkedett.

Részletes adatok.

A gépjárművek tulajdonosok szerint való besorolásánál még mindig hiájával vagyunk azoknak az adatoknak, melyek birtokában módunkban lenne azok csoportosítását tökéletesen megejteni. Az adatgyűjtésnek ez a régen érzett hiánya valószínűleg csak akkor lesz kiküszöbölhető, ha a gépjárművek rendszámainak tervbevett kicserélése meg fog történni. Addig tehát csak az állami és egyéb közhatósági tulajdonban állott gépjárműveket van módunkban külön kimutatni, ellenben a magánosok tulajdonát képező gépek részletes feldolgozását ebben az évben is kénytelenek voltunk mellőzni.

A gépeknek ebből a szempontból való csoportosításánál a tárgyalt év folyamán említésre méltó változás nem történt. A köztulajdonban álló autók száma a gépkocsiknak mindhárom kategóriájában néhány darabbal csökkent, a motorkerékpárok állománya viszont — főképen a posta rendelkezései révén — aránylag elég erősen emelkedett. E változások után az év végén az ország személyautóinak 0·5%-a (1929-ben 0·5%) volt állami tulajdonban. A teherkocsiknak pedig 2·4%-a (2·5%), a különleges célokra rendelt kocsiknak 15·3%-a (16·0%) és végül a motorkerékpároknek 1·2%-a (0·9%) volt az államé. Az egyéb közhatóság a személykocsik 1·1%-át (1·1%) és a teherkocsik 2·7%-át (2·8%), valamint az egyéb közcélokra rendelt autók 22·8%-át (23·2%) tartották forgalomban. A motorkerékpárok közül a közhatósági gépek az ország állományának 0·4%-át tették (0·3%).

A járműveket az alkalmazott kocsiszeletrény (karosszéria) neme szempontjából nézve azt látjuk, hogy az év folyamán forgalomba került gépek a személykocsiknál leginkább a kombinált, a teher- és egyéb autóknál pedig a csukott karosszériájú kocsik számát növelték. Nagyobb eltolódás természetesen ebben a tekintetben nincsen s a személy-

4. A gépjárművek részletes leíró adatai.

Données détaillées des véhicules à moteur en Hongrie.

A járművek megoszlása <i>Répartition des véhicules</i>	1929	1930		A járművek megoszlása <i>Répartition des véhicules</i>	1929	1930	
	XII. 31.				XII. 31.		
	összesen <i>Total</i>		Buda- pest		összesen <i>Total</i>		Buda- pest
I. Személykocsik. <i>I. Autos p. personnes.</i>				II. Teherkocsik. <i>II. Camions.</i>			
1. Tulajdonos szerint: <i>Suivant le propriétaire:</i>				1. Tulajdonos szerint: <i>Suivant le propriétaire:</i>			
Allam — <i>Etat</i>	65	65	62	Allam — <i>Etat</i>	111	107	90
Egyéb közhatóság — <i>Autr. autorités publ.</i>	148	143	81	Egyéb közhatóság — <i>autr. autorit. publ.</i>	125	122	101
Egyéb — <i>Autres</i>	13.080	13.186	7.124	Egyéb — <i>Autres</i>	4.165	4.264	2.136
2. A kocsiszekrény neme szerint: <i>Suivant le genre de la carrosserie:</i>				2. A kocsiszekrény neme szerint: <i>Suivant le genre de la carrosserie:</i>			
Nyitott — <i>Ouverte</i>	8.357	8.223	3.948	Nyitott — <i>Ouverte</i>	2.578	2.591	1.196
Csukott — <i>Fermée</i>	4.215	4.296	2.655	Csukott — <i>Fermée</i>	1.681	1.774	1.038
Kombinált — <i>Combinée</i>	721	875	664	Kombinált — <i>Combinée</i>	142	128	93
3. Teherbírási szerint: <i>Suivant la capacité de charge:</i>				3. Teherbírási szerint: <i>Suivant la capacité de charge:</i>			
2 } személy számára	449	461	262	500 kg és annál kisebb teherbírással — <i>500 kilos et au-dessous</i>	274	288	193
3-4 } <i>personnes</i>	7.775	7.818	4.137	501—750 }	57	62	43
5-6 }	4.916	4.930	2.759	751—1.000 }	684	681	374
6-nál több személy számára — <i>plus de 6 personnes</i>	153	185	109	1.001—1.500 }	1.442	1.444	624
4. Az erőforrás neme szerint: <i>Suivant l'énergie:</i>				1.501—2.000 } kg teherbírással	680	745	299
Benzin — <i>Benzine</i>	13.282	13.384	7.259	2.001—2.500 } <i>kilos</i>	131	150	81
Villamosság — <i>Électricité</i>	11	10	8	2.501—3.000 }	415	406	237
5. Lóerő szerint: <i>Suivant les CV:</i>				3.001—4.000 }	442	431	308
6-0 és azon aluli — <i>6-0 CV et au-dessous</i>	522	600	311	4.001—5.000 }	241	232	121
6-1—10-0 } lóerővel — <i>CV</i>	3.299	3.410	2.104	5.000 kg-on felüli teherbírással <i>plus de 5.000 kilos</i>	35	54	47
10-1—20-0 }	8.492	8.397	4.130	4. Az erőforrás neme szerint: <i>Suivant l'énergie:</i>			
20-1—30-0 }	929	941	689	Benzin — <i>Benzine</i>	4.388	4.480	2.315
30-1-en felüli lóerővel — <i>plus de 30-1 CV</i>	51	46	33	Villamosság — <i>Électricité</i>	11	12	12
6. A motor hengereinek száma szerint: ¹⁾ <i>Suivant le nombre des cylindres du moteur:¹⁾</i>				Egyéb — <i>Autres</i>	2	1	—
2 } hengeres — <i>cylindres</i>	273	330	162	5. Lóerő szerint: <i>Suivant les CV:</i>			
4 }	8.033	7.945	4.066	6 és azon aluli — <i>6 CV et au-dessous</i>	154	171	141
6 }	4.692	4.753	2.727	6-1—10-0 }	193	189	139
8 és annál több hengerrel — <i>8 cylindres et au-dessus</i>	284	356	304	10-1—20-0 } lóerővel — <i>CV</i>	2.960	3.072	1.380
				20-1—30-0 }	931	903	549
				30-1-en felüli lóerővel — <i>plus de 30-1 CV</i>	163	158	118

¹⁾ Ezenkívül 1930-ban 10 drb (1929-ben 11) villamossággal hajtott jármű — *En outre, en 1930 10 (en 1929, 11) véhicules à m. électr.*

A járművek megoszlása <i>Répartition des véhicules</i>	1929	1 9 3 0		A járművek megoszlása <i>Répartition des véhicules</i>	1929	1 9 3 0	
	XII. 31.				XII. 31.		
	összesen <i>Total</i>	Buda- pest			összesen <i>Total</i>	Buda- pest	
3. Lóerő szerint: <i>Suivant les CV:</i>				4. A motor hengerei- nek száma szerint: <i>Suivant le nombre des cylin- dres du moteur:</i>			
1 és azon aluli — 1 CV et <i>au-dessous</i>	169	161	71	1) hengeres — <i>cylindre</i>	7.437	8.024	3.794
1·1—1·5	566	561	239	2)	2.886	2.983	1.107
1·6—2·0	2.186	2.549	814	3) és annál több hengerrel <i>3 cyl. et au-dessus</i>	42	34	23
2·1—2·5	2.076	2.151	970				
2·6—3·0	1.011	1.078	563				
3·1—3·5	2.616	2.775	1.316				
3·6—4·0	392	388	227				
4·1 és azon felüli lóerővel <i>4·1 CV et au-dessus</i>	1.349	1.378	724				

kocsik zöme (61·4%), valamint a teherautóbilok nagy többsége (57·7%) a nyitott kocsiszekrényvel volt ellátva, viszont az „egyéb” gyűjtőnév alá foglalt gépeknél a csukott karosszéria volt leginkább használatban (72·3%).

A gépek *teherbírását* tekintve a személykocsik között a legnagyobb szaporulatot számszerűleg az eddig is legáltalánosabban használt 3—4 személyes kocsik érték el, melyeknek aránya az 1929. évi 58·5%-kal szemben 58·4% volt. A teherkocsiknál az újonnan forgalomba került gépek legnagyobb része az 1.501—2.000 kg teherbírású kocsik sorába tartozott s ezért ezek részesedése az eddigi 15·5%-ról 16·6%-ra nőtt. Egyébként itt továbbra is az 1.001—1.500 kg-nyi teherszállító képességű autók maradtak túlsúlyban (32·1%, 1929-ben 32·8%). Az egyéb célokra rendelt gépeknél is változatlan a helyzet; a személyszállításra szolgáló autók között legnagyobb számmal (33·9%, 1929-ben 33·7%), a 16-nál több személy befogadására szolgáló kocsik voltak képviselve, a tehergépeknél pedig aránylag a legsűrűbben (5·6%, 1929-ben 5·7%) most is a 2.001—3.000 kg teherbírású kocsikkal találkozunk. A motorbiciklik teherbírás szerinti csoportosítása csak hozzávetőleges, mert a motorkerékpáron ebben a tekintetben eszközölt változtatásokat, nevezetesen az esetleges oldalkocsik felszerelését a nyilvántartási lap nem tünteti fel. A forgalombahelyezéskor felvett adatok szerint egyébként a motorkerékpárok zöme, pontosan 79·7%-a (1929-ben 79·4%) az együléses gépek közé tartozott.

A járművek megoszlását az *erőforrás* neme szerint nézve, a motorkerékpárok kivétel nélkül benzinhajtásra voltak berendezve; a gépkocsik között pedig mindössze 69 (1929-ben 64) olyan gépet találunk, melynél elektromosság szolgáltatta a hajtóerőt.

A *lóerő* szerinti osztályozásnál azt látjuk, hogy a gépkocsik közül a teher- és egyéb autók csoportjában az eddig is leginkább használatos 10·1—20·0

lóerős típusok, a személykocsiknál ellenben a 6·1—10·0 lóerejűek érték el a legnagyobb szaporulatot. E változások folytán a személykocsiknál leghasználatosabb 10·1—20·0 lóerejű gépek aránya 63·9%-ról 62·7%-ra csökkent, míg a 6·1—10·0 lóerőseké 24·8%-ról 25·5%-ra emelkedett. Ellenben a gépkocsik másik két kategóriájában az eddig is túlsúlyban levő gépek domináló szerepe még kiemelkedőbb lett. A 10·1—20·0 lóerős kocsik ugyanis a teherautóbilok között 68·4%-kal (1929 67·3%) az egyéb rendeltetésű gépek között pedig 67·8%-kal (67·3%) voltak képviselve. A motorkerékpároknál az olcsóbb 1·6—2·0 lóerős gépek találtak leginkább vevőre s így ezek aránya 21·1%-ról 23·1%-ra emelkedett, míg a 3·1—3·5 lóerővel bíró motorbiciklik némileg háttérbe szorultak s viszonyszámuk 25·2%-ról 25·1%-ra szállott alá.

A járművekben levő *motorok hengereinek számát* tekintve, a gépkocsik mindhárom kategóriájában általában továbbra is leginkább nagyobb hengerszámú kocsikat vásároltak. A személyautóbiloknál ezért a hathengeres gépek aránya 35·3%-ról 35·5%-ra, a nyolchengereseké pedig 2·1%-ról 2·7%-ra emelkedett. Emellett még a kisebb, kéthengeres kocsik is meglehetősen keresletnek örvendtek s így ezek viszonyszáma is emelkedett (2·5%, 1929-ben 2·1%). A teherszállításra berendezett és az egyéb különféle gépkocsik között még feltűnőbb a többhengeres gépek térfoglalása. E két kategóriában ugyanis az évi szaporulat — egy kivételével — kizárólag a hathengeres autókra esett, melyeknek aránya ennél fogva a teherkocsiknál 9·1%-ról 12·5%-ra, az egyéb célú autóké pedig 23·3%-ról 24·0%-ra növekedett. A motorkerékpárok évi gyarapodásában az olcsóbb, egyhengeres típusok voltak túlsúlyban, úgyhogy az év végével az ország területén lévő motorbicikliknek már 72·7%-a (1929-ben 71·9%) tartozott az egyhengeres gépek közé.

A gépek kerekeinek *abroncsolásánál* évről évre általánosabb lesz a pneumatik használata. Tömör-

gummi abroncsolással már csak a teher és különleges célokra szolgáló gépeknél találkozunk, azonban a tömörgummikerék ezeknél a kocsiknál is mindinkább háttérbe szorul. A teherkocsiknak ugyanis az év végén már mindössze 18·8% (1929-ben 20·0%), az egyéb gépeknek pedig 12·6%-a (13·7%) volt tömörgummival abroncsolva.

A *hengerűrtartalom* szempontjából csaknem változatlan a helyzet. Az évi növekedés a személykocsiknál a különböző kategóriák közül egyiket sem

érintette erősebben s itt az előző évhez hasonlóan a 2·6—3·0 liter és az 1·1—1·5 liter hengerűrtartalommal bíró kocsik voltak többségben; az előbbinek aránya 19·9% (1929-ben 20·4%), az utóbbiaké 19·6% (19·8%) volt. A teherautomobiloknál már nem volt ilyen egyetemes a szaporodás, amennyiben ebben a csoportban a gyarapodás zöme a 3·1—4·0 literes kocsikra esett s ezzel viszonyszámuk 19·8%-ról 22·5%-ra nőtt. Ennek ellenére azonban még mindig a 2·1—3·0 liter hengerűrtartalmú gépek van-

5. A gépjárművek megoszlása a hengerűrtartalom szerint.

Répartition des véhicules à moteur suivant la contenance de cylindre.

A) Személykocsik — Automobiles pour personnes.

É v Année	1·0 és azon alul 1·0 litre et au-dessous	1·1—1·5	1·6—2·0	2·1—2·5	2·6—3·0	3·1—3·5	3·6—4·0	4·1—5·9	6·0	6·0-on felül — plus de 6·0 litre.	Elektromos A moteur électr.	Ismeretlen hen- gerűrtartalmú D'une conte- nance de cyl. inconnue	Személykocsik ösz- szesen — Tot. des autos p. personnes
	liter hengerűrtartalommal — contenance de cylindre en litres										gépek		
1929	838	2.626	1.724	2.122	2.707	1.570	694	856	28	111	11	6	13.293
1930	902	2.631	1.762	2.097	2.668	1.596	702	883	29	108	10	6	13.394

B) Teherkocsik — Camions

É v Année	2 és azon alul 2 litre et au-dessous	2·1—3·0	3·1—4·0	4·1—5·0	5·1—6·0	6·1—8·0	8·0-on felül plus de 8·0 litr.	Elektromos A moteur électr.	Ismeretlen hen- gerűrtartalmú D'une conte- nance de cyl. inconnue	Teherkocsik összesen — Total des camions
	liter hengerűrtartalommal — contenance de cylindre en litres							gépek		
1929	394	1.870	872	238	371	514	128	11	3	4.401
1930	390	1.841	1.009	244	371	497	124	12	5	4.493

C) Egyéb kocsik — Autres véhicules à moteur.

É v Année	1 és azon alul 1 litre et au-dessous	1·1—1·5	1·6—2·0	2·1—2·5	2·6—3·0	3·1—3·5	3·6—4·0	4·1—5·0	5·1—6·0	6·1—8·0	8·0-on felül plus de 8·0 litre.	Elektromos A moteur électr.	Ismeretlen hen- gerűrtartalmú D'une conte- nance de cyl. inconnue	Egyéb kocsik ösz- szesen Total des autres véhic. à m.
	liter hengerűrtartalommal — contenance de cylindre en litres											gépek		
1929	19	50	33	214	285	87	237	112	34	193	52	42	—	1.358
1930	18	47	34	221	280	87	242	106	37	201	56	47	1	1.377

D) Motorkerékpárok — Motocyclettes.

É v Année	125 és azon alul 125 cm ³ et au-dessous	126—250	251—350	351—500	501—600	601—700	701—1000	1000-en felül plus de 1000 cm ³	Ismeretlen hen- gerűrtartalmú gé- pek — D'une contenance de cyl. inconnue	Motorkerékpárok összesen — Total des moto- cyclettes
	cm ³ hengerűrtartalommal — contenance de cylindre en cm ³									
1929	531	2.325	2.435	3.200	860	180	643	182	9	10.365
1930	561	2.581	2.556	3.308	1.014	172	655	188	6	11.041

nak többségben 41·0%-kal (1929-ben 42·5%). Az évi növekedés az egyéb célra rendelt automobilonál is egyenletesen oszlott meg s így a gépek legnagyobb része továbbra is a 2·6—3·0 literes kocsik közé tartozott (20·3%, 1929-ben 21·0%). A gépkocsiknak ebben a csoportjában egyébként 3·6—4·0 és a 2·1—2·5 literes típusok is körülbelül hasonló arányban voltak képviselve. A motorkerékpároknál a növekedés zöme a kisebb, 126—250 cm³ hengerűrtartalmú gépekre esett, melyek aránya ezzel 22·4%-ról 23·4%-ra emelkedett. Emellett azonban itt továbbra is a 351—500 cm³-es biciklik maradtak túlsúlyban (30·0%, 1929-ben 30·9%), mely mellett még a 251—350 cm³-es gépek aránya maradt kiemelkedőbb, 23·2% (1929-ben 23·4%).

Forgalomból kivont járművek.

Az 1930. év végén forgalmon kívül helyezett járművek összes száma — mint említettük 4.194 (1929-

ben 2.227) tett, mely összegben a személykocsik 2.402 (1.456), a teherautomobilok 809 (424), az egyéb célokra szolgáló gépek 174 (81), végül a motorkerékpárok 809 (266) darabbal voltak képviselve. Tulajdon szempontjából 86 (74) állami és egyéb közhatalos gép kivételével valamennyi jármű magánosok tulajdonában állott. A gyártmányokat tekintve a forgalmon kívül helyezett gépjárművek között az amerikaiak 1.080 (1929-ben 478), a németországiak 713 (452), a francia eredetűek 588 (347), s az osztrák ipar termékei 573 (307) darabbal szerepeltek. Az ideiglenesen forgalomból kivont hazai gépek száma 338 (165) volt.

A külföldre távozott gépjárművek száma a tárgyaló év folyamán 40-ről 48-ra emelkedett. E gépek mindegyike magántulajdonban állott s közöttük a magyar gyártmányú gépek voltak a legnagyobb — 22 (1929-ben 19) — számmal képviselve.

Várszeghy János dr.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

Az 1930. második félévi árstatisztikai és pénzügyi jelzőszámok.

Indices de statistique de prix et de finance en Hongrie dans la IIe moitié de 1930.

Résumé. En 1930, le niveau des prix présentait une tendance à la baisse en Hongrie. L'indice des prix de gros est, dès le printemps dernier, tombé au-dessous de celui de 1913, et en décembre il était inférieur de 10% à celui-ci, quoiqu'il l'ait dépassé de 36% il y a à peine de deux ans. Par rapport au 31 décembre 1929, il est tombé de 107 à 90 (— 15·9%), et cette baisse était due surtout à celle des produits agricoles, dont l'indice général est descendu de 97 à 78 (— 21·6%). Sur la base 1913 = 100, l'indice moyen des céréales était de 57 (celui du froment, 54; celui du seigle, 43; celui de l'orge, 72; celui de l'avoine, 90). L'indice industriel, qui comprend les produits et matières proprement dits de l'industrie, sauf les produits de l'industrie agricole, est tombé de 132 à 119, présentant une diminution de 9·8%. La baisse a été générale dans la catégorie „industrie“. Comme l'indice industriel a moins baissé que l'indice agricole, l'écart s'accroît de nouveau entre eux au cours de l'année. En prenant le premier comme égal à 100, l'indice agricole, qui s'établissait à 73·5 à la fin de 1929, n'était que de 65·5 à la fin de 1930; ledit écart est donc passé de 26·5 à 34·5%.

L'indice du coût de la vie est établi sur la base des besoins de première nécessité d'une famille ouvrière de 4 membres. En y comprenant le loyer, il est tombé de 112·5 à 99·7 (— 11·4%), et sans le loyer, de 120·7 à 104·0 (— 13·8%).

★

1. Áralakulás.

I. A nagykereskedelmi árak indexszámai.

Gazdasági életünknek immár közel két esztendő óta egyik legjellegzetesebb sajátossága az árszínvonal következetes és elég gyorsirámú süllyedése. Az áresés a gazdasági depresszióknak világszerte észlelhető kísérő jelensége, hazánkban a helyzet csak annyiban súlyosabb, hogy az ellentétek talán jobban kiéleződtek. Az indexszámok az 1930. év folyamán tovább estek és ha néha úgy látszott, hogy az áreső irányzat megtorpan, utána csakhamar még erősebb csökkenés következett be. A nagykereskedelmi árak indexszáma már az év tavaszán az 1913. évi paritás alá került és decemberben már kerek 10%-kal jelezte a békebelinél alacsonyabbnak az árszínvonalat, holott nem is egészen két évvel azelőtt, az

1929. év február-március havában még 36%-kal állott felette. Az 1929. év végén a nagykereskedelmi árak indexszáma 107-re süllyedt. Az 1930. év első hónapjaiban az indexszám tovább esett és már márciusban elérte a békeparitást, júniusban pedig már csak 94-en állott, vagyis 6%-kal a paritás alá került. Júliusban úgy látszott, hogy az irányzat megváltozik. Az átlagos nagykereskedelmi index egyszerre 5 ponttal 99-re ugrott, de ez csak átmeneti jelenség volt és augusztusban 93-ra, majd szeptemberben 92-re süllyedt. Októberben ismét átmeneti szilárdulás jelentkezett, de ez csak 94-re emelte az indexet és a következő két hónap alatt, vagyis december végéig, 90-re esett, elérve nemcsak 1930. évi, hanem általában észlelt legmélyebb pontját. Egy év alatt az áresés 15·9%-nak felel meg.

A magyar nagykereskedelmi árak indexszámának alakulását 1929 január óta havonként és árucsoportok szerint részletezve az alábbi adatok mutatják:

Időszak	Mezőgazdaság és állattenyésztés	Gyarmat-árak				Malomipar és cukoripar	Egyéb ipar	Az összes áruk átlaga
		1	9	1	3			
1929. I.	130	147	110	139	132			
" II.	137	147	111	138	136			
" III.	136	150	111	139	136			
" IV.	134	150	109	135	135			
" V.	120	147	104	134	123			
" VI.	119	144	102	133	122			
" VII.	114	144	111	133	119			
" VIII.	106	144	106	133	114			
" IX.	100	144	103	133	109			
" X.	103	138	101	132	111			
" XI.	97	138	104	132	107			
" XII.	97	138	103	132	107			
1930. I.	95	138	105	131	106			
" II.	93	138	101	130	104			
" III.	88	138	101	129	100			
" IV.	83	138	98	126	96			
" V.	84	138	98	126	96			
" VI.	82	138	97	124	94			
" VII.	88	138	100	124	99			
" VIII.	81	138	96	122	93			
" IX.	80	133	92	122	92			
" X.	83	138	91	122	94			
" XI.	80	133	91	120	92			
" XII.	78	133	91	119	90			

Közismert, hogy az agrártermékek ár alakulása volt első sorban az, mely az átlagos nagykereskedelmi indexet leszorította, bár a többi csoportoknál is kivétel nélkül észlelhető az olcsóbbodás befolyása. A malomipar és a cukoripar indexe a múlt évi 103-ról 91-re csökkent, de csökkent a tulajdonképeni ipar indexe is 132-ről

119-re. A gyarmatárúknak a hazai gazdaság szempontjából aránylag jelentéktelen indexe csak az év végén mutatott csökkenést, 138-ról 133-ra. Legnagyobb befolyást az indexszám alakulására kétségkívül a hazai mezőgazdaság és állattenyésztés termékeit magában foglaló árucsoport gyakorolta, vagyis az agrárindex.

Az agrárindex már az 1929. év végén a háború előtti paritás alá süllyedt. Az év utolsó napján az index 97-en állott, a következő év júniusában pedig már csak 82 volt. Júliusban hirtelen 88-ig szilárdult, de augusztusban már 81-re és némi ingadozás után az év végéig 78-ra esett, vagyis 22%-kal volt alacsonyabb az 1913. évi színvonalnál. Ha tekintetbe vesszük, hogy az agrárindex 1929 februárban még 137-en állott, kidomborodik az áresésnek nem várt magas mértéke. Az index csökkenése az 1929. évi maximumtól számítva 43·1%-nak felel meg. Igaz, hogy az arányszámok mérlegelésénél nem szabad elfelejtenünk, hogy az 1929. év telén az akkori rendkívüli időjárási viszonyok és némely egyéb átmeneti jellegű körülmény következtében az agrárindex szokatlan magasságot ért el (csaknem elérte az ipari indexet), de ez mitsem változtat azon a kedvezőtlen helyzeten, melybe mezőgazdasági termelésünket a legfőbb termékek elértéktelenedése sodorta. Ezt mutatja elsősorban a gabona ár alakulása. A négy főkalászos ár alakulását 1929 és 1930 végén a következő indexszámok mutatják:

	Indexszámok (1913=100)	
	1929 dec.	1930 dec.
Búza	93	54
Rozs	72	43
Árpa	87	72
Zab	66	90
Mérlegelt átlag ..	87	57

Az átlag mérlegelése a nagykereskedelmi index számításánál alkalmazott termelési koefficienssek segítségével történt. E szerint a gabona átlagos indexe 30 ponttal esett, ami 34·5%-nak felel meg és az utolsó időpontban már 43%-kal maradt az 1913. évi színvonal alatt. Az áresésben az 1930. évben a legfontosabb mezőgazdasági termékünk, a búza vezetett. Egy év előtt még a búza volt az, mely az összes gabonafélék között még leginkább tartani tudta árszínvonalát, ezt mutatja egy év előtti 93-as indexe, mely alig maradt el az általános árszínvonalat mutató átlagos indextől, mely akkor 97-en állott. A tárgyalt év

Áralakulás Budapesten az 1930. év július—december havában.
Formation des prix à Budapest, en juillet—décembre 1930.

Megnevezés Désignation	Mennyiségi egység — Unité de quantité	1913. évi átlagár Prix moyen de 1913		Á r a k p e n g ö k b e n Prix en pengös					
		kor.-ban couronn.	pengőben pengös	1 9 3 0					
				VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
1. A nagykereskedelem árai.									
1. Prix de gros.									
a) Élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek. — a) Articles d'alimentation et produits agricoles.									
Búza, tiszavidéki 78 kg-os — Froment de la région de la Tisza, de 78 kg	q	22.30	25.84	19.68	16.65	15.38	14.98	14.25	13.83
Rozs — Seigle	"	17.83	20.66	11.60	9.65	8.03	7.90	8.25	8.85
Takarmányárpa — Orge fourrag	"	16.11	18.66	16.13	14.50	12.88	13.00	13.25	13.50
Zab — Avoine	"	19.04	22.06	18.20	16.75	16.00	16.75	17.63	19.88
Tengeri — Maïs	"	15.11	17.51	17.50	15.78	14.03	14.33	13.50	12.15
Bab, fehér — Haricot blanc	kg	0.24	0.28	0.43	0.41	0.34	0.31	0.25	0.23
Burgonya, fehér — Pomme de terre blanche	q	5.61	6.50	2.50	2.50	5.00	7.00	6.00	6.00
Búzaliszt 0-ás — Farine de froment, No 0	kg	0.34	0.39	0.42	0.38	0.36	0.35	0.35	0.34
Búzaliszt 2-es — Farine de froment, No 2	"	0.33	0.38	0.39	0.35	0.33	0.32	0.31	0.30
Búzaliszt 6-os — Farine de froment, No 6	"	0.30	0.35	0.24	0.22	0.21	0.20	0.20	0.20
Maláta — Malt	q	31.—	35.91	33.—	33.50	32.50	32.00	32.00	32.00
Kristálycukor, zsákban — Sucre crist. en sac	kg	0.81	0.94	1.05	1.05	1.04	1.04	1.04	1.04
Ökör, jobb minőségű — Boeuf de qual. supérieure	"	1.02	1.18	1.08	1.08	1.07	1.05	1.00	0.96
Borjú — Veau	"	1.14	1.32	1.20	1.36	1.42	1.45	1.47	1.43
Sertés, fiatal, nehéz — Porcs, jeunes et lourds	"	1.36	1.58	1.28	1.27	1.19	1.24	1.23	1.23
Juh — Mouton	"	0.64	0.74	0.67	0.67	0.68	0.66	0.66	0.66
Zsír — Graisse	"	1.51	1.75	1.65	1.73	1.70	1.65	1.64	1.55
Marhahús, Ia helybeli hátulja — Viande de boeuf, partie postérieure, 1re qualité, de Budapest	"	1.73	2.—	2.30	2.30	2.30	2.30	2.08	2.08
Vaj — Beurre	"	2.68	3.10	3.80	3.20	3.30	3.30	3.60	3.40
Tej — Lait	liter-l. 1440 drb	0.24	0.28	0.37	0.34	0.33	0.33	0.33	0.29
Tojás — Oeufs	" pièces	97.53	112.99	126.00	155.52	186.22	199.22	200.—	185.60
Rizs (Burmah II.) — Riz (Burmah II.)	kg	0.34	0.39	0.56	0.56	0.56	0.56	0.53	0.53
Kávé (Santos) — Café (Santos)	"	2.65	3.07	4.20	4.20	4.20	4.20	4.70	4.70
Tea (Souchong) — Thé (Souchong)	"	6.00	6.95	6.90	6.90	6.90	6.90	8.10	8.10
Korpa — Son	q	11.15	12.92	10.10	8.83	6.90	7.25	7.55	8.70
Széna — I. r. — Foin, 1re qualité	"	9.25	10.72	9.75	8.25	9.—	10.—	10.05	10.—
Szalma — Paille	"	3.48	4.03	3.75	3.25	3.50	4.—	3.30	4.25
b) Ipari anyagok és termékek.									
b) Matières industr. et produits de l'ind.									
Rúdvas — Fer en barres	q	19.87	23.05	29.—	29.—	29.—	29.—	29.—	29.—
Vaslemez, 1 mm-es — Tôles de fer, de 1 mm	"	30.36	35.22	43.10	43.10	43.10	43.10	43.10	43.10
Vörösréz (elektrolyt) — Cuivre (électrolyte)	kg	1.72	1.99	1.50	1.45	1.30	1.25	1.45	1.40
Ólom (huta) — Plomb (de fonderie)	"	0.52	0.60	0.55	0.52	0.52	0.52	0.52	0.52
Ón (Banka vagy Billiton) — Etain (Banka ou Billiton)	"	4.95	5.73	4.50	4.—	3.80	3.80	3.80	3.20
Horgany (huta) — Zinc (de fonderie)	"	0.64	0.74	0.55	0.55	0.50	0.50	0.50	0.50
Szén, hazai barnaszén — Charbon, lignite indigène	q	2.20	2.55	3.11	3.11	3.31	3.31	3.31	3.31
Szén, porosz, felsősziléziai — Charbon, prusse, de Haute-Silésie	"	3.50	4.05	5.80	5.70	5.70	5.70	5.70	5.80
Petróteum (világító) — Pétrole (à éclairage)	kg	0.34	0.39	0.30	0.32	0.32	0.32	0.32	0.32
Benzin, nehéz motorbenzin 0.765-0.775 ^o Benzine lourde à moteur	"	0.30	0.35	0.45	0.45	0.45	0.45	0.45	0.45
Nyerspamut, amerikai — Coton brut, américain	"	1.45	1.68	2.08	1.87	1.74	1.81	1.76	1.63
Pamutfonál, 2-es számú — Fils de coton, No 2	"	2.30	2.66	3.10	2.91	2.78	2.88	2.78	2.59
Pamutszövet középszálú, fehéritett — Tissus de coton blanchis, de fils moyens	m	0.60	0.70	1.10	1.08	1.08	1.08	1.04	1.04
Nyersgyapjú, közepfinom szövetgyapjú, szennyben nyitott — Laine brute, laine demi fine pour tissus, comp. s. dos	kg	1.47	1.70	1.55	1.55	1.40	1.40	1.40	1.40
Gyapjuszövet, férfi, téli, tiszta gyapjúból — Tissus de laine pure et chaude, d'hiver, pour hommes	m	6.00	6.95	11.06	11.06	11.06	10.96	10.19	10.19
Kender, gyári, tilolt — Chanvre de fabrique, teillé	kg	0.80	0.93	1.00	1.00	0.90	0.75	0.72	0.70

Megnevezés Désignation	Mennyiségi egy- ség — Unité de quantité	1913. évi átlagár Prix moyen de 1913		Á r a k p e n g ö k b e n Prix en pengős						
		kor- ban couronn.	pengőben pengős	1 9 3 0						
				VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Len, nyers — <i>Lin brut</i>	kg	1.20	1.39	1.76	1.70	1.65	1.50	1.45	1.34	
Marhabőr, nyers, zöldsúlyú, vágóhídi <i>Peaux de boeuf, brutes, d'abattoir</i>	"	1.30	1.51	1.25	1.25	1.20	1.20	1.18	1.15	
Borjúbőr, nyers, zöldsúlyú, hosszúlábú, tejes — <i>Peaux de veau, brutes, longs pieds, avec tête</i>	"	2.05	2.38	2.—	2.10	2.30	2.20	2.20	2.10	
Talpbőr — <i>Cuir à semelle</i>	"	5.85	6.78	4.90	4.95	4.85	4.80	4.80	4.80	
Felsőbőr, box-calf, fekete — <i>Cuir à empeigne, box-calf, noir</i>	□ láb " pied	1.45	1.68	1.70	1.75	1.80	1.75	1.70	1.70	
Újságpapiros, rotációs — <i>Papier à journaux, rotat.</i>	kg	0.25	0.29	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35	
Tégla, 25×12×6 cm méretű — <i>Briques de 25×12×6 cm</i>	1000 drb " unit.	31.—	35.91	46.—	46.—	46.—	46.—	44.—	44.—	
Mész, darabos, égetett — <i>Chaux, grosse et cuite</i>	q	2.20	2.55	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	
Épületfa, ácsolt, fenyőfából — <i>Bois de sapin, de construction, charpenté</i>	m ³	45.—	52.13	47.—	47.—	47.—	47.—	47.—	47.—	
Kénsav, 66° Bé — <i>Acide sulfurique</i>	q	10.—	11.59	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	
Szuperfoszfát — <i>Superphosphate</i>	kg %	0.50	0.58	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	
Tűzifa — <i>Bois de chauffage</i>	q	2.28	2.64	3.25	3.25	3.15	3.15	3.15	3.15	
2. A kiskereskedelem árai.										
<i>2. Prix de détail.</i>										
Marhahús, levesnek való — <i>Viande de boeuf, pour soupe</i>	kg	1.93	2.24	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	
Sertéshús, comb — <i>Viande de porc, cuisse</i>	"	1.98	2.29	2.30	2.20	2.15	2.—	2.04	2.05	
Disznósír — <i>Saindoux</i>	"	1.77	2.05	1.79	1.86	1.83	1.83	1.76	1.72	
Tej — <i>Lait</i>	liter litre	0.31	0.36	0.37	0.35	0.35	0.33	0.33	0.30	
Tojás — <i>Oeufs</i>	drb pièce	0.074	0.086	0.09	0.10	0.11	0.14	0.16	0.14	
Liptói túró — <i>Fromageon de Liptó</i>	kg	1.95	2.26	2.60	2.30	2.30	2.30	2.30	2.30	
Kenyér, félbarna, gyári — <i>Pain demi-bis, de fabrique</i>	"	0.30	0.35	0.43	0.43	0.42	0.38	0.35	0.35	
Búzaliszt 2-es — <i>Farine de froment, No 2</i>	"	0.34	0.39	0.46	0.44	0.41	0.38	0.37	0.36	
Burgonya, fehér — <i>Pomme de terre blanche</i>	"	0.08	0.09	0.05	0.05	0.09	0.09	0.07	0.09	
Savanyúkáposzta — <i>Choucroute</i>	"	0.27	0.31	0.22	0.28	0.30	0.34	0.28	0.27	
Bab, fehér, apró — <i>Haricots blancs, petits</i>	"	0.41	0.48	0.65	0.63	0.56	0.53	0.45	0.42	
Cukor, finomított, kristály — <i>Sucre raffiné, crist.</i>	"	0.88	1.02	1.15	1.15	1.14	1.14	1.14	1.14	
Férfi ruha, II. rendű, gyári — <i>Complet pour hommes, IIe qual., fait en fabr.</i>	1 rend 1 compl.	40.—	46.34	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	
Női ruha, II. rendű, gyári — <i>Robe pour femmes, IIe qual., faite en fabr.</i>	"	50.—	57.93	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	
Gyermekruha II. rendű, gyári — <i>Vêtement pour enfants, IIe qual., fait en fabrique</i>	"	20.—	23.17	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	
Férfi ing (munkásing) — <i>Chemises pour hommes (chemises d'ouvrier)</i>	1 drb 1 chem.	2.90	3.36	4.88	4.88	4.88	4.88	4.60	4.60	
Férfi alsónadrág — <i>Caleçons pour hommes</i>	"	3.—	3.48	5.28	5.28	5.28	5.28	5.—	5.—	
Női ing — <i>Chemises pour femmes</i>	1 chem.	3.10	3.59	4.32	4.32	4.32	4.32	4.30	4.30	
Férfi harisnya, rövid — <i>Chaussettes pour hommes</i>	pár paire	0.52	0.60	1.78	1.78	1.78	1.78	1.75	1.75	
Női harisnya — <i>Bas pour femmes</i>	"	0.90	1.04	2.30	2.30	2.30	2.30	2.20	2.20	
Gyermekharisnya — <i>Bas pour enfants</i>	"	0.50	0.58	1.78	1.78	1.78	1.78	1.73	1.73	
Férfi cipő, gépszeges, fekete box — <i>Chaussures pour hommes, clouées à la machine, box noir</i>	"	15.—	17.38	23.50	23.50	23.50	21.—	19.—	19.—	
Női cipő, fekete box, magasszárú, fűzős — <i>Bottines pour femmes, box noir, à lacets</i>	"	16.—	18.54	23.50	23.50	23.50	21.—	19.—	19.—	
Gyermekcipő 33—35. sz. — <i>Chaussures pour enfants, p. 33—35</i>	"	10.—	11.59	16.—	16.—	16.—	14.—	13.—	13.—	
Fűtőszén, porosz — <i>Charbon de chauffage, de Prusse</i>	q	3.80	4.40	7.11	7.01	7.01	7.01	7.01	7.11	
Tűzifa, aprított — <i>Bois de chauffage, menu</i>	"	2.96	3.43	5.60	5.60	5.60	5.60	5.60	5.60	

nagyobb részében azonban a búza ára gyorsan és szinte megszakítás nélkül esett. Az 1929. év utolsó tőzsdei napján a búzát még — alapul véve a tiszavidéki 78 kg-os búzát — 23·95 pengővel jegyezték. Az 1930. év első hónapjában még nem jelentkezett áresés, sőt január végén 24·60, februárban is csaknem ugyanannyi, 24·55 pengő volt a búza ára. A további hónapokban azonban már lemorzsolódás állott be, de egészen júniusig nem került az ár 20 pengő alá. Ámde az új áru forgalomba kerülése az év második felében gyors áresést hozott. Augusztus végén az ár 16·65 pengőre, szeptemberben 15·38 pengőre, októberben pedig 14·98 pengőre csökkent és az év végéig a lanyhulás csak folytatódott, amit mutat a december végén jegyzett 13·83 pengős ár. Tehát az év első felében a búza ára több mint 3 pengőt, a második felében pedig közel 7 pengőt veszített árából, s így egy év alatt az árveszteség — budapesti paritás-ban — meghaladta a 10 pengőt. Az áresés mértéke egyetlen esztendő alatt mintegy 42%. Csekély vigasz, hogy a külföldi nagy világpiacokon sem volt más a helyzet. Winnipegben (Kanada) a Manitoba T. búzát az 1929. év végén még — átszámítva — 29·21 pengővel jegyezték s ez az ár júniusig 20·79 pengőre csökkent, a decemberi jegyzés pedig már csak 12·02 pengőnek felel meg. Egy év alatt tehát itt az áresés 58·8%, ami jóval felülmúlja a budapesti áresés arányait. Csikágóban (Red winter 2.) egy év előtt 24 pengőn felüli jegyzést látunk, mely novemberben 15·49, decemberben 16·31 pengős jegyzésnek adott helyet, Buenos Ayres pedig 27·44 pengőről 16·21 pengőre csökkent. A búza magyarországi ára tehát csak alkalmazkodott a világpiaci irányzathoz. Így csökkent azután a búza indexe az 1930 decemberi adatok szerint 54-re, vagyis 46%-kal az 1913. évi ár alá.

Úgy abszolút, mint relativ értelemben véve legalacsonyabban áll ezidőszert a rozsnak az ára, mely az év nagyobb részében már felét sem érte el 1913. évi árának. 1929 decemberi indexe még 72 volt, de már júniusban 49-re esett, októberben 38-cal mélypontját érte el, de az év végéig 43-ig szilárdult. Áralakulására jellemző, hogy 1913. évi átlagára koronáról átszámítva 20·66 pengő volt, októberben pedig jegyzése nem tett ki többet 7·90 pengőnél és decemberi megszilárdult ára is csak 8·85 pengő volt. A rozsnál az áresés évi aránya

mindazonáltal valamivel kisebb, mint a búzáé, mert mult év végi ára is aránylag igen alacsony volt már, de így is 40·3%-ot tett ki. A rozs ára 1930 december végén 52·2%-kal volt alacsonyabb az átlagos árszínvonalnál.

Az árpánál — alapul véve a takarmányárpa tőzsdei jegyzését — az áresés aránya jelentékenyen kisebb volt a kenyérmagvakénál. 1929 végén az árpa indexe 87-en állott, de júniusig 76-ig csökkent. Júliusban ismét hirtelen ugrással 86-ra emelkedett, az év végéig azután ingadozásokkal 72-ig csökkent. Mélypontját már szeptemberben érte el 69-cel, amikor ára 12·88 pengőt tett ki. Évvégi ára 13·50 pengő volt, szemben az egy év előtti 16·15 pengővel. Az árpa áresökkenése egy év alatt 17·2%-nak felel meg.

Érdekes képet ad a zabnak az 1930. évi áralakulása. Ez volt az egyetlen gabonafajta, melynek az ára az 1930. év folyamán emelkedett, holott az 1929. év végén a zabnak az indexe volt a legalacsonyabb az összes gabonafajták között, mert indexe nem volt több 66-nál. Ára ekkor 14·50 pengő volt, holott 1913. évi átlagára 22·06 pengőnek felelt meg. Egészen májusig a zab ára is lépést tartott a többi gabonafajták olcsóbbodásával és ez utóbbi hónapban már csak 13·20 pengővel jegyezték. A többiekkel ellentétben azonban már június folyamán szilárdulni kezdett, júliusban pedig hirtelen 18·20 pengőre ugrott az ára s indexszáma ekkor egy hónap alatt 65-ről 83-ra ugrott. A későbbi hónapokban ugyan visszaesett, de csak kis mértékben (szeptemberben 16 pengő volt az ára), ősszel azonban előbb lassan, majd gyorsuló iramban ismét szilárdulva 19·88 pengőre emelkedett, tehát kis híján elérte a 20 pengőt. Ez az ár pedig több mint 36%-kal magasabb, mint az 1929 decemberi ár. Sajnos, a zab viszonylagos jelentősége eltörpül a kenyérmagvaké mellett s azok nagyarányú áresését a legtávolabbról sem tudta ellen-súlyozni.

A kapás növények közül eléggé szeszélyes vonalat mutat a tengeri ára, hasonlóképen a burgonyáé is. Egyöntetű irányzatról egyiküknél sem lehet szó. Az évvégi adatokat hasonlítva össze egymással, nagyobb mértékű eltolódásokat — legalább is a gabonánál észleltekhez hasonlóat — nem találunk. A tengeri ára ezek szerint valamivel csökkent, a burgonyáé emelkedett. A tengeri indexe 1929 decemberében

76 volt, mely az év első részében csökkent, majd a takarmányfélék általános szilárdulása idejében, júliusban hirtelen 100-ra emelkedett, elérve 17.50 pengővel csaknem fillérnyi pontossággal az 1913. évi paritást. Színvonalát azonban ez az áru sem tudta tartani. Szeptemberi és októberi indexe már csak 80 körül jár, az új áru pedig még olcsóbban kelt csak el s így december végén az index 69-re süllyedt. Az évi áresés a tengerinél mindössze 9.2%.

Óriási szélsőségeket mutat a burgonya áralakulása, melyek az ennél az árunál jelentkező idényszerű ingadozásokkal semmiképpen sem magyarázhatók. Indexe az 1929. év végén 81 volt, tehát aránylag elég magas. Ára ekkor (közönséges fehér minőségű) 5.25 pengő volt métermázsánként. De már az év első harmadában meglepően gyors árzuhanás következett be. Januárban ugyan az idénynek megfelelően némi kis szilárdulás volt észlelhető, de februárban 4.50, márciusban 3.75, áprilisban pedig már csak 2.50 pengő volt a burgonya budapesti nagybani ára. Indexe ekkor 38, vagyis 62%-kal állott a békeparitás alatt. Ezt az alacsony árszínvonalat a burgonyán kívül az 1930. év folyamán csak a rozs tudta elérni, az is csak rövid időre, míg a burgonya ára ezen a példátlanul alacsony nívón teljes félesztendőn keresztül, egészen augusztus végéig megmaradt. Ez a két és fél pengős budapesti paritású ár gyakorlatilag tulajdonképpen a termelők szempontjából a burgonyának csaknem teljes értéktelenedését jelentette, s hogy ez valójában mennyire nem volt indokolt, mutatja az a gyors áremelkedés, mely augusztus után következett be. Szeptember végén a burgonyát már ismét 5 pengővel, októberben pedig éppen 7 pengővel jegyezték, tehát a békeparitás fölé került, miután a 7 pengős ár 108-as indexnek felel meg. Novemberben és decemberben azután csökkent az ára, de csak egy pengővel. Évvégi indexe 92, 13.6%-kal magasabb az előző évinél.

A többi mezőgazdasági termékek aránylagosan kisebb jelentőségük mellett áralakulásukkal csak kevéssé befolyásolják az indexet. Említhető a hüvelyeseknél jelentkező számottevő áresés, pl. a babnak az indexe egy év alatt 225-ről 82-re esett, ez az áresés azonban — mint az 1929. évvégi aránytalanul magas index mutatja — főleg annak a következménye, hogy egy évvel azelőtt a bab még részben tartotta azt a szo-

katlanul magas árszínvonalat, melyre az 1929. évnek ebből a szempontból vett rendkívüli viszonyai között tett szert s az 1930. év folyamán azután fokozatosan alkalmazkodott a rendkívüli ártényezők hatásának megszűntével az agrártermékek általános árszínvonalához. A szálastakarmányfélék az idényszerű ingadozások mellett az évvégi adatokkal összehasonlítva, szilárduló irányzatot mutattak.

Az állattenyésztés körébe tartozó árucsoportokat az árcsökkenő irányzat korántsem érintette oly mértékben, mint a gabonaféléket és kapásnövényeket. A vágómarha (I. r. ökör) ára élősúly kg szerint 1929. decemberében 109 fillérbe került, 8%-kal kevesebbe, mint az 1913. évi ár, mint azt a 92-es index mutatja. Júniusig azután 98 fillérig olcsóbbodott. Júliusban és augusztusban áruk ismét 108 fillérre emelkedett, az év végéig azonban fokozatosan 96 fillérre csökkent. Az élőmarha indexe az év végén 81 volt, 12%-kal kevesebb, mint az 1929. év végén. A marhahús ára az év egész folyamán paritás felett mozgott, decemberi indexe 104, de nyáron 115 is volt. A sertés ára különösen az év elején volt magas, mikor az 1913. évi átlagos árszínvonal fölé emelkedett. Legmagasabb pontját februárban érte el, 169 fillérrel, júniusban viszont csak 112 fillérbe került s ekkor indexe csak 71 volt. Az évvégi index 78, az előző évi 93-mal szemben. Az állatárak általában az év vége felé mutatnak számottevő ellanyhulást, nyilvánvalóan az exporthelyzet kedvezőtlenebbé válásával kapcsolatosan. Állandóan magas indexet tudtak felmutatni az év folyamán a tejtermékek és a tojás.

A felsoroltakból látni, hogy az agrárindexet elsősorban a gabona ára és pedig főleg a kenyérmagvak áresése befolyásolta döntően. Csak másodsorban járult hozzá az index csökkenéséhez a vágóállatok aránylag mérsékeltebb arányú olcsóbbodása.

A hazai mezőgazdasági ipar termékei közül a liszt ára nagyjából követte a gabona árszínvonalát. A liszt átlagos indexe az 1930. év végén 74 volt, 22.1%-kal alacsonyabb, mint az előző év végén. Egy év alatt a nullás liszt ára 8 fillérrel, a kettős liszté és a hatos liszté pedig 9, illetőleg 6 fillérrel csökkent. A nullás liszt decemberi ára 34 fillér volt, míg a kettős lisztet 30, a hatos lisztet 20 fillérért adták a nagybani forgalomban Budapesten. A cukor ára 108 fillér

lérről 104 fillerre, vagyis 3·7%-kal esett. Decemberi indexe 111.

A tulajdonképeni ipar körébe tartozó anyagok és termékek átlagos indexe az 1930. év folyamán, mint láttuk, szintén számottevő áresést tudott felmutatni, ami összefügg az ipari nyersanyagoknak a világpiacokon látott csaknem általános jellegű lanyhulásával. Az ipari index egy év alatt 132-ről 119-re esett, ami megfelel 9·8%-nak. Ez ugyan nem közelíti meg az agrárindex 19·6%-ot kitevő csökkenését, de azért kétségkívül számottevő. Az ipari anyagoknál meg kell jegyezni, hogy a hivatal a vásárokat szakértők véleménye alapján és könyvvizsgálatok megejtésével kapcsolatos beható tárgyalások után némileg megváltoztatta. A megváltoztatás következtében az indexszámításhoz bevont vaslemez indexe valamivel magasabb, a rúdvas indexe valamivel alacsonyabb lett. Egyébként a vásárok az 1930. év folyamán Magyarországon nem változtak. A barnaszén áránál a szokásos szezonszerű ingadozások voltak észlelhetők, míg a porosz kőszén ára decembertől decemberig 6·40 pengőről 5·80 pengőre, vagyis métermázsánként 60 fillérral csökkent. Kivétel nélkül és nagy arányban csökkentek a világpiaci helyzetnek megfelelően a fémárak. A réz, ólom, ón és horgany összefoglaló indexe 110-ről 70-re esett, vagyis 36·4%-kal lett alacsonyabb. Ezzel az összes fémárak a békeparitás alá kerültek. Legnagyobb arányú, 50·4%-os olcsóbbodás az ónnál volt észlelhető, melynek indexe ennek következtében 56-ra esett. Kivétel nélkül esett a textilipari nyersanyagok indexszáma is. A nyers pamut, gyapjú, len és kender átlagos indexe az 1929. év decemberében 131 volt, az 1930. év végén viszont már csak 85, ami 35·1%-os csökkenést jelent. A fegyártmányok áresése általában követte a nyersanyagokét, míg a készgyártmányok áránál a csökkenés kisebb arányú volt. A bóráraknál az árváltozások általában inkább valamivel szűkebb keretek között mozogtak. Az építkezési kedv lanyhulásával csökkent az épületfa ára is. Teljesen változatlan árakat látunk a rotációs papirosnál.

Látni, hogy az ipar körébe tartozó áruknál is úgyszólván általános jellegű volt az áresés. De miután mértéke kisebb volt az agrárindex zuhanásánál, a két index közti különbséget, amit agrárrollónak

szoktak nevezni, az 1930. év folyamán kiéleződött. Az ipari indexet 100-zal véve egyenlőnek, az agrárindex 1929 végén 73·5, 1930 közepén 66·1, 1930 decemberében pedig már csak 65·5 volt. A különbséget tehát 26·5%-ról 34·5%-ra emelkedett. A különbséget megnövekedése akkor tűnik erősen szembe, hogyha figyelembe vesszük, hogy 1929 februárjában — az igaz, hogy részben átmeneti okok befolyása alatt — ugyanígy számítva az agrárindex 99·3 volt, vagyis csak 0·7%-kal állott az ipari index alatt, ami gyakorlati szempontból elenyésző különbséget csupán. Az agrárindex akkor ugyanis 137, az ipari pedig 138 volt.

II. A létfenntartási költségek.

A négytagú munkáscsalád legelsőrendű szükségletei alapján számított létfenntartási index, a lakbért is beleszámítva, 1929 decemberétől 1930 decemberéig 112·5-ről 99·7-re, lakbér nélkül számítva pedig 120·7-ről 104·0-ra csökkent. A csökkenés mérve az előbbi esetben 11·4%, az utóbbiban pedig 13·8%, tehát kisebb arányú, mint a nagykereskedelmi index csökkenése. A létfenntartási index az év első felében, vagyis

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100.)

Időpont <i>Epoque</i>	Élelmezés <i>Alimentation</i>	Ruházat <i>Vêtement</i>	Fűtés és világítás <i>Chauffage et éclairage</i>	Lakás <i>Logement</i>	Összes heti költség <i>Total des frais hebdomadaires</i>	Összes heti költség a lakbér nélkül <i>Total des frais hebdomad. sans le loyer</i>
1924 XII. 31	145·0	166·0	123·0	25·0	116·0	149·0
1925 XII. 31	115·0	131·0	125·0	46·0	102·0	119·0
1926 XII. 31	115·0	124·0	134·0	60·0	105·0	119·0
1927 XII. 31	123·2	129·2	128·0	75·0	113·0	124·9
1928 XII. 31	125·5	134·3	129·4	86·3	117·6	127·5
1929 XII. 31	114·5	130·9	138·1	86·3	112·5	120·7
1930 I. 31	114·7	130·9	136·0	86·3	112·4	120·6
" II. 28	113·1	130·9	133·1	86·3	111·2	119·0
" III. 31	113·2	130·9	134·6	86·3	111·4	119·3
" IV. 30	110·0	130·3	133·1	86·3	109·6	116·9
" V. 31	105·8	130·3	130·8	86·3	107·1	113·6
" VI. 30	102·4	127·5	129·4	86·3	104·8	110·6
" VII. 31	104·6	127·5	129·4	86·3	106·0	112·2
" VIII. 31	103·3	127·5	128·6	86·3	105·2	111·1
" IX. 30	103·5	127·5	128·6	86·3	105·3	111·3
" X. 31	99·6	122·5	128·6	86·3	102·7	107·8
" XI. 30	95·8	117·8	128·6	86·3	100·0	104·4
" XII. 31	95·0	117·8	129·4	86·3	99·7	104·0

június hó végéig 104·8-ra esett — lakbérrel együtt számítva —, július viszont itt is megszilárdulást hozott, bár csak kisarányút és ebben a hónapban az index 106-ot ért el. Augusztus és szeptember csak kisarányú változást hozott (szeptemberben 105·3), októberben azonban az index 102·7-re, novemberben pedig kerekén 100-ra csökkent. Az index decemberben valamivel az 1913. évi paritás alá került, 99·7-tel elérve évi mélypontját. A lakbér figyelmen kívül hagyásával számított index valamivel magasabb színvonalon az előbbivel természetesen párhuzamoson mozgott és az év közepén 110·6, az év végén pedig 104-en állott.

A létfenntartási index költségesoportjai közül ma is még legalacsonyabban áll a kötött lakbér indexe, mely 1928 óta, mióta az utolsó emelés történt, változatlanul 86·3-at mutat. Az agrártermékek nagyarányú árcsökkenésének megfelelően legnagyobb arányban olcsóbbodtak az élelmezési cikkek s ennek következtében az élelmezés költségeinek indexe egy év alatt 114·5-ről 95-re, vagyis 17%-kal csökkentek. Az élelmiszerek kicsinybeni áránál természetesen a bekövetkezett nyersanyagáresések mellett sem találunk oly alacsony indexeket, mint némely mezőgazdasági terménynél, hiszen a detailáraknál már a nyersanyagárak mellett erősen előtérbe nyomul az egyéb tényezők befolyása. Mindazonáltal a tojástól eltekintve, melynek áratélen magas, az 1930. év végén indexszámuk nagyobb része 100 alá esett. Legmagasabb a cukor indexe volt 112-vel, míg a kenyér ára pontosan 100-on, vagyis a békeparitáson állott. A ruházkodás indexénél is nagy, sőt szokatlan arányúnak nevezhető áresést láttunk. Az index 130·9-ről 117·8-ra esett, ami 10%-os áresést jelent. Ez az olcsóbb fajta textil-, illetőleg konfekcionált áruk, valamint a cipő árdepressziójának a következménye. A tartott szén- és tüzifaárak következtében a létfenntartási index költségesoportjai közül ezidő szerint legmagasabban áll (decemberben 129·4) a fűtési és világítási csoport összefoglaló indexszáma.

A lakberek mesterségesen megkötött árszínvonala 1928 végén, mikor utoljára emelték, 32·3%-kal állott a többi költségek színvonala alatt. Egy évre rá ez az arány már 28·5%-ra csökkent, 1930 decemberében pedig 17%-ra zsugorodott össze.

2. Pénzintézeti betétek.

Dépôts en banque.

Résumé. Au cours de l'année 1930, les dépôts d'épargne placés aux 12 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale se sont élevés à 631·6 millions de pengős, présentant une augmentation de 30 millions (+ 5%). Dans la même année, les dépôts d'épargne placés aux 35 principaux établissements de crédit de province se sont élevés de 118·5 à 125·8 millions de pengős, soit de 6·2%. Les dépôts d'épargne ont accusé une augmentation considérable l'été dernier, mais cette augmentation a été fort réduite par suite des retraits effectués pendant l'automne et surtout en octobre. A la fin de 1930, les dépôts d'épargne représentaient à Budapest 63% de l'effectif de 1913; aux établissements de province, cette proportion était de 34·6%.

Quant aux dépôts en compte courant, aux 12 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale ils se sont élevés de 811·6 à 816·9 millions de pengős; ils ont diminué de 30·3 à 25·2 millions de pengős aux établissements de crédit de province.

★

1. Takarékbetétek.

Az 1930. évnek kedvezőtlen gazdasági viszonyai a tőkeképződésnél is fokozottan éreztették hatásukat, különösen az év II. felében, amikor — októberben — a betétek csökkenése a stabilizáció óta először öltött veszedelmesnek látszó arányokat. A fővárosi 12 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka az év első felében még emelkedett és ez a növekedés eltartott egészen augusztusig. Álladéuk a múlt év végén 601·6 millió pengő volt, s ez az összeg június végéig 646·3 millióra növekedett, ami 7·4%-nak felel meg, az átlagos havi szaporulat pedig 7·5 millió pengőt tett ki, ami az adott viszonyok között tekintélyes összeg volt. A betétek júliusban és augusztusban is tovább gyarapodtak és ez utóbbi hó végén érték el a maximumot 661·5 millió pengő, elérve ezzel háború előtti álladéuknak 66%-át. Szeptemberben már bizonyos csökkenés következett be, mely azonban még nem öltött veszedelmes méreteket, de azután jött október, a betétképződés fekete hónapja. Ebben a hónapban hátróztottan a betétektől való menekülés jelenségei mutatkoztak és a takarékbetétek

A betétek alakulása a postatakarékpénztárnál és a 12 legnagyobb budapesti pénzüzetnél.

Dépôts à la Caisse d'épargne postale et aux 12 principaux établissements de crédit budapestois.

Megnevezés <i>Désignation</i>	1913	1924	1928	1929	1		9	3	0	
	XII.	VI.	XII.	XII.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
hó végén millió pengőben — à la fin des mois ci-dessus, millions de pengős										
Takarékbetétek álladéka. — Dépôts d'épargne.										
Postatakarékpénztár <i>Caisse d'épargne postale</i>	130·4	0·3	40·8	55·5	65·5	69·9	70·9	70·5	71·8	72·6
12 budapesti pénzüzet — 12 établissem. de crédit budapestois	871·8	2·8	420·1	486·5	531·2	532·5	529·2	485·1	488·4	501·6
Pengőértékű betétek össze- sen — <i>Total des dépôts</i> <i>libellés en pengős</i>	1002·2	3·1	460·9	542·0	596·7	602·4	600·1	555·6	560·2	574·2
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts li-</i> <i>bellés en monnaies étrang.</i>	—	0·6	35·0	59·6	58·3	59·1	58·3	54·9	58·3	57·4
Betétek összesen — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	1002·2	3·7	495·9	601·6	655·0	661·5	658·4	610·5	618·5	631·6
<i>Index-számok</i> <i>Indices.</i> (1913. XII. 31 = 100)										
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts en</i> <i>monnaie intérieure</i>	100	0·3	46·0	54·1	59·5	60·1	59·9	55·4	55·9	57·3
Összes betétek — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	100	0·4	49·5	60·0	65·4	66·0	65·7	60·9	61·7	63·0
Folyószámlabetétek álladéka. — Dépôts en compte courant.										
Postatakarékp. — <i>Caisse</i> <i>d'épargne postale</i> ..	132·9	23·5	121·0	92·9	88·1	90·6	84·9	84·8	77·7	88·7
12 budapesti pénzüzet — 12 établissem. de crédit budapestois	723·2	40·6	506·4	452·9	459·9	474·9	468·7	438·8	465·2	454·9
Pengőértékű betétek össze- sen — <i>Total des dépôts</i> <i>libellés en pengős</i> ..	856·1	64·1	627·4	545·8	548·0	565·5	553·6	523·6	542·9	543·6
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts li-</i> <i>bellés en monnaies étrang.</i>	—	21·1	265·0	265·8	268·4	286·2	274·0	281·4	* 272·3	273·3
Betétek összesen — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	856·1	85·2	892·4	811·6	816·4	851·7	827·6	805·0	815·2	816·9
<i>Index-számok</i> <i>Indices</i> (1913 XII 31 = 100)										
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts en</i> <i>monnaie intérieure</i>	100	7·5	73·3	63·8	64·0	66·1	64·7	61·2	63·4	63·5
Összes betétek — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	100	10·0	104·2	94·8	95·4	99·5	96·7	94·0	95·2	95·4
Betétek összesen. — Total des dépôts.										
Postatakarékp. — <i>Caisse</i> <i>d'épargne postale</i> ..	263·3	23·8	161·8	148·4	153·6	160·5	155·8	155·3	149·5	161·3
12 budapesti pénzüzet — 12 établissem. de crédit budapestois	1595·0	43·4	926·5	939·4	991·1	1007·4	997·9	923·9	953·6	956·5
Pengőértékű betétek össze- sen — <i>Total des dépôts</i> <i>libellés en pengős</i>	1858·3	67·2	1088·3	1087·8	1144·7	1167·9	1153·7	1079·2	1103·1	1117·8
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts li-</i> <i>bellés en monnaies étrang.</i>	—	21·7	300·0	325·4	326·7	345·3	332·3	336·3	330·6	330·7
Betétek összesen — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	1858·3	88·9	1388·3	1413·2	1471·4	1513·2	1486·0	1415·5	1433·7	1448·5
<i>Index-számok</i> <i>Indices</i> (1913 XII. 31 = 100)										
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts en</i> <i>monnaie intérieure</i>	100	3·6	58·6	58·5	61·6	62·8	62·1	58·1	59·4	60·2
Összes betétek — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	100	4·8	74·7	76·0	79·2	81·4	80·0	76·2	77·2	78·0

álladéka nem kevesebb, mint 47·9 millió pengővel, vagyis 7·3%-kal csökkent. Az év előző időszakában beállott gyarapodás összege tehát egyetlen hónap alatt legnagyobb részt elveszett. Ismeretes, hogy október havának pánikszerű jelenségei csak átmeneti jellegűek voltak s a veszedelmesnek látszó dollárkereslet csakhamar megszűnt. Ezzel együtt a takarékbetétek csökkenése sem folytatódott, az év utolsó két hónapjában beállott emelkedés azonban a veszteségnek csak egy részét tudta pótolni, miután december végéig csak 21·1 millió pengőt tett ki.

Kétségtelen, hogy az októberi események következtében az 1930. év a legkedvezőtlenebb év a takarékbetétek képződése szempontjából, mióta csak a betétek növekedése újra megindult, vagyis a pénz értékének állandósítása óta. A szanálási periódus kezdőpontjától, az 1924. év közepétől számítva, a fővárosi 12 legnagyobb pénzügyintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka fél-évenként összefoglalva, a következő változást mutatja:

	A takarékbetétek összege millió pengőben	A félévi szaporulat összege pengőben	Az átlagos havi szaporulat
1924 június végén	3·7	—	—
december „	30·6	26·9	4·5
1925 június „	82·9	52·3	8·7
december „	143·0	60·1	10·0
1926 június „	183·4	40·4	6·7
december „	231·9	48·5	8·1
1927 június „	308·5	76·6	12·8
december „	364·8	56·3	9·4
1928 június „	428·6	63·8	10·6
december „	495·9	67·3	11·2
1929 június „	559·6	63·7	10·6
december „	601·6	42·0	7·0
1930 június „	646·3	44·7	7·5
december „	631·6	—14·7	—2·5

Az 1930. év második fele volt az első oly időszak, melyben a takarékbetétek összege csökkenést mutatott. A félévi csökkenés 14·7 millió pengő, az év utolsó hat hónapjának átlagában pedig 2·5 millió pengő. Ha az 1930. évet, mint egészet tekintjük, az egész évi gyarapodás kereken 30 millió pengőnek, vagyis 5%-nak felel meg, havi átlagban pedig 2·5 millió pengőt tett ki. 1927 óta a szóbanforgó intézeteknél a betétek évi gyarapodása mindig meghaladta a 100 millió pengőt, az 1930. évi visszaesés tehát igen nagyarányú volt.

A külföldi értékben elhelyezett betétek összege az 1930. év végén 57·4 millió pengő volt, 2·2 millió pengővel kevesebb, mint az

előző év végén. A külföldi betétek színvonala január kivételével az egész évben az 1929. év végének színvonala alatt mozgott és a tulajdonképeni visszaesés itt már az év első felében bekövetkezett. Májusban az összegük nem tett ki többet 56·2 millió pengőnél. Innen kezdve emelkedés következett be (augusztus: 59·1 millió), októberben azonban 54·9 millió pengőre süllyedt a valutabetétek álladéka. A külföldi értékben elhelyezett takarékbetétek álladéka alakulásánál tehát a helyzet még kedvezőtlenebb volt, mint a betétek egész összegénél, ami annál érdekesebb, mert az előző esztendőt a valutabetétek nagyarányú emelkedése jellemezte, mikor is összegük 35 millió pengőről 59·6 millió pengőre, tehát több mint 70%-kal emelkedett. 1930. december 31-én az összes betéteknek 9·1%-a szolgált idegen pénznemekre, míg egy évvel azelőtt az arány kereken 10% volt.

Érdekes, hogy a takarékbetétek egész összegénél jelentkező évi emelkedésnek nagyobb része a postatakarékpénztárra esett, s csak kisebb rész jutott a 12 legnagyobb fővárosi pénzügyintézetnek együttvéve. A postatakarékpénztár takarékbetétszálladéka az év folyamán kisebb hullámzásoktól eltekintve, szakadatlanul emelkedett. Az összegük az 1929. év végén nem volt több 55·5 millió pengőnél, de gyorsan növekedve már februárban elérte a 60 milliót, szeptemberben pedig már 70 millió felett volt. A legfigyelemreméltóbb, hogy az októberi visszaesés alig érintette a postatakarékpénztár betétszálladékát, mindössze 0·4 millió pengős visszaesést okozott, az év további részében pedig további növekedés következett be, úgyhogy 72·6 millió pengővel december végén érte el a maximumot. Egy év alatt tehát a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek összege 17·1 millió pengővel, vagyis nem kevesebb, mint 30·8%-kal növekedett. Annál örövendesebb ez, mert a takarékbetétszálladék nagyságának szempontjából a postatakarékpénztár — a békeállapothoz viszonyítva — meglehetősen elmaradt a többi pénzügyintézetek mögött és az 1930. év folyamán nehéz viszonyok között elért tekintélyes gyarapodás mindenestre biztató kilátást nyújt a jövőre nézve. A többi 12 nagy intézet takarékbetéteinek összes évi gyarapodása nem volt több 12·9 millió pengőnél. 1929-ben az összes takarékbetétekből csak 9·2% esett a postatakarékpénztárra, míg 1930. év végén már 11·5%. Az arány javulása tehát

nagyon gyorsirámú, de még nem érte el az 1913. évi színvonalat, mikor a postatakarékpénztár részesedése kerek 13% volt.

Az 1930. évtől kezdődőleg a statisztikai hivatal nemcsak az említett fővárosi intézetektől szerzi be a betétek havi alakulására vonatkozó adatokat, hanem a 35 legnagyobb vidéki pénzügyintézetektől is és ezeknek 1930 január-júniusi adatai a Magyar Statisztikai Szemle 1930. évi 8. számában már közzé is tétettek. A vidéki intézetek közül a legnagyobbak sem mérkőzhetnek a fővárosi nagy pénzügyintézetekkel s az adat-szolgáltatáshoz bevont 35 vidéki intézet betéteinek együttes álladéka is jóval kevesebb, mint a fővárosiaké. E vidéki intézeteknél az 1930. év folyamán a takarékbetétek álladéka havonként részletezve a következőképpen változott:

	Álladék millió pengő	Havi növekedés vagy csökkenés (-) millió pengő	Indexszámok
1929 XII.	118.5	—	100.0
1930 I.	119.2	0.7	100.6
II.	122.0	2.8	103.0
III.	122.2	0.2	103.1
IV.	121.1	-1.1	102.2
V.	121.8	0.7	102.8
VI.	124.7	2.9	105.2
VII.	125.3	0.6	105.7
VIII.	126.1	0.8	106.4
IX.	124.7	-1.4	105.2
X.	121.7	-3.0	102.7
XI.	121.7	-0.0	102.7
XII.	125.8	4.1	106.2

A vidéki intézeteknél tehát a takarékbetétek álladéka egy év alatt 6.2%-kal emelkedett, ami valamivel több, mint a fővárosi intézetek 5%-os betétgyarapodása. Az októberi jellegzetes visszaesés a vidéki intézeteknél is észlelhető, arányában azonban itt kisebb volt. Viszont vidéken novemberben még nem jelentkezett javulás, viszont annál erőteljesebb volt — viszonylagosan — a decemberi növekedés, amiben azonban valószínűleg jó része van a kamatok tőkésítésének. A külföldi értékben elhelyezett takarékbetétek összege a vidéki intézeteknél aránylag kevés, decemberben 1.5 millió pengőnek felelt meg.

Az 1913. évi álladékhöz viszonyítva a fővárosi intézetek (és a postatakarékpénztár) takarékbetétálladéka az 1930. év végén 63%-ot ért el, míg a vidéki intézeteknél ez az arány csak 34.6%. A fővárosi nagy intézetek tehát a stabilizáció óta vissza tudták szerezni betétállományuknak mintegy kétharmadát, míg a vidéki intézetek csak egyharmadát.

II. Folyószámlabetétek.

A folyószámlabetétek növekedése már az 1928. év végén megakadt. Ebben az évben a fővárosi 12 legnagyobb pénzügyintézet és a postatakarékpénztár folyószámlabetéteinek a növekedése még meghaladta a 210 millió pengőt és 900 millió pengő körüli összegével már a békeparitás felett állott, összegük tehát már meghaladta az 1913. évi álladékot, mely 856.1 millió pengő értéknek felelt meg. Az 1929. év azután 80 millió pengőt meghaladó csökkenést hozott, így a folyószámlabetétek összege ez év végén 811.6 millió pengőre esett. Az 1930. év elején a betétek álladékának lemorzsolódása folytatódott s az 1930. évi mélypontot április mutatja fel, 785.9 millió pengővel. Erőteljes emelkedést július hozott, mikor összegük 816.4 millióra ugrott fel, de még inkább augusztus, amely utóbbi hónapban a folyószámlabetétek összege 851.7 millió pengőre emelkedett. Októberben azonban ismét 805 millióra csökkent s az év végéig erről az alacsony színvonalról csak 816.9 millió pengőig tudott javulni.

A folyószámlabetétek alakulásánál tehát az 1930. év eredménye annyiban kedvező, hogy az 1929. évben megindult nagyarányú csökkenés nem folytatódott, illetőleg csak az év első felében folytatódott, míg a két nyári hónap erőteljes gyarapodása annyira megnövelte összegüket, hogy dacára a nagyarányú őszi visszaesésnek, valamelyes gyarapodás kimutatható akkor is, ha az 1930. évet a maga egészében tekintjük. A szanálási periódus kezdete, vagyis 1924 júniusa óta a folyószámlabetétek álladéka félevenként összefoglalva a következő változást mutatja:

	Folyószámla- betétek összege	A félevesi szaporulat vagy csökkenés összege	Átlagos havi szaporulat vagy csökkenés
	millió pengő		
1924 június	85.2	—	—
december	237.5	152.3	25.4
1925 június	303.2	65.7	11.0
december	378.2	75.0	12.5
1926 június	414.4	36.2	6.0
december	502.2	87.8	14.6
1927 június	589.0	86.8	14.5
december	682.2	93.2	15.5
1928 június	750.3	68.1	11.4
december	892.4	142.1	23.7
1929 június	893.0	0.6	0.1
december	811.6	- 81.4	- 13.6
1930 június	787.9	- 23.7	- 4.0
december	816.9	29.0	4.8

Két oly félév volt tehát, melyben a folyószámlabetétek összege csökkent: az 1929. év második és az 1930. év első fele, ha a félévi összesítéseket tekintjük. Az egész 1930. évben a folyószámlabetétek növekedése 5·3 millió pengő volt, ami alig számottevő összeg, nem éri el az 1%-ot sem. Ezt a kis emelkedést is az idegen pénznemekben elhelyezett folyószámlabetétek némi növekedése idézte elő, ezek összege ugyanis az 1930. év végén 273·3 millió pengő volt az előző évi 265·8 millió pengővel szemben. A folyószámlabetétek egész összegében az 1930. év végén az idegen pénznemekben elhelyezett összegek 33·4%-kal részesedtek, míg egy évvel azelőtt 32·7%-kal. Arányuk tehát itt növekvő volt, míg a takarékbetéteknél — mint láttuk — csökkenő.

A postatakarékpénztár folyószámlabetétálladéka az 1930. év végén 88·7 millió pengő volt, 4·2 millió pengővel kevesebb, mint az előző év végén. A postatakarékpénztári takarékbetétek növekedésével szemben tehát itt érdekes ellentét mutatkozik. A postatakarékpénztárnál ez évben is, mint mindig, a folyószámlabetétek alakulásánál meglehetősen arányú ingadozásokat láttunk. A maximumot január jelzi, 91·3 millió pengővel és augusztus 90·6 millió pengővel, míg a minimumot márciusban találjuk 77·1 és novemberben 77·7 millió pengővel.

A 35 vidéki intézetnél a folyószámlabetétek jóval kisebb jelentőséggel bírnak, mint a fővárosi intézeteknél. Összegük az általuk kezelt takarékbetétek összegének rendszerint negyedrészt sem éri el és alakulásuk az 1930. év folyamán havi részletezés szerint a következő volt:

	Álladék	Havi növekedés vagy csökkenés (-)	Indexszámok
	millió pengő	millió pengő	
1929 XII.	30·3	—	100·0
1930 I.	30·5	0·2	100·7
II.	28·7	—1·8	94·7
III.	29·3	0·6	96·7
IV.	30·8	1·5	101·7
V.	30·2	—0·6	99·7
VI.	30·9	0·7	102·0
VII.	31·3	0·4	103·3
VIII.	29·8	—1·5	98·3
IX.	31·2	1·4	103·0
X.	28·6	—2·6	94·4
XI.	27·6	—1·0	91·1
XII.	25·2	—2·4	83·2

A vidéki intézeteknél tehát a folyószámlabetétek összege igen alacsony, egy-egy intézetre átlagosan egy millió pengő sem esik. Összegük e mellett az év második felében feltűnően csökkent s az egész évi csökkenés aránya nem kevesebb, mint 16·8%-ot tesz ki. Ez kétségkívül jellegzetes szimptóma, az összegek alacsonyságánál fogva azonban túlságos jelentősége nincsen, hiszen a vidéki 35 legnagyobb intézet által kezelt folyószámlabetétek összege az 1930 decemberi álladék szerint alig éri el a fővárosi nagy intézetek által kezelt folyószámlabetétek 3%-át. Ugyanebben az időpontban a vidéki folyószámlabetétekből csak 606 ezer pengő értékű volt az idegen pénznemekben elhelyezett folyószámlabetétek összege. Jelentőségük tehát ebből a szempontból sincs.

Dacára alacsony összegüknek, a vidéki intézetek folyószámlabetétálladéka ma magasabb, mint 1913-ban volt — jeléül annak, hogy a vidéki intézeteknél a folyószámlás üzlet a háború előtt még alárendeltebb szerepet játszott. 1930 decemberében ugyanis a 35 vidéki intézet folyószámlabetétek álladéka 106·4%-át tette ki a háború előtti álladéknak, míg a fővárosi intézeteknél ez az arányszám csak 95·4% volt.

3. A részvények értéke.

Valeur des actions.

Résumé. Les actions cotées à la Bourse de Budapest ont continué à baisser en 1930. En ne tenant compte des changements de capital survenus depuis 1913 que jusqu'à la limite des droits de priorité d'achat affectant l'effectif de 1913, l'indice des actions a présenté une diminution de 17·9% par rapport au 31 décembre 1929. La baisse s'est étendue à presque toutes les catégories des actions cotées; seules les actions des entreprises de transport se maintenaient à leur niveau de 1929. Ce sont les actions industrielles qui ont le plus baissé; celles de moulins ont baissé de 40·4%; celles d'entreprises chimiques, de 38·3%. Les actions d'établissements de crédit étaient plus résistantes; celles de banques n'ont baissé que de 4·4% et celles de caisses d'épargne, de 7·3%.

★

A budapesti értéktőzsde az 1930. évben is teljesen vigasztalan képet nyújtott. Bár az év első hónapjában úgy látszott, hogy az

A budapesti tőzsdén jegyzett részvények árfolyamingadozása.

Fluctuation de cours des actions cotées à la Bourse de Budapest.

Részvénycsoport Groupes d'actions	(1913. XII. 31 = 100) ¹⁾								
	1924 VII. 1.	1928 XII.	1929 XII.	1 9 3 0					
				VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
	hó végén — à la fin des mois ci-dessus								
I. Bankok — Banques	7·7	10·0	9·1	8·8	8·7	8·6	8·6	8·6	8·7
II. Takarékpénztárak — Caisses d'épargne	5·3	7·6	8·2	7·8	7·7	7·7	7·6	7·4	7·6
III. Biztosítótársaságok — Compa- gnies d'assurance	7·2	8·0	7·7	7·3	7·3	7·2	7·2	7·2	7·1
IV. Gözmalmok — Minoteries . . .	18·5	9·6	10·4	7·7	7·6	7·0	6·3	6·0	6·2
V. Bányák és téglagyárak — Mines et briqueteries	23·6	70·7	52·9	47·4	44·1	43·4	41·9	40·2	38·6
VI. Könyvnyomdák — Imprimeries	12·5	30·6	14·5	13·1	12·6	12·7	12·0	10·7	10·6
VII. Vasművek és gépgyárak — Forges et ateliers de construct. mécanique	25·3	33·5	21·8	20·1	20·8	20·0	19·3	16·8	16·6
VIII. Közlekedési vállalatok — En- treprises de transport	3·3	7·0	5·3	5·9	5·7	5·7	5·5	5·4	5·3
IX. Cukorgyárak — Fabriques de sucre	71·6	59·0	44·8	41·8	40·5	38·8	34·4	34·1	33·2
X. Gáz- és villamossági vállalatok Entrepr. de gaz et d'électricité	14·9	83·4	85·8	91·6	91·0	89·8	87·9	89·8	80·0
XI. Sörgyárak és szeszipari vállal- latok — Brasseries et distilleries	11·4	102·2	78·2	71·6	67·8	65·9	64·3	65·2	64·8
XII. Szállodák és gyógyfürdők — Hó- tels et établissements balnéaires	14·2	50·9	39·7	34·4	33·4	33·4	30·8	32·5	35·5
XIII. Textilipari vállalatok — Entre- prises d'ind. textile	18·2	34·8	26·2	20·6	19·5	20·2	16·2	16·6	16·8
XIV. Vegyészeti vállalatok — Entre- prises chimiques	32·2	36·7	24·3	20·5	19·1	16·3	15·3	17·1	15·0
XV. Különböző vállalatok — Entre- prises diverses	20·3	48·8	37·4	34·1	33·9	32·6	25·8	25·3	24·7
Az összes részvények — Total des actions	11·4	19·3	15·6	14·6	14·2	13·9	13·4	13·1	12·9

¹⁾ Az 1913. évi részvényállományt érintő tőkeváltozások számbavételével. — *Compte tenu des changements de capital ayant affecté l'effectif d'actions de 1913.*

irányzat megváltozik, az év többi részében azonban a remények nem igazolódtak be és az árfolyamok hónapról hónapra szakadatlanul lemorzsolódtak, a tőzsdeindex tanúsága szerint. Mint ismeretes, a statisztikai hivatal az 1913. évi árfolyamok alapulvételével kétféle tőzsdeindexet számít. Az első az 1913. év óta bekövetkezett tőkeváltozásokat csak az 1913. évi részvényállományt érintő elővételi jogok határáig veszi figyelembe, míg a másik az összes tőkeváltozásokra tekintettel van. Ez azt jelenti, hogy az első index azt mutatja, hogy ha egy részvényes az 1913. évben egy bizonyos tőkét befektetett, mennyit ér az a tőke százalékos arányban kifejezve a mindenkorai árfolyamok mellett, a második pedig tulajdonképpen a tőzsdén jegyzett vállalatok tényleges tőkeerejét viszonyítja az 1913. évihez. Ez indexszámok alakulása az 1930. év folyamán a következő volt:

	I.	II.
	(1913 = 100)	
1929. December	15·6	25·0
1930. Január	16·8	27·2
Február	16·3	26·6
Március	16·3	26·4
Április	15·8	25·7
Május	15·3	25·1
Június	14·7	24·1
Július	14·6	23·9
Augusztus	14·2	23·4
Szeptember	13·9	23·0
Október	13·4	22·2
November	13·1	21·9
December	12·9	21·6

Az árfolyamok valódi alakulását inkább az első index tükrözi vissza. Ez az index már az 1929. év folyamán is közel 20%-kal visszaesett és ezt az esést 1930-ban újabb 17·3%-os árfolyamesés követte, ha az 1930 decemberi indexet az 1929 decemberihez viszonyítjuk. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy januárban az in-

dex 16·8-ra (7·7%) emelkedett, és innen számítjuk az 1930. év folyamán bekövetkezett árfolyameséseket, azt találjuk, hogy januárhoz képest az index 23·2%-kal esett, tehát az év folyamán bekövetkezett tényleges áresés jóval nagyobb volt és januárhoz viszonyítva a jegyzett részvények elvesztették értéküknek átlagosan közel negyed részét. 1926-ig kell visszamenni, hogy hasonló alacsony árszínvonalat találjunk és az 1930. decemberi 12·9-es index már erősen megközelíti az akkori minimumot.

A közlekedési vállalatokat kivéve, a részvények összes többi kategóriáinál jelentkezett kisebb-nagyobb mértékben az árfolyamok csökkenése. A közlekedési vállalatok részvényeinek árfolyama az év túlnyomó részében az 1929. decemberi színvonal fölött állott, az év végén pedig lassú lemorzsolódás után éppen elérte azt. A konjunktúra romlása elsősorban az ipari részvényeket érintette, míg a bankok és takarékpénztárak részvényei aránylag jobban tarthatták árfolyamaikat és hasonlóképpen a biztosító társaságok részvényei is. A bankoknál például az index — mindig az 1929. év végéhez viszonyítva — 9·1-ről 8·7-re csökkent, vagyis csak 4·4% esést mutat a takarékpénztári részvények árfolyama is csak 7·3%-kal csökkent. A biztosító részvények indexének esése sem tett ki többet 7·8%-nál. Nem volt nagyarányú a gáz- és villamossági vállalatok áresése sem. Ellenben a malomrészvények 40·4%-kal, a textilipari vállalatok részvényei 35·9%-kal, a vegyészeti vállalatok részvényei 38·3%-kal csökkentek. Hasonlóképpen nagyarányú volt az áresés a bányák és téglagyárak, a cukorgyárak, valamint a vasművek és gépgyárak, továbbá a sörgyárak és szeszipari vállalatok részvényeinél. Az ipari vállalatoknak ez a kedvezőtlen árfolyamalakulása megfelel a nemzetközi konjunktúrális helyzetnek. A nemzetközi tőke az 1930. év folyamán úgyszólván teljesen elzárkózott az iparban való elhelyezkedéstől és az ipari részvények árfolyamainak csökkenése általános jelenség volt az európai tőzsdéken.

Az év egyes időszakait tekintve, legnagyobb arányú volt az árfolyamesés irama márciustól júniusig, amikor három hónap alatt közel 10%-kal estek a részvényárfolyamok. Innen kezdve a lemorzsolódás

irama meglassúdott — bár szakadatlanul tartott — és csak októberben erősödött meg ismét, hogy azután ismét lassú lemorzsolódásnak adjon helyet egészen az év végéig.

4. Fizetéseképtelenségek.

Insolvabilités.

Résumé. En 1930, il y a eu 2.482 nouvelles insolvabilités en Hongrie; le nombre en présente une augmentation par rapport à l'année précédente où l'on en a enregistré 2.226; les passifs accusent également un accroissement: ils ont représenté 128·9 millions de pengős en 1930 et 127·6 millions en 1929. Dans la première moitié de 1930, il y a eu bien plus d'insolvabilités que dans la deuxième moitié de la même année: dans les six premiers mois, on en a enregistré 1.467 et dans les six derniers mois 1.015, soit 37·6% de moins.

Des insolvabilités de la deuxième moitié de 1930, 314 ont eu lieu à Budapest, avec 23·6 millions de pengős de passifs. On a terminé 696 insolvabilités, avec 34 millions de pengős de passifs.

★

Az előfordult fizetéseképtelenségek száma az 1930. évben az előző évhez képest emelkedett és emelkedést mutat a passzívák értékösszege is. A fizetéseképtelenségek száma azonban jelentékenyen magasabb volt az év első felében, míg a második felében enyhült a helyzet. Az év első felében ugyanis összesen 1.467 új fizetéseképtelenséget jelentettek be, míg az év második felében csak 1.015-öt, vagyis 30·8%-kal kevesebbet. Hasonlóképpen csökkent a passzívák összege is, mely az év első hat hónapjában 77·4, az év második felében pedig 51·5 millió pengőt ért el, tehát 33·5%-kal kevesebbet. Ha tekintetbe vesszük, hogy az előző évben a helyzet fordított volt, vagyis a fizetéseképtelenségeknek úgy száma, mint a passzívák összege az év második felében volt magasabb, azt találjuk, hogy az 1929. év közepétől az 1930. év közepéig terjedő egyéves időszak volt az, melyben a fizetéseképtelenségek száma kulminált és innen kezdve határozottan csökkenő volt az irányzat. Ez kitűnik az alábbi adatokból is, melyek az utolsó két év fize-

Az 1930. év második felében előfordult új fizetésképtelenségek.

Nouvelles insolvabilités, deuxième moitié de 1930.

H ó M o i s	Az új fizetés- képtelensé- gek száma Nombre des nouvelles insol- vabilités	A bíróságnál nyitott		Az O. H. E.-nél, illetve P. K.-nál bejelentett		Az összes magán- és kény- szeregyességek — Ensemble des conc. priv. et jud.	
		azon csődök száma, melyeket kényszer- egyességi eljárás nem előzött meg Faillites ouvertes aux trib. et n'ayant pas été précédées de concord. judic.	kényszer- egyességek Conc. judic. ouverts aux tribunaux	magán- egyességek Concordats privés	kényszer- egyességek Concordats judic.	aktívái actifs	passzívái passifs
1930 VII.	185	15	6	29	135	5,322.076	9,056.693
" VIII.	121	12	6	15	88	3,559.792	5,844.341
" IX.	120	15	6	11	88	3,504.365	5,313.991
" X.	185	14	9	22	140	6,787.441	10,267.675
" XI.	163	10	7	14	132	4,457.486	7,647.402
" XII.	241	15	8	30	188	7,854.765	13,344.400
Összesen — Total	1.015	81	42	121	771	31,485.925	51,474,502
ebből Budapest: dont Budapest:							
1930 VII.	61	8	—	11	42	2,600.318	4,138.098
" VIII.	38	—	—	8	30	1,854.166	2,973.237
" IX.	33	5	—	9	19	988.061	1,805.423
" X.	56	3	—	12	41	2,282.256	4,329.312
" XI.	56	3	—	6	47	2,874.530	4,891.587
" XII.	70	4	—	10	56	3,219.936	5,459.350
Összesen — Total	314	23	—	56	235	13,819.267	23,597.007

tésképtelenségi eseteit havi részletezéssel tüntetik fel:

1929	Fizetés- képtelenségek száma	A passzívák összege (millió pengő)
Január	164	7.4
Február	160	7.8
Március	164	8.4
Április	175	10.5
Május	191	11.2
Június	204	10.1
Július	149	13.1
Augusztus	143	9.0
Szeptember	158	6.8
Október	204	10.9
November	218	11.1
December	296	21.3
Összesen	2.226	127.6
1930		
Január	365	21.3
Február	224	10.7
Március	259	18.4
Április	231	10.6
Május	185	8.0
Június	203	8.4
Július	185	9.1
Augusztus	121	5.8
Szeptember	120	5.3
Október	185	10.3
November	163	7.7
December	241	13.3
Összesen	2.482	128.9

1929-ben a szezonyszerű nyári visszaesés után már októberben 200 fölé került a fizetésképtelenségek száma és gyorsan emel-

kedve, decemberben megközelíti, januárban pedig alaposan elhagyja a 300-at, mikor 365-tel a maximumot éri el. Ezután ugyan csökkenik, de 200 fölé marad az egyetlen május hónap kivételével egészen júniusig. Júliusban is jelentkezik már bizonyos visszaesés — igaz, hogy csak az esetek számszerű összegénél, augusztusban és szeptemberben azonban oly alacsony számokat találunk, amilyenek az előző év egyetlen hónapjában sem kerültek felszínre. Ez már jelezte, hogy a szezonyszerű visszaesésnél mélyebben ható okoknak kell közrejátszania és valóban azt látjuk, hogy az őszkor szokásos emelkedés jelentkezett ugyan, de jóval kisebb mértékben, mint az előző évben és az előfordult esetek száma csak az egyetlen decemberben érte el a 200-at. Körülbelül hasonló volt a helyzet a passzívák összegénél is. A passzívák összege 1929 decemberében és 1930 januárjában hallatlanul magasra, mind a két hónapban egyaránt 21.3—21.3 millió pengőre emelkedett és roppant magas számmal, 18.4 millió pengővel szerepel az 1930. év március hónapja is. 10 millió pengő alá csak májusban került a passzívák összege, ekkor azonban már alatta van az előző év megfelelő hónapjában látott színvonalnak és innen kezdve a passzívák összege mindig

kevesebb, mint az előző év megfelelő időszakában. Az 1929. év második felében a passzívák összege 72·2 millió pengő volt, míg az 1930 utolsó hat hónapjában csak 51·5 millió pengő. A passzíváknak ez az erős visszaesése — mindig az év második felét az előző év hasonló időszakához viszonyítva — azt mutatja, hogy a fizetésképtelenségek terén bekövetkezett enyhülés nemcsak az előfordult esetek számában, hanem az egyes esetekre eső passzívák összegének csökkenésében is megnyilvánul, miután a passzívák összege sokkal jobban csökkent, mint az előfordult új fizetésképtelenségek száma. Az 1929. év második felében ugyanis 1.168 új fizetésképtelenségi eset fordult elő, míg 1930-ban 1.015, a csökkenés tehát 13·1%. A passzíváknál a csökkenés viszont 28·7%-ot ért el, tehát jóval nagyobb arányú volt.

A passzívák összege 1930-ban augusztus és szeptember hónapokban érte el a minimumát, mikor nem volt több 5·8, illetőleg 5·3 millió pengőnél. Az 1930. év második felében megnyitott csődök száma 81 volt, a kényszeregyességek száma (OHE, PK és bíróságai együttvéve) 813, míg a magánegyességek száma 121 volt. A fizetésképtelenségek legnagyobb része az 1930. év második felében is természetesen a kereskedelmet érintette. Az előfordult 1.015 eset közül 845-öt (83%) kereskedők jelentették be. Második helyen áll az ipar 115 esettel, azután következik az őstermelés 47 esettel. A passzívák egész összegéből mintegy 74% esett a kereskedelemre. A kereskedelem szempontjából a legkedvezőbb hónap szeptember volt, mikor a kereskedelem körében mindössze 99 fizetésképtelenséget jelentettek, melyek passzíváinak összege csak 2·9 millió pengő volt. Annál kedvezőtlenebb volt azonban a december, 202 esettel, illetőleg 11 millió pengő passzívával.

Az 1930. év második felében előfordult új fizetésképtelenségek közül a fővárosban jelentettek be 314-et, összesen 23·6 millió pengő passzívával. Hogy a fővárosban is megritkultak a súlyosabb természetű fizetésképtelenségek, mutatja az, hogy míg az év első felében kereken 100.000 pengő passzívára esett egy-egy budapesti fizetésképtelenségi esetre, az év második felében az átlagos passzívára már csak mintegy 70.000 pengő volt. A fővárosi fizetésképtelenségek nagy átlagban azért persze súlyosabbak, mint a vidékiek, mert

az országos átlag szerint csak 50.000 pengő passzívára esett egy-egy fizetésképtelenségre.

A lebonyolítást nyert (befejezett) fizetésképtelenségek száma az 1930. év második felében 879 volt, összesen 42·7 millió pengő értéket képviselő passzívával. Ezekből 227 volt a bíróság előtt befejezett csődök száma.

5. Váltóóvások.

Lettres de change protestées.

Résumé. En 1930, le nombre des lettres de change protestées accusait une diminution par rapport à 1929. Quoique dans la première moitié de 1930, il ait dépassé le chiffre correspondant de 1929, il présentait une régression considérable dans les autres mois. En 1930, il a été protesté 154.857 lettres de change d'une valeur de 101·9 millions de pengős et en 1929 168.502, d'une valeur de 122·2 millions. Dans la deuxième moitié de 1930, on a protesté 74.368 lettres de change, dont 27.395 (36·8% du nombre total) à Budapest.

★

A váltóóvásoknál a helyzet alakulása sok rokonvonást mutat a fizetésképtelenségi esetek alakulásával. Az év első felében a váltóóvások száma is magasabb volt, mint az előző év megfelelő időszakában, a második félévben pedig a fizetésképtelenségekhez hasonlóan visszaesés következett be. Különbség főleg annyiban jelentkezik, hogy míg a fizetésképtelenségeknél a visszaesés nem tudta teljesen elensúlyozni az első félévi növekedést és az évi összeg végeredményben mégis felülmúlta az 1929. évit, a váltóóvásoknál a második félévben jelentkező csökkenés oly mérvű volt, hogy az évi összeget is jelentősen az előző évi alá szorította. Igaz, hogy ebben része van annak is, hogy az 1929. év második felében úgy a váltóóvásoknak a száma, mint az óvatolt váltók értéke oly páratlanul magasra szökött fel, hiszen az 1929. év második felében 44·5%-kal több váltót óvatoltak, mint az év első felében.

1929-ben az óvatolások növekedése tulajdonképpen már az év elején megindult és februártól kezdve októberig szakadatlan emelkedést látunk. Ez az utóbbi hónap jelzi itt is a kritikus pontot, mikor nem kevesebb, mint 18.667 váltó került az országban óvatolásra, 14·4 millió pengő értékben. Az egész 1929. évben az óvatolás

Óvatolt váltók az 1930. év második felében.

Lettres de change protestées, deuxième moitié de 1930.

Hónap Mois	Lettres de change protestées d'une valeur de								Összesen Total	
	moins de 100 P aluli		101—1000 P		1001—2000 P		plus d. 2000 P felüli			
	értékű óvatolt váltó									
	db unités	P (pengős)	db unités	P (pengős)	db unités	P (pengős)	db unités	P (pengős)	db unités	P (pengős)
1930. VII.	2.797	202.586	8.016	2,672.580	949	1,412.072	726	4,337.729	12.488	8,624.967
VIII.	2.580	190.804	7.744	2,601.946	912	1,407.610	784	4,065.436	12.020	8,265.796
IX.	2.876	202.220	8.229	2,772.041	996	1,446.992	978	5,744.433	13.079	10,165.686
X.	3.096	221.400	8.620	2,838.309	1.028	1,489.991	833	4,037.327	13.577	8,587.027
XI.	2.627	180.063	7.258	2,403.336	872	1,275.562	710	3,499.210	11.467	7,358.171
XII.	2.661	182.568	7.479	2,618.485	879	1,306.169	718	4,251.436	11.737	8,358.658
Összesen Total	16.637	1.179.641	47.346	15,906.697	5.636	8,338.396	4.749	25,935.571	74.368	51,360.305
Ebből Budapest — Dont à Budapest										
1930. VII.	1.314	93.209	2.711	903.312	348	508.280	252	2,085.990	4.625	3,590.791
VIII.	1.107	79.731	2.690	965.934	342	546.937	363	1,928.269	4.502	3,520.871
IX.	1.386	94.777	2.887	970.722	384	558.240	410	2,667.872	5.067	4,291.611
X.	1.414	98.125	3.024	985.279	393	588.846	303	1,533.014	5.134	3,205.264
XI.	1.177	74.495	2.254	761.179	271	373.435	226	1,142.680	3.928	2,351.789
XII.	1.218	76.227	2.350	807.761	307	440.694	264	1,901.587	4.139	3,226.269
Összesen Total	7.616	516.564	15.916	5,394.187	2.045	3,016.432	1.818	11,259.412	27.395	20,186.595

céljaira bemutatott váltók száma 168.502 volt, melyek együttesen 122·2 millió pengő értéket képviseltek. Az óvatolt váltók száma az 1930. év első felében is igen magas maradt, amit mutat az, hogy ebben az időszakban 80.489 váltót óvatoltak, közel 12 ezerrel többet, mint az 1929. év első felében. De míg 1929 második felében kis híján 100.000, pontosan 99.597 váltót mutatnak be, 1930 második felében az óvatolt váltók összege leszállott 74.368-ra, úgyhogy az egész évi összeg is csak 154.857-et tett ki, 8·1%-kal kevesebbet, mint az előző évben, értékük pedig az 1929. évi 122·2 millió pengőről 101·9 millió pengőre csökkent. Az óvatolt váltók számának és értékének alakulását az utolsó két esztendőben egyébként a következő összeállítás mutatja:

1929	Óvatolt váltók száma db	értéke millió P
Január	10.312	7·9
Február	9.911	7·6
Március	10.990	7·2
Április	11.788	7·9
Május	12.909	8·5
Június	12.995	9·6
Július	14.686	11·7
Augusztus	15.728	11·3
Szeptember	17.196	12·1
Október	18.667	14·4
November	16.471	11·9
December	16.849	12·1
Összesen	168.502	122·2

1930	Óvatolt váltók száma db	értéke millió P
Január	14.994	10·3
Február	12.466	7·9
Március	13.657	8·1
Április	13.618	8·3
Május	12.975	8·6
Június	12.779	7·3
Július	12.488	8·6
Augusztus	12.020	8·3
Szeptember	13.079	10·2
Október	13.577	8·6
November	11.467	7·3
December	11.737	8·4
Összesen	154.857	101·9

A havi adatoknál különösen kidomborodik az 1930. év második felének csökkenő irányzata. Az 1929. év utolsó négy hónapjában 69.183 váltót óvatoltak, míg az 1930. év megfelelő időszakában csak 49.860-at, tehát közel 20 ezerrel kevesebbet. Csökkenést mutat az 1930. év folyamán a bemutatásra került váltók átlagos értéke is, mert míg 1929-ben egy-egy váltóra átlag 725 pengő esett, 1930-ban csak 658.

Az 1930. év második felében Budapesten 27.395 váltó került óvatolásra, vagyis az országos összegnek 36·8%-a, melyek összesen 20·2 millió pengő (39·3%) értéket képviseltek. Az óvatolt váltók összegének nagyságát tekintve a váltók legnagyobb része a 100—1000 pengő közti értékate-

góriába tartozott. Ebben a csoportban ugyanis 47.346 db váltó van feltüntetve, az összes óvatolt váltóknak 63·7%-a, tehát közel kétharmad része. A magasabb, illetőleg kisebb értékű váltók darabszáma megfelelően kisebb volt. Az érték szempontjából azonban természetesen dominál a nagyértékű váltókat magában foglaló csoport, a beletartozó váltók viszonylagosan alacsony darabszáma mellett is. Így 2000 pengőnél nagyobb értékre csak 4.749

db váltó szólt, az összes váltóknak mindössze 6·4%-a, ezek együttes értéke azonban 25·9 millió pengő volt, az összes óvatolások értékének 50·5%-a, vagyis több, mint fele. Budapesten a nagy váltók aránylagos értéke még magasabb volt, amennyiben Budapesten a 2000 pengőnél nagyobb értéket képviselő óvatolt váltók összege 11·3 millió pengő volt, a fővárosban óvatolt váltók egész értékösszegének 55·8%-a.

Szőnyi Gyula dr.

Ipari árstatisztika.

La statistique des prix d'industrie.

Résumé. En octobre 1930, le ministère hongrois du Commerce, conjointement avec l'Office central hongrois de statistique, a entrepris une enquête de statistique industrielle de prix. Les relevés faits auparavant par les services de statistique officielle-surtout ceux propres à l'établissement des indices de prix de détail et de gros-offraient plusieurs importants renseignements sur la statistique des prix, mais contenaient peu des données sur les articles industriels proprement dits.

Au cours des travaux préparatoires, la tâche la plus importante était de choisir les articles industriels caractéristiques. Dans ce but, on a fait appel à 70 éminents experts, et on a choisi environ 700 produits. Pour chacun de ceux-ci, on a établi les plus importantes conditions de vente, indispensables à ce que les données caractérisent exactement les conditions du commerce; on a établi encore les prix à la production, les prix de gros, les prix de détails, le lieu de destination, les frais d'emballage compris dans les prix, les unités minima de transaction, etc.

On a décidé d'observer les articles industriels importants au point de vue du commerce extérieur; ceux qui, d'après la statistique de l'industrie manufacturière, représentent une partie considérable de la production industrielle; ceux faisant l'objet de cartels; ceux particulièrement importants pour la petite industrie; ceux dont la production exige un grand nombre d'ouvriers, amenant une différence considérable entre le prix des matières premières et celui du produit fini.

Les données sont obtenues au moyen de déclarations volontaires. Les articles industriels ont été choisis de telle sorte qu'on

puisse contrôler les chiffres par l'établissement de la corrélation existant entre les différentes données de prix.

★

Az árstatisztika egy kibontakozás stádiumában álló, nagyfontosságú ágazatának szolgálatába állított munkálatok már hónapok óta folynak a kereskedelemügyi minisztériumban. A munkálatok eredményei ezideig még nem zárhatók le és azokról részletesen még lehetetlen beszámolni, mindazonáltal úgy gondoljuk, hogy érdeklődésre tarthat számot, ha ennek a statisztikai munkálatnak elgondolását, felépítését és rendszerét röviden ismertetjük.

A feladat az volt, hogy statisztikánknak úgy külföldön, mint belföldön elismerten kiváló rendszerét az ipari késztermékek árstatisztikai ágazatával egészítsük ki. Az adatgyűjtés már 1930 október 1-vel megindult. A munkálatot gyorsan életre kellett hívni és azonkívül biztosítani kellett a kormányzat gazdaságpolitikai célkitűzéseivel a szoros kapcsolatot is, úgyhogy legcélszerűbbnek mutatkozott, ha a minisztérium veszi kezébe a munkát. Természetesen a munkálatok minden fázisában a Központi Statisztikai Hivatallal a legszorosabb együttműködés mindig biztosítva volt, amit a jövőben is fenn kell tartani, annál is inkább, hogy majd akkor, amikor a kereskedelmi minisztérium átadja ezt a munkát a Központi Statisztikai Hivatalnak, a zökkenésmentes átmenet biztosítható legyen.

Statisztikai szolgálatunk az árstatisztikának igen sok fontos kérdésére már adott választ és különösen a kis- és nagykereskedelmi árindexek céljaira szolgáló adatok

igen fontos adalékokkal szolgálnak árstatistikai következtetéseink részére, mindazonáltal meg kell jegyeznünk, hogy ezekben a felvételekben a tulajdonképeni ipari árucikkekre nézve csak gyér adatokat találunk, úgyhogy hézagpótlónak kell jelezniünk azt a munkálatot, amelyet most a kereskedelemügyi minisztérium megkezdett az ipari késztermékek áralakulásának felderítésére. A nyersanyagok és félgyártmányok egy része már régebbi idő óta statisztikai megfigyelés alatt áll, úgyhogy ezekkel kapcsolatban a statisztikai megfigyelésnek csak kiegészítésekre kell szorítoznia, ellenben a készgyártmányok tekintetében részben még töretlen úton kell előrehaladnia.

Az áringások problémájának elmélyülő vizsgálatát különösen a konjunktúrakutatás fellendülése idézte elő.

E vizsgálatok előtérbe tolulását ezenkívül a modern gazdasági és gazdaságpolitikai elméletek és irányzatok elterjedése is előidézte. A régi klasszikus közgazdasági iskola, midőn figyelmét a piaci áralakulás jelenségei felé fordítja és a kereslet és kínálat törvényét boncolja, mintegy megváltozhatatlan jelenséget állítja az áralakulást a vizsgálat homlokterébe, amely a gazdasági erők önműködő játéka folytán találja meg optimális helyzetét. Könnyen érthető azonban, hogy ma, midőn a közvélemény, egyes politikai pártok, sőt maguk az érdekeltek sem nyugszanak bele az árak önműködő kialakulásával kapcsolatos megállapításokba, hanem minden erejüket latba vetik, hogy az árszínvonal alakulásába beleavatkozzanak, akkor az érdeklődésnek fokozottabb mértékben kell az áralakulás felé fordulnia.

Az áringások iránti érdeklődés fellobbanásával kapcsolatban jelentős hatótényezőknek kell felismernünk azokat a nagy kríziseket is, amelyek a világháború után a gazdasági életet megrázkódtatták. Az áringásoknak addig szinte minden képzetet felülmúló arányai a krízisvizsgálatok felé irányították a gazdasági közvéleményt, mely vizsgálatok folyamán az árstatistikának is mindjobban kiszélesült a feladatköre.

Az új gazdaságpolitikai elgondolásokat a mai korban már világos, átlátzó szerkezetű vizsgálódásokkal kell alátámasztani, amelyeknek sorában első hely illeti meg az árstatistikát. Nyugodtan

kimondhatjuk, hogy miként szociálpolitikát bérstatisztika nélkül, úgy gazdaságpolitikát árstatistikai alapok hiányában szinte lehetetlen vezetni. A kereskedelemügyi minisztériumban folyó ipari árstatistikai munkálatoknak hivatásuk éppen az, hogy ezeknek az alapoknak kiépítését lehetővé tegyék.

Az árstatisztika szolgálatában az indexeknek igen jelentős szerep jut. Az indexek tulajdonképen nem maguknak a tényleges áraknak, hanem csak az áringásoknak megjelenítői. *Newmarch* angol tudós 1859-ben alkalmazta először az árszínvonal jellemzésére az indexszámokat. Természetesen az indexek megszerkesztésénél gondos mérlegelés segítségével meg kell állapítanunk azt, hogy a statisztikai jelenségek közül, melyeknek tulajdonítunk a többi felett különös jelentőséget. A statisztikai megfigyelés tárgyául választott adatokat tehát gondosan kell megvizsgálni, hogy csak a valóban jellemzőket állítsuk az indexek kiszámítása alkalmával céljaink szolgálatába.

Az előbbiekből következik tehát, hogy az előkészítő munkálatoknak legfontosabbika és legnehezebbike éppen a jellemző árucikkek kikeresése. Miután ezek a cikkek megállapítást nyertek, akkor nehéz feladat még ezeknek olyan gondos meghatározása, hogy ezáltal pontosan egy áru és annak egy megfelelő minősége neveztessek meg. Hogy e munkálat alkalmával hogyan bontakozott ki egy iparcsoport jellemző árucikkeinek névsora, arra szolgáljon például a fonó- és szövőipar. Az egyes árucikkek mellett az értékesítési feltételeket is feltüntettük, melyek meghatározása nélkül pontos áradatot nem várhatunk.

Az adatszolgáltatás megszervezésénél meglehetősen nehéz feladat megtalálni azokat az adatszolgáltatókat, akik az illető ipari szakma viszonyait annyira átlátják, hogy szaktudásuk alapján adataik hiteleseknek fogadhatók el és akik egyúttal rendelkeznek olyan garanciákkal, melyek alapján feltehető róluk, hogy a köz érdekében a legobjektívebb vizsgálat alapján adják meg az adatgyűjtés alkalmával a megfelelő árat. Hazai ipari árstatistikánk szolgálatában jelenleg kb. 70 kiváló szakember végzi az adatszolgáltatás nehéz, fáradságos és fontos munkáját. Az adatszolgáltatókon kívül természetesen felhasználásra kerülnek a vásárcsarnoki, tőzsdei és egyéb hivatalos publikációk áradatai is.

A fonó- és szövőipar árstatisztikai megfigyelés alatt álló árucikkeinek jegyzéke.

Sor-szám	Árucikk megnevezése	Értékesítési feltételek	Sor-szám	Árucikk megnevezése	Értékesítési feltételek
1	Nyerspamut, amerikai, „strickt middling“ jelzésű, 28 mm-es teljes százhosszú.	Nagykereskedői ár, kb. 500 angol fontos bálákba csomagolva (5% tara), Brémában vagonban, fizetési hely New-York, fizetendő azonnal, engedmény nélkül.	15	Pamutzövet fehérneműnek való, fehérítve és kikészítve, 80 cm széles, „standard I 2.“ jelzésű fonalból (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykenként 21/21, fonalminőség angol számozás szerint 30/30).	Nagykereskedői ár; csomagolás 23 m-es végekben; fizetendő Budapesten, 90 napon belül, engedmény nélkül.
2	Nyerspamut, amerikai, „universal middling“ jelzésű.	New-yorki tőzsdejegyzés szerint átszámlított ár. Teljesítési hely Budapest.	16	Pamutvászon, fehérített (ú. n. sifon) 80 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykenként 21/21, fonalminőség angol számozás szerint 30/30).	Termelői ár; fizetendő 30 napon belül 5% pénztári engedménnyel, vagy 120 napig engedmény nélkül.
3	Pamutfonal, nyers, 20-as angol számozású, „standard 1a“ jelzésű, amerikai, lánc és vetülék céljaira.	Termelői ár; csomagolás kb. 170 kg-os ládákban, Budapesten, fizetendő 60 napon belül, 2% engedménnyel.	17	Pamutvászon, fehérített (ú. n. Colton), 78 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykenként 19/17, fonalminőség angol számozás szerint 36/42).	Termelői ár; fizetendő 30 napon belül 5% pénztári engedménnyel, vagy 120 napig engedmény nélkül.
4	Pamutfonal, amerikai, 20-as angol számozású, láncfonal céljára.	Termelői ár.	18	Zanella — festő, 140 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykenként 19/21, fonalminőség angol számozás szerint 36/42).	
5	Pamutfonal, egyiptomi, fésűs, 20-as angol számozású.	Termelői ár, fizetendő 60 napon belül 2% engedménnyel.	19	Pamutzövet, ú. n. kékfestő, 72 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykenként 13/12, fonalminőség angol számozás szerint 20/20).	Termelői ár; fizetendő 30 napon belül 4% engedménnyel.
6	Pamutfonal, bengal minőségű, 8-as angol számozású.	Termelői ár, fizetendő 60 napon belül 2% engedménnyel.	20	Len, vízben áztatott, magyar származású, elsőrangú, tilolt (20/40 angol számozásig terjedő láncfonal készítésére alkalmas).	Termelői ár, gyárban.
7	Mako fonal.	Termelői ár, fizetendő 60 napon belül 5% pénztári engedménnyel, vagy 6 hónapra engedmény nélkül.	21	Len, harmaton áztatott, magyar származású, elsőrangú, tilolt (20/40 angol számozásig terjedő, láncfonal készítésére alkalmas).	Termelői ár, gyárban.
8	Müselyem, (viscose).	Termelői ár; fizetendő 60 napon belül 5% pénztári engedménnyel, vagy 6 hónapra engedmény nélkül.	22	Lenfonal, 20-as angol számozású, elsőrangú, nyers, vetülék céljaira, durvább, ú. n. „Tow“ minőségű.	Termelői ár, gyárak részére csomagolva, fizetendő Budapesten, 2% forgalmi adó nélkül, a hó végétől 60 napon belül, engedmény nélkül.
9	Müselyem (acetát).	Termelői ár; fizetendő 60 napon belül 5% pénztári engedménnyel, vagy 6 hónapra engedmény nélkül.	23	Lenfonal, 40-es angol számozású, elsőrangú, nyers, vetülék céljaira, finomabb, ú. n. „Line“ minőségű.	Termelői ár, gyárak részére csomagolva, fizetendő Budapesten, 2% forgalmi adó nélkül, a hó végétől 60 napon belül, engedmény nélkül.
10	Müselyem (chardonnette)	Termelői ár; fizetendő 60 napon belül 5% pénztári engedménnyel, vagy 6 hónapra engedmény nélkül.	24	Lenfonal, 30-as angol számozású, elsőrangú, láncfonal céljaira, finomabb, ú. n. „Line“ minőségű.	Termelői ár, gyárban.
11	Müselyem (rézoxid ammóniák).	Termelői ár; fizetendő 60 napon belül 5% pénztári engedménnyel, vagy 6 hónapra engedmény nélkül.	25	Lenfonal, 20-as angol számozású, elsőrangú, láncfonal céljaira, durvább, ú. n. „Tow“ minőségű.	Termelői ár, gyárban.
12	Pamutzövet, nyers molinó, 78 cm széles, „standard 1a“ minőségű, amerikai nyers fonalból (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykenként 15/15, fonalminőség angol számozás szerint 20/20).	Termelői ár; csomagolás kb. 120 m-es végenként: tara nélkül, fizetendő Budapesten, 30 napig engedmény nélkül.	26	Lenzövet, ú. n. „Line“ minőségű, 3/4 fehérítésű tiszta lenfonalból, 78 cm széles (sűrűség cm-ként 22/23), lepedővászon céljára.	Termelői ár, gyárban.
13	Pamutzövet, nyers molinó, 78 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykenként 15/15, fonalminőség angol számozás szerint 20/20).	Termelői ár; fizetendő 60 napon belül 3% pénztári engedménnyel.			
14	Pamutzövet, tarkánszött, ingnek való, fehérítve és kikészítve, 76 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykenként 17/13, fonalminőség angol számozás szerint 24/30).	Nagykereskedői ár; csomagolás 30 m-es végekben; fizetendő Budapesten, 90 napon belül, engedmény nélkül.			

Sor-szám	Árucikk megnevezése	Értékesítési feltételek	Sor-szám	Árucikk megnevezése	Értékesítési feltételek
27	Lenszövet, 156 cm széles, ú. n. „Tow” minőségű, 3/4 fehéritésű lenionalból (sűrűség cm-ként 16/16, fonalminőség angol számozás szerint 18/16), lepedővászon céljára.	Nagykereskedői ár kiszerveelve, 14 és 28 m-es végben négyrét hajtva, vagy kb 50 m-es végben felére hajtva, papiros-csomagolással, fizetendő Budapesten, 2% forgalmi adó nélkül, 30 napon belül 3% engedménnyel, vagy 120 napig engedmény nélkül.	39	Juta, nyers.	Termelői ár; fizetendő 2% forgalmi adó nélkül, a számla keltétől 30—60 napig, engedmény nélkül.
28	Lenszövet, 78 cm széles, szabóbélésnek való (ú. n. szalonvászon), sűrűség cm-ként 16/16, fonalminőség lánchban 30-as angol származású „Line”, vetülékben 25-ös angol számozású „Tow” fonalból).	Nagykereskedői ár, kiszerveelve, 40—50 m-es végben, felébe hajtva, csomagolás nélkül, 30 napon belül 3% engedménnyel, vagy 120 napig engedmény nélkül.	40	Jutazsák, könnyű, korpa, hagyma, répaszelet, gyapjú, stb. részére.	Nagyfogyasztói ár; díjmentes csomagolásban.
29	Kender, elsőrangú minőségű, géppel tilolt.	Termelői ár, gyárban.	41	Jutazsák, közepsúlyú, liszt, vetőmag, mútrágya stb. részére.	Nagyfogyasztói ár; díjmentes csomagolásban.
30	Kenderkóc, elsőrangú minőségű, géppel tilolt.	Termelői ár, gyárban.	42	Jutazsák, nehéz; toll, gabona, maláta, magvak, cukor, stb. részére.	Nagyfogyasztói ár; díjmentes csomagolásban.
31	Kenderfonal, elsőrangú, nyers, 8 as angol számozású, „Line” minőségű.	Termelői ár; szövőgyárak részére, csomagolás nélkül; fizetendő Budapesten, 2% forgalmi adó nélkül, a hó végétől számított 60 napon belül, 3% engedménnyel.	43	Gabonazsák, új, 100 l. ürtartalommal, kb. 70 dkg. súlyban.	Tőzsdei árjegyzés.
32	Kenderfonal, másodrangú, nyers, 8-as angol számozású, „Tow” minőségű.	Termelői ár; szövőgyárak részére, csomagolás nélkül; fizetendő Budapesten, 2% forgalmi adó nélkül, a hó végétől számított 60 napon belül, 3% engedménnyel.	44	Gabonazsák, új, 100 l. ürtartalommal, kb. 77·8 dkg. súlyban.	Tőzsdei árjegyzés.
33	Kenderkócfonal, szárazonfont, n. ers, 6 os angol számozású, magyar származású, szürkészinű, „Tow II” minőségű.	Termelői ár, gyárban.	45	Gabonazsák, új, 100 l. ürtartalommal, kb. 85·6 dkg. súlyban.	Tőzsdei árjegyzés.
34	Kenderkócfonal, szárazonfont, n. ers, 6 os angol számozású, olasz származású, világosszinű, „Tow I” minőségű.	Termelői ár, gyárban.	46	Gabonazsák, új, 100 l. ürtartalommal, kb. 89·5 dkg. súlyban.	Tőzsdei árjegyzés.
35	Kenderfonal, szárazonfont, n. ers, 6 os angol számozású, magyar származású, szürkészinű, „Line II” minőségű.	Termelői ár, gyárban.	47	Zsákkölesönzési díj, új zsák, csépléshez.	Tőzsdei árjegyzés.
36	Kenderfonal, szárazonfont, nyers, 6-os angol számozású, olasz származású, világosszinű, „Line I” minőségű.	Termelői ár, gyárban.	48	Zsákkötőzsineg.	Tőzsdei árjegyzés.
37	Ponyva, vízmentes, természetes szinű, telítve (sűrűség cm-ként 10/10 ^{1/2} fonalminőség lánchban, 14 es angol számozású len-tow, vetülékben 7 es angol számozású kenderkócfonal).	Nagykereskedelmi ár; az ár m ² -ként, készen varrva, rézkarikákkal felszerelve, tetszés szerinti méretben, forgalmi adó külön felszámítva; fizetendő helyt Budapesten, 30 napra 3% engedménnyel, vagy 120 napra nettó fizetés mellett. — Csomagolás önköltségi áron.	49	Gyapjú, válogatott, zsiros, New Zeelandból, kevés hibával, D. finomságú (Rhodius 235-ös minőségű).	Világpiaci gyapjújegyzések, mosott árura azonban nem tartalmazzák a mosási költségeket, cif európai kikötő, fizetendő az áru beérkezésétől 90 napra váltóval.
38	Ponyva-kölesöndíj.	Tőzsdei árjegyzés.	50	Gyapjú, válogatott, szép, Montevideo Grossbred származású, kevés bogáncsal, B/c finomságú (Rhodius T 337-es minőségű).	Világpiaci gyapjújegyzések, mosott árura azonban nem tartalmazzák a mosási költségeket, cif európai kikötő, fizetendő az áru beérkezésétől 90 napra váltóval.
			51	Gyapjú, válogatott, zsiros, merinói, ausztráliai származású, kevés hibával, A. finomságú, fésűsszalag gyártására alkalmas (Fuhrmann 45-ös minőségű).	Világpiaci gyapjújegyzések, mosott árura azonban nem tartalmazzák a mosási költségeket, cif európai kikötő, fizetendő az áru beérkezésétől 90 napra váltóval.
			52	Fésűs gyapjúfonal, 40/1 metrikus számozású, A. finomságú gyapjúból készült.	Termelői ár; fizetendő 5% engedménnyel.
			53	Fésűs gyapjuszövet, ím-ként 360 gr. súlyban, 140 cm széles, 40/2 metrikus számozású fonalból, darabban festve.	Termelői ár; fizetendő 5% rabatt és 5% pénztári engedménnyel.
			54	Cheviot, mintázott, kártolt, tiszta gyapjúból, ím-ként 500 gr. súlyban, 140 cm széles.	Termelői ár; fizetendő 5% rabatt és 5% pénztári engedménnyel.
			55	Grège „Extra”, 13/15 fonallinomságú (elemi gubószalakból készült se-lyemfonal).	Termelői ár; Budapesten; csomagolás 100 kg-os bálákban, 90 nap után engedmény nélkül.

Sor-szám	Árucikk megnevezése	Értékesítési feltételek	Sor-szám	Árucikk megnevezése	Értékesítési feltételek
56	Crèpe-cérna „Italo“ 13/15 fonallínomságú (2 vagy több selyemfonalból készült, túlsodrott cérna).	Termelői ár; fizetendő Budapesten; csomagolás 100 kg-os bálákban, 90 nap után engedmény nélkül.	64	Műselyemszövet, lánc, finom pamutfonalból, vetület viscose-műselyemből, színnyomatos, 75 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 19/17, fonalminőség angol számozás szerint 60/150/1, „Napsugár“), köznyelven: „műselyem“.	
57	Chappe-cérna 200/2 fonallínomságú (selyemhulladékból készült szál).	Termelői ár; fizetendő Budapesten; csomagolás bálákban, vagy ládában, 30 napig engedmény nélkül.	65	Szövet, finom pamutláncal, műselyem vetüléssel, színnyomatos, 78 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 17/20, fonalminőség angol számozás szerint 100/2—150/1, „Parisette“).	
58	Pamutszövet, mercerizált, „Merselin“, 85 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 21/29, fonalminőség angol számozás szerint 36/42, fekete leher és kék-fehér színben), köznyelven „satin“.		66	Műselyemszövet, lánc acetát-, vetülék viscose-műselyemből, sima színekre festve, 110 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 28/19, fonalminőség angol számozás szerint 75/1—100/1), köznyelven: „creppe de chine“.	
59	Pamutszövet, mercerizált, 145 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 19/29, fonalminőség angol számozás szerint 36/42, síma, feketére, vagy egyéb színre festve), köznyelven „cloth“.		67	Pamutszövet, durvaszálú, színnyomatos, 75 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 13/12, fonalminőség angol számozás szerint 22/18, „Thyra“), köznyelven: „festőanyag“.	
60	Pamutszövet, finomszálú, 81 cm széles, színnyomatos (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 19/15, fonalminőség angol számozás szerint 63/42, „Pyramide“), köznyelven: „mosó-delaine“.		68	Crèpe Georgette, elsőrangú minőségű.	Nagykereskedői ár, csomagolás nélkül; fizetendő Budapesten, 60 napon belül, 5% engedményrel, vagy 6 hónapig engedmény nélkül, esetleg 2—3% rabattal.
61	Pamutszövet, vastagszálú, téli árunak való, színnyomatos, 80 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 12/13, fonalminőség angol számozás szerint 22/8, „Ramona“), köznyelven: „flanell“.		69	Crèpe Marocain, elsőrangú minőségű.	Nagykereskedői ár, csomagolás nélkül; fizetendő Budapesten, 60 napon belül, 5% engedményrel, vagy 6 hónapig engedmény nélkül, esetleg 2—3% rabattal.
62	Pamutbársony, színnyomatos, vagy síma színekben, 78 cm széles (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 13/37, fonalminőség angol számozás szerint 20/20, „Record“), köznyelven: „cordbársony“.		70	Crèpe Tiflis, elsőrangú minőségű.	Nagykereskedői ár, csomagolás nélkül; fizetendő Budapesten, 60 napon belül, 5% engedményrel, vagy 6 hónapig engedmény nélkül, esetleg 2—3% rabattal.
63	Pamutszövet, finomszálú, kendőnek feldolgozva, 81 cm széles, színnyomatos (sűrűség 1/4 bécsi hüvelykre 19/15, fonalminőség angol számozás szerint 36/42, „Ida“), köznyelven: „mosódelaine-kendő“.		71	Crèpe de Chine, elsőrangú minőségű.	Nagykereskedői ár, csomagolás nélkül; fizetendő Budapesten, 60 napon belül, 5% engedményrel, vagy 6 hónapig engedmény nélkül, esetleg 2—3% rabattal.

Teljesen tudatában voltunk mindig annak, hogy az árproblémának megfejtése milyen nehézségekbe ütközik. Azonban nem szabad, hogy ezek a nehézségek a statisztikai megfigyelést visszariasszák kitűzött céljától. A nehézségeknek egy része magának a feladatnak természetéből folyik. Maga az a tény, hogy egységes áralakulásról beszámolni még a legszűkebb keretek között mozgó piacokon is lehetetlen, mert az ár a közgazdaságtan tanítása szerint szubjektív szempontok által befolyásolva a cserére még éppen képes úgynevezett „határpárok” értékelésétől fog függeni, annak felismerésére kell, hogy indítson bennünket, hogy ilyen irányú munkálatoktól egy bizonyos fokú pontosságnál nagyobbakat ne kívánjunk. Természetszerűleg az áralakulás megfigyelése lényegesen könnyebb ott, ahol kartell-árakkal állunk szemben.

Az áralakulással kapcsolatos ezeken az általános elméleti megfontolásokon kívül mindig figyelembe kell vennünk azt is, hogy az illető ár az országnak milyen helyén alakult ki, valamint, hogy termelői, nagy-, vagy kiskereskedelmi árral állunk-e szemben. Ezenkívül az ár kialakulása alkalmával, különösen gazdasági krízisekben, igen jelentős tényező az is, hogy a vevő milyen bonitással rendelkezik. Ettől az utóbbi körülménytől függ ugyanis, hogy a vevő milyen fizetési feltételek mellett jut az áruhoz. Az adatszolgáltatóktól azt kérni, hogy egységes fizetési feltételek mellett adják meg adataikat, szinte lehetetlen lett volna és ezért arra kértük fel adatszolgáltatóinkat, hogy a szakmában megszokásosabb viszonyok feltételezésével adják meg a kérdéses cikkek árait. De az adatok feldolgozása alkalmával sem kíséreltük meg az adatoknak közös alapra való átszámítását, mert felfogásunk szerint ilyen ingtag alapokon nyugvó számításokkal nem szolgáltuk volna az exaktság elvét. Az árat sokszor lényegesen befolyásolják a csomagolási feltételek, valamint az a körülmény is, hogy a kérdéses cikknek a szóbanforgó ár melletti szállítása esetén mi a legkisebb kötési egysége.

Hogyha az árstatisztikai adatokat összehasonlítások céljaira akarjuk felhasználni, akkor természetesen sok esetben nem elégedhetünk meg a számszerű adatok összevetésével, hanem figyelembe kell vennünk azt, hogy az illető cikk a kérdéses szükséglet kielégítésére milyen fokban alkalmas. Példának okáért két teljesen azonos súlyú eke közül, ha a jelenlegi típus a háború

előttivel azonos áron kerül forgalomba, ellenben nagyobb szántási szélesség mellett ugyanakkora a vonóerőszükséglete, akkor ezt az utóbbit a nagyobb szántási szélességből előadódó nagyobb teljesítmény miatt az azonos vonóerőszükséglet és azonos ár mellett is a szükségletkielégítésre jobbnak és alkalmasabbnak kell tartanunk.

A nomenklatúra összeállításánál természetesen előnyös lett volna, ha a vámnomenklatúrához simulhatott volna árstatisztikai nomenklatúránk, azonban a megoldandó feladatok különbözősége miatt ezt nem volt lehetséges keresztülvinni. Ennek indoklásául meg kell említenünk azt, hogy a vámnomenklatúrának mindig az a törekvése, hogy egy árutétel alá pontos fogalmazás által a hasonló áruknak egy bizonyos csoportját sorozza be. Az árstatisztikai nomenklatúrának pedig ezzel szemben az a hivatása, hogy egy teljesen körülhatárolt és gondosan körülírt árut és ennek az árunak egyetlen egy minőségét úgy határozzuk körül, hogy ennek az ára pontosan meg legyen határozható. A vámnomenklatúra akkor jó, ha abba minden elképzelhető áru pontosan és könnyen a megfelelő helyre besorozható, az árstatisztikai nomenklatúra pedig az áruk sokféleségéből csak egyes tipikus árucikkeket ragad ki. A vámnomenklatúrában árucsoportok, az árstatisztikai nomenklatúra által egyes árucikkek határozatnak meg. A vámnomenklatúrának tehát összefoglaló, az árstatisztikai nomenklatúrának pedig igen részletesen specializáló irányzata van. A külkereskedelmi statisztikának adatait árstatisztikai célokra tehát alig lehet felhasználni, mivel a két munkálatnak egészen különböző a célkitűzése. Egy ilyen gondosan megalapozott árstatisztikai munkálatnak különös érdeme, hogy ennek birtokában sokkal világosabb választ tudunk adni a fontosabb árucikkek vámvédelmének nagyságáról, mint ha a külkereskedelmi statisztika adataiból indulunk ki. A külkereskedelmi statisztika ugyanis csak az egyes vámtarifafeltételek és altételek alá sorolt áruk átlagos értékét képes feltüntetni és csak ezt viszonyíthatja a vámtételekhez, ami által a vámszínvonal gondos elemzése nem lehetséges.

Árstatisztikai szempontból minden államban a belföldi áralakulásnak vizsgálata a főcél, jóllehet nem érdektelen és külön vizsgálat tárgya lehet az is, hogy a behozatal alkalmával hogyan alakulnak az árak. Köztudomású, hogy ilyen alkalom-

mal a külföld igen gyakran nem reális áron kínálja árucikkeit és így tulajdonképen egy dumping áralakulás kerül megfigyelésre, mégis ebből az áralakulásból a külföldi piacok között fennálló versenyre igen érdekesen következtethetünk.

Az árstatisztikai munkálatok szempontjából különben a külkereskedelmi statisztika igen komolyan felhasználható, mert ennek segítségével ez árucikkek sokaságából a közgazdasági élet szempontjából valóban fontos árucikkek választhatók ki. A külkereskedelmi forgalomban jelentőséggel bíró cikkektől eltekintve, statisztikai megfigyelés tárgyává kell tenni azokat az árucikkeket is, amelyek a gyáripari statisztika tanúsága szerint a gyáripari termelésnek jelentős részét alkotják. Ugyancsak be kell vonni a megfigyelés körébe a kisipari termelés szempontjából fontos árucikkeket is, tekintve azonban, hogy jelenleg még nem rendelkezünk kisipari termelési statisztikával, ezen a téren becslésekre vagyunk utalva. Külön figyelmet érdemelnek mindazok az árucikkek, melyek kartellírozva vannak, azonkívül azok is, amelyek feldolgozásánál viszonylagosan sok munkáskéz foglalkoztatható és ezáltal az ipari késztermékek és a feldolgozott nyersanyagok ára közt viszonylagosan jelentős különbség állapítható meg. Ennek az öt vezető szempontnak segítségével sikerült az ipari árucikkek szinte megszámlálhatatlan sokaságából 700—800 jellemző cikk áralakulásának megfigyelésére korlátozni ipari árstatisztikánk körét.

A külföldi áradatoknak beszerzése bizonyos nehézségekbe ütközik, amennyiben a legtöbb államból csak a nyersanyagok és félgyártmányok áralakulására vonatkozó adatokat tudjuk megszerezni.

Jelenleg adatszolgáltatóink nem kényszeríthetők adatszolgáltatásra, de semmi akadálya nem volna annak, hogy a Központi Statisztikai Hivatal egy ilyen irányú adatgyűjtést felvegyen munkatervébe és ezáltal biztosítsa az adatszolgáltatás kikényszeríthetőségét. Dacára ennek a kikényszeríthetőségi lehetőségnek, felfogásunk szerint nem célszerű egy ilyen kényes felvételnél kényszerítő eszközöket igénybe venni, mert egy olyan társadalomban, ahol a közgazdasági gondolatok megértésre találhatnak, lehetetlen feltételezni azt, hogy akadjanak olyanok, akik az adatok szolgáltatását megtagadják, hiszen észre kell vennie mindenkinek, hogy az egyes foglalkozási ágak és társadalmi osztályok között fenn-

álló ellentétek levezetésére minden eszköz, amely az áralakulás bonyolult kérdéseibe belevilágít és így az ipari árstatisztika is igen alkalmas. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ha az áralakulásnak kérdését nem is világítjuk meg, ebben az esetben is van a közvéleménynek az árakról értékítélete, ami azonban gyakran sokkal előnytelenebb, mint ahogy az az áralakulás reális ismeretében lenne.

Az adatszolgáltatás megbízhatósága az adatszolgáltatók személyi garanciáján kívül a statisztikai felvétel szerkezetéből következik. Egyrészt fontosabb árucikkeknél ugyanis több adatszolgáltató szolgáltatja az árakat, azonkívül ugyanazt az árut megfigyeljük termelői, nagy- vagy kiskereskedői oldalról. Ha pedig például a kérdéses áru csak félgyártmány bizonyos továbbfeldolgozó ipar részére, akkor összefüggés állapítható meg a gyártás különböző fokai alatt az árucikkek árai között és így biztosítható az áralakulás ellenőrzése.

Az adatszolgáltatók személye természetesen minden publikáció alkalmával titokban marad, ellenben maguknak az adatoknak nyilvánosságra való hozatalát tulajdonképen semmi érdek szempontjából aggályosnak nem tekinthetjük, hiszen az ár sohasem maradhat titok, mert árajánlatok révén úgyszólván nyilvánosságra kerülhet. Ha azonban mégis aggályosnak látszanék bizonyos ipari ágazatok áradatainak közlése, akkor az árak alapján indexek szerkeszthetők, melyeknek közlése ellen viszont senki sem emelhet kifogást. Jelenlegi elgondolás szerint minden egyes iparesoport részére szerkesztünk egy mérlegelt számtani indexet, majd ezekből az indexekből fogjuk összeállítani az egész ipari termelés ugyancsak mérlegelt számtani indexét. Ezeket kívül egy mértani eljárással számított tüzelőanyag és építési költség-index fog az ipari áralakulás bonyolult viszonyaiba belevilágítani. Csoportosítani kívánjuk a mezőgazdasági és ipari fogyasztási javakat és termelő eszközöket is és ezek áralakulását is figyelemmel kísérjük megfelelően szerkesztett indexek segítségével.

A tulajdonképeni ipari árstatisztikára vonatkozó külföldi helyzetkép megfestésekor ezen a téren meglehetősen nagy hiányokra bukkanunk, amennyiben az Amerikai Egyesült Államokon kívül Európában csak két állam tud ezen a téren ezideig eredményeket felmutatni. Azoknak az államoknak egyike, mely felismerte Európában az

ipari árstatisztikának fontosságát, Németország, a másik pedig Lengyelország. A két állam statisztikai munkálatai között jóllehet sok kölcsönhatást fedezhetünk fel, igen lényegesek a különbözőségek is. Hogyha ezeknek a különbözőségeknek az okait kutatjuk, akkor ezeknek sorában a két államban uralkodó gazdaságpolitikai irányzatok különbözőségét kell fő hatóoknak megjelölnünk. A két államban a gazdasági életbe való beavatkozás az államhatalom részéről más ütemmel és más intenzitással érvényesül és ennek megfelelően a statisztikai felvétel célja és felhasználásának módja is más és más.

Lengyelországban az ipari árstatisztikával az ipari és kereskedelemügyi minisztériumtól függő viszonyban álló konjunktúrakutató intézet foglalkozik. Ez az intézmény a szorosán vett konjunktúrakutatási problémákon és árstatisztikai vizsgálatokon kívül az árelemzést is programjába iktatta.

Lengyelországban az ipari árstatisztika céljaira a konjunktúrakutató intézet több mint 700 cikk áralakulását tartja nyilván és évégett körülbelül 80 ipari és kereskedelmi adatszolgáltatóval van állandó kapcsolatban. Jelenleg a munkálatok már megindultak, hogy a külföldi piacokon észlelt árak a hazai árakkal összehasonlíthatók legyenek, de jelenleg még ezen a téren lezárt eredményeket az intézet nem képes felmutatni.

Az intézet által közlésre kerülő három fontos index közül az egyik a mezőgazdasági termelő eszközöknek áralakulását van hivatva kidomborítani, a másik az ipari termelő eszközöknek indexe, a harmadik pedig a fogyasztási javak áralakulását és áringását teszi szemléltethetővé. Az index kiszámítása úgy történik, hogy a megfelelő szorzószámokkal szorzott árak számtani közép-arányosát állapítják meg és így nyelik az egyes árcsoportok jellemzésére alkalmas mérlegelt indexeket.

A német ipari árstatisztikai munkálat egészen más alapokon nyugszik, mint a lengyel. Hasonlóság csak a megfigyelés módszerében állapítható meg. A munkát itt a Birodalmi Statisztikai Hivatal látja el. Adatszolgáltatásra a német statisztika is leginkább a gazdasági életben működő érdekes szakférfiakat kéri fel, akiknek név-

sorát az érdekképviseltek közreműködésével igyekeznek összeállítani. Az érdekképviseltek tehát maguk adatokat nem szolgáltatnak, hanem csak kijelölik azokat a szakférfiakat, akik felfogásuk szerint a legalkalmasabbak adatszolgáltatásra. Ezen az adatszolgáltatókon kívül bizonyos esetekben adatokat bocsátanak rendelkezésre az egyes országok és városok statisztikai hivatalai is. Különös esetekben egyes állami szerveknek, mint a birodalmi szén és birodalmi káli kormánybiztosságnak adatszolgáltatását is igénybe veszik. A megfigyelésre kerülő áraknak száma körülbelül megegyezik a lengyel statisztika árucikkinek számával, ellenben az adatszolgáltatóknak száma nagyobb, amennyiben ez a szám most már eléri a 175-öt is. Az adatszolgáltatás havonként történik és úgy van beosztva, hogy lehetőleg minden héten arányos mennyiségben a készárukat termelő iparágaknak minden reprezentánsa küldjön be adatokat. Az indexeket a német statisztikai szolgálat is egy számtani középarányos kiszámításával állapítja meg, még pedig úgy, hogy mielőtt a középarányos kiszámításához fogna, mindegyik árucikket az ipari termelésben elfoglalt jelentőségének megfelelően olyan szorzószámmal szorozza meg, mely az illető cikk jelentőségét kidomborítja. Ebben a tekintetben Németország mindenestre hátrányban van a mi statisztikai szolgálatunkkal szemben, mert nem rendelkezik egy olyan rendszeres gyáripari statisztikával, mely képes volna az egyes fontos cikkekben az ipari termelés mennyiségére vonatkozó adatokat szolgáltatva az indexek megállapításához szükséges szorzószámok kiszámítását megkönnyíteni. A munkálatoknak alapjául az indexek kiszámítása alkalmával bázisul az 1913-as év szolgál és csak amennyiben erre az évre az adatok reálisan nem vonatkoztathatók, akkor használják fel az 1925-ös esztendő összehasonlítási alapul.

A statisztikai módszereknek e rövid ismertetése után reméljük, hogy a közeljövőben közlésre kerülhetnek azok az adatok, amelyekkel a kereskedelemügyi minisztériumban folyó adatgyűjtés képes lesz megvilágítani az ipari késztermékek áralakulását.

vitéz Guóthfalvy Dorner Zoltán dr.

A részvényvagyon változása 1930-ban.

Les changements de l'effectif des actions en 1930 en Hongrie.

Résumé. La Bourse de Budapest a été tout à fait faible en 1930. La cote s'effrita continuellement, de sorte qu'à la fin de l'année, le cours des actions accusait une diminution de 197 millions de pengős (15,7%) par rapport au chiffre correspondant de l'année précédente.

A l'exception des établissements de crédit, des compagnies d'assurance, des entreprises de transports, d'industrie chimique, de gaz et d'électricité, la baisse dépassait 10% dans les autres catégories d'actions, oscillant en général entre 20 et 30%.

Par suite de considérables fusions d'actions, le nombre des actions a diminué de 1,6 million. L'augmentation de la valeur moyenne des actions fusionnées doit être considérée comme un fait favorable; elle a augmenté le niveau du marché des valeurs.

★

Amióta az 1927. év végén kezdődő gazdasági válság első hullámai az értékpapírpiacon átesaptak s az árfolyamlemorzsolódások szakadatlan folyamatát megindították, azóta a tőzsde minden mesterséges beavatkozás ellenére sem tudott magához térni s az értékpapírpiacon helyzetét az elmúlt évben is a legteljesebb lanyhaság jellemezte. Egy korábbi ismertetésben¹⁾ rámutattunk azokra az okokra, amelyekre az értékpiacon depresziója visszavezethető. Ezek, amint tudjuk, részben az általános nemzetközi gazdasági helyzettel függnek össze, részben a budapesti tőzsde speciális viszonyaiban gyökereznek.

Az inkább gazdaságanalitikai természetű okkeresés mellett azonban érdeklődésre tarthat számot az értékpapírvagyonban a tőzsdei értékeléstől függő változások mértékének statisztikai megfigyelésén nyugvó regisztrálása is. Jóllehet a részvényvagyon effektíve nem képezi a nemzeti vagyon részét, hanem csak a mögötte meghúzódó tényleges vagyoni erőt jelképezi, s így a benne beállott változások elsősorban a részvénytulajdonosok vagyoni helyzetében idéznek elő változásokat, de közvetve a nemzeti vagyon értékelésére is kihatnak. A vállalati vagyonnak a nemzeti vagyon szempontjából tekintett értékelése ugyanis a tőzsdén keresztül jut leghelyesebb kifejezésre. Ez az értékelés

tudvalevőleg nem a vállalati vagyontárgyak mechanikai összegezésére, hanem a vállalat rentabilitásának a konjunktúrákkal változó mértékére támaszkodik, más szóval a vállalatokat abból a szempontból ítéli meg, hogy az ország gazdasági organizmusában milyen jelentőséggel bírnak. Ily módon ez az értékelés bizonyos körülmények között többet, vagy kevesebbet jelenthet a tényleges belértéknél, aszerint, amint az illető vállalat gazdasági szerepét az állandóan változó gazdasági viszonyok emelik, vagy csökkentik.

Az értékpapírpiacon helyzetének vizsgálata ezen túlmenően is fontossággal bír arra való tekintettel, hogy hazánkban az ipari termelésben főképpen a részvénytársulati tőkék visznek vezetőszerepet, melyeknek összegyűjtésében és elhelyezésében a tőzsde igen fontos hivatást tölt be.

Az alábbiakban a rendelkezésre álló adatok segítségével a részvénytőzsdén az elmúlt év folyamán beállott változásokat kívánjuk vizsgálni s számszerűleg megállapítani, hogy a magyar részvényvagyon mérlege a fenti idő alatt milyen eredménnyel zárult.

Az adatokra nézve mindenképp megjegyzendő, hogy azok csupán a hazai vállalatok részvényállományára vonatkoznak, miután a külföldi vállalatok részvényvagyonában beállott változások a magyar nemzeti vagyont csak kevéssé érintik. Ami a részvényvagyonváltozás megállapításának módját illeti, annál a következő eljárást alkalmaztuk. Az évvégi forgalmi értékek kiszámításánál figyelmen kívül hagytuk az időközben törölt, vagy újonnan bevezetett vállalatokat, hogy az összehasonlítási alap azonos legyen. Másfelől természetesen figyelembe volt veendő az időközi részvénykibocsátások-, illetőleg a kisorsolásokból és visszavásárlásokból eredő tőkeváltozások egyenlege. Az egyéb változások (összevonás, fúzió stb.) csupán technikai természetűek lévén, a vagyonállag szempontjából nem jelentenek módosulást, bár kétségtelen, hogy az illető részvénykategorikák forgalmi értékelését az ilyen természetű tranzakciók is befolyásolják.

Az 1929. és 1930. évvégi részvényállományról, valamint a részvények állagában időközben bekövetkezett változásokról vál-

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Szemle 1930. 3. sz.

2. A részvények forgalmi értékének változása az 1930 évben.

Changements de la valeur courante des actions en 1930.

Részvénycsoport Catégories d'actions	Egy darab részvény átlagos forgalmi értéke Valeur courante moyenne d'une action		A részvények 1929 dec. 31-i összes forgalmi értéke Valeur courante totale des actions, 31 déc. 1929		A részvények 1930 dec. 31-i összes forgalmi értéke a tőkeváltozások figyelembevételével Valeur courante totale des actions, au 31 déc. 1930, compte tenu des changements de capital		Az 1930 dec. 31-i forg. érték az 1929. év végi forgalmi érték %-ában — Valeur courante au 31 déc. 1930, en % de celle de fin 1929.
	à la fin de		ezer pengőben milliers de pengős	az összes forgalmi érték %-ában en % de la valeur courante totale	ezer pengőben milliers de pengős	az összes forgalmi érték %-ában en % de la valeur courante totale	
	1929	1930					
	végén pengőben en pengős						
Bankok — Banques	82.6	75.4	331.288	26.4	302.696	28.5	91.4
Takarékpénztárak — Caisses d'épargne ..	96.1	86.7	131.137	10.4	118.233	11.1	90.2
Biztosítótársaságok — Compagnies d'assurance	115.7	106.0	9.588	0.8	8.782	0.8	91.6
Gözmalmok — Minoteries	20.3	13.5	15.425	1.2	10.278	1.0	66.6
Bányák és téglagyárak — Mines et briquetries	105.5	77.7	257.662	20.5	189.679	17.9	73.6
Könyvnyomdák — Imprimeries	16.6	13.2	9.926	0.8	8.339	0.8	84.0
Vasművek és gépgyárak — Forges et ateliers de construction mécanique	41.4	29.8	96.973	7.7	69.378	6.5	71.5
Faipari vállalatok — Entreprises d'industrie du bois	7.8	6.1	1.274	0.1	998	0.1	78.3
Közlekedési vállalatok — Entreprises de transport	19.8	26.0	74.820	6.0	70.809	6.7	94.6
Cukorgyárak — Fabriques de sucre	27.2	22.6	26.946	2.1	22.320	2.1	82.8
Élelmiszervállalatok — Entreprises d'alimentation	28.3	18.2	444	0.0	285	0.0	64.2
Gáz- és villamossági vállalatok — Entreprises de gaz et d'électricité	93.4	169.4	47.644	3.8	44.436	4.2	93.3
Olajművek — Fabriques d'huile	2.3	1.6	854	0.0	594	0.1	69.6
Sörgyárak — Brasseries	107.0	88.1	91.847	7.3	75.585	7.1	82.3
Szállodák — Hôtels	37.7	33.1	10.797	0.9	9.500	0.9	88.0
Textilipari vállalatok — Entreprises d'industrie textile	18.1	16.4	29.358	2.3	20.981	2.0	71.5
Vegyipari vállalatok — Entreprises d'industrie chimique	81.7	79.0	68.396	5.4	66.164	6.2	96.7
Különbféle vállalatok — Diverses entreprises	37.3	29.0	53.518	4.3	41.988	4.0	78.5
Összesen — Total	56.0	50.9	1,257.897	100.0	1,061.045	100.0	84.3

egy-egy részvény forgalmi értékét, ha a befizetés nem olyan mérvű, mint ami a tőkeemelés előtti forgalmi érték magasságának megfelel, miután a részvények mögött álló vagyon (jobban mondva vállalati érték), egy része az új részvényekbe is átosztódik. Jóllehet ez a körülmény az egész részvényvagyon nagyságára nincs befolyással, a részvénytulajdonos szempontjából lényeges változást jelent.

Adatainknál mindennemű tőkeváltozást (befizetéseket, illetve kisorsolás és visszavásárlás esetén: a visszatérítéseket) figyelembe vettünk, úgyhogy a szóbonforgó két évvégi részvényvagyon összehasonlításának eredményében tisztán csak az árfolyamala-

kulás folytán előálló változások jutnak kifejezésre.

A tőzsde 1929. év végén azokat a vállalatokat, melyek 1930-ban is jegyezve voltak, 1 milliárd 258 millió pengőre értékelte. Az időközi tőkeváltozások ezt az összeget kerek 13 millió pengővel növelték, úgyhogy egyenlő értékelést feltételezve, 1930 végén a részvényvagyon 1.271 millió pengőt tett volna. A részvények árfolyama alapján számított tényleges forgalmi érték 1930 végén ezzel szemben csupán 1.061 millió pengő volt, úgyhogy az elmúlt évben az árfolyamcsések folytán 197 millió pengő, vagyis 15.7 %-os értékvesztés mutatkozik a részvényvagyonálladékban. Ha az értékvesztéséget

részvénycsoportok szerint vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a hitelintézeteket, a biztosítótársaságokat, a közlekedési, vegyipari vállalatokat, továbbá a gáz- és villamossági vállalatokat kivéve, a csökkenés minden részvénykategóriánál meghaladja a 10% -ot és általában 20—30% közt mozog. Legnagyobb a veszteség a gőzmalmok (33·4%), olajművek (30·4%), továbbá az élelmiszervállalatok (35·8%) részvényvagyonánál. Ezek az adatok igen érdekesen mutatják, hogy a dekonjunktúrával szemben a különböző természetű vállalatok ellenállása mennyire eltérő.

Tanulságos összehasonlításra nyujtanak módot a részvények átlagos darabértékére vonatkozó adatok is. Főátlagban *ez a darabérték az elmúlt év folyamán 56·0 pengőről 50·9 pengőre csökkent.* Ha figyelembe vesszük, hogy 1913-ban a budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények átlagos darabértéke 770 pengő volt, világosan áll előttünk az a nagy változás, mely a tőzsdei papírok fajsúlyában a háború előtti állapothoz képest bekövetkezett. Ha az olajipari részvények 1·6 pengős, vagy a faipari részvények 6·1 pengős átlagos darabértékére gondolunk, megállapíthatjuk, hogy a tőzsdén még ma is igen nagy tömegben vannak forgalomban olyan gyenge papírok, melyek tőzsdei ügyletek tárgyát normális viszonyok között nem képezhetnék.

Átlagértékemelkedést látunk a gáz- és villamossági, valamint a közlekedési vállalatok részvényeinél, mely körülmény a már fentebb említett részvényösszevonásokkal van összefüggésben. Ennek a folyamánya továbbá az a jelenség is, hogy a darabértéket tekintve, a gáz és villamossági részvények megelőzik a biztosítási és pénzügyi részvényeit, melyek úgy a békeévekben, mint a háború után állandóan a legdrágább darabok voltak.

Az egyes vállalatcsoportoknak az összes részvényvagyonban elfoglalt részesedési aránya évről-évre igen jelentékeny változásokot mutat. Ezek a változások természetesen nemcsak az illető kategóriák tényleges értékmódosulását, hanem a többi csoportok értékváltozása folytán előálló *relatív* eltolódásokat is kifejezésre juttatják. Az 1930. évi állapot szerint legnagyobb vagyoni erőt képviselnek a bankok, melyek a forgalmiértékben 28·5% -kal részesednek, sorrendben utánuk következnek a bányák és téglagyárak (17·9%), továbbá a takarékpénztárak (11·1%), 1929-ről 1930-ra növekedett az érték-

aránya a pénzügyi intézeteknek, a vegyipari vállalatoknak, a gáz- és villamossági, valamint a közlekedési vállalatoknak, míg a gőzmalmok, vasművek, sörgyárak és textilipari vállalatok részvényvagyonának aránya csökkenést mutat.

A részvényvagyonban beállott változásokra vonatkozó összefoglaló adatok kiegészítéseképp nem lesz érdektelen néhány olyan részletbe vágó adatot kiemelni, melyek az egyes vállalatokra vonatkozó értékelésről adnak tanulságos képet s egyben jellemzően mutatják azokat a roppant szélsőségeket, melyek a vezetőértékek és az ú. n. non va-leurok mögött meghúzódó vagyoni erőben fennállanak. 1930 végén — az új kibocsátások figyelembevételével — a 40 milliónál nagyobb összegre értékelt vállalatok a következők voltak:

Magyar Általános köszén	105·3	millió	P
Szikra	56·0	"	P
Magyar Általános Hitelbank	53·8	"	P
Első Magyar Részvényipar	52·0	"	P
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	50·5	"	P
Egyesült Izzó	41·1	"	P

A másik végletet mutatják az alábbi vállalatok:

Teudloff-Dietrich	60	ezer	P
Kunossy	58	"	P
Wodianer	54	"	P
Magyar vegyipari gépgyár	53	"	P
Honi faipari	47	"	P
Első Magyar Rizshántoló	29	"	P

Ezekon kívül még kb. 10—12 hasonló vagyoni erőt reprezentáló vállalat van, melyeknek egy részéből 1930. év végén azonban nem volt jegyzés. Az árfolyamok alakulásának jellemzésére még felemlítjük, hogy kb. 50 olyan vállalat van, melyeket a tőzsde 500 ezer pengőnél kevesebbre értékelt s közel kétszerannyi azoknak a részvénytársulatoknak a száma, melyeknek kurzusát névértéken alul jegyzik.

Kétségtelen, hogy ezeknek a részvénycsoportoknak sem jövedelmezősége, sem belső értéke nem felel meg azoknak az elsőrendű követelményeknek, melyek a tőzsde tekintélyének s a nélkülözhetetlen bizalomnak helyreállításához szükségesek s ezért a már régóta sürgetett tőzsdereform egyik fontos feladatát a kotírozások újraszabályozásában kell látnunk.

Azok között a tényezők között, melyek az értékpapírpiac viszonyainak megítélésénél számbajönnek, különös figyelmet érdemel a részvények jövedelmezőségének kérdése. A helyes osztalékpolitika egyik legfon-

tosabb — jóllehet nem egyedüli — eszköze az árfolyamok egészséges alakulásának. Az osztalékok kérdésének részletes vizsgálatába — mivel még nem áll elég bőséges adat rendelkezésre, — ezúttal nem mehetünk bele, csupán csak egy fontos vonatkozására kívánunk rámutatni. A Magyar Gazdaságkutató Intézet adatai szerint az összes részvények jövedelmezősége 1929-ben 6·15% volt. Az 1930. évi osztaléokra nézve csupán néhány adat áll még rendelkezésre. Abból a körülményből azonban, hogy néhány vezető pénzintézetünk a tavalyi osztalékot fizeti s ez a tendencia — amennyiben az előjelek nem csálnak — általában érvényesülni fog az összes nagyobb vállalatoknál, arra lehet következtetni, hogy — legalább is papíron a jövedelmezőségi arányszám a tavalyinál valamivel kedvezőbbben fog alakulni. A jöve-

delmezőség formailag kedvező arányalakulása mögött azonban fenti vizsgálódásaink szerint is az a rideg tény rejlik, hogy az emelkedés nem az osztalékok tényleges növekedése, hanem sokkal inkább a részvények nagyarányú árfolyamsüllyedése révén fog bekövetkezni, mely így mintegy automatikusan igazítja a jövedelmezőség nívóját az egyéb befektetések jövedelmi szintjéhez. Ha ezt a tényt szem előtt tartjuk s ha még figyelembe vesszük, hogy az elmúlt gazdasági évben is lesz bizonyára — a megelőző évekéhez hasonlóan — több olyan vállalat, mely egyáltalán nem fog osztalékot fizetni, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy a magyar értékpapírpia javulása egyéb előfeltételek mellett az osztalékpolitika alapos revízióját is feltételezi.

Hajdrik Sándor dr.

© IRODALMI SZEMLE ©

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

A világ mezőgazdasági termelése az 1930. évben.

La production agricole du monde en 1930.

Kiadja a m. kir. földmívelésügyi miniszter. — *Publié par le ministre royal hongrois de l'Agriculture.* — Budapest 1930. 427 oldal — p.

Résumé. L'ouvrage a à peu près la même ampleur que ceux publiés pour les années précédentes. On y trouve cependant quelques innovations: les produits agricoles exportés et importés par les différents pays sont indiqués aussi au point de vue de la valeur, et les céréales importées par les pays manquant de blé spécifiées autant que possible par pays de provenance. Les chiffres relatifs à la Hongrie et aux grands pays exportateurs sont également plus détaillés.

★

A földmívelésügyi minisztériumnak rendszeresen megjelenő tájékoztató segédkönyve az idén némi késsedelemmel jelent meg. Ezt a pár hetes késést a szerkesztőség a legnagyobb erőfeszítéssel sem tudta elkerülni, mert néhány nagy és a világ mezőgazdasági termelése szempontjából rendkívül fontos államra (Szovjetország, Argentína, Ausztrália) vonatkozólag olyan közkézen forgó adatok állottak csak rendelkezésre, amelyek annyira ellentmondóak voltak, hogy azokból nem lehetett kiigazodni, tehát új és hitelesebb adatokat kellett sürgősen beszerezni.

Ezeknek feldolgozása és a világ gabonamérlegébe való beillesztése természetesen némi késedelmet okozott.

Újítás a kötetben, hogy a fontosabb államoknál a mezőgazdasági termények forgalmát ez évben már nemcsak a mennyiség, hanem az érték szerint is kimutatja. A gabonahiányban szenvedő országok gabonaimportját — amennyiben az adatok rendelkezésre állottak — a kötet származási országok szerint részletezi. Viszont a nagy gabonakiviteli államoknak és Magyarországnak külkereskedelmi adatai az eddiginél jóval részletesebben vannak kimutatva.

A kötet beosztása egyébként maradt a régi. 177 állam mezőgazdasági termelésére és külforgalmára vonatkozólag közöl az első részben igen részletes adatokat. Mindenütt kiterjeszkedik a haszonállatok számának és az állati termékek mennyiségének bemutatására. A második rész a világ 1930. évi gabonatermésének mérlegét tartalmazza. A minisztérium megállapítása szerint a szóbanforgó évben búzából 113·99, rozsból 16·02, árpából 2·37, zabból 1·40 és rizsből 14·29 millió métermázsa felesleg mutatkozik. A felsorolt termények nyomott ára elég bizonyítéka a túltermelésnek. Hiányt csak a tengeri termésmennyiségénél állapít meg, itt 66·56 millió métermázsa az egyelőre fedezetlen szükséglet. A mérlegben nem szerepel egy pár olyan ország ten-

1. A világ mezőgazdasági termelése.

La production agricole du monde.

Világ rész	Búza	Rozs	Árpa	Zab	Rizs	Tengeri	Burgonya
	termés mennyisége ezer métermásában						
Európa	369.467	233.912	162.850	249.812	10.171	152.225	1.316.639
Ázsia	434.574	224.280	171.431	167.187	1.307.078	128.798	469.437
Afrika	35.888	207	20.452	3.760	24.331	67.799	4.987
Amerika	435.967	20.725	110.655	282.344	22.181	683.628	146.712
Ausztrália	60.387	20	1.704	3.357	579	2.397	4.717
Világtermés . .	1.336.283	479.144	467.092	706.460	1.364.340	1.034.847	1.942.492
1929-ben	1.233.253	477.707	491.611	737.291	1.334.965	1.188.203	2.086.627
Az idő termés %-ban több vagy kevesebb	+ 8.4	+ 0.3	- 5.0	- 4.2	+ 2.2	- 12.9	- 6.9

2. A gabonaneműek termésátlagai a fontosabb termelő államokban az 1926—1929. években.

Rendement moyen des céréales dans les principaux pays producteurs en 1926—29.

Ország — Pays	Búza — Froment				Rozs — Seigle				Árpa — Orge				Zab — Avoine			
	termésátlaga hektáronként métermásában — rendement moyen par hectare, en q															
	1926	1927	1928	1929	1926	1927	1928	1929	1926	1927	1928	1929	1926	1927	1928	1929
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	24.3	27.0	33.3	32.7	17.7	17.4	22.4	23.6	24.4	27.7	34.4	34.7	21.8	20.6	23.6	23.5
Dánia — <i>Danemark</i>	25.0	23.1	32.6	30.8	18.0	14.4	16.8	17.4	24.5	23.6	31.0	30.3	21.0	21.6	26.2	26.4
Belgium — <i>Belgique</i>	21.4	28.0	28.4	25.0	22.0	23.9	25.4	24.5	24.5	28.4	30.4	24.3	20.4	25.2	26.1	24.8
Egyiptom — <i>Egypte</i>	16.3	18.0	15.8	18.8	—	—	—	—	16.5	17.1	15.9	17.0	—	—	—	—
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	16.2	17.2	18.5	17.6	15.0	15.4	17.7	16.8	16.8	18.1	19.5	18.8	15.4	17.1	17.0	17.2
Franciaország — <i>France</i>	13.8	14.2	14.6	16.9	9.8	11.1	18.4	12.8	15.3	15.5	15.6	17.1	15.5	14.4	14.1	16.4
Olaszország — <i>Italie</i>	11.5	10.7	12.5	15.8	13.2	12.1	12.4	14.1	9.2	8.7	10.6	11.2	9.6	9.2	13.5	13.4
Ausztria — <i>Autriche</i>	14.1	15.9	16.9	15.1	12.7	13.3	13.3	13.6	15.1	16.1	18.0	17.0	12.5	14.1	15.4	15.2
Magyarország — Hongrie	13.1	12.8	16.1	13.6	8.6	8.5	12.7	12.2	12.1	12.6	16.2	14.3	12.2	12.5	15.1	13.6
Lengyelország — <i>Pologne</i>	13.1	13.0	12.5	12.6	12.2	11.6	11.4	12.1	12.6	13.2	13.2	13.1	13.0	12.9	12.3	13.5
Sz.-H.-Sz. állam — <i>Yougoslavie</i>	9.1	8.2	14.6	12.0	7.1	7.0	9.4	8.6	8.5	7.9	10.0	9.2	8.1	7.5	9.6	8.8
Románia — <i>Roumanie</i>	8.6	8.5	9.8	9.9	8.8	8.4	9.9	—	7.5	7.1	8.6	13.4	7.8	8.0	8.4	11.2
Spanyolország — <i>Espagne</i>	9.4	9.0	7.8	9.8	9.1	9.2	6.7	—	11.4	11.1	9.9	11.7	7.3	7.4	6.5	8.9
Am. Egy. Áll. — <i>Etats-Unis</i>	9.9	10.0	10.5	8.9	9.9	10.0	7.6	7.9	15.7	15.0	15.3	12.5	9.9	10.1	12.5	11.0
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	12.0	12.0	12.2	8.4	11.5	11.2	12.1	8.6	13.5	13.6	14.1	9.3	10.1	8.4	8.8	8.7
Kanada — <i>Canada</i>	13.8	13.2	15.8	8.1	14.8	12.6	10.9	8.3	15.3	14.8	15.0	9.3	14.4	11.9	13.1	8.6
Délafrikai Unió — <i>Union Sud-Afr.</i>	5.8	5.2	4.7	8.0	4.5	4.2	4.1	4.0	8.9	5.1	6.3	12.4	6.6	3.5	4.3	5.4
India — <i>Inde</i>	7.2	7.2	6.1	6.7	—	—	—	—	10.3	8.8	7.7	7.4	—	—	—	6.0
Ausztrália — <i>Australie</i>	9.7	6.6	7.6	5.7	7.6	8.6	8.6	10.1	10.7	10.4	10.4	10.5	7.1	6.6	6.6	4.2
Argentína — <i>Argentine</i>	7.4	8.2	9.9	4.8	4.0	4.6	4.0	2.1	9.1	6.6	6.9	6.0	8.0	5.9	6.5	6.6

geritermése, ahol a tengeri betakarítása tulajdonképpen csak most kezdődik, ezeknek termése a gazdasági év végéig bőségesen fedezi a kimutatott hiányt.

A következő részben a főbb termények 1930., illetőleg 1930/31. évi terméseredményeit országok szerint részletezve foglalja táblázatba. A főbb termények alatt a búza, rozs, árpa, zab, rizs, tengeri és burgonya vonatkozó adatait sorolja fel. A kimutatás összesítése világrészenként az előző oldali képet mutatja.

Ezután a kiadvány az egyes országok 1929. évben hektáronként elért termésátlagainak összehasonlítását közli. Az évek óta megjelenő összeállításból a gabonafélék átlagaira vonatkozó adatokat négy évre visszamenőleg táblázatunkban mutatjuk be. Az adatok arról tanuskodnak, hogy a gabonafélék termelésében a legnagyobb sikereket Németalföld, Dánia és Belgium érte el.

A kötet vége az elért termésmennyiség nagyságának fogyó sorrendjében csoportosítja a termelő államokat, ilyen összeállításban láthatjuk a búza, rozs, árpa, zab, rizs, tengeri, burgonya, bor, cukor világtermésében szerepet játszó országokat jelentőségük sorrendjében.

Befejezésképpen hasonló formában csoportosítva mutatja ki országonként a szarvasmarhák, a juhok és a sertések létszámát.

A terjedelmes kötet adatait a mai gazdasági viszonyok között a gazdálkodás válságos idejében a szakemberek éppen úgy, mint az érdeklődők — úgy véljük — eredményesen felhasználhatják.

S. I.

Keztyüs Lajos dr.: A nyírségi szeszgyári gazdaságok üzemrendszere.

Louis Keztyüs: Le système d'exploitation des exploitations de fabrique d'alcool du Nyírség.

Városi nyomda — *Imprimerie municipale.* Debrecen. 1930. 101 l. — p.

Résumé. L'ouvrage de M. Louis Keztyüs, traitant une question sur laquelle on a peu écrit jusque-là, est une précieuse contribution à la littérature agricole hongroise. Il fait connaître à fond et d'une manière très nette, les comptes et la production des 23 exploitations de fabrique d'alcool du Nyírség.

*

Mezőgazdasági üzemi kérdésekre vonatkozó irodalmunk most kezd csak kialakulni, eddig jóformán kizárólag a főiskolai tanárok tankönyvei merítették ki ezt az ágazatot. A mezőgazdaság válságos éveit rászorították a gazdákat az elérhető jövedelmek és bevételek felkutatására, az üzemtani kérdések most már mind sűrűbben kerülnek napirendre. A gazdaságok jövedelmének fokozásához érezhetően járulhat hozzá a célszerűen üzött mező-

gazdasági ipar, hazánkban főleg a mezőgazdasági szeszgyártás. Ezt a kérdést reprezentatív alapon — kiragadva a nyírségi mezőgazdasági szeszgyártásra vonatkozó adatok ismertetését — igen behatóan és a külföldi vonatkozó irodalom alapos ismeretével tárgyalja a szerző.

Érdekes munkájából szükségesnek tartjuk néhány jellegzetes adat ismertetését.

Hazánkban jelenleg 251 mezőgazdasági és 9 ipari szeszgyár van üzemben. Dacára a mezőgazdasági szeszgyárak számbeli nagy fölényének, a gyártott szesz 33%-a mégis az ipari szeszgyárak produktuma. Az ipari szeszgyárak főleg külföldről behozott melaszt dolgoznak fel, mezőgazdasági szempontból működésük teljesen felesleges, mert a hazai termelés a mezőgazdasági szeszgyárakat bőven el tudja látni a gyártáshoz szükséges burgonyával és cukorrépával.

A szeszgyártás az állam finansziális szempontjából elsőrendű fontosságú, ezt élénken bizonyítja, hogy

1925-ben	0·55%
1926-ban	0·63%
1927-ben	1·01%
1928-ban	1·20%

1929-ben 0·83%-át tette az összes kivitel értékének a szesz kivitel értéke.

Hazánkban évenként átlag 1·6—2·5 millió métermázsa burgonyát és 0·5 millió métermázsa cukorrépát dolgoznak fel szeszgyáraink, Németországban az alapanyag jóformán teljesen burgonya, Franciaországban cukorrépa, Olaszországban és Spanyolországban tengeri és bor, Angliában és az Egyesült Államokban tengeri és rozs a mezőgazdasági szeszfőzés alapanyaga.

A szerző kiszámítja, hogy egy hektoliter szesz előállításához átlagban szükséges:

burgonyából	10 métermázsa
cukorrépából	12 métermázsa
tengeriből	3 métermázsa
rozsból	3 métermázsa

Tengerit és rozst a szeszgyárak csak akkor használnak fel alapanyagként, ha áruk nagyon olcsó, vagy pedig elég nagy mennyiségű emberi táplálkozásra, takarmányozásra nem alkalmas, defekt készlet áll rendelkezésre.

A felhasznált alapanyag mennyiségét a termőföld nagyságára visszszámítva, kiderül, hogy egy katasztrális hold burgonyatermése 9 hektoliter szesznek felel meg. A szerző itt egy kissé optimista számítást végez, mert átlagban 90 métermázsa burgonyát még a szeszgyárral rendelkező nyírségi gazdaságoknál sem lehet számítani. Cukorrépánál 120 métermázsa átlaggal kat. holdanként 10 hektoliter szesz, a tengerinél 15 métermázsa átlaggal 5 hektoliter szesz és a rozsnál 12 métermázsa átlaggal 4 hektoliter szesz a hozam.

A gazdálkodás belterjessége szempontjából rendkívüli fontossága van a mezőgazdasági szeszgyártásnak. Szerző egy pár példával élénken megvilágítja, hogy az állattartás fokozása — ennek lehetőségét a szeszgyári moslék adja meg — milyen kedvező eredményeket okozhat. Így például a nyírségi szeszgyári gazdaságokban az ugar átlaga 3·48%. Az ugar országos átlaga 4·50%, az Alföld ugarátlaga 5·40%, Szabolcs vármegyében ez az átlag 12·10%. Az ugarterület ilyen jelentékeny csökkentését ezek a gazdaságok főleg annak köszönhetik, hogy a nyírségi szeszgyári középirtokon egy kat. holdra az országos 24·49 métermázsás átlaggal szemben 43 métermázsas istállótrágyát bírnak juttatni. A szeszgyárral rendelkező nagybirtokon is a 23·56 métermázsás átlaggal szemben kat. holdankint 30 métermázsas istállótrágya jut. Ilyen intenzív gazdálkodás mellett nem csodálkozunk azon sem, hogy a gyenge nyírségi homokon a szeszgyári gazdaságok katasztrális holdankint átlag 78·8 métermázsas burgonyát képesek termelni akkor, amikor az országos átlag 39·2 métermázsas.

A termelési viszonyok ismertetése mellett jelentékeny tért enged a szerző a nyírségi szeszgyárral rendelkező gazdaságok üzemi adatainak ismertetésére, 23 ilyen üzemi adatot a leggondosabban felülvizsgálja, az eredményeket 16 könnyen áttekinthető táblázatban láthatjuk. Mellékel egy térképet, amelyik a nyírségi mezőgazdasági szeszgyárak elhelyezkedését mutatja be, végül egy 700 literes napi szesztermelésű mezőgazdasági szeszgyár alaprajzát és homlokzatát feltüntető rajzot is csatol tanulmányához.

Különösen érdemes munkát végzett *Keztyűs Lajos* dr. napjainkban, amikor szó van a mezőgazdasági szeszgyárak számának szaporításáról. Igen sok gazdaság használhatja fel kalkulációihoz szerzőnek szakszerű megállapításait, aki különben ettől eltekintve is, szakirodalmi tanulmányával az üzemi kérdésekkel foglalkozó körök várakozását teljesen kielégítette. S. I.

Fritz Giese: Die öffentliche Persönlichkeit.

Leipzig, 1928. 249 l. — p.

Szerző „a jelenkor szellemi vezetőire vonatkozó statisztikai vizsgálódásnak” nevezi művét. Két okból is számíthat ez a munka érdeklődésünkre. Ez az érdeklődés részben a nagy embereknek szól és általános emberi vonás, részben pedig az újszerű, statisztikailag fel nem tárt területek. A feladat azonban nem könnyű. A „nagy ember” fogalmát olyan konkrétan körülhatárolni, hogy az statisztikai feldolgozás alapját képezhesse, elég körülményes probléma. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a statisztika a tárgykör meghatározását illetően abszolút merev formákhoz

szokott. Ha a férfiak vagy nők, elemi iskolai tanulók, öngyilkosok, pénzintézetek, vagy bármely jelenség csoportadatait dolgozom fel, olyan ismérvek által meghatározott körben mozgok, amelyek félreértésre nem adhatnak okot. Ezzel szemben az, hogy kit tartok a jelenkor szellemi vezetőjének, az meglehetősen rugalmas határok között mozog. Szerző a „közszemélyiség” („öffentliche Persönlichkeit”) fogalmát így írja körül: Olyan egyéniség, aki szellemi és helyzeti előfeltételek folytán abban a helyzetben van, hogy a személyes ismerősök és barátok körén túli környezetének együttes megbecsülését és figyelmét megnyeri. Ha már ez a meghatározás problematikus, mennyivel vitásabb még az a kérdés, hogy kire alkalmazhatók joggal ezek az előfeltételek. Szerző megszükteti a vizsgálódás körét azzal, hogy csak az 1912-ben életben volt német kiválóságok adataival foglalkozik. Kereken 10.000 egyénre terjed ki. Ezeket öt főcsoportba osztja, ú. m.: 1. művészet, 2. szellemtudományok, 3. természettudományok, 4. technika, 5. gyakorlati élet körébe tartozók. Itt egy második nehézségre bukkanunk. Az egyes csoportok létszáma ugyanis igen különböző. A technika nagyjai összesen 156-an vannak, míg pl. csak a festők, (a művészek egyik alcsoportja) 832-en. Így az összeállítás talán alkalmas volna arra, hogy a 60 milliós német nép egyes ágak iránti fogékonyságát megmutassa, azonban a csoportok egymásközti összehasonlítása csak arányszámok alapján lehetséges, ez viszont nem illeszkedhetik mindig bele a vizsgálódás kereteibe. Van azonban egy másik csoportosítás is. Három kategóriába osztja a vizsgáltakat. Az alaptípus, amelyet nehezen lefordítható szóval „Berufstüchtig”-nek nevez, azokat foglalja magában, akik saját foglalkozásukat tökéletesen betöltik. A második csoport („Berufsproduktiv”) azokra vonatkozik, akik saját hivatásuk körén belül újat teremtettek. Végül a harmadik („Freiproduktiv”) azokat foglalja magába, akik polgári pályájuktól függetlenül tudtak tökéletesen újat teremteni. (Magyar példával megvilágítva: Arany János elsősorban költő és nem tanár.)

A vizsgálat 10.000 egyén a három főcsoport között és nemek szerint százalékban a következőképpen oszlik meg: 1. csoport: férfi 21·38, nő 1·3, 2. csoport: férfi 59·64, nő 0·56, 3. csoport: férfi 15·55, nő 1·84.

Az életkor szerinti vizsgálat a következő eredményekre vezet: A háborús születési éveknek semmi befolyása nincs az alakulásra. A technikában a legtöbb kiválóságot a legöregebbek és az 1861—70 között születettek adják. A művészet terén a fiatalabb évszázadok uralkodnak. Bár egyik évtized sem mutat feltűnő előretörést valamelyik téren, mégis észrevehető, hogy például a kiváló festők

legnagyobb része 1856—70, az építészek 1871—75, a mezőgazdák pedig 1851—55 között születtek. Igen érdekes az az összehasonlítás, amely nyilvánosság előtti első szereplést veti egybe az életkorral. A művészek és a gyakorlati élet emberei nagyrészt egész fiatalon, már 20 éves koruk előtt megkezdették karrierjüket. Így a zenészeknek 3·9%-a tíz évesnél fiatalabb, 3·6%-a 10 és 15 év között, 30·2%-a pedig 15 és 20 év között lépett a nyilvánosság elé először. Ezzel szemben például a politikusok 19%-a 35 évnél öregebb korban kezdte meg pályafutását.

A könyv következő része a származás földrajzi helyét vizsgálja. Ebből a szempontból szerző a szélességi és hosszúsági köröknek 9 négyszögből álló hálózatába osztja be Németországot.

Ez a beosztás annyira merev és sematikus, hogy az erre épített eredmények értékkel nem bírhatnak.

Nagyobb érdeklődésre tarthat számot az a szembeállítás, amely a születéshely szerint csoportosítja a vizsgált egyedeket. Az alap itt: nagyváros — kisváros — vidék. Feltűnő, hogy milyen nagy mértékben jut előtérbe a kis város. Átlagban az összes kiválóságoknak 40%-a származik innen, míg a nagyvárosok a természettudósoknak csak 12—14%-át, a művészembereknek pedig 20 egy-néhány %-át adják. Az, hogy a mezőgazdaság terén kitűntek háromnegyed részben falusi származásúak, természetesen tűnhetik fel; viszont annál feltűnőbb, hogy vidékről indult el a teológusok 68·2, az iparosok 69·2, a pedagógusoknak pedig éppen 72·6%-a.

A szerző figyelme kiterjed a társadalmi tagozódásra is. Az alapbeosztás ugyan itt is kissé merev, amennyiben alsó, középső és felső réteg szerint osztályoz: nagyobb részletességű beosztás azonban talán az áttekinthetőség kárára lenne. Legfeltűnőbb itt a felső réteg termékenysége. Innen származott az építészet, teológia, jogtudomány, nyelvészet, orvostudomány, vegyészet, fizika, állattan, kohászat, ipar és szervezés kiválóságainak több mint a fele. Ellenben a legalacsonyabb osztályok aránylagos terméketlenségét mutatja az a körülmény, hogy csak a következő csoportoknál érte el részesedésük a tíz százalékot: szobrászat, építészet, pedagógia, növénytan, politika és ipar.

E legutóbbi 32·30%-os részesedésével annyival is feltűnőbb, minthogy itt a középosztály alig van képviselve. Átlagértékben a legalacsonyabb rétegekből 7·20, a középosztályból 49·30, s a legmagasabb rétegekből 43·50% származott. Az iskolázottság foka is érdekes eredményeket mutat. Így például megtudjuk, hogy szobrászok közül 4·75% autodidakta volt, újabb 4·75% csak elemi iskolát s 9·55% csak polgári iskolát végzett, míg gimnáziumba csak 38·10% járt. Ugyancsak nagy az autodidakták száma a publicisták, a zoológusok és a festők között. Míg természetesen a szellemi és természettudósok kategóriáinak legnagyobb részében a magas képzettségük játszanak túlnyomó szerepet.

A vizsgálat kiterjeszkedik arra is, hogy a környezet műveltsége milyen arányban áll az illető kiválóság műveltségével. A művészek atyáinak műveltsége általában alacsonyabb, mint fiaiké, viszont a művészeknek 57·50%-a olyan nőt vett feleségül, aki magasabb műveltségi fokon állott, mint ők. Viszont gyermekeiknek csak 61·65%-a érte el az ő műveltségi fokukat s 14·05 azon alul maradt. Ennek az összehasonlításnak legértékesebb eredménye az, hogy minden kategóriában alacsonyabb műveltségű szülők fiait látjuk előretörni, kivételt csak a gyakorlati élet emberei tesznek, ezeknél 54·95%-nak volt meg ugyanaz a műveltségi foka, mint a később kiválóvá lett gyermekeknek: fölötte állott fia műveltségi fokának 8·45, és alacsonyabban 36·60%. Viszont a leszármazottaknál feltűnő az, hogy a gyermekeknek alig 10%-a tudott magasabb műveltségi színvonalra jutni, mint atyja. Itt a művészek gyermekei vezetnek 24·30%-kal, ami annál jellemzőbb, minthogy éppen ennél a csoportnál láttuk a legnagyobb távoltságot a kiválóság és atyja műveltségi színvonala között.

A társadalmi kérdéshez tartozik még a családi állapot vizsgálata. Legnagyobb a nőtlenség arányszáma a szellemtudományok művelői között (55·70%), legkisebb a technikusok között (32·05%), Ennek megfelelően a családos technikusok aránya 55·75%, míg a művészeké csak 30·85%. A gyermektelen házások között vezetnek a művészek, 17·80, s leghátul maradnak a szellemtudománnyal foglalkozók 9·95%-kal.

Szerző ezután az egyes foglalkozási ágak és érdeklődési területek egymáshoz való viszonyába mélyed el s azokat boncolgatja.

Végül nemzetközi összehasonlításokkal szolgál. Ezekből ki kell emelni azokat a számításokat, amelyek a nagy embereknek az összességhez való számszerű viszonyát szemléltetik. Különböző felfogások szerint 5.000-re 300, 1 millióra 425, 1 millióra 250 kiváló ember jut. A nők aránya a kitűnőségek között egyes számítások szerint 1 a 18-hoz, azaz 5·3%, Giese számítása szerint 463 a 10.000-hez, ami 4·6%-ot jelent. A könyvet francia, amerikai és angol példák egészítik ki.

Végeredményben megállapíthatjuk, hogy a tárgyalt munka főleg részletességét, alaposságát tekintve első helyen áll, mint úttörő tanulmány. Ezzel szemben — és éppen úttörő voltából következőleg — természetesen vannak benne olyan módszertani különlegességek, amelyek vita tárgyát képezhetik.

S.-P. A. dr.

Allmänna väg-och vattenbyggnader, 1929. Kungl väg-och vattenbyggnadsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Fångvården, 1929. Kungl. fångvårdsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Handel. Berättelse för år 1929. Kommerskollégium. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Dödsorsaker, 1927. Statist. centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Befolkningsrörelsen, 1927. Statist. centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Rapport de l'Administration de la dette publique de Suède, 1929/30.

Sveriges Riksbank. Årsbok, 1928. Riksbankens statist. avdeling. Stockholm.

Annuaire statistique de la ville de Stockholm, 1930. Service municipal de statist. Stockholm.

Törökország. (Turquie.) — *Statistique annuelle du commerce extérieur de la Turquie*, 1929/I. Direction générale des douanes. Ankara.

Folyóiratszemele.

Revue.

Allgemeines Statistisches Archiv (21. köt. 1. f., München-Jéna 1931, ném.). — Zahn F.: Munkabérvilágnívó? — Zizek F.: Nemkorrekt statisztikai eljárások. — Wolff H.: A „törvény“ a statisztikában. — Hoellring G.: Postastatisztika. — Totzek W.: Hatóságok-e a városi statisztikai hivatalok? — Zahn F.: Statisztikai világgörülű út 1930-ban. — Schwartz P.: A török népszámlálás 1927 október 28-án.

Archiv für Soziale Hygiene und Demographie (5. köt. 6. f., Berlin-Charlottenburg 1930, ném.). — Bandel R.: Prohibició és népességügy az Amerikai Egyesült Államokban. — Teleky L.: Néhány szükséges reform a foglalkozási betegségi biztosításban.

Bollettino dell'Istituto Statistico-Economico (6. évf. 10-12. sz., Trieszt 1930, ol.). — Vergottini M.: A demografiai jelenségek mint a gazdaságiak alapjai. — Erber R.: Trieszt kávékereskedelmi forgalma. — Az olasz gyarmatok anyaországi és idegen lakossága.

Budapesti Szemle (633. sz., Budapest 1930, m.). — Gesztelyi Nagy L.: Ármentesítés, lecsapolás és a mezőgazdaság. — (634. sz.). — Horváth J.: A trianoni szerződés alapjai. — Gesztelyi Nagy L.: Ármentesítés, lecsapolás és a mezőgazdaság.

Československý Statistický Věstník (11. évf. 9-10. f., Prága 1930, cseh-fr.). — Smutný P.: Az 1929-i fizetési mérleg. — Verunáč V.: A tudományos szervezet alapjai a gyakorlatban és a statisztika. — Janko J.: A Magyar Statisztikai Társaság 1928-29-i működése.

Giornale degli Economisti e Rivista di Statistica (45. évf. 12. sz., Róma 1930, ol.). — Bruquier G.: Pénzügyi viszonyok Bulgáriában. — (46. évf. 1. sz., 1931.). — Kretschmann Griziotti J.: Az áthárítás elmélete és a német jóvátétel problémája. — Amoroso L.: A kereslet differenciálegyenlete és a gazdasági válságok matematikai elmélete. — Bassani G.: A korporációk nemzeti tanácsa és más államok néhány hasonló intéz-

ménye. — D'Albergo E.: Produktivitas-elmélet és a személyek megterhelése a jövedelmi adózás rendszerében.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (134. [79.]. köt. 2. f., Jéna 1931, ném.). — Wolff H.: Magyarázó statisztika. — Varga I.: A magyar gabonajegyrendszer és az árindexszám-szerkesztés nehézségei. — Emminghaus B.: A német tudományos főiskolák elszakított területekről való hallgatói.

Journal de la Société de Statistique de Paris (72. évf. 1. sz., Páris 1931, fr.). — Bourdon I.: Az új Közép-Európa és ethnikai alapjai. — Landry A.: A születések és halálozások helyesbített aránya.

Journal of the Statistical and Social Inquiry Society of Ireland (104. r. 17. köt., Dublin 1930, ang.). — Eason C.: Nagy-Britannia és Írország Trustee Savings Bankjai. — Beele T. J.: A nemzeti nyelv újraéledése Finnországban, Norvégiában és Walesben. — Johnston J.: Nemzeti szállítási kérdések. — Geary R. C.: Az Ir szabad állam tuberkulózis-mortalitása.

Közgazdasági Szemle (55. évf. 75. köt. 1. sz., Budapest 1931, m.). — Balás K.: Adóztatás és konjunktúrák. — Hantos E.: Mezőgazdaságunk válsága és annak nemzetközi megoldása. — Varga I.: A naptárreform-tervek közgazdasági jelentősége. — Buday Gy.: Az Egyesült Államok 1929. évi nemzetközi fizetési mérlege. — Binét Gy.: A fumei kérdés.

Magyar Gazdák Szemléje (36. évf. 1. sz., Budapest 1931, m.). — Tíz esztendő mezőgazdasága. — Orosz M.: Reformtörekvések a mezőgazdasági hitelügy újjászervezésére. — Zalányi A.: A mezőgazdasági felsőoktatás kérdéséhez.

Magyar Kisebbség (10. évf. 3. sz., Lugos 1931, m.). — Machnyik A.: Adatok a cseh-szlovákiai magyarlakta terület mezőgazdasági statisztikájához. — (4. sz.). — Ludwig A.: A kisebbségi kérdések tanulmányozására alakult cseh-szlo-

vák társaság alapszabályai. — *Berecz K.*: A nemzetiségi kérdés irodalma. — *Machnyik A.*: Adatok a cseh-szlovákiai magyarlakta terület mezőgazdasági statisztikájához.

Munkaügyi Szemle (5. évf. 2. sz., Budapest 1931, m.). — *Vigh Gy.*: Mily módon lenne gyümölcsötletendő az öregségi biztosítási ágazat vagyona. — *Zemplényi I.*: Profilaxis és társadalombiztosítás. — *Práger M.*: A kifáradás egészségügyi jelentősége. — *Szeibert J.*: A napibérosztályok kérdéséhez. — *Csépai K.*: A magyar társadalombiztosítás aktuális orvosi problémái. — *Fazekas I.*: A keresőképtelenség elbírálásáról.

Népegészségügy (12. évf. 1. sz., Budapest 1931, m.). — *Kamocsay J.*: Közigazgatás és szociálpolitika. — *Kiss E.*: Pestisjárványok pusztításai Debrecenben. — *Ország O.*: A tuberkulózis gyógykezelését szolgáló intézmények igénybevétele Magyarországon. — *Naményi L.*: Külföldi eugenikai hírek. — *Braunhoffner J.*: A székesfőváros községi óvodáiban és elemi iskoláiban az 1929-30. tanév II. felében végzett diftéria elleni oltások. — (2. sz.). — *Szél T.*: Tuberkulózismortalitásunk nemzetközi viszonyítása. — *Szecsödy I.*: Tapasztalatok az újrendszerű ideg- és elmeosztállyal kapcsolatban. — *Kanyó B.*: A tuberkulózis elleni küzdelem Olaszországban. — *Kollarits J.*: A tuberkulózis, klimatológia és balneológia hathatósabb kutatása és tanítása egyetemünkön, mint a népegészségügy érdeke. — *Kiss E.*: Pestisjárványok pusztításai Debrecenben. — (3. sz.). — *Barabás Z.*: Tanulmányúton Skandináviában. — *Albeker K.*: A kalocsai járás és Kalocsa város 1929. évi egészségügyi adatai. — *Gáli G.*: Megjegyzések dr. Ország Oszkár: „A tuberkulózis gyógykezelését szolgáló intézmények igénybevétele Magyarországon” című cikkére. — *Kiss E.*: Pestisjárványok pusztításai Debrecenben. — (4. sz.). — *Turán G.*: A hólyagoshimlő (*variola vera*) súlyos és enyhe alakjainak, legyengült módosulatainak, valamint a himlőszerű exanthemáknak jelenlegi járványmeneteiről. — *Mészáros F.*: Szeged-Alsótanya csecsemőhalálózása. — A II. törvényhatósági tisztifőorvosi értekezlet referátumai és tárgyalásai. — *Kiss E.*: Pestisjárványok pusztításai Debrecenben.

Notiziario Demografico (4. évf. 1. sz., Róma 1931, ol.). — A népesség dinamikája. — Különböző országok népmozgalmának általános jellege 1929-ben és 1930 első felében. — (2. sz.). — Számítások az olasz népesség jövő fejlődéséről. — Változások Németország népösszetételében. — Japán kivándorlási mozgalma. — A halvaszületések és a gyermekhalandóság csökkenése. — Az influenzahalálózás periódikus szakaszai. — (3. sz.). — Az olasz mezőgazdasági népesség a foglalkozási számlálás szerint. — Az olasz könyvtermelés 1928-ban. — Munkásbevándorlás Franciaországban. — (4. sz.). — Általános mezőgazdasági számlálás Olaszország-

ban. — Születési és halálózási arányszámok Angliában 1930-ban. — Franciaország népmozgalma 1930 első kilenc hónapjában. — Tanulmány Anglia élelmezéséről. — Magyar népesség Cseh-Szlovákiában. — Szociális fejlődés az Amerikai Egyesült Államokban.

Recueil Mensuel de l'Institut International du Commerce (10. évf. 19. köi. 5. sz., Brüsszel 1930, fr.). — *Olivetti G.*: Európa és az amerikai konkurrencia.

Reichsarbeitsblatt (11. évf. 1. sz., Berlin 1931, ném.). — *Foerster*: A hadirokkantak és hadiárva és a régi véderő tisztjei és hivatalnokai s ezek hátrahagyottainak eltartására fordítandó kiadások előrelátható nagysága a legközelebbi tíz évben (1931—1940). — *Schroeder M.*: A hadirokkantak eltartása és gondozása Magyarországon. — (3. sz.). — *Lehfeldt B.*: A munkakötelezettség. — *Wölz O.*: A kislakásépítés birodalmi alapelvei.

Revue Internationale du Travail (22. köt. 5. sz., Genf 1930, fr.). — *Dietrich E. B.*: A pamutipar jelenlegi helyzete. — (6. sz.). — *Anderson A.*: A gyermekek alkalmazása az egyiptomi iparban. — *Idei S.*: A vándorlások problémája Japánban.

Statistische Nachrichten (9. évf. 1. sz., Bécs 1931, ném.). — A segélyezett munkanélküliek nem, kor és segélyezési időtartam szerint. — A munkapiac 1930 első felében. — Egy évszázad gabonaárjai 1830—1930. — A természetes népmozgalom Ausztriában 1930 első felében. — Bécs szövetségi főváros 1929-i zárszámadása.

Wirtschaftliche und Sozialstatistische Mitteilungen (4. évf. 1. f., Bern 1931, ném.). — Az 1921-1930. évtized gazdasági helyzetéről. — A svájci pénz- és tőkepiac 1930-ban. — A kölcsönkibocsátások 1930-ban. — A megélhetési költségek 1930-ban. — A svájci nagykereskedelmi index 1930-ban. — Az építkezés a nagyobb városokban 1930-ban. — A svájci munkapiac alakulása 1930-ban. — Az álláskereső elhelyezkedési lehetősége 1930-ban. — Sztrájkok és kizárások 1930-ban. — A külföld vám- és kereskedelmi szerződés-politikája 1930-ban.

Wirtschaftsdienst (16. évf. 1. f., Hamburg 1931, ném.). — *Fenchel L.*: A tengerentúli vándorlási és utazási forgalom a német kikötőkön keresztül. — (2. f.). — *Singer K.*: Világ gazdasági számadás. — *Drews M.*: Telefon- és távírókészülékek világexportja. — (3. f.). — *Neumark F.*: Birodalmi háztartás és konjunktúra. — (4. f.). — *Wolff S.*: Az állami pénzügyek Franciaországban. — *Drews M.*: Krízis a világ hajóépítésében. — *Fenchel L.*: A világ hajórakomány-piaca 1930-ban. — (7. f.). — *Brech J.*: Németország külkereskedelme 1930-ban. — *Kiesewetter B.*: Az olasz elektromosipar gócpontjai.

Wirtschaft und Statistik (11. évf. 1. sz., Berlin 1931, ném.). — A német ruházati ipar 1928-ban. — Cukortermelés és fogyasztás az 1929-1930. üzemi évben. — A német tengeri hajó-állomány 1930 január 1-én és a világkereskedelmi flotta 1930 július 1-én. — A megélhetési költségek az 1930. évben. — A munkanélküliség 1930-ban. — A német országok adósságai 1929 március 31-én. — Házasságkötések, népesség-alkat és gazdasági helyzet. — (2. sz.). — A keleti jóvátételek. — A német textilgazdaság 1928-ban. — A német külkereskedelem 1930-ban. — Hajótörések 1929-ben. — A nagykereskedelmi ármozgalom 1930-ban. — A világpiacok áralakulása 1930-ban. — Munkabérek az Amerikai Egyesült Államokban. — A községi hitel fajtái és módzatai. — Az 1928. évi jövedelmi adókiivetés eredményei. — Az elértéktelenedett pénzü országok valutái 1930-ban. — A balesetbiztosítás 1929-ben. — (3. sz.). — Az 1930. évi német termés. — Az épít-

kezések 1930-ban. — A tengeri hajóforgalom 1930-ban. — A világ arany- és devizakészlete 1930-ban. — A válások a Németbirodalomban 1928-ban és 1929-ben.

Zeitschrift für Schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (66. évf. 4. f., Bazel 1930, ném.). — Goldziher K.: Módszertani kísérletek a svájci öregségi és árvasági biztosítás népességstatisztikai alapjaihoz. — Lotz F.: Az adóviszonyok Bazelben és fővárosaiban. — Mangold F.: A Svájci Statisztikai Társaság osztályai. — Asch H.: A csoport-életbiztosítás Svájcban. — Kellenberger E.: A latin pénzegységtől a nemzetközi fizetési bankig. — Schenker O.: Megjegyzések a svájci utcai forgalmi balesetek statisztikájához. — Jenny C.: A svájci pamutipar. — Eisenberg O.: Egy a detroiti Ford-automobilgyárban alkalmazott munkás megélhetési költségei. — Mangold F.: Bücher Károly 1847—1930.

◎ E G Y É B ◎

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — *Séances d'étude.*

Théodore Szél: Des différences entre la statistique et la statistique mathématique, illustrées d'exemples démographiques.

Dans la séance d'étude du 17 février 1931, présidée par M. Gustave Thirring, président, M. Théodore Szél, membre ordinaire, a lu une communication ayant pour titre: *Des différences entre la statistique et la statistique mathématique, illustrées d'exemples démographiques, sur laquelle nous reviendrons.*

MM. Jules Altenburger et Charles Schneller, membres ordinaires et MM. Alexandre Sipos et Emeric Szolnoki, ont présenté leurs observations relatives à la communication ci-dessus.

Baron Alexandre Korányi: *Les enseignements de la statistique de la tuberculose des années de guerre.*

Dans la séance d'étude du 3 mars 1931, tenue sous la présidence de M. Gustave Thirring, président, le baron Alexandre Korányi, membre

ordinaire, a prononcé son discours de réception intitulé: *Les enseignements de la statistique de la tuberculose des années de guerre.*

MM. Cornelius Scholtz et André Andor, membres ordinaires, ainsi que M. Gustave Thirring, président, ont présenté leurs observations.

Alojse Kovács: *Les résultats préliminaires du recensement de la population en Hongrie.*

Dans la séance d'étude du 10 mars 1931, présidée par M. Gustave Thirring, M. Alojse Kovács, membre ordinaire, a exposé, dans sa conférence intitulée *Les résultats préliminaires du recensement de la population en Hongrie, les principales données préliminaires du recensement de 1930.* Nous publions d'autre part cette conférence.

M. le comte Cuno Klebelsberg, ministre des cultes et de l'instruction publique, membre honoraire de la Société, et M. Etienne Bernát, membre ordinaire, ont présenté leurs observations.

Szél Tivadar: Az oknyomozó statisztika és a matematikai statisztikai irány között lévő eltérésekről, demográfiai példákkal.

A Társaság f. évi február hó 17-én lefolyt előadójelentésén, amelyen *Thirring* Gusztáv elnökölt, *Szél Tivadar* r. tag „Az oknyomozó statisztika és a matematikai statisztikai irány között lévő eltérésekről, demográfiai példákkal” címen tartott előadást. Az előadásra alkalmaslag még visszatérünk.

Attenburger Gyula r. tag örömeinek adott kifejezést, hogy ez az előadás elhangzott. 40 éve foglalkozik matematikai statisztikával s így azt hiszi, a legelfogulatlanabban állapíthatja meg az előadó érvelésének helyességét. A matematikai statisztika, bár eredete többszáz éves s több mint félszázad óta behatóbban művelik, még mindig gyermekcipőben jár. Nem is rendelkezik oly megfigyelési anyaggal, amelynek alapján kifejlődhetett volna. A főhiba, hogy a matematikai statisztika művelői a legtöbbször elfelejtik megvizsgálni, szabad-e matematikai törvényeket alkalmazni, matematikai műveleteket végezni az adott esetben. Ezért igen sokszor munkájuk nem egyéb pusztán algebrai játéknál. A matematikai statisztikának legfőbb hivatása ma még csak az lehet, hogy oknyomozó meggondolással megfelelő anyagot gyűjtsön. Elsősorban azt kell megállapítani, mint kell az adatokat úgy gyűjteni, hogy azokból következtetéseket lehessen levonni s oly módszereket kell kidolgozni, amelyek az oknyomozást lehetővé teszik. A matematikai statisztika formulái ma még gyakorlatilag alig alkalmazhatók. Még a konjunktúrakutatásban, a matematikai statisztika ez újabb területén is alig lehet egyebet tenni, mint részletes kutatást végezve, homogén csoportokat képezni, amelyekben belül törvényszerűségek megállapítása remélhető. Felszólaló nem ítéli el a matematikai törekvéseket, de azt hiszi, hogy csak hosszabb idő múlva, ha a megfigyelés anyaga erre alkalmas lesz, várható, hogy a sokszor túlfinom algebrai képletekkel helyes eredményekre jussunk.

Sipos Sándor úgy véli, hogy a konjunktúrakutatás terén lehet és kell is a matematikai statisztikát alkalmazni. A konjunktúrakutatás azóta jutott helyes irányba, amióta ezt felismerte. Így nagy jelentőségük van a matematikai módszereknek a ciklikus és szezonmozgások kutatásánál, általuk oly hullámmozgásokat tudunk feltárni, amelyeket eddig nem ismertünk. Elismeri azonban, hogy ma még annak az anyagnak, amelyre e túlfinom módszereket alkalmazni akarjuk, jelentős része igen primitív. Tehát megfelelő anyag gyűjtése szintén is fontos előzetes feladat.

Schneller Károly r. tag osztja előadónak a matematikai statisztika jelentőségéről kialakult véleményét. A társadalom tömegjelenségei között fennálló összefüggések megállapítására az intuíció és a logika vezet el. A matematikai formulák alig játszanak nagyobb szerepet, mint a megvilágítás egyéb eszközei: a részleteket domborítják ki jobban és szabatosabban, de új igazságokra nem vezetnek el. A korrelációs koefficiensek alkalmazását — kellő logikai előkészítés esetén — szükségesnek tartja.

Szolnoki Imre utal arra, hogy a korrelációs módszernek a meteorológia körében is szerep jut, de alkalmazásának határa van. A statisztikának és a meteorológiának közös érdeke e problémák további kutatása.

Szél Tivadar zárszavában megemlítette, hogy félve lépett elő a matematikai statisztika tévedéseinek bírálatával és örömmel látja, hogy megértették. A matematikai statisztika nagy értékei és bámulatraméltó eredményei mellett is megengedhető, hogy hibásan megállapított képletekre és némely mechanikus eljárás téves következményeire a figyelmet felhívjuk. A korrelációkkal dolgozó angol-amerikai mechanikus oknyomozás is ilyen s főleg kritériumszámításai azok, amelyek ismeretlen oki összefüggésnél okság tekintetében irányadók nem lehetnek. A bírálat kihívja az ellenkritikát s így a nézetek tisztázódni fognak. Osztja *Sipos* ama nézetét, hogy a *Gauss*-féle hibaelméleten alapuló felső matematikai kiegyenlítés s az ezen módszerekkel *Jordan* és *Sipos* által végzett irányvonal-meghatározások felette pontosak, de ennek a pontosságnak jelentősége a statisztikában csekély, mert a technika sokkal magasabbrendű hibákkal jár. *Schneller* észrevételére, hogy egy német statisztikus a halandóság nem szerint való részletezésében a nők figyelmen kívül hagyása után a férfiak elhalálozásának az alkoholizmussal való korrelációját helyesen tudta kiszámítani, megjegyzi, hogy ez esetben megvan a zavaró körülmények előre történt kiküszöbölése s a korreláció itt is más okok találkozása miatt sikerül. Az időjárási statisztikákban is téves eredményekre vezető korrelációs számításra megjegyzi, hogy ez annál figyelemreméltóbb és annál nyomósabb bizonyíték az eljárás mechanikus alkalmazása ellen, mert a természeti törvények uralma alatt álló tömegjelenségek a korrelációs kritériumszámításoknak a legkedvezőbb térrései. A matematika maradjon tudományunk segédeszköze és a statisztikában ne váljék korlátlan úrrá.

Thirring Gusztáv elnök örül az elismerésnek, amely az előadó szakszerű kritikáját — a matematikai statisztika kinövésével szemben — fogadta s reméli, hogy az előadás széles körben fog visszhangot kelteni.

Korányi Sándor br.: A háborús évek tuberkulózis-statisztikájának tanulságai.

A Társaság folyó évi március hó 3-án *Thirring* Gusztáv elnöklete alatt lefolyt előadóülésén báró *Korányi Sándor* r. tag tartotta meg székfoglaló előadását „*A háborús évek tuberkulózis-statisztikájának tanulságai*“ címen. Az előadást a következő számunkban közöljük.

Scholtz Kornél r. tag hozzászólásában felhívta a figyelmet arra a meglepő, szinte érthetetlen esésre, amely a tuberkulózis-halálozás tekintetében mind Budapesten, mind az országban 1924-ről 1925-re bekövetkezett. Dániában hasonló jelenséggel a jelen évszázad elején találkozunk. Érdemes volna a hirtelen esés okát kutatni. Az előadás megerősítette abban a meggyőződésben, hogy a dispensaire-szolgálatot is specializálni kell. Az előadó nagy érdeme, hogy felhívta a figyelmet a tüdővész elleni küzdelem racionalizálásának fontosságára. Bár még messze vagyunk attól, hogy minden veszélyeztetett pontra jusson gyógyintézet vagy szanatórium, igyekeznünk kell a legveszélyesebb helyek felkeresésére. Érdekes, hogy míg pár évtizeddel ezelőtt a Nagyalföld volt a legfertőzöttebb terület, a kór ma inkább a dombvidéken, így különösen a Mátrában és Pécs vidékén pusztít. A két új nagy tüdőszanatóriumot éppen e vidékeken építjük fel, remélve, hogy e vidékek sötét foltjai is épp úgy el fognak tűnni a térképről, mint ahogy más vidékekéi eltűntek. Kétségtelen, hogy a baj elleni küzdelem igen költséges, mert nem elegendő a tiszta orvosi kezelés, hanem a gazdasági helyzet javítása, az általános kultúrviszonyok emelése is nagy szerepet játszik. Jelentős feladat vár az iskolán kívüli népművelésre, amely különben a legjobb úton halad, mert évenként már mintegy 5000 népegészségügyi kérdésekkel foglalkozó oktatóelőadást tartanak.

Andor Endre r. tag a tuberkulózis-halandóság 1924-ről 1925-re mutató nagy esését jórészt annak tulajdonítja, hogy 1924-ben vettük fel a külföldi kölcsönt, amely szanálta az országot s a fizetések, bérek javítását lehetővé tette. Megragadta az előadásban a regionális kezelés gondolata. A tuberkulózis — mondhatni — lakásbetegség, a leküzdésére irányuló közegészségügyi adminisztrációnak a lakásügyi adminisztrációval tehát szoros érintkezést kell keresnie. Magyarország szempontjából vigasztaló, hogy nemcsak nagy és hatalmas országok, de oly kis államok is, mint Dánia, sikerrel küzdenek a tuberkulózis ellen.

Thirring Gusztáv elnök felemlíti, hogy 25—30 évvel ezelőtt egy statisztikai előadásban a tuber-

kulózis pusztításának egyes nagyvárosokban való alakulását vizsgálta. Budapest, Bécs és Berlin tuberkulózis-halandóságának görbáját pár évtizedre visszamenően vizsgálva, a vonalak azt mutatták, hogy a tuberkulózis-halálozás Budapesten állandóan nagyobb volt, mint Bécsben és Berlinben s mindhárom városban csökkenő irányú volt. Igen meglepő volt azonban, hogy az időbeli változások mindig egyformán mutatkoztak, az emelkedések vagy esések mindhárom városban összeestek. Ebből az következik, hogy nagyobb területkörzetben bizonyos általános okok működnek közre abban, hogy időnként ugyanazok a tendenciák érvényesüljenek. A *Scholtz* Kornél által említett hirtelen esésekre azt a magyarázatot adja, hogy a görbék az említett esetekben az esést megelőzően emelkedtek s így a bekövetkezett esés feltűnőbb.

Kovács Alajos: A népszámlálás előzetes eredményei.

A Társaság f. évi március 10-én tartott előadóülésén, amelyen *Thirring* Gusztáv elnök, *Kovács* Alajos r. tag „*A népszámlálás előzetes eredményei*“ című előadásában az 1930. évi népszámlálás ideiglenes adatait mutatta be és méltatta. Az előadást Szemlénk más helyén közöljük.

Klebelsberg Kunó gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter, a Társaság tiszteletbeli tagja köszönetet mondott az előadónak, hogy a népszámlálási adatok begyűjtése után ilyen rövid időre nyilvánosságra hozta az eredményeket, tájékoztatta az országot arról, hogy hogyan állunk. Tudatában van annak, hogy e beszámoló mögött óriási munka rejlik. Gratulál a Statisztikai Hivatalnak, hogy ily gyors munkával tette lehetővé a tájékoztatást. A beszámoló nagy eseménye a politikának, de a kultúrának, tudománynak is. Az adatok tanulságai 10 évre szólnak. Elvárhatjuk, hogy a közélet, a sajtó is méltatni tudja ezt s kellően foglalkozni fog a népszámlálás eredményeivel. A Magyar Statisztikai Társaságnak is köszönetét fejezi ki.

Bernát István r. tag azt szeretné, ha a köztudatba átmenne s a magyar politikusok szívükbe vésnék az előadás ama tanulságát, hogy a nemzet életének gyökere a falun van. Szomorú, hogy oda jutottunk, hogy a városi népesség nemzetfenntartó élettereje ennyire leromlott. Ez is arra int, hogy a nálunk túlságos centralizáció helyett decentralizációra kell törekedni.

Thirring Gusztáv elnök köszönetet mond az előadónak, hogy a nagyfontosságú eredményeket a Társaságban hozta nyilvánosságra.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

M. le Dr Fischer, conseiller supérieur du gouvernement, a été nommé directeur de l'Office de statistique d'Etat d'Oldenburg. Le Dr Fischer continuera à travailler aussi au ministère de l'Intérieur dont il était fonctionnaire avant sa nomination de directeur de Statistique.

M. R. Lawin a été nommé directeur du Bureau de statistique de la ville de Königsberg (Prusse).

M. le Dr Bötcher a été chargé de la direction du Bureau de statistique de la ville de Harburg-Wilhelmsburg.

Nicolas Pfeiffer †. Le 6 mars 1931, est mort prématurément, à l'âge de 36 ans, à la suite d'une longue maladie, M. le Dr Nicolas Pfeiffer, médecin principal adjoint de l'Institut Hongrois des Assurances Sociales, qui était un des membres les plus instruits et les plus laborieux de la nouvelle génération de médecins. M. Pfeiffer, après avoir fait la guerre comme médecin militaire, entra au service médical de la ville de Budapest et fut peu après nommé professeur au cours de médecins municipaux et de comitats. Chargé de faire des cours à l'Université de Debrecen, il y a fait des conférences sur l'organisation de l'administration de santé publique, et après la création de l'Institut des Assurances Sociales, il en devint un des médecins principaux. M. Pfeiffer se distingua dans la littérature médicale. Il rédigeait le supplément médical intitulé „A Társadalombiztosítási Orvos“ de la Munkügyi Szemle (Revue du Travail) et enrichit en outre par de travaux de grande valeur la littérature démographique et de statistique d'hygiène publique. Il a écrit plusieurs études statistiques dans la revue Népegészségügy (La Santé Publique); notre Revue a publié de lui, dans son numéro de septembre 1927, un travail intitulé „Données sur le mouvement de la population à Budapest et dans ses environs“. C'est à l'Office central hongrois de statistique qu'il a réuni les données de son important ouvrage paru sous le titre de „Mortalité et accroissement naturel en Hongrie“, et il a publié, pour renseigner l'étranger, des données sur la statistique médicale hongroise dans plusieurs numéros de l'Archiv für Soziale Hygiene und Demographie.

Jean Guradze †. Le 12 octobre 1930 est mort, à l'âge de 55 ans, M. le Dr Jean Guradze, fonctionnaire zélé pendant quelques dizaines d'années du Bureau municipal de statistique de Berlin. M. Guradze, qui a écrit des travaux statistiques appréciés, se consacra surtout à la statistique démographique.

Oldenburg országos statisztikai hivatalának vezetőjévé Fischer dr. kormányfőtanácsos nevezte-tett ki. Fischer dr. statisztikai beosztása mellett régi helyén, a belügyminisztériumban továbbra is teljesít szolgálatot.

Königsberg i. Pr. város statisztikai hivatalának új igazgatója Lawin R. lett.

Harburg—Wilhelmsburg város statisztikai hivatalának vezetője (mellék hivatali beosztásban) Bötcher dr. lett.

Pfeiffer Miklós dr. †. Fiatalon, 36 éves korában húnyt el 1931 március 6-án hosszú szenvedés után az újabb orvosi generáció egyik legképzettebb, legmunkásabb tagja, Pfeiffer Miklós dr., az Országos Társadalombiztosító Intézet helyettes főorvosa. Pfeiffer harctéri és katonatorvosi szolgálata után Budapest székesfőváros tiszti főorvosi hivatalában nyert alkalmazást s rövidesen előadótanára lett a tisztorvosi tanfolyamnak, majd előadója a debreceni egyetemnek, amelyen a közegészségügy: köz-igazgatás megszervezéséről tartott előadásokat; utóbb a Társadalombiztosító Intézet megalapítása óta ott töltött be vezetőorvosi állást. Jeles művelője volt az orvosi irodalomnak, egyben szerkesztője a Munkügyi Szemle „A Társadalombiztosítási Orvos“ c. külön részének; de értékes munkákkal gazdagította a demográfiai és közegészségügyi statisztikai irodalmat is. Több statisztikai tanulmánya jelent meg a Népegészségügy és a Társadalomtudomány hasábjain, „Adatok a székesfőváros és környéke népmozgalmához“ c. dolgozata pedig Szemlénk 1927 szeptember havi számában publikáltatott. „Magyarország halálozási és természetes szaporodási viszonyai“ c. nagyobb önálló munkájának anyagát a Központi Statisztikai Hivatalban állította össze. A magyar egészségügyi statisztika adatait az Archiv für Soziale Hygiene und Demographie több számában a külföld részére is hozzáférhetővé tette.

Guradze János dr. †. 1930 október 12-én húnyt el 55 éves korban. Guradze János dr., Berlin város statisztikai hivatalának néhány évtized óta tevékeny tisztviselője. Guradze főleg a népességi statisztikát művelte s irodalmi téren is sikeresen munkálkodott.

Hugues Ephraim †. L'éminent directeur de l'Office de statistique d'Etat d'Oldenburg, M. le Dr Hugues Ephraim, est décédé le 28 octobre 1930.

Emile Tretau †. La statistique municipale allemande a perdu un de ses représentants actifs en la personne de M. Emile Tretau, mort le 10 février 1931, dans sa 68e année. Il fut nommé en 1891 assistant au Bureau de statistique de la Ville d'Altona, et en fut directeur de 1898 à 1925.

Ephraim Hugó dr. †. Oldenburg országos statisztikai hivatalának érdemes igazgatója, Ephraim Hugó dr. 1930 október 28-án elhunyt.

Tretau Emil †. A német városi statisztikának évtizedeken át tevékeny munkása, Tretau Emil 1931 február 10-én 68 éves korban elhunyt. Tretau 1891-ben mint asszisztens lépett Altona város statisztikai hivatalának szolgálatába, melynek 1898-tól 1925-ig igazgatója volt.

Nemzetközi népességkutatási kongresszus.

Le congrès international pour les études sur la population.

A népességi kérdések tudományos kutatására alakult olasz bizottság 1931 szeptember 7—10-ére Nemzetközi népességkutatási kongresszust készít elő. A kongresszus színhelye Olaszország fővárosa, Róma lesz. A legutolsó népességi kongresszus kedvezőtlen tapasztalatai után a kongresszus hangsúlyozottan tudományos színezetű marad és politikai, morális vagy vallási törekvések propagálása elől, még hogyha e törekvések népességi kérdésekkel a legszorosabb kapcsolatban állának is, mereven elzárkózik. A kongresszus tiszteletbeli elnöke maga Mussolini, aki tudvalevőleg vérbeli népességpolitikus, elnöke az olasz bizottság vezetője, Gini C. professzor, jeles olasz statisztikus. Tárgyalásait a résztvevőkön kívül a nagyközönség is meghallgathatja. Az előzetes tájékoztató értelmében *nyolc szakosztályban* fogja sorra venni a népességi problémákat. E nyolc szekció a következő: 1. Biológia és eugenika; 2. antropológia és földrajz; 3. gyógyászat és egészségápolás; 4. demográfia; 5. szociológia; 6. közgazdaság; 7. történelem; 8. metodológia. Az előzetes terv szerint rendkívül nagyérdekű *népességi kérdések* szerepelnek a tárgyrenden, többek között

az első szakosztályban: a születések csökkenésének biológiai tényezői, a vérrokonság demográfiai és genetikus hatásai, a háború hatásai a fajra; a másodikban: konstitúció és termékenység; a harmadikban: néhány halálok szelektív természete, a halandóság csökkenésének biológiai és szociológiai tényezői, a mai kor járványai; a negyedikben: nőtlenek és házások a helyben született és a bevándorolt népesség körében, tömegkivándorlások, a születési és a halálozási szám kölcsönös viszonya, a primitív népek demográfiája; az ötödikben: a család fejlődése, a sokgyermekes családok, a törvényhozás befolyása a népesség fejlődésére; a hatodikban: kölcsönös viszony a gazdagság és a népsűrűség között, belső vándorlások, nemzetközi vándorlások, egyes hegyvidékek elnéptelenedése; a hetedikben: a népesség számszerű alakulása, a malária és a népesség csökkenése a régi Rómában; a nyolcadikban: a termékenység mérése, az ember pénzértéke, a népsűrűség kartográfiai ábrázolásának módszerei. A rendkívül nagy tárgykörű és érdekesnek ígérkező kongresszus hivatalos nyelve a német, angol, spanyol, francia és olasz lesz.

Német statisztikai hírek.

Nouvelles statistiques d'Allemagne.

A „Deutsches Statistisches Zentralblatt“ közlése szerint a németbirodalmi kormány a statisztikai szolgálat ellenőrzésére a múlt év második felében külön bizottságot szervezett. Ez a „Kommission zur Nachprüfung des statistischen Dienstes“ címet viselő új statisztikai szerv azzal a feladattal bízott meg, hogy áttekintően foglalja össze a Németbirodalomban ezidőszerint folyó statisztikai adatgyűjtéseket s úgy terjedelem, mint módszer tekintetében megvizsgálja az egyes statisztikák szükségességét és értékét. A Bizottság tulajdonképeni célja, hogy e vizsgálatok alapján irányelveket állapítson meg a statisztikai hivatalok, a tudományos intézmények és a magángazdasági és egyesületi statisztikai szervek eredményes együttműködésére, továbbá, hogy

tervezetet dolgozzon ki a statisztikai tevékenység észszerű megosztására. Minthogy Németországban statisztikai tanács ezidőszerint nem áll fenn, ez a Bizottság, habár úgy látszik csak átmenetileg s csupán speciális feladatokkal, mintegy az ilyen tanácsok munkakörét fogja ellátni. A Bizottság vezetője Dernburg v. miniszter, tagjai pedig Pochhammer ny. fővámmigazgató és Landwehr ny. igazgató lett, míg Wagemann, a Birodalmi Statisztikai Hivatal elnöke mint állandó szakértő vesz részt a munkálatokban; a Bizottság tudományos titkára Hecht dr.

*

A gazdasági válság, mint minden alkalommal, úgy ezúttal is szedett áldozatot a német statisztikai

intézmények sorában. 1931 január 1-gyel takarékosági okokból feloszlattatott a közel nyolcvanezer lakosú *Pforzheim város* 1920 óta fennálló statisztikai hivatala. A hivatal igazgatója a tanács népjóléti

osztályának vezetője lett s ebben a hatáskörében a népjóléti adatgyűjtéseket továbbra is vezetni fogja, míg a többi statisztikai feladat más osztályok és hivatalok között osztatott szét.

A svájci és piemonti hegyvidék elnéptelenedése.

Le dépeuplement des régions montagneuses de la Suisse et du Piémont.

A hegyvidékek, magasvölgyek elnéptelenedése ma már szinte világjelenség, mely az általános gazdasági helyzettel, továbbá a hegyvidékek különleges problémáival s az emberiség ősi vándorlási hajlámával (a csupán nehéz munka árán megélhetést nyújtó kopár hegyekről a termékeny síkság felé irányuló vándormozgalommal) magyarázható. Jellemző példa a magas völgyek viszonylagos elnéptelenedésére Svájc, ahol a 700 méternél magasabban fekvő völgyekben és völgyrészekben lakó népesség 1850-től 1920-ig csupán 23·7%-kal szaporodott s ezzel a szaporodással messze maradt az országos átlagtól (62·2%); egyedül 1910 óta pedig tízezer fővel megfogyott Svájc hatszázezret meghaladó magasvölgyi lakossága. A kedvezőtlen irányzatú fejlődés eredménye, hogy míg 1850-ben a lakosságnak még 21·4%-a élt magasvölgyekben, addig 1920-ban ez az arányszám már csak 16·4%-ot tett. A Szövetségi Statisztikai Hivatal speciális vizsgálatai arra is reámutattak, hogy az ország 83 magasvölgye közül 29-ben különösen kedvezőtlen a helyzet, mert az ott alkó népesség száma hét évtized alatt 10·3%-kal megcsappant.

Most a „Notiziario demografico“ Pilla olasz kutatónak egy más folyóiratban közölt cikke alapján *Olaszországból* is hasonló jelenségre mutat rá. A Svájc és Franciaországgal határos *Piemonte tartományban* ugyanis a hegyvidék népességének fejlődése lényegesen elmaradt a síkságétól:

	Lélekszám		Tényleges szaporodás (+) vagy fogyás (-) %	Egy négyzetkilométer területre jutott			
	1911	1921		1911	1921	1911	1921
Hegyvidék	718.300	701.240	- 2·4	49	47	469	400
Dombvidék	1,323.586	1,306.637	- 1·3	159	156	263	256
Lapály	1,455.803	1,519.970	+ 4·4	229	239	274	286

Habár a hegyvidék népsűrűségét több okból (idegenforgalom szerepe) nem szabad hasonló mértékkel mérni, mint a síkságét, s a megművelhető területek népsűrűségének ilyen szembeállítása sem tökéletes, mert nem számol a hegyi lakosság egy részének megélhetést nyújtó erdő- és legelőterületekkel, a szembeállítás mégis jellegzetesen reámutat arra, hogy elsősorban a túlnépesedés az oka a hegy- és dombvidékek lélekszámcsökkenésének. (Hasonló jelenség Magyarországon is megmutatkozott a háború előtt, főleg a bérce felvidéki és erdélyi megyékben.) Népessége számának csökkenésével Olaszországban a piemonti hegyvidék ezidőszertől még egyedül áll,

ami részben annak következménye, hogy a népsűrűség a többi hegyvidéken alacsonyabb (egy négyzetkilométer megművelhető területre Trentino hegyvidékén 340, Bolzanino hegyvidékén 230, Aspromonteban 275 lakos jutott).

A magas hegyvidék további elnéptelenedése elleni küzdelemben egyes hegyvidéki iparágak és a népipar támogatásának, a vízierők fokozottabb kihasználásának, erőművek létesítésének, az intenzív talajjavításnak és főleg az idegenforgalom emelésének lehet szerepe; a lakosság szülőföldjén való tartásának egyetlen eszköze a megélhetés megjavítása. — A probléma fontosságára jellemző, hogy a kérdés a következő Nemzetközi népességkutatási kongresszus tárgyrendjén is szerepel.

Svájc előzetes népszámlálási adatai.

Les chiffres préliminaires du recensement de la population de la Suisse.

Az 1930 december 1-én megtartott svájci népszámlálás előzetes jelentése („Statistische Quellenwerke der Schweiz, Heft 12“) szerint az ország *rendes lakónépességének* száma nyolc évtized alatt a következőképpen alakult:

Év	A rendes lakónépesség száma	Tényleges szaporodás %
1850	2,392.740	—
1860	2,510.494	4·9
1870	2,655.001	5·8
1880	2,831.787	6·7
1888	2,917.754	3·0
1900	3,315.443	13·6
1910	3,753.293	13·2
1920	3,880.320	3·4
1930	4,067.394	4·8

Ismeretes, hogy az 1910—1920. évi alacsony szaporodás jó részben az idegen állampolgárok számának feltűnő megcsappanására, tömeges ki-, helyesebben visszavándorlására vezethető vissza. A „Wirtschaftliche und sozialstatistische Mitteilungen“ legfrisebb számában közölt adatok szerint a lepergett tíz év alatt ez a jelenség tovább folytatódott, amennyiben a jelenlévő külföldiek száma, mely 1850-től 1900-ig 71.570-ről 383.424-re szökött fel s 1910-ben 552.011-gyel kulminált, azóta csökken és az 1920. évi 402.385-ről 365.648-ra, tehát a harminc év előtti szám alá hanyatlott vissza. Svájc iparosodásának, gyors lélekszámemelkedésének fénykora (1888—1910) után a külföldiek számában mutatkozó csökkenő tendencia, valamint az elveszületési arány alászállása s általában az ipari fejlődés meglassúdása magyarázza meg azt, hogy a tényleges szaporodási arány az *elmúlt évtizedben* is csupán a hatvanas évek szintvonalán állott. A hímző-, textil- és az

óraipar centrumain kiütköző csökkenő irányzat is (főleg Kelet-Svájcban) az ipar kedvezőtlenebb helyzetére, a nehezebb gazdasági viszonyokra utal. Említésreméltó még, hogy a lélekszámzaporulat 91%-a 1920 és 1930 között az ország tízezernél népesebb 31 városára jutott.

A népszámlálási közlemény a jelenlévő népesség számát is megadja; ez a szám magasabb (4,082.511 fő), mint a rendes lakónépességé (4,067.394 fő). A jelenlévő népesség adatait véve alapul, Svájc húsz-ezernél népesebb városainak lélekszámalakulása a következő volt:

	A jelenlévő népesség száma			Tényleges szaporodás vagy fogyás (-) (%)	
	1910	1920	1930	1910—1920	1920—1930
Zürich	192.011	207.294	250.574	8·0	20·9
Bázel	132.577	135.711	147.417	2·4	8·6
Genf ¹⁾	131.515	145.148	144.107	10·4	— 0·7
Bern	92.285	105.585	113.114	14·4	7·1
Lausanne	66.227	69.309	77.775	4·7	12·2
St. Gallen	76.121	70.449	64.228	— 7·5	— 8·8
Winterthur	46.268	50.115	54.042	8·3	7·8
Luzern	39.996	44.381	47.721	11·0	7·5
Biel	32.168	34.512	37.856	7·5	9·5
Chaux-de-Fonds	37.766	37.675	35.325	— 0·2	— 6·2
Neuchâtel	24.324	23.775	23.073	— 2·3	— 3·0
Fribourg	20.367	20.645	21.800	1·4	5·6
Schaffhausen	18.196	20.177	21.339	10·9	5·8

¹⁾ Környékével együtt.

Az előzetes kiadványban még a jelenlévő népesség nemek és vallásfelekezetek szerinti megoszlására vonatkozó adatok is rendelkezésre állanak. A nemek aránya tíz év alatt csak lényegtelenül módosult: ezer férfire 1920-ban 1.074, 1930-ban pedig 1.076 nő jutott. Az ország vallásfelekezeti megoszlása a következő (ideiglenes adatok):

	Szám szerint	%-ban
Protestáns	2,320.764	56·9
Katholikus	1,670.551	40·9
Izraelita	18.478	0·4
Egyéb és felekezeteken kívüli	72.718	1·8

A katolikusok arányának változatlanul maradása mellett a protestánsoké 1920 és 1930 között 57·5-ről 56·9%-ra csökkent. Viszont az egyéb vallásúaké és felekezeten kívülieké 1·1-ről 1·8%-ra emelkedett, az izraelitáké pedig lényegtelenül (0·5-ről 0·4-re) alászállott.

Norvégia népességének fejlődése.

Le développement de la population de la Norvège.

Norvégia legújabb népszámlálása 1930 december 1-én zajlott le. A most közzétett előzetes népszámlálási adatok szerint az ország lakosainak száma 1920 és 1930 között 2,649.775-ről 2,809.564-re növekedett, tehát 159.789 fővel, azaz 6%-kal — mérsékelten — gyarapodott. A népesség növekedé-

sének meglassabbodása a semleges Norvégia népesedésére kedvező világháborús évtizedet követő időszakban elsősorban a természetes szaporodás csökkenésével, ez viszont az elveszületési szám alászállásával indokolható; a lefolyt tíz év alatt a vándorlási veszteség is fokozódott és kedvezőtlenül befolyásolta a népesedési mérleget. Jellemző fényt vet Norvégia népesedésére az alábbi — félszázados időszakot átfogó — összeállítás:

	Ezer lélekre jutott				
	élve-születés	halálozás	természetes szaporodás	vándorlási veszteség	tényleges szaporodás
1880—1890	31·0	17·3	13·7	— 9·6	4·1
1890—1900	31·0	16·8	14·2	— 2·5	11·7
1900—1910	27·9	14·4	13·5	— 6·9	6·6
1910—1920	25·4	14·2	11·2	— 0·7	10·5
1920—1930	20·2	11·3	8·9	— 2·8	6·1

Említésreméltó, hogy az ország fővárosának lélekszáma csökkent: 1920-ban Oslo lakosságának száma 258.483-at tett, ma közel kilencezer fővel kevesebb: 249.688. Kedvezőbben, bár lassan fejlődött a második város, Bergen, melynek lélekszáma tíz év alatt 93.177-ről 98.546-ra nőtt, tehát kis híján elérte a százezres határt.

Népszámlálási adatok Holland-Kelet-Indiából.

Chiffres du recensement des Indes Orientales Néerlandaises.

Tartalmas közleményben számol be az ázsiai gyarmatok elsőjeként Holland-Kelet-India az 1930 szeptember 22—1930 október 7-én megtartott népszámlálásának előzetes eredményeiről. A közlemény a holland gyarmatok gyöngyének, a 132.657 négyzetkilométernyi Jávának és Madurának adatait foglalja össze, melyeken a népszámlálás, aránylag legalább, a legkönnyebben volt végrehajtható; amúgy is a holland kézben lévő keletindiai szigetvilág népességének túlnyomórésze (1925-ben 51 millió lakosból 36·4 millió) e két szigeten tömörül. Természetesen a népszámlálás Jávában és Madurában sem folyt le minden nehézség nélkül. A jelentékeny lélekszámemelkedésben része van annak is, hogy az 1930-as felvétel *teljesebb*, mint az előzők. A két legutolsó népszámlálás adatainak szembeállítása Jáva és Madura következő fejlődésére mutat:

	Lélekszám		Tényleges szaporodás %
	1920	1930	
Bennszülött népesség	34,433.476	40,890.244	18·8
Európai	135.288	193.618	43·1
Kínai	384.218	583.360	51·8
Más ázsiai	31.189	52.302	67·7
Összesen	34,984.171	41,719.524	19·3

Az európai (fehér) és a kínai népesség gyors gyarapodása folytán a bennszülött lakosság aránya 98·4%-ról 98·0%-ra szállott le. Jáva és

Madura tudvalevőleg egyike a világ legsűrűbben lakott *nagyobb* területeinek: az egy négyzetkilométerre számított lélekszám tíz év alatt 263·7-ről 314·5-re szökött fel (a szintén sűrűn lakott, mintegy húszezer négyzetkilométerrel nagyobb szigetország: Anglia és Wales 1921. évi népsűrűségi arényszáma 1921-ben 250·6, a Jávát birtokló Hollandiáé 1928-ban 225·9 volt). A népsűrűség 100 alá egy tartományban sem száll, viszont a déli tengerparton elterülő 1.633 km²-nyi Bagelen tartományban, amelyben pedig a sziget egy nagyobb városa sem fekszik, 547-tel éri el tetőpontját.

A nemek arányáról az alábbi adatok számolnak be:

	Ezer férfire jutott nő	
	1920	1930
Bennszülött népesség	1.042·1	1.046·6
Európai "	805·8	894·4
Kínai "	832·2	821·8
Más ázsiai "	820·6	910·8
Összesen	1.038·3	1.042·2

Feltűnő a fejlődés a városokban is.¹⁾ Jáva legnépesebb városainak nagyságrendje a következő:

	Lélekszám		Tényleges szaporodás %
	1920	1930	
Batavia	253.818	437.433	72·3
Soerabaia	192.190	336.814	75·3
Semarang	158.036	217.775	37·8
Bandoeng	94.800	166.722	75·9
Soerakarta	134.285	163.013	21·4
Djokjakarta	103.711	136.554	31·7

Munkanélküliség és munkanélküli segély.

Chômage et secours aux chômeurs.

Tíz európai állam: Ausztria, Bulgária, Németország, Nagy-Britannia, Ir Szabad Állam, Olaszország, Luxemburg, Lengyelország, Oroszország és Svájc hét kantonja 46 millió keresőre kiterjedő köteles munkanélküliség esetére szóló biztosítást léptetett életbe. Más kilenc állam: Belgium, Cseh-Szlovákia, Dánia, Finnország, Franciaország, Németalföld, Norvégia, Spanyolország és Svájc hét kantonja viszont bevezették a szakszervezetek állami támogatásának rendszerét, a munkanélküliek segélyezésére. Nagy-Britanniában a legutóbbi éven belül háromszor fel emelt biztosítási alap adóssága ma körülbelül 85 millió font. Az évi kiadások összege 130 millió font. Ebből 17 milliót fizetnek az alkalmazottak, 19·5 milliót a munkaadók, a többit pedig az adózók hozzájárulása fedezi.

A német, 1927 októberében létrejött törvény alapelvei szerint a munkanélküliek 11 kategóriába osztva kapják meg a segélyt, ami legutolsó fizetésüknek 35—75%-át teheti ki; ehhez járul családosoknál 5% családi pótlék. A munkanélküli segélyalap a munkavállalók és munkaadók egyenlő arányú

hozzájárulásából jön létre, ennek aránya 1930-ig 1·5% volt, az év folyamán többször emelték, ma 3·25%. Ezek a hozzájárulások körülbelül kétharmadát jelentik a kiadásoknak, a maradékot a Reichstag által megszabott hitelekkel fedezik. 1929-ben a munkanélküliek segélyezésére fordított összegek több mint 1.600 millió márkát tettek ki.

A reálmunkabérek nemzetközi viszonylatban.

Salaires réels en différents pays.

Az „Internationale Rundschau der Arbeit“ közlése szerint 1930 közepén az egyes országokban — mindenütt csupán néhány nagyvárost véve figyelembe — a reálmunkabérek indexei *Nagy-Britannia* = 100 alapon a következők alakultak:

Egyesült Államok	190
Kanada	155
Nagy-Britannia	100
Ir Szabad Állam	93
Németalföld	82
Németország	73
Lengyelország	61
Ausztria	48
Jugoszlávia	45
Spanyolország	40
Olaszország	39

A reálmunkabérek ez indexeinek kiszámításánál a munkabérek vásárlóerejét az élelmiszerekre, fűtő- és világítóanyagokra és szappanra vonatkoztatták. Az ily számítások nehézségei és az országonként mutatózó módszerbeli eltérések miatt az indexek nem teljes értékűek.

Építkezések Németországban 1930-ban.

Construction en Allemagne en 1930.

A múlt év folyamán a német nagy- és közép- városokban 162.000 új lakás épült. Az eredmény 13%-kal múlja felül 1929. év és 27%-kal az 1928. év építkezését. 1919 óta az 50.000 lakosnál népesebb városokban összesen 965.000 lakás épült. Az új lakások az egész lakásállomány 15·4%-át teszik.

Az építkezésekben az a törekvés nyilvánul meg, hogy inkább kisebb lakások épüljenek.

100 újonnan épült lakás közül

	1928	1929	1930
1—3 lakóhelységgel bir	35·6	43·0	49·4
4—6 "	60·4	53·8	48·2
6 lakóh. több "	4·0	3·2	2·4

Az egyes városok helyzete igen különböző. Így Berlinben a tiszta lakásszaporulat 43.892 volt, a megelőző évi 23.429-el szemben, Dorthmundban 3.850, 2.613-mal szemben. Brémában 2.939, 1.921-gyel szemben. Viszont Drezdában a tiszta szaporulat csak 3.020 volt, 5.658-cal szemben, Augsburgban pedig 638, 1.420-szal szemben.

¹⁾ A közleményből nem állapítható meg, hogy a fejlődésben a városterületek növekedésének nincs-e része.

Az 1930. évi mezőgazdasági termelés az Egyesült Államokban.

La production agricole des Etats-Unis en 1930.

A mezőgazdasági válság következtében úgy a bevetett terület, mint a termelés mennyisége és értéke csökkent. Ebben nemcsak gazdasági, hanem természeti tényezők — szárazság, hőség — is közrejátszottak. A termelt mennyiség átlag 5%-kal maradt alatta az 1929. évinek s a termésátlagok 54%-kal. A termelés értéke (december 1-i árakkal számítva) 277%-kal kisebb, mint 1929-ben.

	Bevetett terület 1000 ha			Termés 1000 q		
	1924/28 átlag	1929	1930	1924/28 átlag	1929	1930
Buza	22.527	24.873	23.938	226.736	220.225	231.598
Tengeri	40.537	39.601	40.804	685.778	664.016	528.607

A farmerek nehéz helyzetét a mezőgazdasági termények árindexei szemléltetik legbehatóbban. 1926 = 100 alapon kalkulálva azt látjuk, hogy a mezőgazdasági nyerstermékek indexe 1929 szeptemberében átlagban 106,6 volt, 14 hónappal később, 1930 novemberében, 79,3. Az élelmiszerek átlagos indexe pedig 103,2, illetve 81,7. Legszembetűnőbb ez a gabonánál, ahol az index 101,6-ről 64,0-ra ment le. Igen erős mennyiségi visszaesést látunk, különösen, ha az 1929. évi gabonakiviteli kampányt (július-december) egybevetjük az 1930. évivel.

Ausztria terméseredményei.

Les résultats de la récolte en Autriche.

Az 1930. évben észlelhető visszaesés, ami a mezőgazdasági termelésnek úgy mennyiségi adatain, mint színvonalán észrevehető, már az általános mezőgazdasági válság következménye. A gazdáknak a múlt év folyamán nem állott megfelelő beruházható és a termelés javítására fordítható tőke rendelkezésére s ez észrevehető a terméseredményeken.

	Bevetett terület 1000 ha		Termés 1000 q		Termésátlag q/ha	
	1929	1930	1929	1930	1929	1930
Buza	208,4	202,8	3.145,9	3.098	15,1	15,2
Rozs	374,3	373,1	5.104,9	5.236	13,6	14,0
Árpa	158,2	167,7	2.694,4	2.463	17,0	14,7
Zab	296,6	308,8	4.510,4	3.873	15,2	12,6
Tengeri	55,8	56,3	1.172,8	1.144	21,0	20,3
Burgonya	189,8	196,6	28.030,4	23.533	147,6	120,0
Cukorrépa	30,0	33,0	6.882,0	8.940	262,7	270,9

Nemcsak mennyiségi, hanem minőségi esés is érezhető a termelésben. Ez különben a búza, árpa és zabtermelésre vonatkozik.

Németország mezőgazdasági termelése 1930-ban.

La production agricole de l'Allemagne en 1930.

A német gabonatermelés az elmúlt évben 11,6 millió tonnára tehető. Ez a mennyiség 1,6%-kal magasabb, mint az előzetes becslés. Bár a megelőző évhez képest 0,4%-kal kevesebb a kenyérmagtermelés, mégis az egész évi termés az 1924—29. évi átlagnál 10%-kal magasabb. A megelőző évhez képest a gabonatermelés általában csökkent, a káposztánövények azonban 17,5%-kal jobb eredményt mutatnak fel, különösen jó volt a burgonyatermés. Ugyancsak nagy emelkedést tapasztalunk a cukor- és takarmányrépánál is.

	1929			1930		
	Termés 1.000 t	Lea- ratt terület 1000 ha	Ter- més- átlag q/ha	Termés 1.000 t	Lea- ratt terület 1000 ha	Ter- més- átlag q/ha
Őszi rozs ..	8.052	4.648	17,3	7.593	4.639	16,4
Őszi búza ..	3.067	1.470	20,9	3.446	1.617	21,3
Tavaszi árpa	2.800	1.372	20,4	2.385	1.322	18,0
Zab	7.383	3.559	20,7	5.656	1.322	16,4
Burgonya ..	40.077	2.835	141,4	47.100	2.804	167,9
Cukorrépa	11.091	455	243,5	14.919	483	308,9

Románia gyümölcsfái.

Les arbres fruitiers en Roumanie.

A román ipari és kereskedelmi minisztérium most tette közzé a királyság gyümölcsöseire vonatkozó 1927. évi adatokat. A gyümölcsösök 340.967 hektár területet foglaltak el, a gyümölcsfák összes száma 74.167.741 volt. Ez a mennyiség az egyes fajták szerint a következőképpen oszlott meg:

Szilvafa	48.361.996
Cseresznye- és meggyfa .	7.976.396
Almafa	7.813.918
Diófa	3.625.292
Körtefa	3.411.239
Birsfa	1.069.238
Kajszinbarackfa	994.078
Őszibarackfa	915.584

Összesen: 74.167.741 db.

Románia tehát az eperfát (szederfát), valamint az itt fel nem sorolt gyümölcsfaféléket (mandulafa, szelíd-gesztenyefa stb.) az összeállításban nem mutatta ki.

Nyersvas- és nyersacéltermelés 1930-ban.

Production de fer et d'acier bruts en 1930.

A gazdasági válság egyik legfélreismertettebb jele, hogy a vas- és acéltermelés a múlt évben 1929-hez képest erősen visszaesett.

	Nyersvas		Nyersacél	
	1000 t.	a világ- termelés %ában	1000 t.	a világ- termelés %ában
I. Európa	43.638	54·8	49.793	51·4
Ebből:				
Franciaország	10.112	12·7	9.512	9·8
Németország	9.695	12·2	11.539	11·9
Nagy-Britannia	6.296	7·9	7.704	8·0
Oroszország	4.992	6·3	5.690	5·9
II. Amerika	32.839	41·3	43.902	45·3
Ebből:				
Egyesült Államok	32.003	40·2	42.753	44·1
III. Többi világrészek	3.120	3·9	3.169	3·3
Világ összesen	79.597	100·0	96.864	100·0

A termelés visszaesésére jellemző, hogy 1929 termelésének százalékban számítva a világ nyersvastermelése 80·6, nyersacéltermelése pedig csak 79·4%-ot ért el, Németországban 72·3 és 71·0%-ot, az Egyesült Államokban pedig 73·9, illetve 73·8%-ot. Legjobb helyzetben Franciaország volt. Nyersvas-termelése első ízben múlta felül a Németbirodalom termelését. Ezenkívül 15, illetve 16%-os emelkedést mutat Oroszország termelése is.

A pamutfonó orsók nemzetközi statisztikája.

La statistique internationale des fuseaux à coton.

A pamutfonó orsók állománya a világon ma meghaladja a 165 milliót. 1870 óta az orsók száma így fejlődött:

	millió		millió
1870	58·8	1910	134·4
1880	74·0	1920	154·5
1890	88·7	1930	165·1
1900	107·4		

Az utolsó években a pamutfonó orsók száma aránylag kismértékben szaporodott, mégis a fejlődés a háború kitörése óta közel 15%-ot tesz. Vannak azonban országok, amelyekben a háború előtti állományhoz képest a pamutorsók száma erősen megnövekedett. Legjobban szaporodott számuk Japánban, ahol az 1913. évi állományhoz képest 184%-os szaporodás mutatkozik. Németalföldön 142, Braziliában 129%-ot tett e gyarapodás. Kína szaporodási százaléka 257 ugyan, de ez az adat nem megbízható.

Az 1929. évi állomány a legtöbb pamutfonó orsóval rendelkező államokban a következő volt: ¹⁾

	ezer		ezer
Nagy-Britannia	55.917	Cseh-Szlovákia	3.673
Egyesült Áll.	34.829	Kína.	3.602
Németország	11.250	Brazília	2.750
Franciaország	9.880	Belgium	2.156
India	8.704	Spanyolország	1.875
Oroszország	7.465	Lengyelország	1.557
Japán	6.530	Svájc	1.504
Olaszország	5 210		

¹⁾ H. W. Slater számításai az „International Cotton Bulletin”-ben.

A pamutiparban erősen vezet Nagy-Britannia, mely az orsók világadatában egyharmaddal részesedik.

Magyarországon a Magyar Textilgyárosok Országos Egyesületének jelentése szerint 1928-ban a pamutfonóipar 168 ezer orsóval rendelkezett s 76 ezer orsó volt szerelés alatt.

Egy becslés szerint ¹⁾ a pamutipar a világ összes ruházati cikkeinek mintegy háromnegyed részét állítja elő.

Németország külkereskedelme 1930-ban.

Le commerce extérieur de l'Allemagne en 1930.

A német külkereskedelmi mérleg aktivitása megfelel azoknak a várakozásoknak, amelyeket egyrészt a tengerentúli európai államokban elhatalmasodott pangás, másrészt a német külkereskedelmek évek óta megnyilvánuló lendülete alapozott meg. Mint a legtöbb ipari ország, ő is kiélvezte azokat az előnyöket, amelyeket a nyersanyagok példátlan áresése jelentett. Az ipar foglalkoztatottságának erős csökkenését mutatja a behozatalnak egy esztendő alatt 25%-kal történő visszaesése, míg a kivitel hanyatlása csak 11%-ot jelent. Mi sem jellemzőbb az általános áresésre, mint az, hogy a mennyiségi csökkenés a behozatalnál 10, a kivitelnél pedig 5%.

A német külkereskedelmi forgalom, érték millió márkákban.

	1928		1929		1930	
	Behozatal	Kivitel	Behozatal	Kivitel	Behozatal	Kivitel
Élő állatok	145·3	18·7	149·7	22·0	118·3	68·7
Élelmiszerek és italok ..	4.203·3	631·0	3.822·7	701·5	2.969·0	479·8
Nyersanyagok és félgyártm.	7.243·7	2.703·6	7.205·1	2.926·3	5.508·1	2.449·6
Gyártmányok ..	2.459·0	8.705·5	2.269·3	9.832·9	1.797·7	9.037·5
Összesen	14.051·3	12.058·8	13.446·8	13.482·7	10.393·1	12.035·6

A kivitelbe a jövátételi szállítások mindenütt beleértendők; ez a legutóbbi évben 700 millió márkát jelent. Szembetűnő, hogy a kivitel növekedését a válság megakasztotta ugyan, de meg nem állította. A behozatalban legnagyobb szerepet játszó nyersanyagok áresése sokkal jelentékenyebb volt, mint a kivitel lényegét tevő gyártmányoké. De a kedvező szempontokkal szemben állott a leromlott piacok elgyengült felvevőképessége. Ez azonban sokkal erősebben sújtotta Angliát és az Egyesült Államokat, mert a német áru aránylagosan olcsóbb áraival határozó konkurrenciát tudott kifejteni.

A behozatalban az egyes árucsoportok mennyiségi visszaesése meglehetősen egyenlő volt, ugyanez

¹⁾ E. B. Dietrich: Der gegenwärtige Stand der Baumwollindustrie, („Internationale Rundschau der Arbeit 1930. 11. Heft).

áll az értékre is. A gyártmányok mennyisége 14,5, értéke 20,8, a nyersanyagok és félgyártmányoké 9,5, illetve 23,6, az élelmi és élvezeti cikkeké 8,6, illetve 22,3%-kal esett vissza. Az élelmiszerek behozatalának csökkenésében része volt a fokozott vámvédelemnek. A német gazdasági élet nem használhatta ki azokat az előnyöket sem, amelyek a gabonák erős áresésében rejlettek, minthogy a védővámok és a keverési kényszer súlyosan ránehezdedtek a fogyasztókra, éppoly mértékben, minthogy ennek előnyeit a mezőgazdaság élvezhette.

A gyarmatárúk és a bizonyos fokig fényűzést jelentő gyümölcsök viszont mennyiségben tért nyertek, a borb behozatal csaknem a felére csökkent.

A nyersanyag és félgyártmány csoportjánál a behozatal mennyiségi visszaesése természetes következménye a már fentebb tárgyalt körülményeknek, azonban a nyersanyagot felhasználó iparok egy kisebb töredéke exportra dolgozva, bizonyos mértékig fenn tudta tartani színvonalát.

A mennyiség esetleges állandóságát a hatalmas értékcsökkenés mindenütt teljesen kiegyensúlyozza. Így ez kedvező tünet volna, ha a háttérben a munkanélküliség problémája nem állana.

A textiliák behozatala a szembeállított 3 esztendő alatt körülbelül 30%-kal csökkent. A cipő-behozatal több mint a felével. Ezzel szemben a kaucsuk, az üveg- és a festékárúk behozatala aránylag keveset szenvedett. Egy másik igen fontos árucsoport, a vasárúk, szintén körülbelül 30%-os értékesítést állott ki. Emelkedést a nyers- és műselyemnél látunk, ami azonban részben az általános divatalakulás következménye, részben pedig az olcsóbb pótanyagra való áttérés jele.

A kivitel csökkenése elsősorban a gyártmányokra esik. A mezőgazdasági export csaknem egészében az év első felében bonyolódott le. A mezőgazdasági ipar termékei, mint a sör és a cukor aránylag jól tartották magukat, jóllehet — vagy meglehet, éppen azért, minthogy — a hazai piac keletleg megszervezett és megfelelő vámokkal a külföld előtt megvédett volt. A szénkivitel nem tudott erőre kapni; és ugyanígy a kartell-megállapodások ellenére sem sikerült akár cementből, akár a műtrágyából vagy a vasból jelentős exportfokozást elérni.

A készárubehozatal azt mutatja, hogy az elhelyezési lehetőségek az egész vonalon csökkentek. Általános áresés állott be, a kiszállított áruk s így a kivitel értéke még olyan csoportoknál is esett, ahol mennyiségi növekedés mutatkozik. A textilárúkivitel mennyisége csak 1.000 mázsával csökkent, értéke ugyanekkor 135 millió márkával esett vissza 1928-ról 1930-ra. A bőrkivitel mennyiségben 19.000 mázsával emelkedett, értékben pedig 22 millió márkával csökkent.

A világ közúti hálózata.

Le réseau routier du monde.

A „Commerce-Reports“-ban megjelent amerikai évi adatgyűjtés eredménye szerint a világ közúti hálózata 1930-ban 12,7 millió km-t tett. Az egyes világrészek adatai km-ben:

Amerika	6,006.406
Európa	3,947.136
Ázsia	1,725.504
Ausztrália,	612.707
Afrika	414.588

Világ összesen: 12,706.341

Amerika nagy úthálózata az Egyesült Államok 4,9 millió km-es úthálózatának tulajdonítható, amelyet a többi államok meg sem közelítenek. Az úthálózatban legnagyobb adattal részesedő államok adatai km-ben:

Egyesült Államok	4,865.991
Oroszország	1,249.730
Japán	1,060.677
Franciaország	651.690
Kanada	627.607
Ausztrália	530.426
Brit-India	362.476
Németország	349.924
Nagy-Britannia	288.471
Lengyelország	226.933
Argentína	211.900
Olaszország	183.634

Az amerikai adatgyűjtés nagy nehézségeire mutat, hogy e legújabb közlés az előzőktől egyes államokra vonatkozóan lényegesen eltér.

New-York kikötőjének forgalma.

Le mouvement du port de New-York.

Az 1930-as év természetesen nem kímélte meg New-York kikötőjének forgalmát sem. Az 1929. évhez viszonyítva a tonnatartalom 21, az érték pedig 30%-kal csökkent. Ennek dacára a helyzet még mindig jobb volt, mint a legutolsó válságos évben, 1921-ben. Jellemző arra a szerepre, amelyet New-York kikötője az Egyesült Államokban betölt, hogy míg az egész amerikai külkereskedelemnek mennyiségben 23,7%-a bonyolódik le ezen a kikötőn keresztül, addig az értéknek ez 41,3%-át tette ki. Az arány körülbelül ugyanez volt az utóbbi években. A behozatal és a kivitel egyaránt osztoztak a forgalom csökkenésében. A kivitel értéke 27%-kal, a behozatalé 19%-kal esett vissza 1929-hez képest. Amerikával szemben minden állam felvevőképessége csökkent, kivéve Oroszországot, ahová főleg a mezőgazdasági gépkivitel emelkedett.

Az áruforgalom visszaesésével szemben az utasforgalom bizonyos vonatkozásokban emelkedést mutat. Különösen a New-Yorkon keresztül utazó amerikai polgárok száma szökött fel. 1929 novemberétől 1930 novemberéig 673.445 amerikai polgár hajózott ki és vissza, míg a beutazó bevándorlók száma ugyanezen idő alatt 126.289, a nem bevándorlóké pedig 137.241 volt. Az Amerikát elhagyó visszavándorlók létszáma pedig 33.895-öt tett ki, a vizsgálat időszaki folyamán.

A kikötőkbe kevesebb hajó érkezett és távozott, mint az előző évben, tonnatartalmuk azonban 2%-kal emelkedett. New-York fontosságát élen szemlélteti az az összehasonlítás,

amely három másik Atlanti óceáni kikötő forgalmával hasonlítja össze.

	Érkezett	Távozott
	hajók száma	
Boston	1.652	1.689
Philadelphia	2.073	1.911
Baltimore	1.715	1.749
Összesen	5.440	5.349
New-York	6.662	6.779

Tehát New-York forgalma egymagában 25%-kal múlta felül a másik három kikötőt. Meg kell még jegyezni, hogy az érkezett hajóknak 37,4%-a volt egyesült államokbeli és 27,4%-a brit.

Különféle. — Divers.

Svédország összes lakossága 1750-ben 1,780.678, a legutolsó, 1928. évi adat szerint pedig 6,106.190 lelket tett ki. Az első népszámlálásnál 1.000 férfire 1.127 nő, 1928-ban 1.035 jutott. A városi népesség 1800-ban 9,77% volt, 1928-ban pedig 31,8%.

*

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal közlése szerint mintegy 950.400 orosz él száműzetésben 27 különféle államban; százezernél több a menekült oroszok száma Franciaországban (400.000), Kínában (119.300) és Németországban. A menekült oroszok közül 114.000 munkaképes, de nincs munkája, vagy csak alkalmi, ill. rövid munkaidő mellett dolgozik, 48.000 pedig (a hadirokkantakkal és gyermekekkel együtt) munkaképtelen.

*

Az örmények közül kb. 154.000-en élnek száműzetésben, legtöbbjük (85.800) Szíriában, 38.800-an Görögországban és 22.000-en Bulgáriában. A menekült örmények közül 64.000 munkanélküli, 16.500 munkaképtelen.

*

A svájci egyetemeken az 1929/1930-ra beiratkozott hallgatók 27,5%-a külföldi volt. Ez az arányszám jóval nagyobb, mint amekkora a külföldiek arányszáma az egész népességben, amely az 1930. évi népszámlálás adatai szerint 9%.

*

Az Amerikai Egyesült Államok egyetemén a hallgatóknak 43, a hallgatóknak 25%-a szabad idejében kenyérkereső munkával szerzi meg nevelési költségeit. Összesen évi keresetüket 32,500.000 dollárra becsülik.

*

A tanítók életviszonyairól közöl adatokat dr. R. Fetscher az „Archiv für Sociale Hygienie und Demographie“ 1930. 5. számában. A németországi

representatív vizsgálat eredménye szerint a tanítók átlagosan jövedelmük 31,7%-át táplálkozásra, 13,5%-át lakásra, fűtésre, világításra, 14,8%-át ruházatra, 11,7%-át adókra, 7,1%-át kultúr-szükségletekre, 5,6%-át szórakozásra, üdülésre, 5,3%-át gyermeknevelésre fordítják. A főbb halálokok szerepe a tanítóknál a következő (1926—29. évi átlagban): a szív, véredények és vér betegségei 22,6%, érelmeszesedés 18,4%, aggkori gyengeség 12,0%, rák 10,9%. A legtöbbitanító (13%) az ötéves korcsoportok közül 61—65 éves korban hal el.

*

A munkanélküliek számát Cseh-Szlovákiában 300.000-re teszik. 1922 végén azonban számuk ennél több volt.

*

Az Egyesült Államokban a múlt év folyamán 41 testület és egyén juttatott emberbaráti és művészeti célokra 1—1 millió dollárnál nagyobb összeget. Ezeknek az adományoknak az összege 142,082.670 dollárt tett ki. A legnagyobb összegű adomány ezek közül 31,300.000 dollár volt. Az 50.000 és 1 millió dollár közti adományok összesen 35 millió dollárra rúgtak. Az adományozások legnagyobb része az egyetemek tudományos intézetei és múzeumok számára történt.

*

Románia tojás kivitele 1930 szeptember 1-től október végéig 33,995.890 darab volt, 120 millió lei értékben. Ez a mennyiség csak a standardizált tojásexportot jelenti, ezenfelül még körülbelül 10%-nyi tojás mennyiség ment külföldre. Jóformán az egész tojás mennyiséget a németországi piacok vették fel.

*

Lengyelország 1930-ban összesen 1.649 filmet importált 1,654.000 méter hosszúságban. Ebből 719 volt hangosfilm, 771.000 méter hosszúságban.

*

Az Egyesült Államok 102 legnagyobb kereskedelmi és iparvállalatának 1930. évi nyeresége 565,198.781 dollár, az előző évben 750,860.401 dollár volt. Összesen tehát 24,72%-kal csökkent a vállalatok nyeresége. Kevés olyan vállalat volt, amelyik kedvezőbb eredménnyel zárta volna az 1930-as évet, mint 1929-et. Ezek közé tartozik a Betlehem Steel Co. 1929-ben 23,8, 1930-ban pedig 42,2 millió dolláros nyereséggel.

*

1931 januárjában 30,027.000 dollár értékű aranyat importáltak New -Yorkon át az Egyesült Államokba. Ebből 20,5 millió értékű jött Kanadából, és 5,4 millió értékű Argentínából. A San-Franciskón keresztül érkezett kínai és japán küldeményekkel együtt az Unió összes januári aranybehozatalának értéke 31,582.000 dollár értéket képviselt.

*

Chile 1930. évi külkereskedelmi forgalmának értéke 2,726 millió pezó volt, tehát 1,186 millió pezóval kevesebb, mint 1929-ben. Az 1930. évi behozatal értéke 1,398 millió pezó volt, a kivitelé pedig 1,328 millió. Így tehát a külkereskedelmi mérleg 70 millió pezóval volt passzív, míg 1929-ben 676 millió pezó aktivitást mutatott.

*

Az Egyesült Államok összes autómobiljai által megtett útvonalak hossza 1930-ban 15 milliárd mérfölddel csökkent az 1929. évhez képest. Ezzel szemben az autóbalesetek száma 12%-kal emelkedett, még pedig: a sérüléssel végződők száma 13%-

kal, a halállal végződőké pedig 4%-kal. Autóbaleset következtében 1930-ban 32.500 ember vesztette életét.

*

Japánban összesen 410.872 olyan híd van, amelynek nyílása 1,82 méternél nagyobb. Ebből 146.441 készült fából, és csak 1.863 vasból.

*

Az olasz nagykereskedelmi index 1930 decemberében 368 volt. Ez igen jelentős áresést jelent, mert az index egy évvel azelőtt még 459-en állott.

*

Németországban a csődök száma 1930-ban 11.583, a kényszeregyezségeké 8.362 volt. 1929-hez képest az előbbieké száma 14,3, az utóbbiaké 41,4%-kal emelkedett.

*

Az európai közművekbe befektetett amerikai tőke az utolsó 20 év alatt 1.500 millió dollárt tesz ki. Becslések szerint a közvetve beruházott összeg megegyeszer ekkora.

*

Az Amerikai Egyesült Államok költségvetésében a szesztilalom végrehajtásának költségére előírányzott összeg az 1930—31. pénzügyi évben 9,000.000 dollár volt. A most tárgyalás alatt álló költségvetésben az előírányzat 11,530.680 dollárral nőtt. A törvény végrehajtására alakult szervezet alkalmazottainak száma jelenleg 2.570, az új költségvetési év folyamán ezt 3.258-ra akarják emelni.

*

A francia mozgófényképszínházak 1930. évi bevételét 600 millió frankra becsülik.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

A gazdasági jelzőtábla adatainak magyarázata.

Explication du tableau économique.¹⁾

A gazdasági jelzőtábla a fontosabb időszámsorok havi adatait tartalmazza. A közreadott statisztikai számsorok *abszolútszámok, indexek* és egyéb *viszonyszámok*. A gazdasági jelzőtáblában túlnyomóan abszolút számban kifejezett adatokat közlünk. Csak három főindexsor (megélhetési-, részvény- és árindex), a csoportindexekkel és néhány más, különösen kifejező egyéb viszonzyszám vétetett fel. Az adatok minden egyes számsorra nézve 18 hónapra visszamenőleg közöltetnek. A jelzőtábla tehát az időszámsorokban jelentkező idényszerű hullámzás figyelembevételét is lehetővé teszi.

A jelzőtábla számsorai két csoportba osztályozhatók.

Az elsőbe azok a számsorok tartoznak, amelyek a megfigyelt időszak eredményeinek összegét juttatják kifejezésre. Ilyenek a *termelési és forgalmi* adatsorok. A gazdasági jelzőtábla ezekre nézve a havi adatokon kívül még az utolsó két esztendő havi átlagait is tartalmazza.

A második csoportba azok az adatsorok tartoznak, amelyek ellentétben az első csoportbeliekkel, nem szummázódnak az idővel, hanem mindig csak egy keresztmetszetben, rendszeren a megfigyelési időszak végén regisztrálják a sor állását. Ilyenek elsősorban az *állománysorok*, mint pl. a jegyforgalom, betétállomány, gépjárműállomány stb. Ezeknél az állománysoroknál az évi összeg, vagy átlag adatainak rendszerint nincs gyakorlati jelentősége s azért azok közlését mellőzzük.

Az előzetes, ideiglenes adatok helyébe, mielőtt az adatok feldolgozása befejezést nyert, a végleges adatokat iktatjuk. Innen van, hogy a Szemle különböző számaiban a megfelelő adatok nem mindig egyeznek.

Az egyes adatsorokra vonatkozó részletebb magyarázatot a jelzőtábla csoportosításának sorrendjében közölve, az alábbiakban adjuk.

Népmozgalom.

Házasságkötés, születés és halálozás. Az adatokat az anyakönyvi bejegyzések alapján az anyakönyvi hivatalok szolgáltatják. Magyarországon a születéseket 7 napon belül kell az anyakönyvvezető

tősnél bejelenteni. Az 1.000 lélekre adott arányszámokat, mindig az előző év végére kiszámított népességhez viszonyítjuk. A természetes szaporodás a születések és halálozások különbözete.

Kivándorlás. Kivándorló az, aki tartós kereset céljából hagyja el az országot. *Visszavándorlás.* Visszavándorló az állandó tartózkodásra az országba visszatért kivándorolt.

Munkapiac.

Kötelezőleg biztosított tagok. A társadalombiztosítási szervek havi átlagos taglétszáma.

Munkanélküliség. A szakszervezetek által kimutatott hóvégi munkanélküliek. A keresztényszociálista szakszervezetek adata kizárólag Budapestre vonatkozik.

Hatósági munkaközvetítők. Az adatok 1930 január 1-től kezdve az ingyenes magánközvetítés adatait is tartalmazzák. Mind a *munkahelyekre*, mind a *munkakeresőkre* megadott hóvégi adatokban az előző hónapban be nem töltött munkahelyek és el nem helyezett munkakeresők is bennfoglaltatnak. Ugyanaz a személy több közvetítőnél, vagy egy hónap alatt több ízben is szerepelhet. A munkakeresők összes száma azért nem jelentheti egyúttal a munkakereső személyek számát.

Munkabérek. A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlagai.

Termelés.

Barnaszén. Az adatok a bányászott lignit mennyiségét is tartalmazzák. *Kőszén.* Az adatok a pécsi medencében termelt szénre vonatkoznak. A széntermelési adatok *bruttó* termelést jelentenek.

Villamosáramtermelés. A megadott sorok csupán Budapest szföv. Elektromos Műveinek áramtermelésére és áramelosztására vonatkoznak.

Szesz- és cukortermelés. (A pénzügyminisztérium adatai). A cukortermelési adatok nyerscukorértékben vannak megadva. (9 finom cukorérték = 10 nyerscukorérték.) A cukortermelési adatoknál az átdolgozás folytán előállott csökkenések a holt-szezonban, mint negatív termelési adatok jelentkeznek.

Kereskedelem és közlekedés.

Külkereskedelem. Bejelentésre köteles minden áru, amelyet az ország területére behoznak, vagy kivisznek, vagy azon átvisznek. A mennyiség az árunyilatkozatok, az érték pedig a Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság által az értékbevallások figyelembevételével megállapított keres-

¹⁾ Nous publierons dans notre prochain numéro la note explicative française du tableau économique.

kedelmi egységértékek alapján nyer kiszámítást. Az aktív kikészítési és javítási forgalom adatai a külkereskedelem adataiban bennfoglaltatnak.

Fontosabb áruk és árucsoportok szerint való részletezésnél a szén, a kőszén, barnaszén, pirszén és brikett; a fa, a tűzifa és másfajta nyers és megmunkált fa; a *papiros*, a papiroson kívül a továbbfeldolgozásra szolgáló papirosanyag és papirosáru; az *ásványolaj* a nyers és finomított ásványolaj; a *baromfi* az élő és leölt baromfi; a *disznósír* pedig a zsíron kívül a szalonna adatait is tartalmazza.

Vasúti forgalom. (Máv. adatai). Reprezentatív adatok. Csupán a m. kir. Államvasutak és a Máv-kezelésében lévő Hévíz vasutak adatait tartalmazzák. A szállított áru, árutonnakilométer, megrakott teherkocsik, továbbá az utaskilométer adatai, mindig a fizető teljesítményekre vonatkoznak. Az utolsó 12 hónap adatai mindenkor ideiglenes jellegűek.

Postaforgalom. (Postavezérigazgatóság adatai). A belföldről és külföldről érkezett, illetve kézbesített küldeményekre vonatkozó, tehát nem a feladási, hanem a kézbesítési adatokat tünteti fel. A *levélküldeményekben* a közönséges leveleken kívül a hírlapküldemények és az ajánlott levélpostai küldemények, a *csomagküldeményekben* pedig a *betéti csomagok darabszáma is bennfoglaltatik.* A *postautalványforgalom* szintén a kézbesítési adatokat tünteti fel, de a postautalvány alapján kifizetett összegeken kívül még a postapénztár forgalmába bekapcsolt pénztárak küldeményeit és a Máv. pénztárak ellátmányát is tartalmazza. A *kézbesített táviratok* darabszámában a többcímű és körözvénytáviratok is bent vannak. Azonban nem tartalmazza a nemzetközi átmenőforgalomban kezelt táviratokat, sem a vasúti táviratok adatait. A *helyközi beszélgetések* adatsora csak a megtörtént beszélgetésekre vonatkozik. A *távbeszélő fjállomások* hóvégi adatai a postahivatalokban és magánhivataloknál lévő nyilvános állomások számát és az előfizetői, automata- és időszakos állomásokot tartalmazzák, a szolgálati és közvetlen állomások nélkül.

Gépjárműállomány. (Az Államrendőrség adatai). Az adatok a hóvégi állományt jelzik. A személykocsik adatai a bérautókat is magukban foglalják. Az *egyéb gépkocsi* alatt pedig az autóbuszok, a betegszállító-, köztisztasági-, tartány-, tűzoltó-, vonatokocsik, postaszállító gépjárművek, hullaszállító kocsik stb. értendők. A motorkerékpárokra megadott részletes adatok mind a melléküléssel, mind a mellékülés nélküli motorkerékpárokat tartalmazzák.

Áralakulás.

Nagykereskedelmi árindex. 1929 január óta a Központi Statisztikai Hivatal új módszer alapján, mérlegelt nagykereskedelmi árindexet állít össze,

54 árunak a hó utolsó napjáról, vagy az ahhoz legközelebb eső időpontról vett áradataiból. Bázisul az 1913. évi átlagárak szolgálnak. A mérlegelési koefficiensek az 1926. évi termelési adatok alapján határoztattak meg.¹⁾

A mezőgazdaság vásárló erejének a kifejezője, az *agrárrolló*, a „mezőgazdaság és állattenyésztés” indexének alakulását tünteti fel, ha az „egyéb ipar” indexe = 100.

Megélhetési vagy létfenntartási költségek indexe. Egy 4 tagú munkáscsalád elméletileg megállapított heti szükségleteinek figyelembevételével állítja össze a Központi Statisztikai Hivatal. A munkáscsalád heti fogyasztásában 12 élelmezési, 3 fűtés- és világítási s 12 ruházati cikk van felvéve. Az élelmezési cikkek mennyisége a kalórikus értékek, a ruházati cikkek pedig az évi szükségletek alapján állapított meg. A megélhetési index minden hónapban egyszer, a hó utolsó napjáról vett legalacsonyabb és legmagasabb kiskereskedelmi árak átlagai alapján állítatik össze.

Nagykereskedelmi árak. Az adatokat a Budapesti Áru- és Értéktőzsde Hivatalos Árjegyző Lapjában, Budapest székesfőváros vásár- és vásárcsarnokigazgatósága által kiadott Hivatalos Árjegyzésben, továbbá az O. M. G. E. hetenkint egyszer megjelenő közlönyében, a Köztelekben, a hó utolsó napjára, vagy az utolsó napok valamelyikére megadott legalacsonyabb és legmagasabb árjegyzések átlagai szolgáltatják. Egyes árukra nézve a Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság tagjai havonként kétszer adnak áradatot, amelyek közül a gazdasági jelzőtáblában mindig a hó utolsó napjában megadott árak közöltenek.

A gazdasági jelzőtáblában közölt árak a nagykereskedelmi árindexben is szerepelnek.

Pénz és hitel.

Állami bevételek bruttó eredménye. (Pénzügyminisztérium adatai). A következő tételeket tartalmazza: egyenesadók, forgalmi adók, illetékek, fogyasztási adók, vámjövedék, saccharin és osztálysorsjáték bevételei, sójövedék bruttó és dohányjövedék bruttó, ezenkívül a tárcabevételek és a fuvarozási illetékek tételei.

Állami kiadások bruttó előirányzata. (Pénzügyminisztérium adatai). A közigazgatási kiadásokon kívül még az államadóssági szolgálattal és békeszerződési terhekkel, beruházásokkal, nyugellátásokkal kapcsolatos kiadásokat, valamint az önkormányzatok személyi kiadásaihoz való hozzájárulást tartalmazza.

¹⁾ Szönyi Gyula: Az 1929. első félévi árstatistika és pénzügyi jelzőszámok. Magyar Statisztikai Szemle 1929. 9. szám.

Pengő zürichi árfolyama. 100 pengőnek svájci frankban, illetve 100 svájci franknak pengőben való árjegyzését adja, a hó utolsó napjának zárlati jegyzése alapján, valutára.

Magyar Nemzeti Bank. A jegyforgalom adatai a forgalomban levő összes bankjegyeket tartalmazzák. *A leszámított váltók és előlegek* jelentik a Nemzeti Banknál leszámított váltók, valamint a közraktári zálogjegyekre és értékpapírokra adott előlegek állományát. *Érckészlet.* Az aranyérmék, az aranyrudak, külföldi és kereskedelmi érmék állományát jelenti, finom kilogrammonként 3.794 pengővel számítva. Az érckészletbe tartoznak még a deviza és valuta, azaz az effektív külföldi bankjegyek, érmék és külföldre szóló váltók, amelyek a bank alapszabályai alapján beszámíthatók az ércfedezetbe. *Az ércfedezeti arány* a Nemzeti Bank alapszabályai alapján számított arányszám. Meghatározása úgy történik, hogy a bankjegyforgalomhoz hozzáadjuk a bank azonnali esedékes tartozását, ebből levonjuk az államadósságot s az így fennmaradó összeggel elosztjuk az összes ércfedezetet. A jegyforgalom, leszámított váltók és előlegek, érckészlet (arany, deviza és valuta), továbbá az ércfedezeti arány adatai végleges jellegűek és a hó utolsó napjára vonatkoznak. *Az elsőrendű üzleti váltók* kamattételét a Magyar Nemzeti Bank havonként gyűjti a vezető pénzügyintézetektől és az illető hónapban előfordult legmagasabb és legalacsonyabb kamattételt közli. A jelzőtáblában a szélső értékek átlaga szerepel.

Betétállomány. A hóvégi állományt feltüntető adatokat a m. kir. Postatakarékpénztár és a 12 legnagyobb budapesti pénzügyintézet szolgáltatja.¹⁾ A Postatakarékpénztár adatai kizárólag magyar értékű betétekre vonatkoznak, míg a 12 legnagyobb budapesti pénzügyintézet által kimutatott takaré- és folyószámlabetétek a külföldi értékeket is magukban foglalják. A vidéki betéti tőkeszaporodás megítélésére 34 vidéki pénzügyintézet adatai szolgálnak.¹⁾ Ezek az adatok a takaré- és folyószámlabetétekkel együttesen mutatják ki a külföldi értékben elhelyezett betéteket.

Tőzsde. A Központi Statisztikai Hivatal két részvényindexet állít össze. Az egyik csak az 1913. évi részvényállományt érintő tőkeváltozásokat veszi számba, a másik azonban tekintettel van az összes tőkeváltozásokra is.²⁾ A részvényindexben szereplő részvények 15 érték kategóriába csoportosítottak. Az egyes érték kategóriák árfolyamhullámzásainak figyelemmel kísérésére külön csoportindexek készülnek. Úgy ezek, mint a fő-részvényindexek havon-

kint egyszer, a hó utolsó napjára vonatkozó, illetőleg az ehhez legközelebb eső záróárfolyamok alapján nyernek összeállítást. Az indexszámok bázisát az 1913. év december 31-iki záróárjegyzések szolgáltatják. A gazdasági jelzőtábla, az 1913. évi részvényállományt érintő tőkeváltozások számbavételével készült részvényindexet közli.

Tőzsdei forgalom. (Budapesti Giró- és Pénztár-egylet adatai). *Az eladott részvények darabszáma* magában foglalja a budapesti tőzsdén forgalomba került értékpapírokat, részvényeket és fixkamatosságú értékeket, feltételezve, hogy az ezekben létrejött kötések a Giró- és Pénztár-egyletnek leszámolás céljából bejelentették. Az adatok a leszámolásban résztvevő egyes cégek oly ügyleteit is tartalmazzák, amelyek saját forgalmuk keretén belül, ellenértékes ügylettel kompenzáltak. *A szállítások és átvételek összege* az értékpapíregyenlegek alapján eszközölt összes szállítás és átvétel pénzértékét tünteti fel, a Giró- és Pénztár-egylet által az illető időszakra megállapított leszámolási árfolyam alapján. Az adatsor nem a kompenzált ügyletekből eredő értékszállításokra és átvételekre vonatkozik. *A tőzsdei forgalom* teljes összege alatt a Giró- és Pénztár-egyletnél kezelt számlákon lebonyolódó összforgalmat értjük, a kompenzált ügyletekből eredő árfolyamkülönbséggel, továbbá a nem kompenzált ügyletek lényeges és leszámolási árfolyamai között jelentkező különbséggel. Ebben a számban bent van még az a forgalom is, amely az egyes tagok követeléseinek és tartozásainak kiegyenlítése folytán jön létre.

Hitelbiztonság. Az új fizetéseképtelenség adatai közül, a magán- és kényszeregyességeket az O. H. E. és a Pénzügyintézeti Központ, a bírói kényszeregyességek adatait a csődökkel együtt a törvényszékek szolgáltatják. A magán- és kényszeregyességek adataiban a bírói kényszeregyességek is bennfoglaltatnak. *Az óvatolt váltókra* vonatkozó statisztika az 1927. év közepe óta áll rendelkezésre. A havi adatok az utolsó hónap kivételével, véglegesek. A zálogházi forgalom adatai 1926 közepéig nyúlnak vissza s kizárólag a Postatakarékpénztár zálogüzleti forgalmára vonatkoznak, mely forgalomba ezidő szerint 35 budapesti közvetítő van bekapcsolva. A postatakarékpénztár zálogüzleti forgalmában az elzálogosított tárgyakat értékpapírokra, ékszerekre és egyéb tárgyakra osztályozzák, ezért a *zálogfelvétel* tételszáma nem az elzálogosítás eseteit, hanem a kiállított és kiadott zálogcédulák számát tünteti fel. A meghosszabbítások, mint új zálogfelvételek jelentkeznek és így a zálogfelvételek és zálogkiváltások adatait növelik. *A zálogálladék* tételszáma alatt a ki nem váltott zálogcédulák számát, értéke alatt pedig a ki nem váltott zálogtárgyakra adott, illetve az azokon még fennálló költségek értékét kell érteni.

Sipos Sándor.

¹⁾ Szőnyi Gyula: A magyarországi pénzügyintézetek 1928-ban. Magyar Statisztikai Szemle 1930. 3. szám.

²⁾ Szigeti Gyula: A tőzsdei részvényekben elhelyezett tőkék értékének változása. Magyar Statisztikai Szemle 1924. évi 9—10. szám.

Gazdasági
Tableau

Megnevezés	Egység	1928	1929	1 9 2 9					január Janvier	február Février	márc. Mars	
		átlag Moyenne		aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.				
Népmozgalom.												
1	Házasságkötés	szám	6.636	6.414	4.357	5.216	7.909	12.708	5.276	5.834	8.837	5.681
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	9.3	8.9	6.0	7.4	10.8	18.0	7.2	7.9	13.2	7.7
3	Élveszülött	"	18.724	17.410	19.882	19.505	17.594	14.318	14.060	16.048	16.160	19.621
4	Élveszülött 1000 lélekre	"	26.2	24.2	27.2	27.6	24.1	20.3	19.2	21.8	24.2	26.7
5	Halálozás	"	12.208	12.588	12.153	12.082	12.107	10.525	10.926	11.272	10.067	11.841
6	Halálozás 1000 lélekre	"	17.1	17.5	16.6	17.1	16.6	14.9	14.9	15.3	15.1	16.7
7	Egy éven aluli elhalt	"	3.312	3.168	4.266	3.960	3.186	2.384	2.278	2.369	2.097	2.631
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	17.7	18.2	21.5	20.3	18.1	16.6	16.2	14.8	13.0	13.4
9	Gümőkórban elhalt	"	1.595	1.521	1.282	1.106	1.108	1.028	1.153	1.402	1.412	1.841
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	2.23	2.10	1.75	1.57	1.52	1.46	1.53	1.94	2.12	2.51
11	Természetes szaporodás	"	6.516	4.822	7.729	7.423	5.487	3.793	3.134	4.776	6.093	7.781
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	9.1	6.7	10.6	10.5	7.5	5.4	4.3	6.5	9.1	10.4
13	Kivándorolt	"	459	753	589	869	663	690	517	540	515	1.171
14	Visszavándorolt	"	64	52	78	49	52	69	113	37	50	61
Munkapiac.												
Társadalmi biztosítás:												
15	Kötelezőleg bizt. tagok átl. létszáma	1.000	1.058.4	1.044.1	1.052.9	1.070.3	1.071.6	1.064.2	1.019.8	956.5	957.1	968.6
Munkanélküli:												
16	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	13.633	15.322	14.007	13.922	14.215	15.910	19.181	21.533	21.309	21.011
17	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	7.454	8.039	7.677	7.568	7.534	8.250	9.559	10.250	10.678	10.461
18	Ker. szóc. szakszervezeti Budapesten	"	945	852	833	783	967	1.033	1.107	1.161	1.120	981
19	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	14.578	16.174	14.840	14.705	15.182	16.943	20.288	22.694	22.429	21.991
Hatósági munkaközvetítés:												
20	Munkahely	szám	7.191	7.080	8.238	9.196	7.718	4.926	5.274	11.432	9.613	10.711
21	Munkakereső	"	14.715	15.173	14.507	15.818	16.786	16.376	17.041	47.850	47.323	43.331
22	100 munkahelyre esett munkakereső	"	215	223	176	172	217	332	323	419	492	401
23	Munkaközvetítés	"	4.734	4.772	5.300	5.927	5.348	3.619	4.113	10.032	8.194	8.911
24	100 munkahelyre esett közvetítés	"	66.1	68.0	64.3	64.4	69.3	73.5	77.9	87.8	85.2	83.1
Felajánlott órabér:												
25	Bádogos	Pengő	0.81	0.81	0.81	0.77	0.80	0.80	0.79	0.77	0.66	0.5
26	Asztalos	"	0.66	0.66	0.66	0.64	0.62	0.60	0.64	0.67	0.62	0.7
27	Szabó	"	0.55	0.55	0.56	0.56	0.54	0.55	0.54	0.51	0.58	0.5
28	Kőműves	"	0.85	0.85	0.83	0.82	0.85	0.83	0.75	—	0.86	—
29	Napszámos	"	0.50	0.50	0.52	0.46	0.54	0.51	0.45	0.46	0.43	0.4
30	Gyári munkásnő	"	0.32	0.32	0.34	0.25	0.25	0.27	0.27	0.25	0.26	0.2
31	Napszámosnő	"	0.43	0.43	0.43	0.49	0.46	0.38	0.39	0.40	0.36	0.3
Termelés.												
32	Kőszén	1.000 q	652.6	687.9	662.9	677.4	559.3	730.2	657.3	695.9	764.9	690.1
33	Barnaszén	"	5.425.0	5.869.9	5.156.7	5.915.1	7.017.2	6.618.5	6.666.4	6.723.7	5.444.8	4.687.1
34	Vasérc és vassalak	"	169.3	215.3	235.1	235.5	207.2	224.3	170.7	179.4	126.5	120.1
35	Finomításra való nyersvas	"	237.1	306.6	292.2	306.2	299.3	356.6	267.3	272.2	188.0	193.1
36	Villamosáram	1.000 kw. óra	16.852	17.904	15.874	16.913	19.567	21.282	21.864	22.746	19.032	18.631
37	Motorikus célra elosztott áram	"	6.444	7.011	8.077	7.460	7.364	7.509	6.725	6.766	7.203	7.401
38	Magánvilágítási célra elosztott áram	"	6.185.2	6.661	3.775	4.620	5.689	7.310	9.308	10.073	9.456	8.641
39	Elektromosáramfogyasztók	1.000	—	—	202.6	204.3	206.2	208.8	211.2	212.4	213.3	214.1
40	Szesz	1.000 hl.	33.9	36.6	8.7	34.7	66.0	87.3	78.6	59.7	43.2	38.1
41	Cukor	1.000 q	178.3	212.5	2.4	136.3	811.2	858.0	641.5	17.9	0.0	0.1
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
42	Behozatal összesen	1.000.000 P	100.9	88.6	86.9	89.6	89.8	82.3	84.6	67.5	61.3	69.1
E b b ő l:												
43	Szén	1.000 q	1.386.0	1.549.9	1.926.4	2.044.9	1.829.4	1.824.5	1.752.1	1.042.0	639.4	671.1
44	"	1.000 P	5.191	6.033	7.619	8.005	7.179	7.187	6.916	4.062	2.582	2.701
45	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	2.448.0	2.277.0	2.614.3	2.730.3	2.521.4	2.196.0	1.766.3	1.334.8	1.115.3	1.308.1
46	"	1.000 P	11.644	10.959	11.530	11.463	10.486	8.637	7.257	5.479	5.938	8.201
47	Gépek és készülékek	q	18.714	12.616	13.484	17.688	11.972	8.625	8.662	8.220	7.498	9.721
48	"	1.000 P	4.566	3.404	3.719	3.854	3.963	2.981	3.356	2.279	1.932	2.461
49	Pamutszövet	q	8.195	5.785	6.269	6.752	5.399	4.344	4.354	4.231	4.715	4.891
50	"	1.000 P	7.127	4.792	5.188	5.572	4.507	3.557	3.573	3.294	3.537	4.051
51	Nyerspamut	q	7.576	10.968	8.606	7.910	9.827	14.536	18.650	17.896	9.124	11.291
52	"	1.000 P	1.876	2.844	2.342	1.972	2.645	4.013	5.055	4.502	1.647	2.351
53	Papiros és papirosárak	q	65.868	66.637	61.593	69.090	64.658	71.063	77.606	65.588	45.803	58.081
54	"	1.000 P	3.734	3.735	3.289	3.732	3.904	4.056	4.092	3.396	2.519	3.291
55	Ásványolaj	1.000 q	153.6	172.8	257.2	200.0	106.2	159.2	157.5	243.3	96.1	212.1
56	"	1.000 P	2.225	2.573	3.680	2.667	1.680	2.375	2.225	3.220	1.388	2.981

jelzőtábla.

économique.

1 9 3 0										1931	Unité	Désignation
április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier			
												Mouvement de la population.
4.566 6·4	7.707 10·5	5.665 8·0	3.027 4·1	4.744 6·4	5.401 7·6	7.993 10·8	12.220 17·1	5.277 7·1	6.939 9·4	nombre	Mariages	1
19.095 26·9	18.880 25·6	16.978 23·9	18.408 25·0	18.992 25·8	19.688 27·7	18.282 24·7	16.501 23·1	16.150 21·8	18.249 24·6	"	Mariages pour 1.000 habitants	2
11.777 16·6	11.617 15·8	10.673 15·0	11.221 15·2	11.229 15·3	10.394 14·6	10.919 14·7	10.653 14·9	11.452 15·5	12.983 17·5	"	Nés vivants	3
2.811 14·7	2.724 14·4	2.875 16·9	3.317 18·0	3.306 17·4	2.907 14·8	2.877 15·7	2.413 14·6	2.719 16·8	3.122 17·1	"	Nés vivants pour 1.000 habitants	4
1.917 2·70	1.819 2·47	1.475 2·08	1.272 1·72	1.151 1·56	968 1·36	999 1·36	1.118 1·57	1.199 1·62	1.423 1·92	"	Décès	5
7.318 10·3	7.263 9·8	6.305 8·9	7.187 9·8	7.763 10·5	9.294 13·1	7.363 10·0	5.848 8·2	4.698 6·3	5.266 7·1	"	Décès pour 1.000 habitants	6
537 70	678 66	560 74	368 92	433 97	442 89	385 109	319 136	199 117	237 100	"	Décédés au-dessous d'un an	7
										"	Décédés au-dessous d'un an pour 100 nés viv.	8
										"	Décès par tuberculose	9
										"	Décès par tuberculose pour 1.000 habitants	10
										"	Accroissement naturel	11
										"	Accroissement naturel pour 1.000 habitants	12
										"	Émigrés	13
										"	Émigrés revenus dans le pays	14
												Marché du travail.
												Assurances sociales:
987·3	1.011·5	1.010·7	985·5							1.000	Membres assurés obligatoirement, eff. moyen	15
												Chômeurs:
20.139	19.875	18.960	19.081	21.013	22.252	22.914	23.333	24.648	26.191	nombre	A. syndicats social-démocrates de Hongrie	16
10.440	10.237	9.818	9.833	11.329	12.025	12.289	12.735	13.493	14.497	"	A. syndicats social-démocrates de Budapest	17
906	857	829	920	847	874	999	975	935	953	"	A. syndicats chrétiens soc. de Budapest	18
21.045	20.732	19.789	20.001	21.860	23.126	23.913	24.308	25.583	27.144	"	Chômeurs syndiqués au total	19
												Offices de placement:
13.406	14.307	13.454	14.324	11.493	12.034	12.143	10.027	13.708	10.198	nombre	Offres d'emploi	20
43.342 323	38.342 268	40.359 300	39.578 276	37.581 326	40.588 337	44.757 369	47.069 469	52.978 386	48.156 472	"	Demandes d'emploi	21
10.454 78·0	11.287 78·9	10.436 77·3	11.767 82·1	9.442 82·1	9.708 80·7	10.145 83·5	8.286 82·6	12.430 90·7	8.831 86·6	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	22
										"	Placements	23
										"	Placem. pour 100 offres d'emploi	24
												Salaires horaires offerts:
0·68	0·68	0·84	0·70	0·79	0·68	0·67	0·74	—	0·67	pengős	Ferblantiers	25
0·66	0·61	0·66	0·71	0·59	0·55	0·59	0·60	0·55	0·59	"	Menuisiers	26
0·59	0·55	0·52	0·53	0·53	0·54	0·52	0·50	0·49	0·49	"	Tailleurs	27
0·78	0·83	0·76	0·83	0·92	0·77	0·76	0·81	0·60	0·87	"	Maçons	28
0·49	0·49	0·46	0·44	0·46	0·46	0·46	0·43	0·42	0·45	"	Journaliers	29
0·26	0·26	0·26	0·24	0·24	0·29	0·23	0·24	0·24	0·28	"	Ouvrières de fabrique	30
0·40	—	0·42	0·35	0·34	0·44	0·36	0·37	0·37	0·46	"	Journalières	31
												Production.
671·6	690·4	668·5	663·5	548·5	664·4	693·7	672·8	690·4	664·1	1.000 q	Houille	32
4.516·2	4.355·2	4.140·3	4.365·0	4.455·3	5.278·8	6.193·5	5.803·0	5.777·4	5.603·1	"	Lignite	33
148·9	128·8	134·0	134·4	119·6	120·2	148·6	102·8	107·3	85·8	"	Minerai de fer et scorie de fer	34
231·5	195·6	227·1	224·5	205·7	218·1	243·6	175·9	196·8	162·4	"	Fonte à raffiner	35
16.865	16.714	15.011	15.746	16.207	18.514	20.937	21.189	23.205	23.005	1.000 kv.-h.	Energie électrique	36
6.796	6.940	7.461	7.389	7.943	7.810	7.814	7.664	7.561	7.166	"	Energie él. distribuée comme force motrice	37
6.828	6.122	5.266	4.384	3.898	4.870	5.719	7.616	9.158	10.778	"	Energie él. distribuée pour éclairage privé	38
214·6	214·5	215·9	216·5	217·6	218·6	219·6	222·1	223·5	224·0	1.000	Consommateurs d'énergie électrique	39
29·7	14·3	3·9	3·1	4·1	29·3	53·7	75·6	55·2		1.000 hl	Alcool	40
0·0	0·0	0·0	0·0	3·4	114·0	903·3	909·9	410·7	0·0	1.000 q	Sucre	41
												Commerce et transports.
												Commerce extérieur:
74·0	73·4	63·5	70·7	70·5	77·7	73·2	65·6	67·7	44·3	1.000.000 p	Importations totales	42
567·6	579·7	774·3	1.118·7	1.404·4	1.636·5	1.563·8	1.266·1	1.110·4	749·2	1.000 q	D o n t:	
2.266	2.313	3.057	4.365	5.475	6.622	6.091	4.852	4.327	2.916	1.000 p		Charbon
1.354·8	1.516·7	1.370·6	1.836·7	2.376·3	2.612·3	2.001·4	1.613·6	1.069·3	542·7	1.000 q	Bois brut et ouvré	45
8.752	9.206	7.630	8.571	9.831	10.774	8.135	6.253	4.502	2.615	1.000 p		Machines et appareils
8.207	9.618	10.002	14.370	10.821	8.449	6.653	8.505	16.987	4.903	q	Tissus de coton	49
2.425	3.386	2.751	4.066	2.660	2.231	2.131	2.501	2.698	1.675	1.000 p		Coton brut
4.722	5.090	4.946	5.285	5.459	5.944	5.715	3.948	5.553	1.666	q	Papier et articles de papier	58
3.650	3.741	3.497	3.716	4.019	4.479	3.863	2.660	3.784	1.170	1.000 p		Huile minérale
13.562	10.236	10.580	12.096	7.780	10.548	11.699	18.268	13.100	10.623	q		
2.939	2.162	2.149	2.207	1.424	2.045	2.079	3.339	2.327	1.717	1.000 p		
67.939	59.792	60.920	61.342	59.044	60.878	80.940	66.814	83.379	64.169	q		
3.666	3.221	2.874	8.260	3.367	3.187	3.410	3.242	3.759	2.726	1.000 p		
171·9	274·9	179·3	221·3	160·4	314·1	198·2	206·1	207·4	190·2	1.000 q		
2.513	3.630	2.062	2.659	2.483	4.027	2.931	2.539	2.645	2.198	1.000 p		

Megnevezés	Egység	1928	1929	1 9 2 9					január Janvier	február Février	márc. Mars
		átlag Moyenne	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.				
57 Vasárak	q	12.214	10.965	9.073	11.109	12.674	11.887	10.451	10.359	7.984	7.504
58	1.000 P	2.067	1.778	1.579	1.943	1.880	2.133	1.773	1.375	1.370	1.375
59 Nyers fémek	q	20.636	17.165	14.232	15.291	13.401	14.049	12.700	14.463	10.552	13.752
60	1.000 P	2.621	2.250	2.109	1.851	1.928	1.686	1.554	2.048	1.371	1.685
61 Gyapjuszövet	q	2.202	1.616	2.841	2.605	1.674	1.444	1.030	1.044	1.380	1.392
62	1.000 P	3.921	3.017	5.146	4.383	2.879	2.425	1.562	2.180	3.266	3.130
63 Kivitel összesen	1,000.000 P	68·8	86·7	87·3	111·3	118·2	122·9	120·6	79·9	60·7	78·9
64 E b b ő l:	1.000 q	237·0	403·8	672·1	617·5	540·7	410·7	382·2	254·5	157·5	375·6
65 Búza	1.000 P	7.351	10.584	17.138	15.437	14.058	10.269	9.554	6.617	3.938	9.018
66 Liszt	1.000 q	170·1	223·5	229·9	276·3	335·9	348·2	296·8	216·3	93·0	194·8
67	1.000 P	7.452	8.825	8.476	10.698	13.191	13.673	11.932	8.200	3.647	7.700
68 Szarvasmarha	drb	5.077	7.429	7.177	10.542	12.433	10.680	9.388	8.311	7.800	11.812
69	1.000 P	3.157	5.126	4.952	7.207	8.208	7.410	6.553	5.897	5.353	8.191
70 Sertés	drb	8.608	22.722	13.742	27.484	38.561	53.389	50.384	31.328	19.950	19.418
71	1.000 P	2.460	6.306	4.192	8.089	10.222	12.933	11.966	7.443	5.160	4.946
72 Cukor	1.000 q	59·2	101·2	33·3	71·8	183·4	248·8	242·5	177·3	54·6	35·1
73	1.000 P	2.291	3.514	1.198	2.727	6.494	8.351	8.133	6.030	1.856	1.158
74 Baromfi	q	12.193	12.293	6.455	11.682	20.781	24.356	41.309	17.689	14.539	11.345
75	1.000 P	3.321	3.436	1.848	3.159	5.844	7.055	10.430	4.693	3.704	2.814
76 Vasfélgártmányok	1.000 q	97·3	100·8	88·0	139·1	99·7	141·9	77·7	59·9	79·1	80·5
77	1.000 P	1.769	2.024	2.021	2.915	2.129	2.713	1.676	1.249	1.199	1.834
78 Nyersdohány	q	5.740	11.382	7.915	14.778	11.038	22.170	9.644	889	354	5.944
79	1.000 P	689	1.502	966	1.921	1.457	3.459	1.504	142	57	1.022
80 Disznózsír	q	3.455	2.988	1.682	2.873	4.976	5.284	5.121	5.867	7.247	4.504
81	1.000 P	749	638	358	616	988	1.023	964	1.117	1.329	838
82 Toll	q	2.565	2.511	2.299	3.004	2.730	2.642	3.241	2.125	1.616	1.985
83	1.000 P	1.785	1.768	1.605	2.088	2.099	1.909	2.481	1.418	1.050	1.225
84 Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	—32·1	—1·9	+0·4	+21·7	+28·4	+40·6	+36·0	+12·4	—0·6	+9·7
Vasuti és postaforgalom:											
85 Szállított áru	1.000 t.	1.962	1.982	2.196	2.378	2.795	2.495	1.833	1.350	1.231	1.458
86 Árutonna-kilométer	1,000.000 km	226	233	259	268	325	300	237	154	137	169
87 Megrakott teherkocsi	1.000	123·2	123·1	137·4	148·7	171·0	152·4	114·0	88·4	82·6	100·1
88 Szállított utas	1.000	7.466	7.511	8.453	8.701	7.776	7.636	7.560	6.749	6.251	6.669
89 Utaskilométer	1,000.000 km	220	218	260	275	223	219	217	187	173	185
90 Levélküldemény	1.000 db	34.319	37.156	38.096	38.552	39.707	38.238	38.961	35.757	35.050	35.799
91 Csomagküldemény	"	1.087·2	1.072·8	1.031·1	1.130·5	1.205·8	1.110·8	1.250·4	975·1	924·3	1.035·8
92 Postautalvány	1.000 db	746·3	838·6	828·5	814·1	912·7	879·6	946·6	896·3	858·2	877·3
93	1,000.000 P	120·8	144·7	165·3	142·5	179·1	158·2	156·1	148·2	146·3	131·0
94 Távirat	1.000 db	332·8	340·1	399·0	371·0	355·7	334·9	320·3	280·1	254·4	296·9
95 Helyközi beszélgetés	1.000	379	420	464	459	471	440	389	371	341	375
96 Távbeszélő főállomás	szám	—	—	75.520	75.712	76.237	76.593	76.913	77.170	77.644	78.020
97 Rádióvevőberendezés	1.000	—	—	242·8	245·6	250·5	257·5	266·6	276·8	284·9	289·9
Gépjárműállomány:											
98 Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	15.331	15.371	15.474	15.426	15.274	15.239	15.320	15.420
99 Gépjárműállomány Magyarországon	"	—	—	28.678	29.010	29.360	29.514	29.417	29.363	29.406	29.511
100 E b b ő l:											
101 Személykocsi	"	—	—	13.071	13.148	13.333	13.396	13.293	13.243	13.286	13.292
102 Teherkocsi	"	—	—	4.170	4.258	4.332	4.380	4.401	4.400	4.408	4.392
103 Egyéb gépkocsi	"	—	—	1.297	1.303	1.337	1.349	1.358	1.357	1.354	1.362
103 Motorkerékpár	"	—	—	10.140	10.301	10.358	10.389	10.365	10.363	10.358	10.465
Áralakulás.											
Nagykereskedelmi árindex:											
104 Összes áruk átlaga	1913 = 100	—	122	114	109	111	107	107	106	104	100
105 Mezőgazdaság és állattenyésztés	"	—	116	106	100	103	97	97	95	93	88
106 Gyarmatárak	"	—	144	144	144	138	138	138	138	138	138
107 Malomipar és cukoripar	"	—	106	106	103	101	104	103	105	101	101
108 Egyéb ipar	"	—	134	133	133	132	132	132	131	130	129
109 Agrár olló	"	—	86·2	79·7	75·2	78·0	73·5	73·5	72·5	71·5	68·2
Megélhetési index:											
110 Összesen lakbérrel	1913 = 100	116·8	117·4	116·9	113·2	112·5	112·1	112·5	112·4	111·2	111·4
111 Összesen lakbér nélkül:	"	128·1	127·1	126·6	121·7	120·7	120·2	120·7	120·6	119·0	119·3
112 Élelmezés	"	127·7	124·1	123·5	115·6	114·1	113·7	114·5	114·7	113·1	113·2
113 Ruházat	"	134·4	132·0	130·9	130·9	130·9	130·9	130·9	130·9	130·9	130·9
114 Fűtés, világítás	"	123·6	135·8	136·0	139·5	139·5	138·1	138·1	136·0	133·1	134·6
115 Lakás	"	80·6	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:											
116 Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	29·55	28·80	22·40	21·98	23·53	23·90	23·95	24·60	24·55	23·80
117 Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	27·20	18·35	15·90	15·23	15·20	15·70	14·83	13·05	11·68	11·45
118 0-ás liszt	P/kg	0·47	0·40	0·40	0·39	0·39	0·42	0·42	0·44	0·41	0·42
119 2-es	"	0·45	0·38	0·38	0·36	0·37	0·39	0·39	0·42	0·39	0·39
120 6-os	"	0·36	0·28	0·27	0·26	0·26	0·27	0·26	0·28	0·25	0·26

1 9 3 0										1931	Unité	Désignation	
április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier				
7.913	6.104	7.407	7.252	8.252	8.362	5.628	4.591	4.107	3.183	q	}	Articles en fer	57
1.610	1.275	1.341	1.305	1.401	1.296	1.181	1.238	1.013	747	1.000 p			58
10.210	16.935	15.988	15.950	16.624	13.366	15.104	15.035	17.385	11.848	q	}	Métaux bruts	59
1.354	2.077	1.877	1.746	1.954	1.206	1.539	1.532	1.859	1.480	1.000 p			60
1.022	804	813	1.139	2.416	2.225	1.572	1.014	1.246	724	q	}	Tissus de laine	61
2.189	1.621	1.516	1.849	4.173	3.913	2.296	1.407	1.876	1.100	1.000 p			62
72·7	85·3	76·2	60·9	76·5	76·8	86·8	87·2	72·6	39·7	1,000.000 p	}	Exportations totales	63
301·9	435·3	255·8	106·2	378·8	268·3	236·8	434·3	268·8	118·3	1.000 q			D o n t :
7.094	10.448	6.139	2.556	7.956	4.830	4.026	6.901	4.167	1.775	1.000 p	}	Froment	64
138·9	203·7	232·1	58·4	199·8	230·7	275·9	274·8	252·5	95·6	1.000 q			}
5.609	8.031	9.310	2.030	7.049	7.553	8.476	8.405	6.970	2.266	1.000 p	}	Bêtes à cornes	
15.652	20.313	18.511	16.572	15.911	15.167	17.027	13.206	7.007	6.179	tête			}
10.789	14.377	12.837	11.567	10.713	9.728	11.235	8.481	4.714	4.333	1.000 p	}	Sucre	
16.677	18.483	18.173	16.758	23.193	24.310	22.401	21.492	16.317	5.572	tête			}
4.138	4.147	4.032	3.664	4.983	5.458	4.866	4.801	3.691	1.298	1.000 p	}	Demi-produits en fer	
30·5	73·7	51·8	24·9	17·2	26·3	182·4	220·2	174·2	42·5	1.000 q			}
975	2.359	1.657	796	549	841	4.844	5.149	3.740	839	1.000 p	}	Saindoux	
10.387	6.471	8.750	8.815	11.528	19.938	29.190	38.037	45.420	21.293	q			}
2.478	1.801	2.038	1.973	2.479	4.423	5.873	7.165	8.833	4.558	1.000 p	}	Excédent d'importat. (—) ou d'exportat. (+)	
92·8	77·4	58·5	39·3	47·7	80·2	107·5	104·7	29·3	13·8	1.000 q			}
1.947	1.691	1.246	951	1.102	1.609	1.914	1.620	564	262	1.000 p	}	Tonnes kilom.	
13.529	13.515	4.731	642	1.001	2.022	11.053	42.806	8.787	465	q			}
2.300	2.298	804	104	160	324	1.768	4.794	984	52	1.000 p	}	Voyageurs transportés	
4.592	4.902	3.803	5.068	5.635	9.877	11.666	12.256	8.630	6.129	q			}
886	894	632	775	986	1.695	1.952	2.008	1.379	937	1.000 p	}	Correspondances	
2.093	1.485	807	1.236	1.375	2.212	2.448	2.806	2.296	1.171	q			}
1.328	1.100	642	856	853	1.499	1.758	1.615	1.357	577	1.000 p	}	Mandats-poste.	
—1·3	+11·9	+12·7	—9·8	+6·0	—0·9	+13·6	+21·6	+4·9	—4·6	1,000.000 p			}
1.481	1.748	1.519	1.563	1.845	2.044	2.417	2.139	1.418	1.066	1.000 l.	}	Télégrammes	
175	204	172	181	215	231	278	249	171	129	1,000.000 km			}
99·6	116·8	104·0	107·6	119·7	129·5	153·0	137·8	96·8	79·3	1.000	}	Principaux postes de téléphone	
6.869	7.042	7.554	7.045	7.703	7.492	6.757	6.938	6.660	5.635	1.000			}
194	199	213	212	232	226	197	202	194	164	1,000.000 km	}	Moyenne de l'ensemble des marchandises	
36.708	38.174	35.628	37.308	36.512	37.676	39.126	36.892	37.925	32.926	1.000 unités			}
1.063·1	1.037·2	949·5	1.013·0	981·7	1.066·0	1.131·1	1.024·2	1.188·6	894·8	"	}	Denrées coloniales	
915·8	949·9	976·1	939·5	768·6	855·3	980·0	852·2	946·3	899·5	1.000 unités			}
148·3	158·4	130·9	152·3	165·8	150·2	170·3	151·2	151·5	140·4	1,000.000 p	}	„Ciseaux agricoles“	
295·4	308·7	329·1	346·5	376·0	337·6	329·1	288·9	272·8	242·3	1.000 pièces			}
371	403	398	443	438	427	431	357	337	317	1.000	}	Au total, non compris le loyer	
78.366	79.069	79.441	79.487	79.963	80.420	80.711	80.827	80.731	80.584	nombre			}
292·4	292·9	293·3	292·3	292·7	293·6	296·5	302·4	307·9	314·7	1.000	}	Vêtement	
15.468	15.599	15.751	15.778	15.853	15.833	15.735	15.647	15.316	15.196	nombre			}
29.684	29.994	30.345	30.544	30.773	30.890	30.751	30.634	30.305	29.924	"	}	Logement	
13.367	13.483	13.569	13.623	13.738	13.784	13.625	13.557	13.394	13.161	"			}
4.406	4.434	4.489	4.502	4.521	4.552	4.553	4.554	4.493	4.428	"	}	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	
1.374	1.384	1.393	1.394	1.394	1.399	1.390	1.382	1.377	1.418	"			}
10.537	10.693	10.894	11.025	11.120	11.205	11.183	11.141	11.041	10.917	"	}	No 2	
96	96	94	99	93	92	94	92	90	91	1913 = 100			}
83	84	82	88	81	80	83	80	78	79	"	}	Moyenne de l'ensemble des marchandises	
138	138	138	138	138	138	138	133	133	133	"			}
98	98	97	100	96	92	91	91	91	91	"	}	Denrées coloniales	
126	126	124	124	122	122	122	120	119	117	"			}
65·9	66·7	66·1	71·0	66·3	65·6	68·0	66·7	65·5	67·5	"	}	Autres industries	
109·6	107·1	104·8	106·0	105·2	105·3	102·7	100·0	99·7	98·8	1913 = 100			}
116·9	113·6	110·6	112·2	111·1	111·3	107·8	104·4	104·0	102·7	"	}	Au total, y compris le loyer	
110·0	105·8	102·4	104·6	103·3	103·5	99·6	95·8	95·0	93·5	"			}
130·3	130·3	127·5	127·5	127·5	127·5	122·5	117·8	117·8	116·1	"	}	Alimentation	
133·1	130·8	129·4	129·4	128·6	128·6	128·6	128·6	129·4	129·4	"			}
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	"	}	Chauffage et éclairage	
22·60	23·43	20·63	19·68	16·65	15·38	14·98	14·25	13·83	14·03	1 q, en pengós			}
10·65	11·85	10·15	11·60	9·65	8·03	7·90	8·25	8·25	10·15	"	}	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	
0·41	0·41	0·41	0·42	0·38	0·36	0·35	0·35	0·34	0·32	1 kg, en pengós			}
0·38	0·38	0·37	0·39	0·35	0·33	0·32	0·31	0·30	0·29	"	}	Farine No 0	
0·24	0·24	0·23	0·24	0·22	0·21	0·20	0·20	0·20	0·20	"			}
										"	}	No 6	

1 9 3 0

1931

Unite

Désignation

1930	1931	Unite	Désignation									
április Avril	május Mai	június Jun	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier			
11.75	11.80	13.55	17.50	15.78	14.03	14.33	13.50	12.15	13.35	1 q, en pengő.	Maïs, de Transdanubie	121
2.10	2.22	2.24	2.30	2.30	2.30	2.30	2.08	2.08	1.98	1 kg, en pengős	Viande de boeuf, Ire qual., partie postér.	122
1.36	1.43	1.44	1.20	1.36	1.42	1.45	1.47	1.43	1.42	1 kg de poids vif, en p.	Veau	123
1.44	1.29	1.12	1.28	1.27	1.19	1.24	1.23	1.23	1.16	1 kg, en pengős	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg	124
1.81	1.86	1.50	1.65	1.73	1.70	1.65	1.64	1.55	1.40	1440 pièces, en p.	Saindoux	125
129.00	136.00	131.68	126.00	155.52	186.22	199.22	200.00	185.60	185.00	1 kg, en pengős	Oeufs frais à thé	126
2.10	2.10	2.10	2.00	2.10	2.30	2.20	2.20	2.10	2.10	"	Cuir de veau	127
1.25	1.28	1.25	1.25	1.25	1.20	1.20	1.18	1.15	1.10	"	Cuir de boeuf	128
1.60	1.60	1.55	1.55	1.55	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	"	Laine brute	129
2.46	2.44	2.11	2.08	1.87	1.74	1.81	1.76	1.63	1.71	"	Coton brut, américain	130
3.11	3.11	3.11	3.11	3.11	3.31	3.31	3.31	3.31	3.31	1 q, en pengős	Lignite, indigène	131
5.90	5.90	5.90	5.80	5.70	5.70	5.70	5.70	5.80	5.80	1 kg, en pengős	Houille, indigène	132
1.70	1.65	1.55	1.50	1.45	1.30	1.25	1.45	1.40	1.25	"	Cuivre	133
0.60	0.58	0.58	0.55	0.52	0.52	0.52	0.52	0.52	0.51	"	Plomb	134
6.20	5.50	5.00	4.50	4.00	3.80	3.80	3.80	3.20	3.50	"	Étain	135
Monnaie et crédit.												
68.5	92.1	106.0	47.6	86.9	66.2	63.3	85.1	74.2	.	1,000.000 p	Résultat brut des recettes de l'État	136
68.0	80.2	70.8	74.3	94.0	80.6	75.6	84.5	77.5	74.8	"	Dépenses prévues de l'État, brutes	137
90.20	90.325	90.285	90.25	90.23	90.23	90.20	90.26	90.23	90.275	100 p = fr. s.	Cours du pengő à Zurich	138
110.86	110.71	110.76	110.80	110.83	110.83	110.86	110.79	110.83	110.80	100 fr. s. = p		139
Banque Nationale de Hongrie :												
463.7	440.9	449.4	466.2	439.7	429.6	499.5	439.4	469.1	446.0	1,000.000 p	Circulation des billets	140
248.1	219.6	233.8	202.7	197.8	188.5	298.8	252.9	297.7	265.1	"	Effets escomptés et avances	141
Encaisse métallique :												
162.6	162.6	162.6	162.6	162.6	162.6	162.6	162.6	162.6	162.7	1,000.000 p	Or	142
10.2	18.8	32.1	43.1	41.7	24.8	14.2	26.9	33.6	13.8	"	Devises et monnaies	143
183.1	191.3	205.8	217.9	216.5	198.3	185.3	199.6	206.4	188.7	"	Total	144
45.1	49.2	46.7	51.0	50.6	51.1	40.9	49.3	43.8	47.1	%	Proportion de la couvert. métallique	145
6	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	"	Taux d'escompte	146
7.37	6.93	6.75	6.63	6.37	6.37	6.38	6.50	6.75	6.75	"	Taux d'effets de commerce de premier ordre	147
5.50	5.5-5	5	5	5	5	5	5	5	5	"	Taux d. dép. ne pouv. être ret. qu'au bout de 3 mois	148
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	"	Taux de dépôts libres (ret. à volonté)	149
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
63.4	61.8	62.8	65.5	69.9	70.9	70.5	71.8	72.6	74.1	1,000.000 p	A la Caisse d'épargne postale	150
568.2	572.0	583.6	589.5	591.6	587.5	540.0	546.6	559.0	578.1	"	Aux 12 princip. établ. de crédit de Bpest	151
631.6	633.8	646.4	655.0	661.5	658.4	610.5	618.4	631.6	652.2	"	Total	152
Dépôts en compte courant :												
82.0	88.0	84.5	88.1	90.6	84.9	84.8	77.7	88.7	83.4	1,000.000 p	A la Caisse d'épargne postale	153
703.9	703.3	703.4	728.3	761.1	742.7	720.2	737.5	728.2	707.4	"	Aux 12 princip. établ. de crédit de Bpest	154
785.9	791.3	787.9	816.4	851.7	827.6	805.0	815.2	816.9	790.8	"	Total	155
Ensemble des dépôts :												
145.5	149.8	147.3	153.6	160.5	155.8	155.3	149.5	161.3	157.5	1,000.000 p	A la Caisse d'épargne postale	156
1.272.0	1.275.3	1.287.0	1.317.7	1.352.7	1.330.2	1.260.2	1.284.2	1.287.2	1.285.5	"	Aux 12 princip. établ. de crédit de Bpest	157
1.417.5	1.425.1	1.434.3	1.471.4	1.513.2	1.486.0	1.415.5	1.433.6	1.448.5	1.443.0	"	Total	158
151.9	152.0	155.9	156.7	155.9	155.9	150.3	149.3	154.2	148.1	"	Eff. des dép. des 35 princip. établ. de c. de prov.	159
Bourse :												
15.8	15.3	14.7	14.6	14.2	13.9	13.4	13.1	12.9	12.8	1913 = 100	Indice d'actions	160
390.4	266.2	225.6	323.2	199.2	243.9	415.8	235.9	301.5	282.3	1.000 act.	Actions vendues	161
20.0	16.9	12.6	22.7	11.8	18.6	33.3	13.4	16.6	20.5	1,000.000 p	Montant du mouvement boursier	162
13.6	11.2	8.9	15.3	8.4	12.3	21.4	8.7	11.2	13.0	"	Montant des livraisons et des réceptions	163
Sécurité de crédit												
231	185	203	185	121	120	185	163	241	253	nombre	Nouvelles insolvabilités en Hongrie	164
20	19	21	15	12	15	14	10	15	14	"	Faillites	165
211	166	182	170	109	105	171	153	226	239	"	Concordats privés et judiciaires	166
63	40	41	61	38	33	56	56	70	74	"	Nouvelles insolvabilités à Budapest	167
7.323	5.349	4.986	5.322	3.560	3.504	6.787	4.457	7.855	6.841	1.000 p	Concord. privés et judiciaires } actifs	168
10.647	8.025	8.372	9.057	5.844	5.314	10.268	7.647	13.344	12.281	"	en Hongrie } passifs	169
2.075	2.733	1.878	2.600	1.854	988	2.282	2.875	3.220	3.063	"	Concord. privés et judiciaires } actifs	170
3.227	4.068	3.286	4.138	2.973	1.805	4.329	4.892	5.459	6.309	"	à Budapest } passifs	171
13.618	12.975	12.779	12.488	12.020	13.079	13.577	11.467	11.737	11.399	nombre	} Lettres de change protestées en Hongrie	172
8.263	8.624	7.322	8.625	8.266	10.166	8.587	7.358	8.359	8.759	1.000 p		173
5.100	4.867	4.590	4.625	4.502	5.067	5.134	3.928	4.139	3.904	nombre	} Lettres de change protestées à Budapest	174
3.403	3.934	2.660	3.591	3.521	4.292	3.205	2.352	3.226	2.736	1.000 p		175
194	197	189	194	174	176	178	166	161	176	1.000 reconn.	} Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	176
5.100	5.409	5.135	5.126	4.687	4.585	4.628	4.122	4.087	4.228	1.000 p		177
965	982	1.008	1.021	1.018	1.010	981	968	942	946	1.000 reconn.	} Effect. des engagem. aux m.-de-p. de Bpest	178
27.699	28.409	29.105	2.470	29.518	29.401	28.593	27.886	26.875	26.360	1.000 p		179
7.942	8.445	8.694	11.426	10.788	9.455	10.076	10.853	10.295	14.509	reconnais.	Enchères aux monts-de-piété de Budapest	180

Az 1930. év adatai. — *Données pour 1930.*

Népmozgalom. — Mezőgazdaság. — Kereskedelem és közlekedés. — Munkapiac. — Ipar és bányászat. — Fogyasztás. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Népmozgalom. A rendelkezésre álló előzetes eredmények szerint a házasságkötések arányszáma 1930-ban további csökkenést mutat s a háború befejezése óta ebben az esztendőben ezer lélekre számítva 8·8-del elérte eddigi legalacsonyabb állását. A házassági arány 1920-ban még 13·1 volt. A bekövetkezett hanyatló irányzat 1925-ben 8·9-re szorította le az arányszámot, mely azóta állandóan 9 felett mozgott. Az élveszületési arányszám, mely 1928-ban 26·2, 1929-ben pedig 25 volt, 1930-ban 24·7-re esett vissza. 1920-ban még 31·4 volt az arány. A halálozás arányszáma az előző évi 17·7-ről 15·3-ra esett. Ez részben a csecsemőhalálozás megjavulásának tulajdonítható. A 100 élveszülöttre esett csecsemőhalottak száma 1929-ben 17·9, 1930-ban pedig csak 15·4 volt. A gümőkóros halálozásnak továbbra is esökkenő az irányzata. A halálozási arányszám kedvező alakulása folytán a természetes szaporodás arányszáma (9·4) az 1929. évihez képest (7·3) lényeges javulást mutat. Az ország kiszámított népességére vonatkozó adat 1930 végén 8.757 ezer volt az előző évi 8.667 ezerrel szemben.

Mezőgazdaság. 1930-ban a termés nem volt oly kedvező, mint 1929-ben. A búzatermés (19·6 millió q) az elmúlt évekhez képest visszaesett. De visszaesést mutat az elmúlt 5 esztendőhöz képest a rozs, árpa, zab termése is. A tengeri és burgonya termése az 1929. évi rekordterméshez képest csökkent, de az 1928. évi terméssel szemben némi javulást tüntet fel. A cukorrépatermés, az 1929. évi eredményt kivéve, az előző évek szintjén mozog. Feltűnő hanyatlást mutat a zab és cukorrépa termésátlaga. Musttermésünk 1930-ban kitűnő volt (3.764 ezer hl.) s még az 1925. évi rekordtermést is túlszárnyalta. Állatállományunk némi visszaesést mutat, különösen a juh és sertésállomány csökkenése számottevő.

Kereskedelem és közlekedés. A külkereskedelmi forgalom mérlegére vonatkozó adatok lényeges javulást mutatnak az előző évekkel szemben. A behozatal nagyarányú visszaesése és a kivitel erőteljes fokozása következtében külkereskedelmi mérlegünk hosszú évek után 1930-ban 77·5 millióval ismét aktív volt. A behozatal nagyarányú csökkenése azonban, részben az ipari tevékenység összezsugorodásában és a vásárló- és fizetőképesség csökkenésében leli magyarázatát. Erre vezethető vissza a vasúti- és postaforgalom hanyatlása is. Különösen a vasúton szállított áruk mennyisége mutat számottevő hanyatlást a megelőző négy esztendő adataival szemben. A gépjárműállomány eddigi gyorsütemű emelkedése 1930-ban stagnációs állapotba került. A szaporodás ebben az esztendőben 887 volt, holott 1929-ben a

gépkocsik száma még több mint háromezerrel emelkedett. Öröndetes jelenség azonban, hogy a belföldi származású kocsik száma továbbra is emelkedő irányzatot mutat.

Munkapiac. Az évek óta tartó rosszabbodás tovább folytatódott s 1930 folyamán a szakszervezetek által nyilvántartott munkanélküliek száma átlagosan minden hónapban 22 ezer felett mozgott. A hatósági munkaközvetítők tevékenysége sem érte el az előző évi eredményeket. A munkaközvetítés lényegesen a megelőző évi alatt maradt, a 100 munkahelyre esett közvetítés pedig 77·7-ről 75·6-re esett. A munkabérekre vonatkozó adatok kivétel nélkül visszaesést mutatnak.

Ipar és bányászat. A termelést illetően az 1930. évre nézve még nem rendelkezünk pontos adatokkal, főként az ipari termelés adatai hiányoznak. Figyelemreméltó jelenség a vasérc és vassalak, továbbá a finomításra való nyersvas termelésének visszaesése. Az előbbi 30·1%-kal, az utóbbi 28·1%-kal hanyatlott. Számottevő csökkenés mutatkozik azonban a barnaszénttermelésben is, amelyben az előző évihez képest 13·2%-os a visszaesés. Csökkent még a szesz- és cukortermelés is.

Fogyasztás. Az 1930. évi fogyasztási adatok visszaesést mutatnak. Az ipari tevékenység összezsugorodása a szénfogyasztás nagyobb arányú visszaesésére vezetett. Az előző évhez képest visszaesés mutatkozik még a cukor, petróleum és kenőolaj fogyasztásában is. A szeszfogyasztás emelkedését a motalkó céljaira felhasznált szesz mennyisége idézte elő.

Áralakulás. 1930 folyamán az árak tovább hanyatlottak. A nagykereskedelmi árindex által jelzett átlagos árnívó a megelőző évi 122-ről 96-ra hanyatlott. Ha nem is ebben a mértékben, de szintén hanyatlottak a kiskereskedelmi árak is.

Pénz és hitel. Az idevonatkozó adatok még szemléltetőbben jelzik az 1930. évi rosszabbodó gazdasági helyzetet. A jegyforgalomban és a váltótárcaiban bekövetkezett jelentős visszaesés a gazdasági élet nagyobb arányú összezsugorodását jelzi.

A betétek növekedésének üteme megállott és az 1929-ig tartó gyorsütemű fejlődést stagnáció váltotta fel. A betéti tőkeszaporulat 1930-ban mindössze 35 milliót tett.

Az értéktőzsdén uralkodó bessz-irányzat 1930 folyamán a részvényárfolyamokat az eddigi legmélyebb nívóra szállította alá. A tőzsdei forgalom az előző évihez képest csaknem a felére esett vissza. Az új fizetéseképtelenségek száma 1930-ban lényegesen meghaladta az előző évit. Az óvatolt váltók számának és összegének visszaesése a hitelválság enyhülését jelzi.

Évi gazdasági jelzőtábla.
Tableau économique annuel.

Megnevezés — Désignation	Egység Unité	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Népmozgalom.¹⁾ — Mouvement de la population.¹⁾							
Népesség — Population	1000	8.368	8.458	8.526	8.604	8.667	8.757
Házasságkötés 1.000 lélekre — Mariages pour 1.000 habitants	szám - nombre	8·9	9·1	9·1	9·3	9·1	8·8
Élveszülött 1.000 lélekre — Nés vivants pour 1.000 habitants	" "	28·3	27·3	25·7	26·2	25·0	24·7
Halálozás 1.000 lélekre — Décès pour 1.000 habitants	" "	17·1	16·6	17·7	17·1	17·7	15·3
Egyéven aluli elhalt 100 élveszülöttre — Décédés moins d'un an p. 100 nés viv.	" "	16·8	16·7	18·5	17·7	17·9	15·4
Gümőkórban elhalt 1.000 lélekre — Décès par tubercul. p. 1.000 hab.	" "	2·6	2·4	2·4	2·2	2·2	1·9
Természetes szaporodás 1.000 lélekre — Accroissem. naturel p. 1.000 hab.	" "	11·2	10·7	8·0	9·1	7·3	9·4
Mezőgazdaság.¹⁾ — Agriculture.¹⁾							
Vetésterület — Superficie ensemencée :							
Búza — Froment	1000 ha	1.451	1.520	1.639	1.694	1.536	1.708
Rozs — Seigle	" "	693	707	670	659	659	656
Árpa — Orge	" "	421	431	408	416	479	461
Zab — Avoine	" "	296	279	261	265	303	247
Tengeri — Maïs	" "	1.082	1.080	1.068	1.070	1.125	1.076
Burgonya — Pomme de terre	" "	264	254	261	267	284	276
Cukorrépa — Betterave à sucre	" "	67	65	65	67	79	75
Dohány — Tabac	" "	16	21	24	23	22	24
Termelés — Production :							
Búza — Froment	1000 q	19.507	20.387	20.938	27.001	20.408	19.958
Rozs — Seigle	" "	8.262	7.980	5.681	8.278	7.982	6.713
Árpa — Orge	" "	5.537	5.554	5.157	6.678	6.826	5.355
Zab — Avoine	" "	3.706	3.600	3.268	3.996	4.107	2.234
Tengeri — Maïs	" "	22.345	19.443	17.361	12.597	17.941	13.292
Burgonya — Pomme de terre	" "	23.095	18.746	20.049	14.705	21.683	16.190
Cukorrépa — Betterave à sucre	" "	15.274	14.446	14.554	14.378	16.070	14.455
Dohány — Tabac	" "	171	260	313	263	298	.
Termésátlag — Moyenne de la production :							
Búza — Froment	q/ha	13·7	13·6	12·9	16·1	13·6	12·1
Rozs — Seigle	" "	12·0	11·4	8·9	12·7	12·2	10·6
Árpa — Orge	" "	13·4	13·1	12·7	16·2	14·3	11·7
Zab — Avoine	" "	12·8	13·1	12·6	15·1	13·6	8·7
Tengeri — Maïs	" "	20·8	18·3	16·3	11·9	16·0	12·3
Burgonya — Pomme de terre	" "	88·6	74·8	77·2	55·5	76·5	58·7
Cukorrépa — Betterave à sucre	" "	231·8	228·2	225·6	214·9	203·4	193·6
Dohány — Tabac	" "	11·1	12·5	13·4	11·7	13·4	.
A szántóföldi termelés értéke — Valeur de la prod. des terres arables	1,000.000 P	2.215	1.789	2.080	2.484	1.660	.
Szőlőtermelés — Production de vignes :							
Szőlőterület — Superficie de vignes	1000 ha	221	221	222	222	216	212
Mustermés — Production de moût	1000 hl	3.441	1.293	1.826	3.083	2.490	3.764
Állattállomány — Cheptel :							
Szarvasmarha — Bêtes à cornes	1000	1.920	1.847	1.805	1.812	1.819	1.785
Ló — Chevaux	" "	876	885	903	918	892	860
Sertés — Porcs	" "	2.633	2.520	2.387	2.662	2.582	2.362
Juh — Moutons	" "	1.891	1.804	1.611	1.566	1.573	1.464
Kereskedelem és közlekedés.¹⁾ — Commerce et transp.¹⁾							
Külkereskedelem — Commerce extérieur :							
Behozatal — Importations	1,000.000 P	864·6	941·0	1.182·3	1.211·4	1.063·7	832·9
Kivitel — Exportations	" "	848·0	876·7	807·6	826·0	1.038·5	910·4
Behozatali (—) v. kiv. (+) többlet — Excéd. d'imp. (—) ou d'exp. (+)	" "	— 16·6	— 64·3	— 374·7	— 385·4	— 25·2	+ 77·5
Behozatal rendeltetés szerint — Importation :							
Élelmezési és élvezeti cikkek — Comestibles, boissons, tabac	1000 P	79.341	88.039	96.571	102.982	98.459	84.702
Élőállatok — Animaux vivants	" "	1.088	1.054	1.893	2.168	1.098	1.064
Mezőgazd. és ipar segédanyagai — Matières auxil. d. l'agric. et d. l'ind.	" "	96.794	105.636	122.161	142.968	146.858	96.029
Ipar — Industrie	" "	687.344	746.277	961.637	963.293	817.282	651.152
Kivitel rendeltetés szerint — Exportation :							
Élelmezési és élvezeti cikkek — Comestibles, boissons, tabac	1000 P	438.256	496.258	433.058	411.824	516.210	398.702
Élőállatok — Animaux vivants	" "	117.528	114.706	102.759	96.508	159.942	200.863
Mezőgazd. és ipar segédanyagai — Matières auxil. d. l'agric. et d. l'ind.	" "	80.185	73.099	48.496	45.842	66.752	46.329
Ipar — Industrie	" "	212.059	192.609	223.247	271.800	295.636	264.537

¹⁾ Az 1930. évi adatok előzetes eredmények. — Pour 1930, chiffres provisoires.

Megnevezés — <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Fontosabb áruk behozatala — <i>Importation des principales marchandises:</i>							
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	1000 q 1000 P	22.241 89.163	26.280 106.375	28.100 137.470	29.371 153.216	27.240 131.990	19.507 93.262
Szén — <i>Charbon</i>	1000 q 1000 P	11.927 54.886	12.249 53.684	15.172 57.599	16.633 64.963	18.603 71.664	12.374 48.722
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	q 1000 P	104.300 102.002	95.293 86.112	118.150 91.894	96.504 80.186	68.990 57.113	60.315 44.167
Papiros és papirosárak — <i>Papier et articles de papier</i>	q 1000 P	479.039 29.784	585.563 34.430	689.811 41.179	790.491 47.735	798.439 43.981	769.670 38.514
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	q 1000 P	144.257 36.428	144.723 40.091	212.691 56.538	225.787 58.032	151.631 43.010	119.631 33.638
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	q 1000 P	30.553 56.362	25.501 45.792	34.379 60.810	26.353 47.920	19.406 32.953	16.26 29.346
Nyers pamut — <i>Coton brut</i>	q 1000 P	52.358 14.786	54.615 12.879	76.172 15.719	91.442 23.543	131.622 32.783	146.179 29.177
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	1000 q 1000 P	770 15.143	1.332 23.319	1.664 27.007	1.922 27.190	2.083 30.194	2.486 33.092
Nyers fémek — <i>Métaux bruts</i>	q 1000 P	134.081 20.984	184.308 29.737	239.663 33.971	250.766 32.939	208.073 27.908	175.346 20.245
Vill. gépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	q 1000 P	10.085 4.917	11.715 8.083	17.364 12.509	20.891 16.739	24.030 26.219	15.349 13.308
Pamutfonál és cérna — <i>Fils de coton et fils à coudre de coton</i>	q 1000 P	57.649 35.513	68.152 33.464	91.263 38.576	64.448 30.895	48.649 24.959	29.778 16.086
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	q 1000 P	35.430 10.771	52.846 12.429	67.927 17.396	62.973 21.146	70.329 21.948	125.080 24.851
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	q 1000 P	1.718 4.338	4.072 8.474	8.875 14.767	9.103 17.154	13.173 21.468	17.876 25.462
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	q 1000 P	20.876 11.691	47.325 25.650	35.771 17.886	34.303 19.285	29.405 21.064	31.648 23.068
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	q 1000 P	110.105 14.602	108.866 15.259	152.106 19.783	135.696 19.631	127.192 18.221	78.551 13.408
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	q 1000 P	25.927 16.916	31.072 18.261	43.322 26.850	26.763 17.835	22.837 17.375	19.492 12.792
Fontosabb áruk kivitele — <i>Exportation des principales marchandises:</i>							
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	drb — tête 1000 P	312.609 111.795	318.417 105.560	244.403 93.330	210.234 86.729	434.668 151.422	525.834 188.089
Ebből — <i>Dont:</i>							
Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	drb — tête 1000 P	114.102 60.830	91.354 58.307	73.300 46.592	60.929 41.146	89.179 61.357	167.275 113.878
Sertés — <i>Porcs</i>	drb — tête 1000 P	108.054 24.251	157.748 29.641	116.372 30.364	103.281 29.594	273.135 74.762	248.500 57.328
Ló — <i>Chevaux</i>	drb 1000 P	44.428 24.826	30.333 15.978	29.922 15.441	29.371 15.319	29.965 13.431	28.565 13.993
Búza — <i>Froment</i>	1000 q 1000 P	2.180 77.332	4.036 135.418	3.113 102.719	2.844 88.906	4.860 126.360	3.471 73.684
Liszt — <i>Farine</i>	1000 q 1000 P	2.104 124.809	1.564 80.584	1.644 78.132	2.047 89.598	2.682 106.336	2.368 82.911
Cukor — <i>Sucre</i>	1000 q 1000 P	849 33.554	662 27.673	672 30.175	708 28.235	1.214 40.957	1.068 29.963
Baromfi — <i>Volaille</i>	q 1000 P	124.799 27.799	138.492 39.298	165.127 42.872	147.567 40.214	147.543 40.900	222.106 48.273
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	q 1000 P	107.545 20.228	93.780 16.370	98.489 18.827	140.981 25.331	167.715 31.653	106.944 18.969
Vasfélgyártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	1000 q 1000 P	300 7.868	412 9.292	665 10.648	1.164 20.833	1.209 23.769	855 17.423
Rozs — <i>Seigle</i>	1000 q 1000 P	1.239 37.063	2.205 49.447	1.375 40.619	1.211 34.118	1.154 23.088	1.021 13.040
Vill. gépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	q 1000 P	34.542 17.374	36.076 17.303	28.515 15.885	33.191 18.493	37.722 22.582	35.310 23.352
Toll — <i>Plumes</i>	q 1000 P	23.864 14.928	24.692 16.666	30.306 20.983	30.412 21.379	29.636 22.642	22.349 14.589
Árpa — <i>Orge</i>	q 1000 P	415.943 10.815	478.156 11.858	527.570 16.692	286.885 9.174	896.709 20.575	430.303 8.204
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	q 1000 P	21.157 5.712	14.696 1.940	39.721 4.767	68.878 8.265	136.588 18.030	105.273 14.758
Bor — <i>Vin</i>	q 1000 P	25.659 1.997	43.133 3.029	61.632 4.529	121.298 7.636	313.238 16.107	312.195 14.466
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	q 1000 P	326.812 10.342	206.584 6.570	260.589 10.561	304.749 14.134	492.437 18.071	479.172 15.584
Gyapjú — <i>Laine</i>	q 1000 P	69.104 20.027	63.177 18.733	47.475 14.647	45.450 14.742	56.241 16.949	43.796 8.445
Tojás — <i>Oeufs</i>	q 1000 P	141.910 24.692	168.423 30.316	142.425 24.212	88.447 16.893	72.050 16.283	131.771 19.371

Megnevezés — Désignation	Egység Unité	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Vasúti forgalom — Trafic des chemins de fer:							
Szállított utas — Voyageurs transportés	1000	68.487	79.992	86.434	89.587	89.656	83.729
Utaskilometer — Kilomètres-voyageurs	1,000.000 km	2.289	2.443	2.624	2.634	2.612	2.414
Szállított áru — Marchandises transportées	1000 t	17.658	20.906	23.566	23.543	23.783	20.212
Árutonna-kilometer — Tonnes kilom.	1,000.000 km	2.214	2.623	2.651	2.708	2.794	2.336
Megrakott teherkocsi — Wagons à march. chargés	1000	1.171	1.331	1.456	1.479	1.478	1.336
Vonatkilométer — Kilom. de train	1000 km	28.995	31.796	35.291	38.551	40.447	40.972
Postaforgalom — Mouvement postal.							
Levélküldemény — Correspondances	1000 db.-pièces	—	356.415	380.019	411.823	445.866	442.555
Csomagküldemény — Colis	" "	—	10.999	10.603	13.047	12.874	12.390
Postautalvány — Mandats-poste	1,000.000 P	—	779	1.177	1.449	1.736	1.804
Távirat — Télégrammes	1000 db.-pièces	—	3.839	3.897	4.054	4.131	3.715
Rádióvevőberendezés ²⁾ — Postes récepteurs de T. S. F. ²⁾	szám — nombre	16.917	59.529	83.314	168.553	266.567	307.909
Távbeszélő állomás ²⁾ — Postes de téléphone ²⁾	" "	58.651	60.074	66.491	73.041	78.831	7) 80.731
Távbeszélő vonalhossza — Longueur des lignes téléph.	km	19.010	19.559	19.153	20.918	23.177	.
Távíró vonalhossza — Longueur des lignes télégraph.	"	9.253	9.134	9.108	9.080	9.030	.
Gépjárműállomány²⁾ — Effectif des véhicules à moteur²⁾:							
Gépjármű Budapesten — Véhicules à moteur à Budapest	drb — unités	—	7.878	10.652	13.327	15.274	15.316
Gépjármű Magyarországon — Véhicules à moteur en Hongrie	" "	7.877	12.232	17.906	24.250	29.417	30.305
Ebből: — Dont:							
Belföldi származású — d'origine intérieure	" "	—	1.763	2.381	3.208	4.215	4.616
Külföldi származású — d'origine étrangère	" "	—	10.469	15.525	21.042	25.202	25.689
Személykocsi — Automobiles pour personnes	" "	—	6.712	9.259	11.480	13.293	13.394
Teherkocsi — Camions automobiles	" "	—	1.950	2.886	3.609	4.401	4.493
Egyéb gépkocsi — Autres automob.	" "	—	629	856	1.113	1.358	1.377
Motorkerékpár — Motocyclettes	" "	1.462	2.941	4.905	8.048	10.365	11.041
Munkapiac. — Marché du travail.							
Társadalmi biztosítás — Assurances sociales:							
Kötelezőleg biztosított tag ³⁾ — Membres assurés obligatoirement ³⁾	1000	904·7	929·6	1.030·1	1.058·4	1.044·1	.
Munkanélküli⁴⁾ — Chômeurs⁴⁾:							
Szociáldem. szakszervezeti — A. syndicats social-démocrates	szám — nombre	31.241	24.440	13.983	13.633	15.322	21.339
Ker. szoc. szakszervezeti — A. syndicats chrétiens soc.	" "	1.267	1.558	1.326	945	852	951
Szakszervezeti munkanélküli együtt — Chômeurs synd. au total	" "	32.508	25.998	15.309	14.578	16.174	22.290
Hatósági munkaközvetítés¹⁾⁵⁾ — Offices de placement¹⁾⁵⁾:							
Munkahely — Offres d'emploi	" "	54.467	58.726	71.565	73.661	73.714	73.135
Munkakereső — Demandes d'emploi	" "	98.340	100.325	110.109	118.842	121.587	200.347
100 munkahelyre esett munkakereső — Demandes pour 100 offres	" "	181	171	153	161	165	274
Munkaközvetítés — Placements	" "	39.451	42.150	50.409	56.812	57.294	55.301
100 munkahelyre esett közvetítés — Placem. pour 100 offres	" "	72·0	72·0	70·4	77·1	77·7	75·6
Felajánlott órabér⁶⁾ — Salaires horaires offerts⁶⁾:							
Bádogos — Ferblantiers	Pengő - pengős	0·92	0·78	0·76	0·78	0·81	0·72
Asztalos — Menuisiers	" "	0·78	0·61	0·67	0·70	0·66	0·61
Szabó — Tailleurs	" "	0·92	0·66	0·65	0·62	0·55	0·54
Kőműves — Maçons	" "	0·93	0·76	0·81	0·88	0·85	0·80
Napszámos — Journaliers	" "	0·59	0·47	0·47	0·47	0·50	0·45
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabrique	" "	0·37	0·30	0·30	0·30	0·32	0·25
Napszámosnő — Journalières	" "	0·52	0·44	0·43	0·45	0·43	0·38
Ipar.¹⁾ — Industrie.¹⁾							
Termelés — Production:							
Kőszén — Houille	1000 q	8.050	8.277	7.859	7.833	8.263	8.115
Barna-zén — Lignite	"	55.186	58.222	62.443	65.101	70.439	61.741
Vasérc és vassalak — Minerai de fer et scorie de fer	"	685	1.323	1.944	1.995	2.517	1.571
Finomításra való nyersvas — Fonte à raffiner	"	931	1.892	3.002	2.855	3.679	2.572
Acél — Acier	"	—	—	4.170	4.862	5.135	3.694
Alumíniumérc — Minerai d'aluminium	"	4	37	3.395	3.960	3.891	.
Mangánérc — Minerai de manganèse	"	31	99	173	222	190	.
Rézérc — Minerai de cuivre	"	2	7	37	42	10	.
Villamosáram — Energie électrique	1000 kw.óra-kw.-h.	—	169.165	186.662	202.224	214.845	224.798
Szesz — Alcool	1000 hl	316·1	321·6	408·2	407·1	439·6	409·8
Cukor — Sucre	1000 q	1.885	1.778	1.832	2.139	2.550	2.359
A gyáripari termelés értéke — Valeur de la production manufact.	1,000.000 P	2.068	2.192	2.692	2.877	2.867	.

¹⁾ Az 1930. évi adatok előzetes eredmények. — Pour 1930, chiffres provisoires. — ²⁾ Évvégi adatok. — Chiffres de la fin de l'année.

³⁾ Átlagos letszám. — Effectif moyen. — ⁴⁾ Hóvégi adatok átlaga. — Moyenne des données de la fin du mois. — ⁵⁾ Az 1929. évi adatok előzetes eredmények. — Pour 1929, chiffres provisoires. — ⁶⁾ A munkaközvetítésnél felajánlott órabérek merlegelt átlaga. (Csak Budapesten). — Moyenne pondérée des salaires horaires offerts aux Offices de placement. (Seulement à Budapest). — ⁷⁾ Ideiglenes adat. A szolgálati és közvetlen állomások nélkül. — Chiffre provisoire. Non compris les propres postes des services de téléphone et les postes directs.

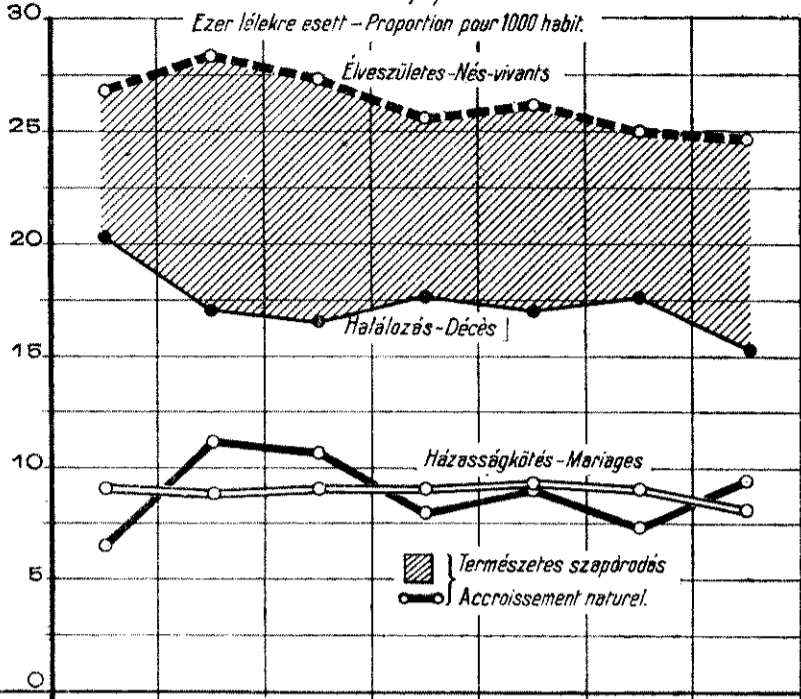
Megnevezés — Désignation	Egység Unité	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Illetm. és bérek a gyáripárban — Appointem. et salaires, gr. industrie:							
Tisztviselők — Employés	1000 P	74.365	80.726	67.801	72.615	76.414	.
Művezetők — Contremaîtres	"	17.546	18.024	19.631	20.501	20.698	.
Munkások — Ouvriers	"	244.018	257.548	320.392	346.088	351.915	.
Szolgák — Domestiques	"	6.089	6.462	8.729	9.671	10.388	.
Összes alkalmazottak — Total	"	341.968	362.760	416.553	448.875	459.415	.
Fogyasztás.¹⁾ — Consommation.¹⁾							
Hazai és külföldi szén — Charbon indigène et étranger	1000 q	—	—	73.146	77.561	82.472	69.026
Koksz — Coke	"	—	—	3.926	4.527	5.634	3.755
Hazai-szén fogyasztás — Consom. de charbon indigène	"	—	—	64.799	68.273	73.313	64.041
Ebből — Dont:							
Ipar — Industrie	"	—	—	32.719	34.117	34.275	29.054
Közlekedés — Transports	"	—	—	14.367	15.820	17.270	15.053
Közüzemek — Exploitations publiques	"	—	—	7.547	8.319	9.018	8.945
Fűtés — Chauffage	"	—	—	4.407	4.732	6.017	5.089
Mezőgazdaság — Agriculture	"	—	—	2.829	2.471	2.617	2.054
Kivitel — Exportation	"	—	—	2.930	2.814	4.116	3.846
Összes elosztott villamosáram ²⁾ — Total de l'énergie électr. distribuée ²⁾	1000 kw.óra-kw.h.	—	127.556	142.862	158.929	171.230	180.222
Ebből — Dont:							
Ipari célra — Pour l'industrie	"	—	60.752	69.146	77.326	84.133	88.749
Magánvilágításra — Pour l'éclairage privé	"	—	61.971	67.540	74.226	79.929	82.030
Közvilágításra — Pour l'éclairage public	"	—	4.833	6.176	7.377	7.168	9.443
Cukorfogyasztás — Consommation de sucre	1000 q	—	859·8	950·7	1.054·4	1.024·1	1.011·9
Szeszfogyasztás — Consommation d'alcool	1000 hl	165·0	165·7	213·2	218·8	⁶⁾ 228·6	285·3
Kenőolajfogyasztás — Consommation d'huiles de graissage	1000 q	—	—	180·3	166·3	172·6	154·1
Petroleumfogyasztás — Consommation de pétrole	"	—	—	566·6	657·8	700·7	663·5
Benzinfogyasztás — Consommation de benzine	"	—	—	430·7	586·8	667·8	603·2
Áralakulás.³⁾ — Formation des prix.³⁾							
Nagykereskedelmi árindex ⁴⁾ — Indice des prix de gros ⁴⁾	1913 = 100	140	124	132	135	122	96
Megélhetési index ⁷⁾ — Indice du coût de la vie ⁷⁾	"	131	117	125	128	127	113
Pénz és hitel. — Monnaie et crédit.							
Magyar Nemzeti Bank⁵⁾ — Banque Nationale de Hongrie⁵⁾:							
Jegyforgalom — Circulation fiduciaire	1,000.000 P ₁	415·5	470·9	486·7	513·5	500·6	469·1
Leszámított váltók és előlegek — Effets escomptés et avances	"	134·2	218·1	332·1	417·4	329·5	297·7
Érckészlet — Encaisse métallique	"	267·2	290·8	317·5	263·6	209·7	206·4
Leszámítolási kamatláb — Taux d'escompte	%	7	6	6	7	7·5	5·5
Elsőr. üzl. váltók kamattétele — Taux d'effets de comm. de pr. ordre	"	9	7·75	8	8·37	9·12	6·75
Bet. kamatláb leköt. — Taux de dépôts retirables au b. de 3 mois	"	7·5	6	6	6·75	7	5
Betéti kamatláb lekötés nélkül — Taux de dépôts sans condition	"	5·5	4·5	4·5	5	5	4
Betétállomány⁵⁾ — Dépôts⁵⁾:							
Takarékbetét — Dépôts d'épargne	1,000.000 P	143·0	231·9	364·8	495·9	601·6	631·6
Folyószámlabetét — Dépôts en compte courant	"	378·2	502·3	682·2	892·4	811·6	816·9
Betétek együtt — Ensemble des dépôts	"	521·2	734·2	1.047·0	1.388·3	1.413·2	1.448·5
Tőzsde — Bourse:							
Részvényindex ³⁾ — Indice d'actions ³⁾	1913=100	11·0	11·3	20·4	19·8	17·1	14·8
Eladott részvény — Actions vendues	1000 drb.-act.	—	25.033	26.807	10.232	6.552	3.690
Tőzsdei forgalom összege — Montant tot. du mouvement boursier	1,000.000 P	374·9	499·4	1.704·4	870·3	490·6	237·6
Hitelbiztonság — Sécurité de crédit:							
Új fizetéseptelenség Magyarországon — Nouv. insolv. en Hongrie	szám — nombre	2.466	2.503	1.097	1.580	2.226	2.482
Új fizetéseptelenség Budapesten — Nouv. insolv. à Budapest	"	—	711	310	481	595	699
Magán- és kényszeregyesség Magyarországon	1000 P	—	—	28.370	59.930	81.083	79.457
Concord. privés et judiciaires en Hongrie	"	—	—	53.957	97.057	127.570	128.876
Magán- és kényszeregyesség Budapesten	"	—	—	14.578	28.695	39.523	36.830
Concord. privés et judiciaires à Budapest	"	—	—	28.116	48.370	61.224	62.129
Óvatolt váltók Magyarorsz. — Lettres de ch. prot. en Hongrie	szám — nombre	—	—	—	120.518	168.502	154.857
	1000 P	—	—	—	83.075	122.236	101.897
Óvatolt váltók Budapesten — Lettres de change prot. à Bpest	szám — nombre	—	—	—	41.308	57.879	57.024
	1000 P	—	—	—	35.742	51.440	40.016
Zálogfelvétel Bpesten — Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	1000 P	—	—	1.471	1.798	2.065	2.181
	1000 P	—	—	28.471	42.047	53.187	57.658
Kényszerárverésre került Bpesten — Enchères aux m. - de - p. de Bpest	tétel reconnaiss.	—	—	48.126	54.822	74.628	109.563

¹⁾ Az 1930. évi adatok előzetes eredmények. — Pour 1930, chiffres provisoires. — ²⁾ Budapest székesfőv. elektromos művei. — Usines d'électricité de la ville de Budapest. — ³⁾ Átlag. — Moyenne. — ⁴⁾ 1929. I.-től új, mérlegelt árindex. — A partir de janv. 1929, indices de prix pondérés. — ⁵⁾ Évvégi adatok. — A la fin de l'année. — ⁶⁾ 1929. XI.-től a motalko céljaira felhasznált szeszmenyisséggel együtt. — A partir de nov. 1929, y compris les quantités d'alcool employées à la fabrication de carburants. — ⁷⁾ Lakbér nélkül. — Non compris le loyer.

NÉPMOZGALOM.

Mouvement de la population.

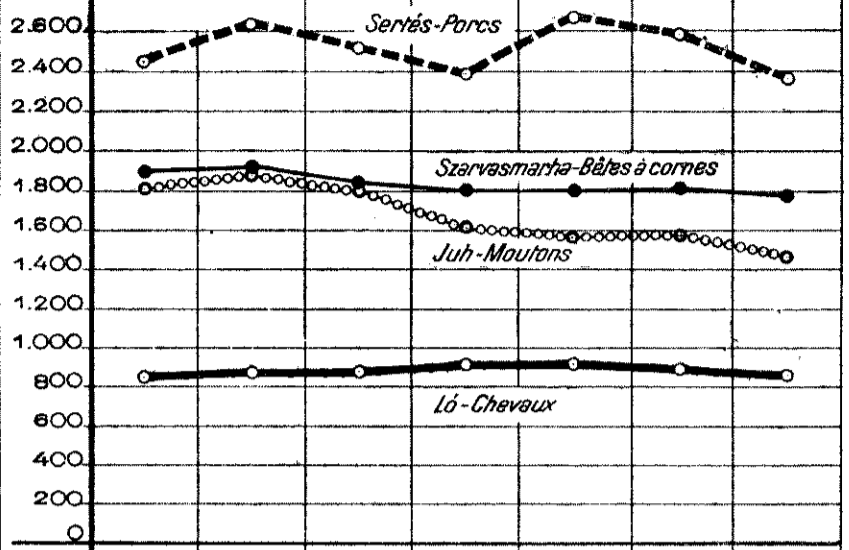
Ezer lélekre esett — Proportion pour 1000 habit.

ÁLLATÁLLOMÁNY.

Cheptel.

2.800 ezer dró-1000 fős.

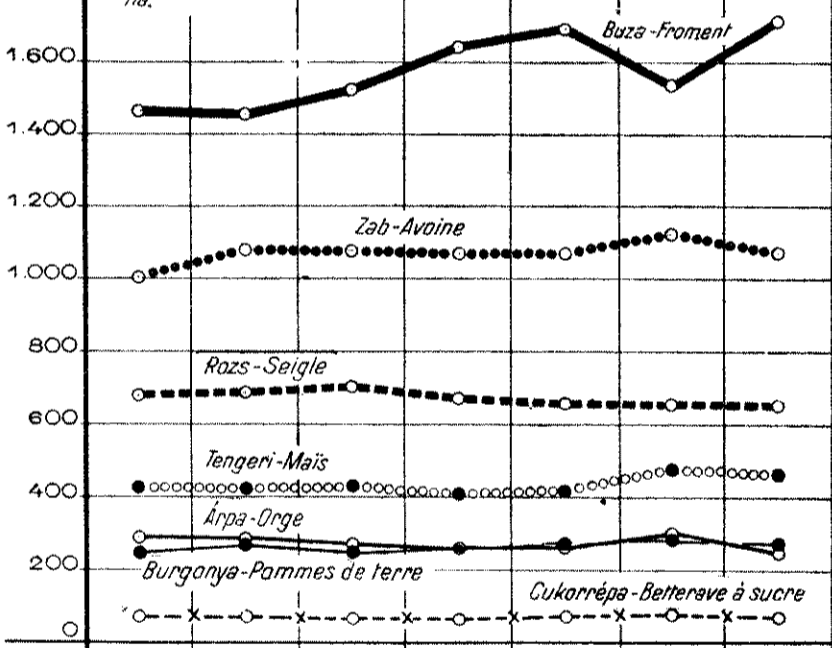
MEZŐGAZDASÁG.

Agriculture.

VETÉSTERÜLET.

Superficie ensemencée.

1.800 ezer-mille ha.

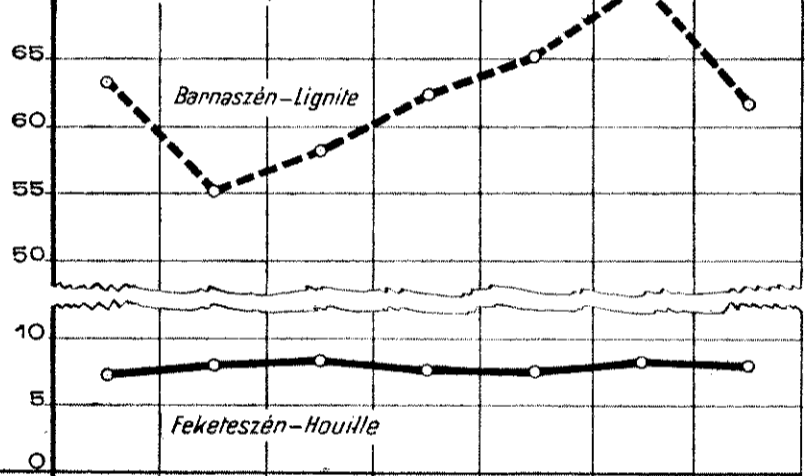
BÁNYÁSZAT ÉS IPAR.

Mines et industrie.

SZÉNTERMEELÉS.

Production de charbon.

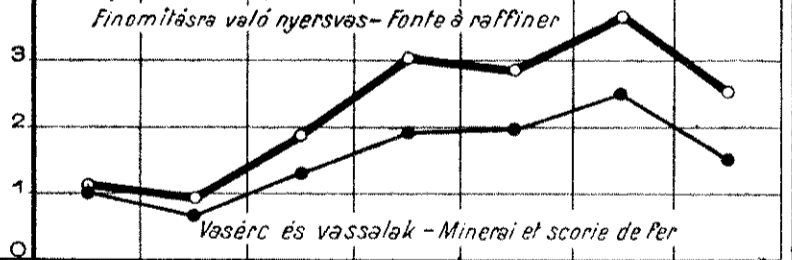
70 millió q. - millions de q.

VASTERMEELÉS.

Production de fer.

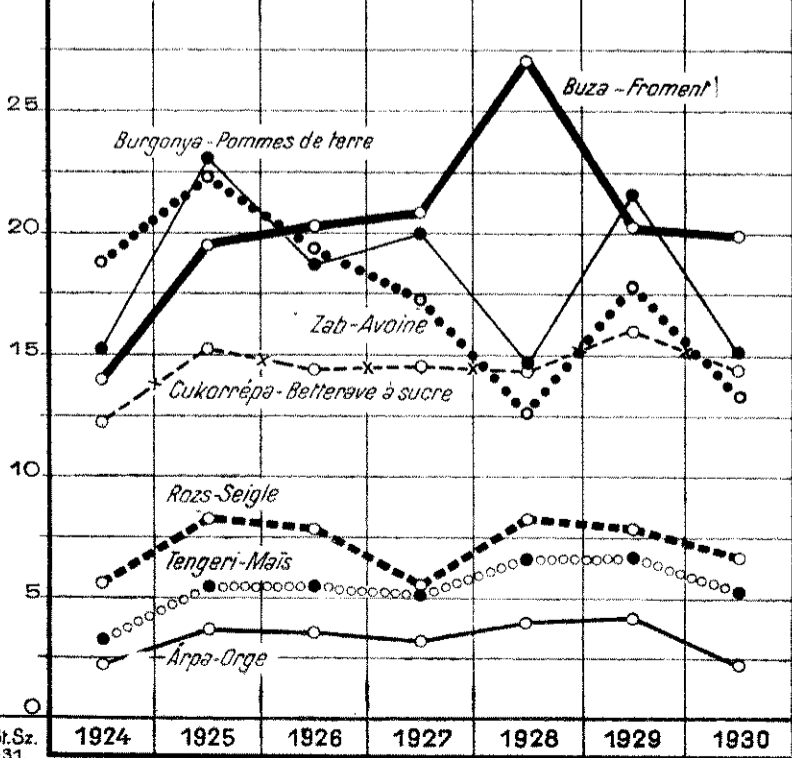
4 millió q. - millions de q.

TERMÉS.

Production.

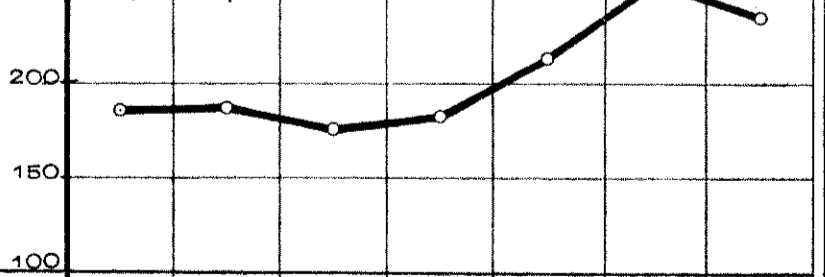
30 millió q. - millions de q.

CUKORTERMEELÉS.

Production de sucre

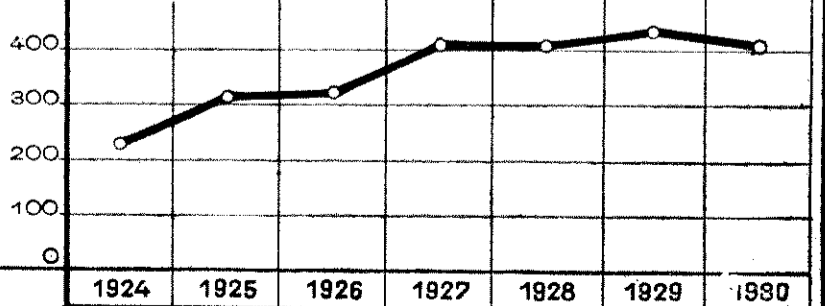
250 ezer q. - mille q.

SZESZTERMEELÉS.

Production d'alcool.

500 ezer hl. - mille hl.

M.St.Sz. 1931.

1924 1925 1926 1927 1928 1929 1930

1924 1925 1926 1927 1928 1929 1930

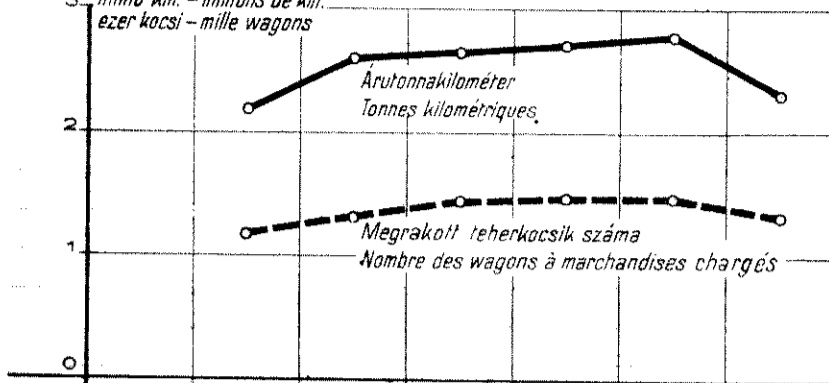
FORGALOM.

Mouvement des chemins de fer de l'Etat - etc.

A M.A.V. FORGALMA.

Mouvement des chemins de fer de l'Etat.

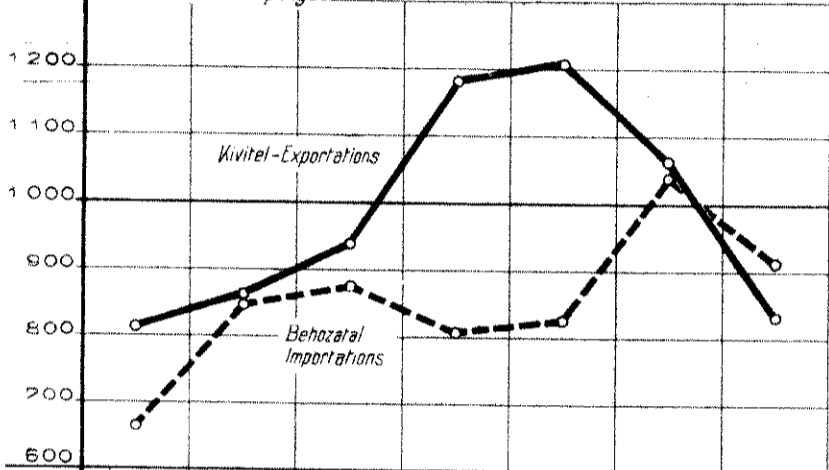
3 millió km. - millions de km.
ezer kocsi - mille wagons

KÜLKERESKEDELEM.

Commerce extérieur.

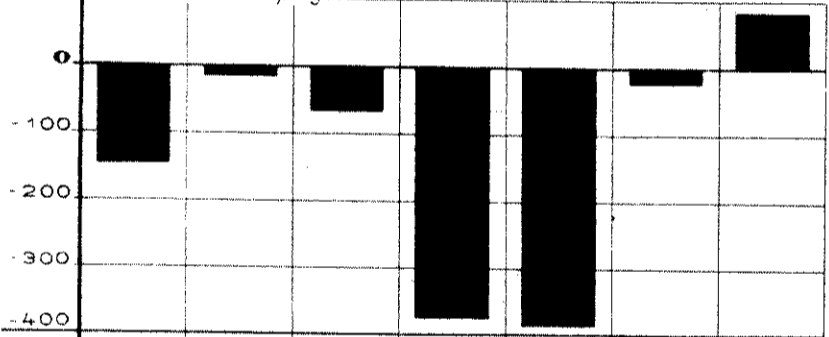
1 300 millió P. - millions de pengős.

KÜLKERESKEDELMI MÉRLEG.

Balance du commerce extérieur

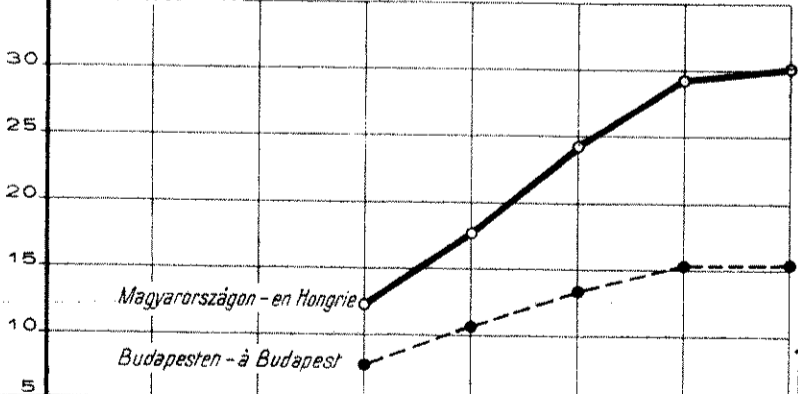
+ 100 millió P. - millions de pengős.

GÉPJÁRMŰÁLLOMÁNY.

Effectif des véhicules à moteur.

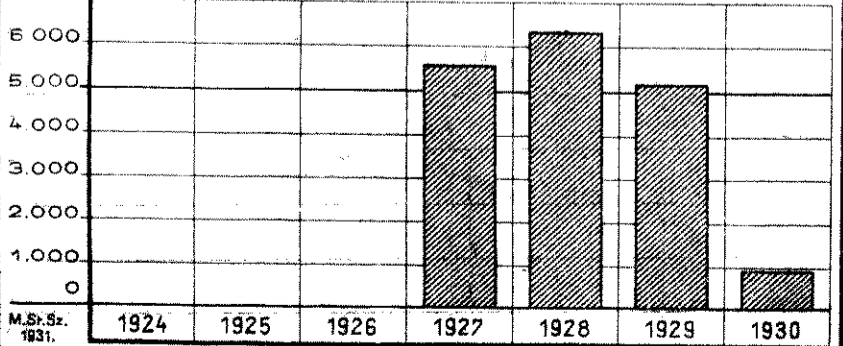
35 ezer db. - 1000 unités

A GÉPJÁRMŰVEK ÉVI NÖVEKEDÉSE MAGYARORSZÁGON.

Accroissement annuel du nombre des véhicules à moteur en Hongrie.

7 000 db. - unités

M.Sz.Sz. 1931.

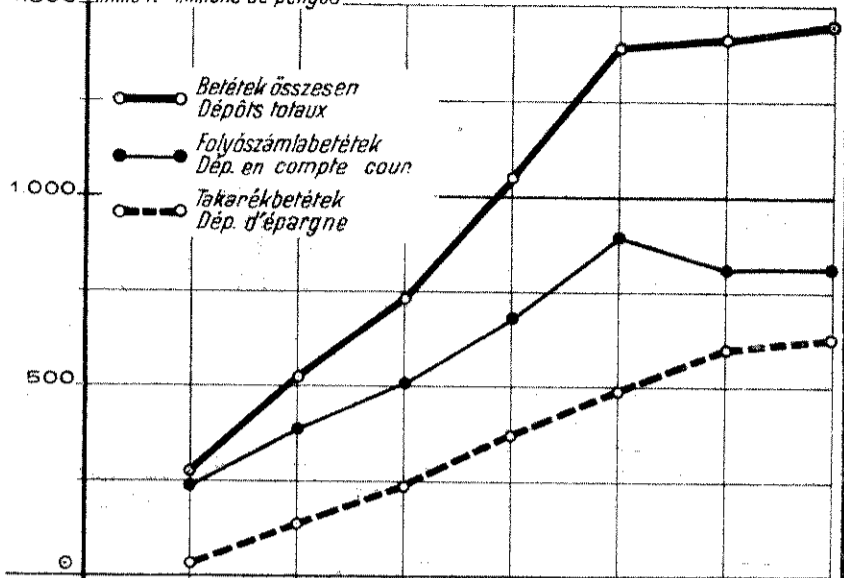
PÉNZ ÉS HITEL.

Monnaie et crédit.

BETÉTEK.

Dépôts.

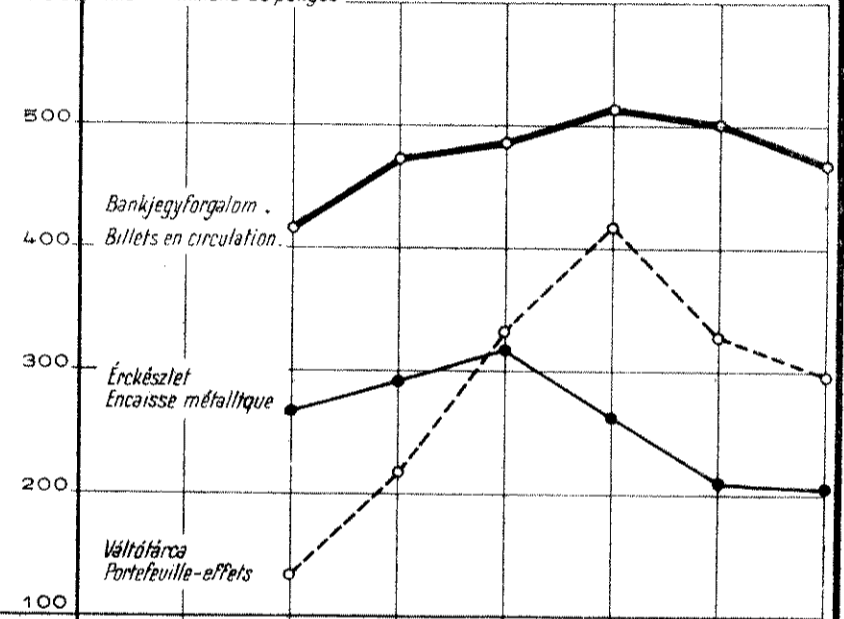
1.500 millió P. - millions de pengős.

MAGYAR NEMZETI BANK.

Banque Nationale de Hongrie

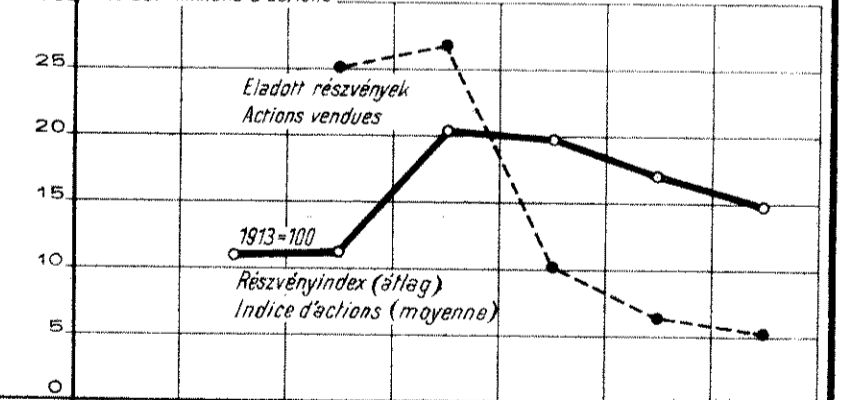
600 millió P. - millions de pengős.

TŐZSDE.

Bourse.

30 millió db. - millions d'actions

ÁRINDEXEK.

Indices de prix.

Átlagok - Moyennes.

